

The Project Gutenberg eBook of Kertomuksia, by Victoria Benedictsson

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kertomuksia

Author: Victoria Benedictsson

Release date: May 14, 2012 [EBook #39697]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KERTOMUKSIA ***

Produced by Tapio Riikonen

KERTOMUKSIA

Kirj.

Ernst Ahlgren [Victoria Benedictsson]

Otava, Helsinki, 1893.

SISÄLLYS:

Tarina nenäliinasta.

Fairbrookin kapakoitsija.

Odotushuoneessa.

Cedergren pitää illallisen tänään.

Kolho.

Toivomus.

Rautatievaunussa.

Kolme.

Ludde.

Eri haaroilta:

I. Toripäivän jälkeen.

II. Ramlösasta.

III. Nummella.
IV. Malmö'stä.
V. Väentuvassa.
Höytytuhkaa.
Elämään kyllästynyt.
Pimeästä.
Tanssijaisdaamin elämäkerta.

Tarina nenäliinasta.

Oli keskusteltu viimeisten sanomalehtien uutisista, viljanhinnoista ja edellisen viikon kuntakokouksesta; nyt siirtyi puhe valtiopäivämieheemme. Herrat maistelivat totiansa ja mieliala kävi iloisemmaksi. Keskustelua ei enää kuivuus haitannut, ja puhelun höysteeksi kerrottiin pieniä juttuja.

"Ensi kerran kun hänet näin", sanoi ruunuvouti, "ei hän vielä ollut päässyt valtiopäivämieheksi, mutta tulemaisillaan hän oli. Oltiin ratsumestarin luona päivällisillä, ja Per oli myös, — — — hänen asemansa kunnassa — tietysti. No, olimme sattuneet saman korttipöydän ääreen. Hyvästi hän pelasi, eikä miehestä ollut mitään sanomista, paitsi talonpoikainen ylpeys, joka kuulti läpi. Keikarimainen notaario Ben oli sattunut samaan pöytään ja tunsu nähtävästi olonsa hieman tukalaksi, vaikka koetti olla sitä näyttämättä — tietysti. Mutta parhaallaan kun siinä istuimme, otti Per esiin nenäliinansa, hitaasti ja arvokkaasti.

"Kokoonkääritty se oli ja latistettu ja silitetty kuin oikea kirkkonenäliina, ja Per avasi sen kerros kerrokseltaan, ikäänkuin hänellä olisi ollut käännettävänä lehdet jossain kullatussa naistenvirsikirjassa, ja joka kerran kun hän käännähti, kuului rapina ympäri koko huoneen. Nenäliinaa oli *tärkätty*".

Ruunuvouti heittäytyi taapäin tuolissaan, ja toiset yhtyivät äänessä hänen hiljaiseen, hillittyyn nauruunsa.

"Se oli *siihen* aikaan", huomautti joku herroista, "nyt ei kenenkään tarvitse luulla, että Assarson kulettaisi mukansa tärkättyjä nenäliinoja". Ja sitte otettiin taas siemaus. Mieleni teki hetkeksi pois savusta ja viinanhajusta. Menin ulos puistoon ja aloin astuskella edes ja takaisin yhtä sen suoraa käytävää. Ajattelin tuota juttua, ja siinä ajatellessani aloinkin katsella sitä aivan eri kannalta, sillä minä tunsin miehen ja hänen kotinsa. Lasten pieninä ollessa olin usein siellä ollut; me olimme samanikäisiä; he ja minä. Mutta koko sinä aikana, jonka olin ollut poissa paikkakunnalta, en ollut kuullut puhuttavan Per Assarsonista, joskus vaan olin hänen nimensä jossain sanomalehdessä nähnyt. Nyt heräsivät muistot.

Mutta hänen elämänsä en nyt ajatellut, vaan toisen, josta ei kenkään puhunut: hänen vaimonsa.

Häntä ei koskaan nähty ulkopuolella kotoa, hän ei seurustellut kenenkään kanssa ja ylipäänsä harvoin muistettiin, että häntä oli olemassakaan. Tuo tärkätty nenäliina muistutti hänet mieleeni.

Hän oli vanhaa talonpoikaissukua ja kasvatettu vanhanaikuiseen tapaan, raamatun, rukin ja kangaspuiden ääressä. Hänen kanssaan oli Per 23 vuoden ijässä mennyt naimisiin ja päässyt siten varakkaaksi; muutoin oli vaimo muutamia vuosia miestänsä vanhempi, kuten usein sattuu rahvaan seassa. Per tuli hänen jumalakseen, mutta hän jumaloitsi miestänsä hiljaisuudessa, ja hänen jumaloitsemisensa oli työtä, — vapaaehtoista, uutteraa työtä. Harvoin olen tavannut ketään niin harvapuheista kuin hän, mutta hän ei koskaan ollut tyly, näytti vaan niin kiintyneeltä siihen, mitä hänellä sattui olemaan tehtävänä. Luulen, että hänellä ei ollut ainoatakaan ajatusta muuta varten kuin miestänsä ja talouttaan. Hän oli enemmän kuin miehensä palvelija; hän tuntui olevan miehensä ruumistunut tahto. Jokainen sana, minkä mies sanoi, oli hänestä kuin käsky. Mutta hänen käytöksessään ei ollut hituistakaan teeskenneltyä nöyristelemistä. Se ei ollut alistuvaisuutta, ei uhraavaisuutta, ei mitään, jota voisi nimittää niillä korusanoilla, joita hienostuneet säätyluokat käyttävät. Tämänlaista ei tapaa missään muualla kuin puoleksikehittyneissä luonnonlapsissa, ja kielessä ei ole sanaa, joka sitä merkitseisi. Se on omituisuus, jonka saa nähdä useammassa kuin yhdessä talonpoikaisvaimossa, ja joka tässä naisessa vaan tavallista selvemmin oli huomattavissa.

Kaikki hänen luonnolliset vaistonsa ja sielunkykynsä olivat suuntautuneet yhtä ainoata asiaa kohti: hän tahtoi olla hyödyksi. Ja keskuksena kaikessa oli hänen miehensä, — "isä", kuten hän häntä nimitti. Tämä käsitys levisi koko talonväkeen, se tarttui lapsiin, tarttuipa palkollisiin.

Harvoin mies hänelle puhui tulevaisuudentuumistaan, mutta mitä tänään oli tehtävä ja mitä huomenna, sen vaimo aina tiesi. Eikä hän koskaan mitään unhottanut. Ei koskaan sattunut, että,

miehen tullessa pukeutumaan joltain kokousta tai kutsua varten, vaatteet eivät olisi olleet esillä harjattuina ja kaikki järjestyksessä.

Hän ei näyttänyt koskaan miehensä hankkeisin ryhtyvän, ja kuitenkin on arvaamatonta, kuinka paljon tämä harvapuheinen nainen tietämättään on vaikuttanut hänen elämäänsä ja kehitykseensä, pelkästään sillä, että aina teki sen, minkä piti velvollisuutenaan. Tuo ylivalta, josta ei kukaan hänen kanssaan kiistellyt, tuo tyyne levollisuus, tuo tottumus nähdä kaikki käyvän kuin kellon koneisto, oli painanut leimansa mieheen. Juuri nämä olosuhteet olivat muodostaneet hänelle sen luonteen, mikä hänellä oli.

Hänen esiintymisessään ilmaantui levollinen turvallisuus, jonka oli synnyttänyt tunne siitä, että kotona hänen ylivaltansa ehdottomasti tunnustettiin. Hänen levollisuutensa kaikissa ulkonaisissa ristiriitaisuuksissa johtui siitä, että hänen kotonaan ei koskaan tarvinnut pelätä erimielisyyksiä ja riitoja. Jo tuota ajattelemisenkin täytyi levolta tuntua. Ei voinut tulla kysymykseenkään, että hän olisi heikkohermoiseksi tullut.

Nykyaikaiset teoriat tuskin olisivat tunnustaneet tuota avioliitoksi korkeammassa merkityksessä, mutta varmaa on, että tuo suhde — niin vapaa lörpötyksestä ja romantisuudesta — oli raitis ja turmeltumaton, ja että se sai tuon miehen liikkeisin sellaisen vapauden ja voiman, joka muissa olosuhteissa olisi ollut mahdoton. Saihan hän nähdä itsensä ikäänkuin kaksinkertaisena! Sillä vaimo ymmärsi häntä aina, kun vaan kysymyksessä oli hänen tahtonsa täyttäminen; jokin salainen vaisto tuntui korvaavan sen, mitä älystä puuttui. Eikä koskaan tullut kysymykseen minkätähden. "Per sen niin tahtoi", siinä oli kyllä.

Miehen ollessa valtiopäivillä piti hän huolta talosta, valppaana kuin vahtikoira. Ei miehen koskaan tarvinnut vähintäkään epäillä, tulivatko hänen käskynsä noudatetuksi vaiko eivät.

Siten oli tuo nainen tehnyt työtä ja nähnyt vaivaa vuoden toisensa perästä. Kauvan olivat he jo yhdessä eläneet. Jos he johonkin muuhun säätyluokkaan olisivat kuuluneet, niin olisi heillä vietetty hopeahäitä, maljoja juotu ja hurraata huudettu. Tässä sitä ei tarvittu; ketä varten tuo komedia olisi ollut?

Hän on nyt vanha ja kumarassa, ulkomuodostaan väliäpitämätön, mutta työssään sitkeä. Mies on vielä pulska ja voimissaan, juuri parhaassa iässään. Ei kukaan, joka heidät yhdessä näkee, voisi luulla heitä mieheksi ja vaimoksi.

Vaimo on kansannainen, huivipäinen ja tavoiltaan yksinkertainen. Mies ei ole enää talonpoika, hän on etevä valtiopäivämies herra Assarson; mutta noiden kahden välillä on yhdysside, joka on yhtä luja kuin se, minkä runollisesti kiihoitetut tunteet voivat solmita, sillä vaikka he eivät koskaan ole sitä mietiskelleet, tietävät he molemmat, että he eivät tulisi toimeen ilman toistaan. Suhteeseen, joka on niin yksinkertainen kuin heidän, ei mahdu mitkään epäilykset, ei mitkään pelot.

Jo aikoja sitte on Bolla muori oppinut sen, mitä tarvitaan herrasmiehen pukuun, mutta minun mielestäni oli joltain liikuttavaa tuossa hänen yksinkertaisuudessaankin, kun hän tärkkäsi nenäliinan Perille. Hänelle ei mikään voinut tulla kyllin hyvää.

Ja tuo mitätön seikka, jolle niin makeasti naurettiin, se herätti minussa melkein kunnioitusta. Se puhui yhdestä noista unhotetuista olennoista, joiden elämäntyö usein niin runsaita satoja tuottaa, mutta joita ei koskaan ikuista pöyhkeilevät muistosanat.

1885.

Fairbrookin kapakoitsija.

Tom Millner oli ollut kunnian mies. Mutta nyt oli hän kuollut, ja tänään oli hän saatettava viimeiseen yösijaansa, hautakappeliin, missä hänen arkkunsa oli pidettävä itse hautajaispäivään asti.

Tom Millner oli Fairbrookin ensimmäinen kapakoitsija, ja hän tuli sinne samaan aikaan kuin ensimmäiset rautatientyömiehet, silloin kun Fairbrook vielä oli vähäpätöinen kylä vaan. Hän tuli sinne omilla jaloillaan ja selässään viinalekkeri, jota hän kantoi piikkosäkissä. Silloin oli Tom äsken täyttänyt kaksikymmentä kolme vuotta. Siihen päivään asti hän oli ollut vaan tallirenkinä eräässä kapakassa, mutta hänellä oli "älyä".

Anniskelupaikkanaan hänellä oli eräs huonoimpia tupia, minkä hän sai hyyrätä melkein ilmaiseksi, mutta siinä tuvassa ruvettiin kilvan käymään, kuten loistavimmassa salongissa; monelta sydän lämpeni jo tuota tupaa ajatellessaan.

Ja Fairbrook kasvoi, kohosi pienestä rautatienasemasta suureksi ja kukoistavaksi kauppalaksi, jossa harjoitettiin kauppaa ja ammatteja. Tom Millnerin huoneisto kasvoi myös. Se oli niin sanoakseni Fairbrookin sydän, sen koko elämän keskus; se imi itseensä joka haaralta ikäänkuin haaroittuneen suoniverkon kautta, ja siitä virtaili taas ulos lämpöä ja eloa uhkumalla; se välitti kaikkea, järjesteli kaikkea. Se tyhjentyi ja täyttyi säännöllisin tykähdyksin, täyttyi iltapäivällä ja tyhjentyi yöllä, kun vartija toitotti kahtatoista.

Kun Fairbrook oli kasvanut kauppalaksi, oli Tomin talo kasvanut komeaksi hotelliksi. Kaikki oli tasaisesti edistynyt ja Tom Millner oli nyt Fairbrookin rikkain mies. Mutta ei kenkään hänen onneaan kadehtinut.

Mikäli Fairbrookin pojat vaan muistivat, oli heidän hartain toivonsa ollut päästä siihen ikään, jolloin heidät pidettäisiin sen arvoisena, että saisivat astua pappa Millnerin kynnyksen yli. Seitsemästoista vuosi oli tavallisin rikkaiden ihmisten pojille. Köyhien saivat usein odottaa paljoa kauemmin, niin, siksi kun heidän omasta työansiostaan jouti puoleen pulloon olutta. Mutta juhlahetki se oli kaikille, kun ensi kerran saivat astua sisään noista jykevästä ovista ja mennä tuon pitkän tiskin luo tilaustaan tekemään. Ja kaikissa näkyi tuo hermostunut huolettomuus, joka tahtoi saada ihmisiä siihen luuloon, että he olivat tuon tehneet sata kertaa ennen. Ja kaikki otti yhtä ystävällisesti vastaan tuo suuri, lämmin sydän.

Tällä tavoin oli Tom Millneristä tullut Fairbrookiin jonkinmoinen patriarkka, jota kaikki muut rakastivat paitsi aviovaimot. Kenties hänen oma vaimonsa kuitenkin oli poikkeus, sillä Tom oli hyvä puoliso ja hyvä isä. Joka kerran kun hän oli humalassa — ja humalassa hän oli kerran aamu- ja kerran iltapäivällä — vannoi hän, että hänen rouvansa oli hienoin rouva koko Fairbrookissa ja että hän itse oli rouvansa siksi kohottanut alhaisesta ravintolanpiiasta; ja mitä lapsiin tulee, ei hän koskaan voinut heitä nähdä pistämättä vanhan tapansa mukaan kättänsä oikeanpuoliseen housuntaskuun, missä lantit olivat.

Tom oli ystävällismielinen mies, joka mielellään tarjosi — ainakin ensimmäiset lasit. Ja paljon hänestä pidettiin. Moni vaimo oli hänen tähtensä vuodattanut kyneleitä kuni katkerimmasta luulevaisuudesta, sillä viekkaalla pienellä silmäniskulla hän sai aikaan paljon enemmän kuin vaimo kaikilla rukouksillaan.

Tom Millnerin asema oli turvallisempi kuin minkään hallitsijan maan päällä. Mutta niin paljon kuin hänestä pidettiin, oli hänellä kuitenkin kadehtijoitakin. Ja monet näistä nauroivat ilkkuen, kun goodtemplarismi alkoi saada vauhtia Fairbrookissa. Nyt se Tom Millner saa nähdä!

Mutta hän tunsi ihmisluonnon ja nauroi vastaan, — tiesi kyllä, että hän saisi viimeiseksi nauraa; ei ollut tuosta asiasta vähääkään huolissaan. Siksi saattoi hän seisoa rappusillaan ja katsella goodtemplarien huviretkiä niin hyvänsävyisen näköisenä kuin olisi hän katsellut kalojen kisaa sätkässä. Saivat kyllä hänestä nähden huvitella aikansa, kyllä hän tiesi miten heille sittenkin oli käypä. Ja kun hän kerran paloviinakorttelin maksuksi sai goodtemplarimerkin rahan asemesta, ei hän suinkaan tuosta petoksesta suuttunut, ei edes maksajaa siitä huomauttanut, meni vaan sisään ja näytteli tuota pientä pyöreää kalua vakinaisille vierailleen, jotka iloitsivat hänen kanssaan tuosta rahasta. Tom Millner ylpeili siitä, kuin olisi se ollut jokin metalji. Se oli enemmänkin; se oli todistus siitä, että hän oli oikeassa; olihan hän sanonut heille koko ajan, että nuo kujeet eivät kauan kestäisi. Hän tunsi ihmisluonnon.

Ei koskaan ryhdytty Fairbrookissa mihinkään suurempaan yritykseen, jossa Tom Millner ei olisi mukana ollut, sillä hänellähän ne pääomat olivat. Auttavainen hän oli, ja niinhyvin ilossa kuin murheessa oli hänellä osaaottavainen sana ystävilleen, ynnä lasi ja sikari. Ja aina ne kotiin lähtiessään olivat iloisempia kuin hänen luokseen tullessaan.

Niin, se oli siunattu talo, tuo Tom Millnerin. Ainoastaan naidut naiset eivät voineet sitä käsittää; ne kirosivat sitä kaikki.

Tom Millneriin eivät olleet tarttuneet nykyajan aatteet yhdenvertaisuudesta ja muusta semmoisesta. Järjestys piti olla kaikessa, jokaisen oli pysyttävä paikallaan. Hänen laitoksensa oli järjestetty näiden perusaatteiden mukaan.

Aivan tallin vieressä oli kapakan näköinen välikkö, jossa myötiin sikunaryyppyjä lasittain. Sinne tuli kalastajia ja rahtimiehiä, kaikkein köyhintä lajia, kuleksijoita ja kerjäläisiä, jotka saivat ryyppyyn vaihtaa kerjäämänsä leipäkannikat, sinne tuli positiivinsoittaja ruskeaksi paahtuneen eukkonsa kanssa, sinne tuli hevoshujareja ja tatarilaisjoukkioita, jotka eivät saattaneet olla kunniallisten ihmisten seurassa, ja kun ne eivät enää voineet jäädä retjottamaan välikön puupenkeille, oli tallissa aina kaksi suurta, tyhjää hinkaloa, joissa oli kylläksi olkia makuusijaksi heille.

Sitte oli siellä suuri huoneisto alakerrassa, jossa Tom melkein aina oleskeli, ja jossa hänen rouvansa — hän ei koskaan sanonut vaimoni — seiso i tiskin takana kädet lanteilla ja kultasormuksia sormissa, — oikeita kultasormuksia, joissa oli puhtaita timantteja.

Täällä, pienien pöytien ääressä pitkin ikkunoita, tahi sisemmissä sivuhuoneissa, istuivat kylän porvarit ja ryypiskelivät totia ja punssia. Toti oli paikkakuntalaisten mieluinen.

Täällä pohdittiin päivän kuulumiset, täällä sovittiin kaupoista ja juotiin harjakkaita, täällä laskettiin äänet tuleviin pitäjänkokouksiin, tänne tulivat kaikki uutiset, täällä luettiin kaikki sanomalehdet, täällä taisteltiin valtiollisen vakaumuksensa puolesta, täällä pommitettiin toisiaan todisteilla taikka hätätilassa totilaseilla. Ruoka tuli harvoin kysymykseen. Olihan jokaisella ruokaa kotonaan. Mitä hittoa sitä olisi ruoalla tehnyt!

Ei, jos sitä tahtoi, niin sai mennä yhden raput ylöspäin. Siellä oli ruokasali, juhlerakso ja vierashuoneita. Täällä oli enemmän vaihtelevaisuutta, — ei tiettyjä vakinaisia vieraita, joilla oli omat paikat ja jotka tunsivat talon tavat yhtä hyvin kuin omat taskunsa. Täällä oli joskus huoneen täydeltä väkeä, ja joskus aivan tyhjää. Tänne tulivat joskus paikkakunnan tilanomistajat samppanjahumalaa saamaan, niin, sattuipa kerran niinkin, että kaksi emansipeerattua rouvaa tuli miestensä mukana tuonne yläkertaan illallista syömään, suureksi kauhuksi Fairbrookin kunniallisille rouville, jotka ennen olisivat antaneet paistaa itsensä elävältä kuin menneet ravintolaan istumaan.

Sinne tuli koko joukkoja rikkaita talonpojanpoikia valittujensa seurassa, joille viiniä tarjosivat. Markkinapäivinä saattoi heidän iloinen melunsa kuulua kadulle asti. Täällä myös kaikki kauppamatkailijat asuntoa pitivät, kun he, kuten heinäsiikat, etsiskelivät maata; täällä he näyttelivät tavaroitaan pienille ostonhaluisille puotineideille ja pitivät vireillä heidän kauppahaluun Tom Millnerin hienoimmalla rypäleenmehulla.

Tänne kokoontuivat lopuksi kaikki ne aviomiehet, jotka olivat streikanneet siitä syystä, että talousrahat eivät ruvenneet riittämään, taikka että lattioiden peseminen kesti liian kauan, taikka että keskustelu puolison kanssa sai jonkun ikävän kääntein.

Jälkisäkeinä heidän kiivaimmissa kapinapuheissaan oli aina tämä: "sitte syön iltaseni hotellissa". Se naula se veti. Ja kun se ei kerran auttanut, niin silloin ei auttanut mikään. Kaikissa tapauksissa saihan hyvän illallisen ja tiesihän näyttäneensä, että oli herra talossaan.

Joka ilta oli noin neljä, viisi herraa siellä illallista syömässä, mikä osoitti, että kapinanhenki oli saanut erittäin suuren vallan Fairbrookin miehissä.

Mutta nyt olivat — kuten sanottu — Tom Millnerin päivät päättyneet. Elämänsä viime aikoina oli hän aivan hämmennyksissä. Hän istui nurkassa, katsoi kieron nenälätvansa sivu ulospistettyyn kieleensä. Sen päälle oli pudonnut karvoja, hän sanoi ja tahtoi poimia ne pois. Hänellä ei ollut aikaa puhua kenenkään kanssa kuin hyvin niukasti vaan. Silloin tällöin hän jonkun sanan sanoi ja katsahti ylös punasuonisilla silmillään, samalla kertaa totisena ja hajamielisenä, ikäänkuin häntä olisi hyvin haitannut se, että häntä työssään häirittiin. Ja sitte hän taas jatkoi vyyhteämistään. Hän veti esiin pitkiä karvoja — kuten näytti — hän katseli niitä, hän piti niitä päivänvaloa vasten ja mittasi niiden pituutta, hän katsoi niiden jälkeen, kun ne lattialle painuivat, ja kaiken tuon hän teki niin luonnollisesti, että katsojankin teki mieli uskomaan noitten karvojen olemassaoloa. Hän irvisteli niin pahasti, hän veti pois kasvonsa, joissa näkyi sellaiset inhon värähdykset, että olisi voinut vanna, että hän todellakin tunsin noiden karvojen kutkutuksen ulospistetyssä kielessään.

Kun hän vihdoinkin muutamien päivien perästä pääsi noista karvoista, alkoi hän kulkea ympäri lattiaa ja keräillä silmäneuloja. Hän taivutti paksua ruumistaan niin, että luuli hänen selkänsä katkeavan. Hän hypisteli neuloja suurilla tylppäisillä sormillaan, neulat eivät tarttuneet, ja hän hypisteli taas; hän oli aivan väsymätön, ja hän nauroi hupsua nauruaan joka kerran, kuin luuli saaneensa jonkun.

Niin, ja lopulla hän sitte kuoli. Ja nyt hän oli kannettava pois. Suuret hautajaiset tulivat olemaan muutamia päiviä myöhemmin, kun oli ennätetty järjestää kaikki niin juhmalliseksi kuin mahdollista. Tänäpäin oli vaan hänen kaikkein parhaimpia ystäviään mukana kulkemassa, ja ainoastaan sentähden, ett'ei arkku olisi yksin kulkemassa. Muutoin ei ollut mukana lukkaria eikä pappia, eikä kellojakaan soitettu. Tuo kaikki kuului hautajaispäivän ohjelmaan, ja silloin oli koko Fairbrook osoittava kunnioitusta Tom Millnerin muistolle.

Oli tuulinen talvipäivä, satoi ja lumi oli likaista. Siksi eivät ukot olleet pukeutuneet korkeihin hattuihin, vaan turkkeihin ja talvilakkeihin.

Oli iltapäivä, kun he lähtivät, ja aurinko oli juuri laskenut. Lumi loi kylmän ja harmahtavan valon kaikkeen. Omituinen näky se oli, kun tuo pieni joukko vanhoja miehiä kulki pitkin tietä hitaasti liukuvan reen jälessä. Ne olivat kuin joukko suuria kömpelöitä eläimiä, jotka päät painuneina seurasivat kuollutta toveria, jota kuletettiin pois.

Kun arkku oli pantu kappeliin, palasi tuo pieni joukko surutaloon kestittäväksi. Totia, punssia ja sikareja tarjottiin yhdessä suuremmista sivuhuoneista alakerrassa.

Siellä tuoksusi lämmin, hieno konjakki. Yksi ja toinen sytytti sikarinsa. Jotkut puhelivat, mutta niin hiljaa, kuin olisivat omia ääniään pelänneet, toiset istuivat ääneti, tuijottaen eteensä tylsin katsein. Vanhat totiveteraanit eivät olleet totituulella.

Rikas räätäli kurpisti kerran toisensa perästä silmänluomiansa päästäkseen kyyneleistään. Ukko Pebblestone istui ja piteli totilasiaan molemmin käsin, kiikuttaen samalla yläruumistaan edes ja takaisin. Kaikissa noissa kasvoissa oli jotain yhtäläistä. Se oli velttous, pullakkuus, punasensinervä väri ja paisuneet nenät. Mutta tämän lisäksi oli vielä tullut jotain muuta, jota jokainen koetti salata, ja joka oli syynä siihen, ett'ei kenenkään katse uskaltanut toisen katsetta kohdata. Se oli jotain mykkään, hämmästyneeseen kysymykseen vivahtavaa; se oli eläimen tyhjämielinen kuolemanpelko.

He olivat juoneet hautajaisissa, pelanneet korttia hautajaisissa, hyrränneet surutaloissa kuin lämmenneet kärpäset; sillä muiden kuolema, mitä se heihin koski! Mutta tämä oli enemmän kuin surutalo ja hautajaiset; suuri raskas käsi oli iskenyt heidän keskelleen; Tom — heidän seuransa sydän — oli saanut "seurata mukana". Ja se käsi oli iskevä uudestaan, ja oli osuva, sen he tunsivat nyt.

Tom Millnerin kuolema oli enne heille kaikille.

Sellainen seura! Ne olivat Fairbrookin alkuasukkaita. Parikymmenisen vuotta takaperin olivat he kaikki toimeliaita liikemiehiä taikka kelpo käsityöläisiä. Nyt olivat enimmäkseen heistä kapitalisteja, jotka eivät enää liikettä hoitaneet, vaan pitivät huolettomia vanhojapäiviä oman mielensä mukaan.

"Ei, totta tosiaankin", sanoi ukko Pebblestone vihdoon ja nousi ylös, "ei totta tosiaankin ... ei tämä vetele. Tuntuu kuin olisi tulppa kulkussani. En saa mitään alas... Kun ajattelee tätä kuolemantapausta! Hän ei ollut enempää kuin kuudenkymmenen vuoden vanha, neljää vuotta nuorempi minua. Ja me näimme hänet kaikki tässä huoneessa juuri kuukausi takaperin, terveenä ja ripsaana, ja lystikkäin ja pirtein hän oli meistä kaikista", — tässä niisti puhuja nenäänsä ja muutamasta nurkasta kuului nyyhkäys — "mutta niin se on: sitä tietä meidän kaikkein on mentävä; tänään terveenä, huomenna kuolleenä... Fairbrookista ei enää tule sitä, mitä se on ollut — ei koskaan enää!

"Saatte nähdä ja sanoa mun sanoneeni! — Jos emme tienneet, mikä mies Tom Millner oli, niin saamme nyt sen tietää... Minä en voi, minä en voi." — Hän katsoi totilasiinsa ja pudisti isoa päätänsä. — "Tämä on enemmän kuin tavalliset hautajaiset, tuntuu kuin olisi itsensä kirštuun pannut. Nyt minä menen kotiin; te muut saatte tehdä miten tahdotte."

Ne, jotka olivat istumassa, nousivat. Kaikista tuntui, kuten ukko Pebblestonesta, että jotain oli mennyt sijoiltaan, joka ei koskaan voinut entiselleen tulla; siksi heidän mieltään painoi, siksi eivät pakinat, jotka itsestään olivat rauenneet, enää voineet vauhtiin päästä. He ottivat lakkinsa, heittäen toisiinsa arkoja silmäyksiä; sitä salaista pelkoa, joka hiipi heidän keskellään, ei kukaan uskaltanut mainitakaan, se vaan piilotteli tyhjissä alakuloisissa mielissä.

Ja ääneti he lähtivät sieltä.

Niin kauan kun Tom vielä eli, oli kaikkialla vallinnut tottumuksesta syntynyt turvallisuus; he olivat tunteneet itsensä levollisiksi, tapahtuipa sitte vaikka mitä. Mutta nyt tuntui kuin jokin sulkku olisi auennut, nyt tuntui kuin uusi aika murtautuisi heidän päällensä ja huuhtoisi pois sekä heidät että sen, mikä heihin kuului — uusi aika, jota he eivät voineet ymmärtää.

1886.

Odotushuoneessa.

Ei hänellä ollut tohtorinvaltuuskirjaa, tuolla meidän tohtorinnallamme, mutta kauan ja menestyksellä hän oli tointaan harjoittanut, ja se olikin meidän — hänen sairastensa — mielestä paras valtuuskirja.

Minä olin ensiksi tulleita, mutta kun siellä rouvamme luona jo oli ihmisiä, istuuduin odotushuoneeseen aikaani odottamaan. Istahdin hänen vastaanottohuoneensa oven viereen, ja toisella puolellani oli vilvakka ikkuna, jonka koristeena oli kaksi riviä ruukkukasveja, korkeita ja reheviä, sillä eukko oli aimo kukkienviljelijä.

Huone oli pitkä ja kapea, rivi tuoleja oli yhdellä seinällä ja toisella vanhanaikuinen sohva. Vähitellen tulivat sairaat, yksi kerrallaan; outoja he olivat täällä, sen näki heidän epäröivistä katseistaan, kun he hiipien tulivat ovesta, hiljaisina ja juhlallisina kuin kirkkoon. Jokainen istuutui odottamaan vuoroansa. Köyhiä raukkoja ne näkyivät kaikki olevan, niin että maaseutulainen näytti koko mahtavalta tässä seurassa. Tuo tuntui niin oudolta ja omituiselta. Luulenpa, että nautin siitä.

Eräs maalaisukko tuli liikaten pöhöttyneellä jalallaan, ja vanhanpuoleinen apumuija sormi siteessä, ja sitte eräs renki, ja sitte poika ja sitte vielä vanha ämmä, käsivarrellaan kori, josta hän ei näkynyt voivan luopua. Ja kaikki he istuivat pitkin seiniä anovaisen ja alakuloisen näköisinä.

Sitte, hetken perästä, tuli keski-ikäinen mies. Hän ei ollut noiden toisten näköinen. Vahva, leveäharteinen työmies, siististi ja huolellisesti puettu. Koko hänen ulkomuotonsa ilmaisi hyvää toimeentuloa. Hän tervehti, astui sitte yli lattian ja istuutui sohvaan minua vastapäätä. Rehellisiltä näyttivät hänen kasvonsa ja lujutta ne myös ilmaisivat. Mutta näkyi, että hän tuskaa tunsi. Kasvot olivat kalpeat, ankarat. Harvoin olen nähnyt sen selvempää tahdonvoiman ja itsensähillitsemisen ilmettä. Yhä uudestaan katsahdin noihin kylmiin kasvoihin, joissa näkyi sinervä parransänki. Tuossa miehessä näytti luonnetta olevan. Sitte ovi taaskin avautui. Sisääntulija oli aivan nuori tyttö, päällään muuttunut leninki ja ohut pieni saali. Käsivarttaan hän siteessä kantoi. Mahtoi olla kuusitoistavuotias, iho oli sileä ja kasvot soikeamuotoiset. Hän tervehti, istuutui sitte työmiehen viereen sohvaan ja katseli ympärilleen läsnäolijoihin, ikäänkuin säälimistä pyytäen, heiluttaen samalla kipeätä kättään toisella, ikään kuin tuo kipeä käsi olisi ollut vaikeroiva lapsi.

Mutta itsekullakin näkyi olevan kylläksi omasta vaivastaan.

Tuska veti tytön otsalle hienoja ryppyjä, hän katseli taas ympärilleen puoleksi arkana ja puoleksi halukkaana tuttavuutta tekemään. Ujolta hän ei suinkaan näyttänyt, mutta sitä vaan näytti pelkäävän, ett'eivät kenties hänestä välittäisi.

"Koskee niin käteeni", sanoi hän hiljaa, ikäänkuin ilmaan vaan, niin että ken tahtoi, se sai tarttua hänen sanoihinsa ja siitä puhelun alkaa.

Minun säälivä katseeni oli hänelle ainoa vastaukseni. Toiset eivät näyttäneet kuulevan eikä näkevän. Hän istui hetkisen ääneti, hermostuneena, levottomana. Tuo kaupunkilaislapsi ei ollut niitä, jotka ovat tottuneet vaiti olemaan.

"Oletteko loukannut kätenne?" lausui hän yht'äkkiä työmiehen puoleen kääntyen.

"Olen."

"Jossain koneessa?"

"Niin."

"Särkyikö pahasti?"

"Musertui."

"Nyt äskettäinkö?"

"Eilen."

Mies puhui lyhyesti, tylästi, kuten polisitutkinnossa. Hiki nousi hänen otsaansa, hän otti taskustaan huolellisesti käärityn nenäliinan ja pyyhkäsi sillä kasvojansa. Käsi, joka siniruutuista liinaa piteli, oli leveä ja työhön tottunut, mutta ei karkea eikä rumamuotoinen, kuten maatyön tekijällä.

Tyttö pudisti päätään, pehmeät huulet värähtelivät.

"Koskee niin käteeni", kuiskasi hän taas, hiljaa, valittaen, kuten hemmoteltu, mutta kärsiväinen lapsi.

Hän ei ole kaunis, siksi eivät kasvonpiirteet ja värit ole kyllin selvät. — Ei mitään muuta kuin piirteiden pehmeys ja lisäksi jokin omituinen viehätys!

Ne houkuttelevat ja vetävät puoleensa, nuo kalpea-ihoiset kasvot, ne ovat kuin kirja, jota ei vielä ole lukenut, jota vasta arvaellen ja oudoksuen ajattelee. Minä istun ja kuvittelen mielessäni hänen kotonsa, tiedänhän niin hyvin, minkälainen se on, — ja hänen elämänsä, hänen tulevaisuutensa. Tuo vanha tavallinen kohtalo — tietysti. Hän on yksi tuhannesta.

Katselen hänen kättään, jolla hän toista tukee ja yhä vielä hiljaa heiluttaa, kuten nukutettavaa, sairasta lasta. Tuo paljas käsi on kaunismuotoinen, sormet hienot ja suippeat, sille on hansikas jäänyt yhtä oudoksi kuin kova työkin, se ei milloinkaan vedessä huljuele, ei pese astioita eikä lattiaita, eikä vaatteita. Hänessä on jotain, mikä muistuttaa villivarsaa, mutta sellaista, joka on säveä ja lauha luonnoltaan. Kasvanti-aikanaan on hän juoksennellut kujilla ja leikkinyt toisten lasten kanssa, ja ollut hiukan vallaton, mutta ei koskaan paha. Äidiltään hän on saanut ruokaa, ja kakkuihin ja karamelleihin on hän kerjäämällä rahaa hankkinut. Isää hän ei ole koskaan ajatellut.

Mutta nyt hän on ripillä käynyt, ja hänen on täytynyt mennä tuota tavallista tietä — tehtaasen. Ja sitte

yhä edelleen, myöskin tavallista tietä, sillä hän on niin sievä ja pehmoinen ja hieno; ei hän sitä voi mitenkään välttää. Kun kerran kuulee tuon mielitelevän pikku äänen, niin ei voi olla huomiotaan häneen kiinnittämättä. "Iloista" elämää — siis — muutamia vuosia, säädytöntä elämää, sitte hätää ja kurjuutta, ja viimein hauta köyhien hautausmaalla. Siten on kaikki loppunut, ja tuo elämä mennyt jälkeä jättämättä, kuten tuhannet muut.

Jospa tuohon ajatukseen toki vielä mahtuisi *kenties!*

Joku hieno, kaunispukuinen herra, hieno herra, johon hän katsoo kuin mihin jumalaan vaan, — se tulee aluksi. Hieno herra, jolla on varaa viskaella pois leikkikalujaan...

Tyttö katsahtaa ympärilleen ikäänkuin rukoillen, ja silmät käyvät kosteiksi.

"Voi, kun tahtoisin — eivätkö ne jo voi mennä pois tuolta sisästä! — voi kättäni, kättäni!" — Sama pehmeä, valittava kuiskaus, minkä kärsimättömyys tekee värähteleväksi.

Oi — lapsi — pelastusta ei sinulle ole! Koko sinun olennossasi on jotain puoleensa vetävää, jotain säännötöntä oman onnensa nojaan heitettyä, jotain omituisesti viehättävää löyhyyttä. Kuinka sinua vielä kädestä käteen heitellään, kaarna parka!

"Mikä teidän kädessänne on?" kysäsin minä.

Oikein kiitolliselta hän näytti, kun ei tarvinnut enää vaitioloa jatkaa, tuo pieni suu ei suinkaan ollut tottunut kiinni olemaan.

"Litistin sormeni poikki", hän vastasi.

"Poikki? — aivan poikki?"

"Niin, se riippui irti, ja rouva sen sitte pois leikkasi heti kun tänne tulin. Toiset sormet vahingoittuivat myös, mutta toivon saavani pitää ne."

"Miten kauan siitä on?"

"Kuukausi. Minä käyn täällä joka päivä, mutta nyt koskee enemmän kuin silloin alussa."

Taaskin hänen huulensa vapisivat valitusta pidättäessä.

"Mitenkä se niin kävi?"

"Pistin käteni liian kauas, ja siten se joutui koneeseen."

"Missä se tapahtui? Jossain tehtaassa?"

"Kehruutehtaassa." — Hän katsahti minuun melkein nuhtelevasti. Olisihan minun pitänyt se tietää. Missä sitte, joll'ei kehruutehtaassa!

"Eikö hirveästi silloin koskenut?"

"Ei; ei se tuntunutkaan. Mutta minä vaan niin kauheasti säikähdin. Tartuin vasemmalla kädelläni siihen ja tempasin sen irti. Kerrassaan sen ulos kiskasin, ja jos en niin olisi tehnyt, niin olisi koko käsivarteni voinut mennä, sillä konetta ei voi heti seisauttaa."

Hän oli hetkisen ääneti, mutta kun minä en mitään vastannut, jatkoi hän:

"Kehruumestari torui minua siitä, ett'en paremmin itseäni varonut, sillä nyt saa tehdas maksaa minun edestäni, kunnes paranen. Mutta itsellenihän siitä suurin vahinko on, kun sormeni menetän."

Hän katsoi minuun ikäänkuin kysyen, eikö hän ollut oikeassa, ja minä myönsin hänen olevan.

"Kehruumestari toruu aina, kun joku sattuu itseään loukkaamaan, ikäänkuin se ei olisi itsekullekin parasta, jos vaan ymmärtäisi itseään varoa."

Taas seurasi hetken äänettömyys, ennenkuin hän jatkoi:

"Hän luulee, että työväki on vaan jotain koneisiin kuuluvaa. Hän on paha — se kehruumestari — ei kukaan työläisistä häntä kärsi. Kaikki ne sanovat, että pois se on sieltä saatava ja kohta."

Syvällä tytön silmissä näkyi jotain synkkää ja uhkaavaa, jotain vihamielistä ja kapinallista. Mutta sitte huulet taas värähtivät, ja tuska voitti muut tunteet. "Voi kättäni, kättäni!" hän vaikeroi.

"Pakottaako sitä niin?"

"Niin, viime aikoina se on ollut niin pahana. Rouva jo on pelännyt, että siihen tulisi kuolemanvihahat. Hän melkein katui, että oli minut hoidettavakseen ottanut, mutta nyt se toki taas on parempi."

Nyt aukesi vastaanottohuoneen ovi ja sairaat tulivat ulos. Oli minun vuoroni. Mutta tehtaantyttö nousi ylös ja katsoi rukoillen minuun.

"Voi, jos saisin nyt mennä! Tahtoisin niin", hän sanoi ja lisäsi tuttavallisemmin kuiskaten, kun hän jo vieressäni oven luona seisoi: "tahtoisin, ja samalla pelkään, sillä kauheasti se koskee, kun hän sitä liikuttaa."

Hän hymyili surumielisesti ja samalla kuitenkin niin veitikkamaisesti, ja tuolla tavoin hymyillessään hän melkein älykkäältä näytti. Minä aukasin oven ja laskin hänet sisään.

1886.

Cedergren pitää illallisen tänään.

Cedergren oli medikofiilari. Varsin nuorena oli hän siksi päässyt, tuskin oli hän silloin vielä yksikolmatta vuotta täyttänyt, mutta sittehän hänellä olikin aikaa hiukan hengähtää tuon rasituksen jälkeen, niin arveli isä ja äitikin. Ja nyt hän oli ollut medikofiilarina kymmenen vuotta.

Kauhea kiire oli hänellä aamusilla — kello alkoi olla kymmenen. Passarivaimo — se ruoja — oli vaan pannut vuoteen kokoon ja sitte juossut tiehensä kaikesta; ja miltä siellä nyt näytti! Paksulti pölyä huonekaluissa ja kirjoissa. Ja kirja-pöly se se on pahinta, mitä olla voi, sillä kun sitä vähänkin vaan liikuttaa, niin pistää se nenään kuin pippuri. Cedergren ei sitä koskaan liikuttanutkaan, se oli hänen perus-ohjeitaan, mutta tällä kertaa täytyi hänen tehdä poikkeus, sillä hän odotti äitiään. Saattoihan eukko astua sisään minä hetkenä hyvänsä, olihan juna jo tullut.

"Voi sitä akkaa, sitä akkaa!" — passarivaimoa tietysti — olisihan tuolla voinut olla älyä pyyhkiä huonekalut, ennenkuin pökälti Akselgreniin portterea hakemaan, eihän tässä vielä hengenhätää ollut. Mutta minkä sille nyt mahtoi? Cedergren pyyhkäisi pölyt tuokiossa, sai näet yöpaidan käsiinsä. Hyi hitto, tuota kirja-pölyä! Aivan kuin pippuri, hyi saakeli! Hänen täytyi aivastella. Ja kaikki tyhjät putelit, eihän niitä voinut jättää tuohon esille kyltiksi, ei toki.

Hän katsoi neuvotonna ympärilleen. Sängyn alle, niin.

Kiireesti hän keräili pullot, se meni kuin tanssi. Olisi luullut hänen olevan oikein emännöitsemistuulella, sellaista kiirettä hän piti. Kasvot hehkuivat, ei ilosta — ei vielä — ei, voimienponnistuksen tähden vaan, sillä Cedergren oli iso ja paksu, eikä se niinkään helppoa ole, kun täytyy ryömiä polvillaan ja kyynäspäillään ja työnnellä putelia sängyn alle.

"Katsoppas liittolaista", mutisi hän suureen partaansa, sillä sänky olikin liian matala, niin ett'eivät putelit mahtuneet pystyyn sen alle, ja kun hän ne pitkälleen pani, vierivät ne sieltä takaisin. Mutta silloin sai hän sängyn alta käsiinsä parin vanhoja saappaita, jotka hän pani putelien eteen; se keino auttoi.

Cedergren nousi ylös läähättäen ja pyyhki punaista naamaansa. Sitte hän taas katsoi ympärilleen. No, nythän kaikki oli varsin hyvästi. Hän viskasi yöpaidan sängynpeitteen alle. Mutta hiisi sentään, miten alastomalta ja ikävältä huone sittenkin näytti, näin päiväsilmissä.

Se oli sitä harmillisempaa, kun hän juuri oli kotiin kirjoittanut ja pyytänyt kassanlisäystä, sanoen syyksi sen, että hänen nyt, kun jo oli kandidaatiksi pääsemäisillään, täytyi hiukan hienompaa asumusta pitää. Niin paljon hienoja tovereja kävi hänen luonaan, eikähän sitä voinut rentaleenkaan tavoin asua. Ja mitä se eukko sanoisi ukolle, jos hän tämän huoneen näkisi? Sillä vakoilemaan hän oli tullut, se oli varmaa.

Yht'äkkiä pälkähti hänelle päähän uusi ajatus, ja hän juoksi käytävän poikki vastapäätä asuvan naapurinsa luo. Tämä, noin yhdenkolmattavuotias vaaleakiharainen nuorukainen, istui jo työssään.

"Kuuleppas, pikku klassiko, lainaapas minulle huonettasi tästä hetkestä kello seitsemään saakka iltasella; se tahtoo sanoa: vaihda kanssani", sanoi hän, kiireesti pannen kätensä kirjojen päälle, jotka hajan hajan olivat pöydällä tuon nuoremman toverin edessä.

Tämä ei mitään vastannut, katsoi vaan häneen.

"Ymmärräthän, että minun huoneeni on niin hiivatin huonosti kalustettu, ja sinähän asut kuin prinssi,

niin ovat sisäsi sinusta huolta pitäneet", hän loi katseen ympärilleen kaikkiin tyynyihin, liinoihin ja päällystimiin, jotka huonetta somistivat. "Mutta kun antanet, niin anna paikalla", lisäsi hän, "minä odotan vieraita."

Toinen katsoi häneen epäilevin, veitikkamaisin silmin.

"No, olkoon menneeksi!" huudahti hän iloisesti ja hyppäsi seisaalleen, "mutta silloin saat auttaa minua näiden kampsujen kuletuksessa." Hän osoitti kirjoja.

Tuokiossa medikofilari ne kokoon hamuili, ja sitte mentiin aika kyytiä hänen omaan huoneeseensa, jossa lasti pöydälle purettiin.

"Muista nyt vaan, ett'et erehdy ja luule kotosi tuolla olevan, ennenkuin kello seitsemän tänä iltana", varoitti vanhempi toveri.

"Oh, ole huolelta, Falstaff", vastasi toveri nauraen. Hän istui jo pöydän ääressä ja järjesteli kirjojaan.

"Jopa oli aikakin", ajatteli Falstaff-Cedergren, sillä hän kuuli hitaita, raskaita askelia rappusissa.

Hän avasi toverin hauskan pikku huoneen oven ja meni sitte edelleen pitkin käytävää äitiään vastaanottamaan.

Eukko hengähti syvään, kun oli rappusista päässyt, ja poika meni iloisesti häntä vastaan.

"Tervetultua, äitiseni", hän sanoi ja otti osan hänen matkakapineistaan kannettavakseen, "suothan anteeksi, ett'en tullut junalle sinua vastaanottamaan, minulla ei todellakaan ollut aikaa."

"Paljon enemmän minua ilahuttaa, että pidät huolen työstäsi", vastasi äiti läähättäen kulkiessaan hänen jälessään pitkin käytävää. Ovella Cedergren seisattui ja viittasi kädessään olevalla piratilla äitiä sisään astumaan.

"Oi, miten hauskaa sulla täällä on!" huudahti äiti sisään tultuaan ja katseli ympärilleen iloisesti hämmästyneenä; iloisissaan hän ei muistanut muhviakaan kädestään heittää.

Cedergren heitti äidin matkalaukun ja saalin tuolille ja sulki oven. Sitte hän otti äidiltä muhvin ja alkoi auaista hänen vanhaa, kulunutta talvikappaansa.

"Voi, älähän toki, älähän", sanoi eukko, aivan hämillään niin suuresta kohteliaisuudesta.

Pieni tanakka mummo hän oli, kasvoiltaan lapsellisen lauhkea, yksi noita hyvää suopia olentoja, jotka aina katselevat elämää sen parhaimmalta puolelta, niin paljon kuin he sen surkeudesta puhuvatkin. Poika hänestä todella pitikin — *tavallaan*.

Hän auttoi äitiä kappaa riisuessa, ja paljon siinä olikin vaivaa, sillä hihat olivat ahtaat.

"Tarvitseisitpa uuden", sanoi hän.

"Niin, arveleppas! isä tahtoo, että ostaisin itselleni kaikkein pulskinta lajia", sanoi äiti riisuen päältänsä villaliivin ja virkatun saalin, "sain häneltä viisikymmentä kruunua."

Hän kääntyi ja katsoi poikaa kasvoihin oikein nauttiakseen hänen hämmästyksestään.

"No, ukkohan oli antelias", sanoi hän hymyillen ja vetäsi hiukan pöytää, niin että äiti pääsi sohvaan.

"Oliko kylmä matkalla?" hän kysyi, kun äiti oli istunut.

"No, kyllähän tuo oli kylmä", äiti vastasi, "mutta siinäpä tuo meni. Mutta menomatcallahan minulla jo on uusi, lämmin kappani." Hän iloitsi kuin lapsi tuota ajatellessaan.

"Mutta, kultaseni, mistä olet tämän saanut?" huudahti hän ja katsoi virkattua pöytäliinaa.

"Eräistä arpajaisista sen äskettäin voitin", vastasi poika, ja hänen luontevasta äänestään huomasi, että hän oli harjaantunut "veistelemään".

"Ja tämän hienon sohvatyynyn?"

"Sen eräältä tyttötuttavaltani sain."

Äiti vilkasi häneen.

"Tosiaankin komea lahja; on se maksamaan tullut, ja on siinä työtä ollut."

Poika ei vastannut, seiso i vaan ääneti kirjoituspöydän luona ja puhdisteli kynsiään kynäveitsellä.

"Mutta tarvitsehan äiti toki kahvikupin lämmikkeekseen", sanoi hän äkkiä, "juoksen alas talonväen luo sitä pyytämään."

"Voi, kiitoksia", sanoi äiti ja näytti oikein kiitolliselta.

Kun Cedergren oli sulkenut oven jälkeensä, ei eukko voinut vastustaa pientä naisellista uteliaisuuttaan; hän nousi ja meni pöydän luo katsomaan hänen kirjoituskalujaan ja mitä muuta siellä oli. Hänestä näytti siellä olevan niin paljon sieviä pikkukaluja, sellaisia, joita ei koskaan tule itse ostaneeksi, ja sitte siellä oli — muutamien sanomalehtien alle pistettynä — pieni korko-ompeluksella koristettu kirjesalkku. Tuopa antoi eukolle miettimistä. Hän aukaisi sen. Toisen kannen sisuspuoleen oli sirosti kirjoitettu:

"Oi, pikku Amor, mua auta,
Ja Hilma verkkoihini saata."

Aha! Nyt hän ymmärsi.

Askeleita kuului käytävästä, ja nopeasti hän heitti sanomalehdet takaisin kirjesalkun päälle ja koetti näyttää niin viattomalta, kuin suinkin mahdollista.

Poika tuli sisään. He istuutuivat taas sohvaan ja alkoivat puhella kotiseudusta.

Äiti istui ja odotti vaan saadakseen kuulla jotain tuosta salaisuudesta, mutta eipä siitä tullut sanaakaan, ja hän tuns i itsensä hiukan pettyneeksi.

Tuotiinpa sitten kahvi, piikatyttö sen sisään kantoi, mutta Cedergren hänet jo ovelta käänn ytti ja otti itse tarjottimen. Hän pani sen pöydälle ja alkoi tarjoella, hän osasi olla oivallinen isäntä, kun vaan tahtoi, kohtelias ja huomaavainen. Äiti silmäili häntä äidillisellä ylpeydellä ja ihastuksella. Pulskalta hän tosiaankin näytti, olisipa häntä voinut luulla vallan valmiiksi tohtoriksi tai professoriksi.

Hän oli hyvin huolellisesti puettu, ja pulska vartalo hänellä oli: pitkä, harteava ja lihavahko. Parta oli tuuhea, kisherä ja hyväksi kammattu, tukka tumma ja kiiltävä, mutta niskapuolella jo näkyi nouseva kuu. Kasvot olivat melkein kauniit, mutta silmät pienet ja hieman — mitenkä sen sanoisikaan — hieman liiaksi vapaat ilmeeltään eivätkä kuitenkaan rehelliset; pistävän ruskeat ja kylmät. Nämät silmät ne saattoivat ihmisiä siihen luuloon, että hän *voisi* saada aikaan suurtakin, jos hän vaan *tahtois i*. Hänessä oli jotain mahtipontista, mikä heti mieliin vaikutti, mutta olipa epäilijöitä, jotka vakuuttivat, että tuo johtui vaan hänen ylenmääräisestä itsekkäisyydestään.

Isä oli värjärinä maalla. Omalla ja vaimonsa työllä oli hän hankkinut itselleen varoja, jotka kuitenkin olivat melkoisesti vähenneet pojan kallisten opintojen tähden. Ja nyt he alkoivat tulla vanhoiksi. Mutta olihan hän heidän ylpeytensä, heidän ainoa suuri toivonsa. Kaikki ihmiset sanoivat, että hänellä oli hyvä pää, ja kun niin paljon rahoja hänen tähtensä kulutettiin, niin pitihän siitä aikanaan jotain tulla. Tosinhan hänen tutkintonsa viipyi, mutta "Albert lukee *perinpohjin* sen, minkä hän lukee", niin oli vanhuksilla tapana sanoa, kun tuo asia puheeksi tuli, "eikä hän suinkaan mihinkään *tavalliseen* tutkintoon tyydy".

Kun he nyt siinä niin tuttavallisesti istuivat ja kahviaan ryypiskelivät, ei äiti enää voinut malittaa mieltänsä, vaan uskalsi tehdä pienen koetuksen.

"Se tyttö, jolta tyynyn sait, Hilmako se on nimeltään?" hän kysyi.

Poika näytti kummastuneelta.

"Mitenkä, äiti, sitä voit luulla?" kysyi hän tyl ysti; näytti siltä, ett'e i äidin kysymys ollut hänelle mieleen.

"Tulin vaan niin ajatelleeksi", vastasi äiti hämillään.

"Mutta miten sinulle sellaista mieleen meni? Millä perusteella?"

"Voi, ei minkäänlaisella perusteella", vastasi hän pelästyneenä, sillä hän tiesi, ett'e i Albert koskaan kärsinyt sitä, että hänen asioihinsa sekaannuttiin. Tuo umpimielisyys loukkasi äitiä, mutta ei hän mitenkään enää uskaltanut enempää kysellä. Sitä paitsi tuntui hänestä, ikäänkuin hän olisi tehnyt pojalleen jotain väär yttä sillä, että koetti hänen salaisuuttaan urkkia ja hänet valtasi tuskallinen halu hyvittää häntä.

Kun he olivat kotvasen puhelleet joutavista asioista, kysyi hän, eikö poika tahtois i tulla hänen kanssaan kaupungille, hänellä oli pieniä asioita toimitettavia, ja pitihän hänen myös ostaa tuo kapp a.

Niin, saattoihan hän lähteä, tuumasi poika.

Hän meni päällystakkiaan noutamaan, ja sillä aikaa pani eukko päällensä.

Kun poika tuli häntä noutamaan, pulskaan päällystakkiinsa puettuna ja komeaa hienoa kävelykeppiään kädessään heilutellen, ei äiti voinut olla heittämättä ihailevaa silmäystä häneen. Kuinka hienolta tuo kaikki näytti, mustasta kiiltävästä hatusta aina pehmeisin hansikkoihin saakka. Pulskalta hän sentään näytti, hänen poikansa.

"Hyvä isä, ethän, äiti, voi mennä kaupungille tuolla päällysvaatteella?" sanoi poika äkkiä ja katseli eukkoa likemmältä.

"Uuttahan minä ostamaan menen", muistutti äiti hädissään ja punastui.

"No, kyllä jo olikin aika", vastasi poika. Häntä oikein ahdisti ajatellessa, että joku hänen tovereistaan saattaisi kohdata häntä — tuon kapan seurassa.

He menivät kuitenkin ulos ja astuivat pitkin katua; äiti edellä jalkakadulla ja poika jälessä, molemmat jokseenkin harvapuheisina.

"Olenpa muutoin melkein arvellut, että — — —" sanoi äiti epäröiden, ja kääntyi poikaansa päin, joka tuli lähemmä voidakseen kuulla, mitä äiti aikoi sanoa.

"Mitä?" sanoi hän, voimatta arvata hänen ajatuksenjuoksuaan. "Tässähän on päällysvaatemakasiini."

Äiti seisahtui, katsoi häneen ja sanoi:

"Arvelin, että jos päällysvaatteeni ei olisi niin huono, ett'ei sitä enää jonkun aikaa voisi pitää, niin voisit sinä saada rahat; sanoithan, että — — —"

"Tietysti sinun pitää ostaa uusi kappa, äiti, kun rahat olet sitä varten saanut", sanoi hän laimeasti.

"Niin, mutta jos nyt — — — Katsohan, enkö todellakaan voi tätä pitää?"

Eukko katsoi poikaan niin luottavaisesti ja lämpimästi, ikäänkuin se olisi hänelle suuri palvelus, jos poika myöntäisi, että kappaa saattoi vielä pitää.

"Kyllähän se on vanhan näköinen", sanoi hän vitkastellen, "mutta muutoinhan tuollaisissa asioissa itsekin voi tehdä oman mielensä mukaan."

"Niin, mutta sinun mielestäsi?"

"Sinun pitää tehdä aivan oman mielesi mukaan", vastasi hän; mutta sydämessään hän häpesi hirveästi.

"No, sitte annan sinulle rahat", sanoi äiti, tehden nopean päätöksen ja vanhat kasvot kirkastuivat sydämmellisestä ilosta.

Hän meni päällysvaatemakasiinin ohitse, ja poika seurasi jälissä kuin märkä koira.

"Se on kerrassaan liian paljon", mutisi hän, "ja mitä isä sanoo?"

Mutta äiti vaan nauroi, raikkaasti ja herttaisesti. Hän tunsu itsensä niin onnelliseksi, kuin hänellä oli jotain, mitä antaa poika armaalleen. Voiko mikään olla liian paljon *hänelle!*

"Älä siitä ole milläsikään, poikaseni", sanoi hän iloisesti, "kyllä minä isälle puhun; luota vaan minuun." Hänen käyntinsä oli yht'äkkiä käynyt reippaammaksi. Poika astui hänen jälessään puhelematta, ja kun äiti kävi ostamassa pienet ostoksensa, astuskeli hän ulkona ja odotti. Sitte he kävelivät yliopistotalon ympäri; eihän sitä mitenkään voinut kotiin matkustaa sitä näkemättä. Tuon kierroksen tehtyään he kääntyivät takaisin, ja kun he jälleen olivat tuossa pienessä lainatussa huoneessa, päästi poika salaa helppoutuksen huokauksen. Se kappa, se kappa!

"Luulenpa, että tuotamme tänne päivällistä", hän sanoi, "niin en mene muuanne syömään tänään."

"Voi, miten olet kiltti!" sanoi äiti kiitollisena, "siten on paljon kodikkaampaa, ja saammepa vielä olla aivan yksin."

Poika lainasi pöytäkalut isäntäväeltä, ja sitte he yhdessä kattoivat pöydän.

"Kuten konsanaankin poikamiehen luona", sanoi poika hilpeästi, sillä häneen oli tarttunut äidin

päiväpaistemieliala, ja hän oli mitä herttaisimmalla tuulella. Ja hänpä olikin herra, joka saattoi olla herttainen, kun vaan milloin tahtoi.

Päivällisen jälkeen hän loikoi sohvalla ja poltteli sikaria, sitten he taas kahvikupin ääressä juttelivat, ja ennenkuin he kerkisivät sitä ajatellakaan, oli jo aika mennä asemalle.

Kun eukko nousi jäähyväisiä sanomaan, täytyi hänen oikein taistella liikutustaan vastaan. "Ken tietää, milloin vasta näemme toisemme!" aatteli hän itsekseen, ja hän tuli arvelleeksi, että tämä kenties oli viimeinen kerta. Se niin usein johtuu mieleen sille, joka on vanha.

Hän pudisti kovasti poikansa kättä, mutta ei sanonut mitään. Suudella häntä hän ei uskaltanut; se ei olisi ollut hänelle mieleen.

"Jumala sinua suojatkoon ja kaikkia töitäsi", sanoi hän ja kääntyi nopeasti ottaakseen päällysvaatteensa. Tuo vanha kappa oli varsin vaikea päälle saada, varsinkin liivin ja saalin päälle, mutta poika häntä auttoi.

"Oletpa käynyt lihavaksi", virkkoi hän.

"Olenpa tainnut käydä", vastasi äiti, kääntyi sitte ja pisti viisikymmenkruunuisen pojan povitaskuun, ystävällisesti päätään nyökäyttäen.

"Kiitoksia, äiti, kiitoksia", sanoi poika, ja jotain tosi hellyyden tapaista välähti hänen silmissään.

Jo alkoi hyvin hämärtää, kun he asemalle menivät.

"Pistäydyn ostamassa muutamia sikareja", sanoi poika kiireesti, kun he kääntyivät eräässä kulmassa, "osta piletti ja mitä tarvitset, minä tulen perästä."

Hän juoksi sikarimyymälään, ja samassa kulki kolme herraa äidin sivu jalkakadulla, puhellen ja nauraen aivan ääneen. Ne nähtävästi myös olivat asemalle menossa.

Kun eukko oli saanut paikkansa kolmannen luokan vaunussa korien ja myttyjen väliin, tuli poika juosten häntä etsimään. Hän löysikin, sillä äiti istui oven luona ja tähysteli häntä. He puristivat toistensa kättä, konduktööri tuli ja merkitsi piletit, ja sitte ovi paiskattiin kiinni. Vielä saattoi äiti nähdä poikansa, hän seiso juuri erään lyhdyn kohdalla, kädet päällystakin taskuissa, ja hieno kävelykeppi pisti esiin suoraan pitkin käsivartta. Hän puistalti itseään; ilma oli kylmä ja hän toivoi, että juna lähtisi.

Ja heti se lähtikin liikkeelle.

Juna ratisi ja tärisi, kynttilöiden liekit lipisivät puolihämärässä vaunussa. Eukko pani kätensä ristiin muhvin sisässä ja ajatteli armasta poikaansa. Nyt hänellä oli sydämmensalaisuus, nyt hän ajatteli omaa kotia ja nyt hän varmaankin tulisi tutkintonsa suorittamaan. Ja sitte hän rukoi Jumalalta hänelle onnea, muisti myös rukouksessaan hänen valittuansa, tuota tuntematonta Hilmaa — tuon vastaleivotun ylioppilaan pikku kuusitoistavuotiasta mielitettyä.

Mutta myöhemmin iltasella seiso kaks ylioppilasta rautatienhotellin käytävässä päällystakkeja päällensä panemassa, pois lähtemäisillään. Viereisestä huoneesta kuului lasien kilinää ja kovia naurunpurskahduksia. Toinen nuorista miehistä rupesi kuuntelemaan. Hän tunsi yhden noista äänistä; se oli erään ylioppilaspiireissä hyvin tunnetun "virujan" ja huvitusministerin.

"Mikä niillä siellä on?" sanoi hän toverilleen, "kuuluu, että Pelle Ström on elementissään."

"Cedergrenhän se pitää illallisen tänään", vastasi toinen ja sytytti sikarinsa.

1885.

Kolho.

Jos milloin sattuu näkemään oikein hullunkurisen, oikein omituisen vanhan herran, jota muistellessa sitte aina suu hymyyn vetäytyy, niin saa olla jokseenkin varma siitä, että se on joku vanhapoika. Tällainen vanhapoika on myös lehtori Darell. Ja jos kerran on hänet nähnyt, ei häntä hevillä unhota.

Aivan maksun edestä kannattaisi häntä katsella, kun hän tallustelee Isoakatua alaspäin leveillä nelikulmaisilla jaloillaan, joka askeleella jalkapohjaansa näyttäen. Aina on sama vauhti hänen kulussaan, aina keppi oikeassa kädessään ja vasen käsi selän päällä juuri vyötäyksen kohdalla, peukalo

piilossa toisten sormien alla. Tuo käsi on näöltään kuin kurikka. Kun sen näkee kaukana kadun alapäässä hiljaksen eteenpäin keinuvan omistajansa selkälaudalla, ei tarvitse koskaan pelätä erehtyvänsä henkilön suhteen, ja huoletta saa ruveta huutamaan "herra lehtori, herra lehtori".

Jos niin huudetaan, niin hän seisautuu, tekee koko käännöksen isolla ruumiillaan ja katsoo, kuka häntä huusi. Joko hän kuvittelee mielessään, ett'ei hänellä ole niveltä kaulassa, taikka hänellä ei todellakaan ole, sillä hän kääntää aina koko ruumiinsa, kun hän tahtoo jotain katsoa. Että huuto "herra lehtori" voisi tarkoittaa jotain toista henkilöä, se ei hänelle koskaan päähän pälkähdä. Hän on kaupungin omaisuutta yhtä paljon kuin raatihuone, suuri kävelypaikka ja harmaiden munkkien mäki. Tervehtiä hän saa alinomaa, ja siitä hän suoriutuu kohottamalla keppinsä nupin hattunsa laitaan. Nähdä sen enempää vaivaa tervehdyksen tähden, se ei hänelle olisi soveliasta, sillä hän on kolho. Ja siitä hän on ylpeä.

Ukko on pulskan näköinen, luultavasti kymmenen prosenttia paremman näköinen kuin nuorena ollessaan, mutta kauniista hän on kaukana. Nuoret tytöt nimittävät häntä keskenään "babiaaniksi", ennenkun ovat tulleet tuttavaksi hänen kanssaan; sitten he sanovat aina "Hampus sedäksi".

Joskus epäillään hänellä kosintatumia olevan, mutta luultavasti silloin erehdytään. Sattuupa, että joku rohkeimmista tytöistä kysäsee häneltä, miksi hän ei ole mennyt naimisiin. Silloin hän tyttöä korvasta nipistä — ei suinkaan hellästi — ja sanoo julman näköisenä: "ei ne asiat ole tällaista vanhaa kolhoa varten, ymmärrätkö — tyttölepakko".

Jos sanotaan jotain, mikä ei häntä miellytä tahi mikä hänestä on tyhmää ja typerää, silloin hänellä on aivan oma tapansa, jolla hän paheksumisensa tahi halveksimisensa ilmaisee. "Höh!" hän vaan sanoo. Se on jotain naurun, rykäisemisen ja värveitten sekaista. Hänen koko ruumiinsa silloin nytkähtää, ikäänkuin jotain salaista rihmaa vetäistäisi; suu irvistää pilkallisesti ja toinen olkapää kohoaa pystyyn. Sitte ukko taas on aivan entisen näköinen.

Hänen kasvonsa ovat pitkäkhöt. Nenästä ylähuuleen on hirvuinen matka. Näyttää siltä, kuin suu olisi saanut paikkansa aivan leuvan alapäässä. Ja hiukset on vedetty esiin korvallisille kahdeksi sileäksi kammatuksi koukuksi; ne ovat vaaleat, eivätkä vielä ole harmaantuneet. Silinterihattu on aina niskassa. Ei kukaan ihminen ole koskaan nähnyt sen kohdallaan olevan.

Lehtori on niin säntillinen ja säännöllinen tavoissaan, että hän on sananlaskuksi tullut. Kello yhdeksän hän lähtee aamukävelylleen; aina samaa tietä, ulos Itäisen tullin sivu ja sitte takaisin. Kello viisi hän menee sisarensa luo, joka on leski ja laajalti kuulu hyvästä kahvistaan. Hän viipyy siellä aina tunnin, ei enempää eikä vähempää. Illoin on hän useimmiten kutsuttu jonnekin viiraansa pelaamaan. Hän on mainio viiranpelaaja.

Isollakadulla on eräässä vanhassa talossa pieni hauska myymälä, jossa yhä on huoneen täydeltä ihmisiä. Siellä vasta puhelua ja hälinää on, sillä kaikki ovat vanhoja tuttuja: ostajat ja kauppias, puotipalvelijat ja nuoret tytöt, jotka tulevat ostamaan sieltä virkkuuneulan ja rupattelemaan hetkisen talon tyttäreiden kanssa. Se on kodikas puoti, joka näkyy kaikkia ihmisiä puoleensa vetävän.

Siellä on aina tapana kello viiden aikaan katsoa kadulle ja sanoa: "nyt lehtori meni". Se merkitsee: nyt on kahvinjuontiaika. Ja toinen toisensa perästä hiipivät myöjät puodista saadakseen kahvia pieneltä ämmätylleröltä, joka pöydän ääressä sitä tarjoilee. Jos puodissa sattuu kiire olemaan niin että mummo odotella saa, niin saattaa tapahtua, että hän itse pilkistaa puodin ovelta ja sanoo varovasti ryäisten: "kuulkaa — eikö kenkään teistä ole nähnyt lehtorin sivu astuvan?"

Koko kaupunki on ruvennut käyttämään tuota sukkeluutta ja sanomaan "nyt lehtori meni" silloin, kuin tarkoittavat, että "nyt on kahvi pöydässä".

Lehtorilla on paljon omaisuutta, ja kauan siitä jo on, kuin hän koulussa virkaansa toimitti. Pojat häntä nimittävät milloin oinaaksi, milloin gorillaksi, milloin möröksi.

Nyt hän elää koroistaan ja panee rahoja säästöön joka vuosi. "Ei kukaan tarvitse niitä odotella", hän sanoo, "koulu tulee ne saamaan kaikki".

Hänen kirjastonsa on kerrassaan oivallinen: kirjakauppialla ei ole koko kaupungissa sellaista ostajaa kuin hän. Nuoruutensa aikoina on hän runoja kirjoitellut ja onpa kerran saanut kehoitusta Ruotsin akademialtakin; mutta siitä hän ei koskaan puhu. Hän lukee kaikki, mitä vaan tulee uutta painosta, ja säälimättä hän arvostelee. Kirjallisuudesta puhuminen on hauskinda, mitä hän tietää, kun vaan ei ole viiranpeluaika. Koko kaupunki pitää häntä orakelina. Silloin tällöin hän istuu kirjoittamaan jonkun arvostelun kaupungin enimmäen arvossa pidettyyn sanomalehteen. — Kaupungissa on kolme sanomalehteä. Tämän saattaa mainita, niinkuin ennen maailmassa annettiin tieto väkiluvusta.

Kun lehtori istuu kirjoittamaan, siirrättää hän ensin ylös *toisen* takinhihansa ja sitte toisen; sitte ojentaa hän käsivarsiaan, koukistetuin kyynäpäin, ikäänkuin tunnustellakseen, olisiko mahdollista, että

takki repeäisi selkäpuolelta, sillä siinä tapauksessahan olisi sama, repesipä se ennemmin tahi myöhemmin. Kun lehtori huomaa, että hän saa tuon asian suhteen huoletta olla, kastaa hän kynän ja alkaa kirjoittaa — ilman silmälasia. Niitä hän ei koskaan käytä, "ei koskaan", sanoo hän painolla. Siinä väitöksessään hän pysyy. "Sisareni on seitsentä vuotta nuorempi minua ja on pitänyt silmälasia kymmenen vuotta." Aina hän sanoo nämä samat sanat, vuosinumeron vaan joka uutenvuotena muuttaa.

Lehtori istuu suorana kirjoittaessaan, — hyvin suorana ja nokka pystyssä, ikäänkuin paperi häntä inhottaisi. Katse kulkee suoraan nenää pitkin ja kohtaa musertavan halveksivasti tuota onnetonta paperia, samalla kuin lehtorin suuri käsi kiireesti sitä täyttää terävillä kirjaimilla, jotka tekevät rivit tulitikuilla piirrettyjen risuaitojen näköisiksi.

Nämä arvostelut pitää lehtori velvollisuutenaan. Jospa nuo nuoret kirjailijat vaan ottaisivat opikseen viisaan sanan, niin saisivathan nähdä! Mutta jos eivät tahdo, niin eihän siihen mitä voi. Ovathan ainakin saaneet kuulla.

Hän vetää leukansa sisäänpäin ja työntää huulensa pitkälle. Ken hänet näkee, sen täytyy luulla, että hän katsoo omaa suutansa eikä paperia.

"Sisareni" ei saa koskaan lukea hänen teoksiaan käsikirjoituksina. Se olisi liian suuri kunnia; olisihan se melkein kuin neuvon kysymystä. Mutta jokaisen sanomalehdennumeron, jossa on jotain hänen kädestään lähtenyt, ottaa hän taskuunsa, kun hän sisarensa luo menee. — Sisarella itsellään on tuo sanomalehti, mutta se ei haittaa; ja hän lukee sen aina aamukahvia juodessaan, mutta sekään ei haittaa. — "Luen sinulle tämän", hän sanoo ja vetää sanomalehden taskustaan, "ethän sinä voi itse silmälasitta lukea", ja sitte hän lukee. Sanomalehden hän pitää etäällä itsestään, niin etäällä kuin vaan saattaa. Hän lukee kovalla äänellä, vakavana ja erehtymättä ainoassakaan sanassa. Kuuluisi se vaikka kirkossa, kun hän lukee.

"Sisareni" häntä ihailee aivan hirveästi. Hän luulee, että hän olisi voinut olla yhtenä "niistä kahdeksastatoista", *jos hän vaan olisi tahtonut*. Mutta sitä hän ei koskaan uskalla veljen kuullen sanoa.

Veli myös ihailee häntä. "Hän on viisain ja parhain nainen koko maailmassa", selittää hän — kun sisar ei ole sitä kuulemassa. Sisarelle itselleen hän sanoo: "höh! — sinä olet niin tyhmä, Kristina".

Kristina on raatimiehen leski, lapseton ja hyvin varakas. Hän tahtoi mielellään testamentata omaisuutensa johonkin, kuten "Hampus veli", mutta hän ei tiedä oikein mihinkä, ja Hampus veli ei tahdo kuulla puhuttavan koko asiasta.

"Seitsemän vuotta nuorempi kuin minä! — sinä olet niin tyhmä, Kristina."

* * * * *

Joulu oli aivan lähellä. Päivät olivat lyhyet, ja kun ilma oli pilvinen, saattoi hämärä tulla jo kolmen seudussa...

Kristina rouvan isossa arkihuoneessa oli kahvi pöydällä — pyylevä pullo, joka oli huolellisesti kopsaansa peitetty pienellä virkatulla, koruompeluksilla ja punaisilla tupsuilla koristetulla peitteellä. Pieni kahvipöytä näytti niin kodikkaalta valkeine liinoineen, hopea-astioineen ja vastaleivottuine, kiiltävine vaaleanruskeine kakkuineen. Lamppu oli jo sytytetty, ja Kristina rouva istui isossa nojatuolissaan, jalat jakkaralla, sukankudin kädessään ja pienoinen koira polvillaan. Siitä koirasta oli suurta harmia lehtorille. Ei hän milloinkaan sitä muuksi nimittänyt kuin "sen vietäväksi elukaksi" tahi "rakiksi" — mikä tietysti ei voinut muuta kuin loukata mainitun rakin emäntää. Mutta koiralla itsellään oli niin vähän hienotuntoisuutta, että se tuosta kaikesta huolimatta varsin mielellään oleskeli lehtorin jaloissa kahvinjuontiaikana, koska tuolla ankaralla herralla oli tapana salaa pistää sokeripaloja hänelle. Ennenkuin eteisen ovikello helähtikään, istui rakki jo korvat pystyssä, sillä se tunsikin askeleet, jotka kuuluivat rappusista. Mutta kello oli tuskin sivu puoli viidestä, siksi makasi pikku Pyre aivan levollisena.

Nuori tyttö seisoi kahvipöydän ääressä, jolle nyt oli pantu kolme kuppia kahden asemesta.

"Kyllä, täti, sitä ei voi auttaa", sanoi hän innokkaasti, "teidän täytyy antaa minun tehdä se."

"Ei, lapseni, se ei käy laatuun."

"Käypi, jos vaan ette estä minua."

"Mutta voithan ymmärtää, että..."

"Ei, minä tahdon kuulla sen itse."

"Sinä olet pieni itsepäinen kummitus."

"Sen minä tiedän."

"Mutta kuinka minä voin?"

"Kunhan vaan unhotatte, että minä olen täällä."

"Mutta Hampus veli suuttuu, kun hän saa sen tietää."

"Emme toki ole niin tyhmiä, että menisimme siitä puhumaan." Hän näytti niin houkuttelevalta kuin pikku noita.

"Mutta minusta se ei ole oikein."

"Oikein? Miten tuo pikku täti sanoo! Lieneehän toki oikein ottaa selko totuudesta."

"Eikä myöskään ole hyvä tietää, mitä Hampus veljelle johtuu mieleen sanoa. Hän kenties saattaa sinut pahoille mielin."

"Niin, siinäpä se on! Olittepa, täti, kuitenkin aikonut peittelemällä hänen sanansa mulle kertoa. Ettekä ole niin aivan varma siitä, että hän minulle samat sanat vasten naamaa sanoisi. Siitähän näkyy, että olen aivan oikeassa. Voi — rakas, kiltti, kulta täti!"

"Mutta..."

"Kas niin. Nyt se on päätetty." Hän otti kerkeästi yhden kahvikuppipareista, ja vei sen lähimmäiseen huoneeseen, jossa oli pimeä.

"Aivan onnettomaksi tulen Hampuksen tähden", vaikeroi rouva.

"Vielä mitä! Hän ei saa koskaan tästä mitään tietää."

"Mutta minä joudun niin hämilleni, ett'en voi puhua."

"Kyllä, alottakaa vaan, niin kyllä se menee", kehoitti kiusanhenki ja pisti päänsä ovesta nähdäkseen, miten paljon kello oli. Tytöllä oli hienohipiäiset kasvot, terävä nenä, pieni suu, naurunhaluiset silmät ja lyhyeksi leikattu kastanjanruskea tukka.

"Pysykäähän nyt lujana, täti", kuului viimeinen varoitus, ja tyttö veti hiljaa oven kiinni jälkeensä.

Vanha rouva huokasi ja Pyre alkoi heristää korviansa.

Kristina rouva oli hämmästyttävässä määrin veljensä näköinen. Mutta jos veli oli kolho, niin oli sisar itse sirous. Hänen myssynsä näytti siltä, kuin se olisi vasta ompelijalta tuotu, hänen kätensä olivat pienet ja sormuksilla koristetut, liikkeensä siroasti tasaiset, puhetapansa hiljainen, pehmeä ja hieman teeskennelty.

Juuri kuin helähdys kuului eteisestä, hyppäsi Pyre lattialle, ja Kristina rouva meni avaamaan ovea vieraalleen.

Pyre juoksenteli kahvipöydän ja oven välillä, nuuskien ilmaa ja korvat pystyssä. Hänestä oli joutavaa mennä eteiseen, kun hän kuitenkin tiesi, ken siellä oli. Sisään saattoi kuulla, kuinka lehtori pyyhki jalkojaan mattoon ja hieroi käsiään. Sitten ovi aukeni ja veli ja sisar astuivat sisään.

Aluksi tuli tavalliset puheet ilmasta ja tuulesta. Pyre juoksenteli vieraan jalkojen ympärillä ja katsoi häneen ystävällisin katsein, samoin kuin me muut kuolevaiset saatamme katsella tuttavaa vanhaa tornia, jonka jälleen näkeminen meitä ilahuttaa.

Istuuduttiin ja juotiin kahvi. Keskusteltiin minkä mistäkin joutavista asioista, jotka Kristina rouva aina puheeksi otti.

"Hampus, minulla on jotain, jota tahtoisin kysyä sinulta", sanoi hän vihdoinkin, kun he olivat nousseet kahvipöydästä ja asettuneet tavallisille paikoilleen.

"Mitä se olisi?"

"Niin, se on eräästä nuoresta tytöstä."

"Mikäs sillä on?"

"Hänellä on sellainen taipumus tulla kirjailijaksi."

"Kirjailijaksi! Tähän päivään saakka olemme tässä kaupungissa toki naiskirjailijoista säästyneet."

"Hän ei olekaan kaupungista, hän vaan talveksi tänne jää. Se on Sonja Högberg, sinä tunnet kyllä hänen isänsä, kapteenin."

"Anna hänen matkustaa kotiinsa takaisin, mitä pikemmin sen parempi."

"Kas niin, älähän nyt ole tuommoinen. Hänellä tosiaankin on taipumusta, sen sanovat kaikki ihmiset. Mutta nyt on hän vielä liian nuori; hänellä ei ole aineita."

"Taipumusta kirjailemiseen, vaan ei aineita. Miten hiton tavalla sitte hänen taipumuksensa näyttäytyy. Sinä tarkoitat, että hän osaa kirjoittaa ruotsia. Mutta siitä, sen sanon sulle, siitä hänen on koulua kiittäminen. Siinä on koko asia. Te vanhemmat, jotka olitte ylpeät, jos kykenitte kyhäämään kirjeen sulhasellenne, te pidätte sitä kauheana ihmetyönä, kun tuollainen työntölvana voi lasketella paperille sivun toisensa perästä. Mutta, näetkös, ei siihen muu ole synnä kuin ainekirjoitus. Sen verran taipumusta kirjailemiseen on jok'ikisellä koulupojalla ollut aina maailman luomisesta asti, ymmärrätkö. Mutta *ne* voivat sen kestää, vaan sitä eivät voi naiset. Siinä on koko erotus. Heti kun naiset vaan saavat rahtusenkaan tietää, pitää niiden saada se näkyisälle, muuten niiltä henki lähtee... Taipumusta, mutta ei aineita? Enpä, hitto vieköön, ole moista ennen kuullut. Missä sitte taipumus ilmaantuu, joll'ei juuri siinä, että on aineita?"

Lehtori oli hypännyt seisaalleen. Viimeisiä sanoja sanoessaan hän niiasi ja ojensi kätensä, polvet koukussa. Sitte hän teki koko käännöksen ja alkoi kävellä edestakaisin.

"Saattaahan olla kuvailukykyä", muistutti sisar.

"Höh! — kun ei ole mitä kuvailla."

Kristina sisko ei ollut huomaavinaanakaan tuota tokaisua.

"Tässä olisi pari pätkeä, jotka hän on kirjoittanut ja joiden lukemiseen sinulta ei mene pitkää aikaa", hän siirsi pöydän yli häntä kohden muutamia paperilehtiä, "lue nämä ja sano sitte, mitä arvelet; hän panee niin paljon arvoa sinun arvosteluusi."

"Arvoa? Vai niin, tietysti! Mutta vaikka Jumala itse astuisi alas ja pyytäisi hänen tekemään hyvin ja jättämään moiset hommat, niin kirjoittaisi hän sittenkin. Panee arvoa? Höh!"

"Hampus kulta, älä nyt noin kiivastu. Hänhän vaan tahtoo kuulla sinun neuvoasi."

"Se on: että hän tulee järkeensä ja hoitaa jotain — käsillään, ymmärräthän." Hän pani pöydälle kaksi tavattoman suurta kämmentä, ikäänkuin selvemmäksi tehdäkseen, mitä hän tarkotti. Hän oli istunut kahdenreisin tuolille sisartaan vastapäätä ja täysin valmiina taisteluun kaiken maailman sinisukkia vastaan, jos niin tarvittaisiin.

"Mutta Hampus!" Se kuului lempeästi nuhtelevalta ja tarkoitti herättää hänessä hänen parempaa luontoansa. Mutta se ei ollut enää mahdollista; hän oli kerrassaan raivotuulelle tullut.

"Enkö minä itsekin seiso sorvauspöytäni ääressä jok'ikinen päivä! Ja enkö ole tehnyt tuoleja ja jakkaroita, ja voilusikoita ja lihakurikoita, ja kerinpuita ja keräkuppeja, ja puuhuhmareita ja kipsiteosten jalanteita kaikille kaupungin naisille?"

Hänen naamansa punotti aivan hiusmartoon saakka ja hän huusi, niin että olisi voinut unikeotkin herättää.

"Mutta ethän vaatine, että hänenlaisensa hieno tyttö rupeaisi nikkariksi tai sorvariksi?" Tämä sanottiin lempeällä äänellä, mutta niin pidättävin katsein, että niiden olisi pitänyt leijonaakin hillitä. Mutta tässä meni kaikki turhaan.

"Vai niin! hän on liian hieno kajotakseen mihinkään, luulen ma. Muutoin on maailmassa sellaistaikin, jota nimitetään sukien parsimiseksi ja hutun keittämiseksi, ja jota pidetään hyvin soveliaana naistyönä. Miksi hän ei koeta hyödyksi olla?"

"Voi, tiedätkö, hän niin mielellään tahtois työtä, mutta hänen vanhempansa..." Kristina rouva siirrältä salaa paperiarkit vieläkin likemmä tuota julmistunutta tiikeriä. Tämä ei niihin katsahnutkaan.

"Meidän kirjallisuutemme on velvollinen siitä kärsimään, että hänen vanhempansa ovat sikoja ja hän itse hanhi?"

Lehtori asettui seisomaan hajalle säärin sisarensa eteen ja vetosi hänen oikeudentuntoonsa.

"Niin, hänen hermostonsa on — kuinka sanoisinkaan? — niin, hiukan ärtynyt. Hän luulee itse, että ajatustyö olisi hyödyllistä."

"Vai niin, onko hän heikkohermoinenkin? Sitä vaan puuttui! Ja kaiken tuon siunatun heikkohermoisuutensa hän sitte aikoo purkaa kirjallisuuteemme? Mutta se on — kaikella kunnioituksella sanoen — valhe, jos vaan haukkumiset häneen pystyvät. Annahan vaan saan hänet käsiini, niin kyllä minä hänelle totuuden sanon, sanon sen sillä lailla, ett'eivät hänen herttaiset pikku hermonsä koskaan ole moista kuulleet. Heikkohermoinen? Seitsentoistavuotias tyttö. Hyi saakeli!"

Hän meni ja sylkäs; sylkiastiaan.

"Mutta, Hampus, minä oikein häpeän sinun tähtesi." — Se oli tosiaankin totta, tällä kertaa, mutta hän oli kuullut sen niin monesti muulloin, jolloin se ei ollut niin puustavin mukaan tarkoitettu.

"Niin, vähemmästäkin voi hulluksi tulla", jatkoi hän; "siinä on yksi hermoineen, ja siinä on toinen, ja kaikki paneutuvat ne sitte ulvomaan ihmisten korvat lumeeseen. Siten ne sanovat maailman asemilleen vääntävänsä. *Minä* tahtoisin heidät *asemilleen* vääntää, ja sillä tavalla, että kyllä muistaisivat."

"Mitä tähän tyttöön tulee, niin hän juuri tahtoisin saada opetusta sinulta, ja sinä mainioine opetustapoinesi..."

"Opetusta?" huudahti Hampus ja syöksähti ylös, ikäänkuin hän olisi käärmeenpesään polaissut.

"Niin, ruotsinkielessä", kuului varsin tyyni vastaus.

"Ei, *siihen* kauppaan tässä ei ruveta! Juoskoon ja koivetkoon niin kauas, kuin tietä..."

Lehtori vaikenä äkisti. Sisemmän huoneen ovesta tuli masentunut olento, nyyhkien ja nenäliina silmillä. Lehtori hämmästytti ja oli hiljaa kuin hiiri. Olento seisoi ja nojautui ovea vasten; hienona, haprakkana ja kauniina kuin oikea posliini.

"Se on kaikki aivan oikein, minkä lehtori sanoi — minä tunnen sen niin selvästi. — Vo-o-o-i! — Minusta itsestänikin on niin hirveätä, kun minun pitää olla sellainen hyödytön olento... Tahtoisin niin mielelläni tehdä työtä, mutta en tiedä minne kääntyä. — Tahtoisin niin mielelläni tehdä jotain hyötyä maailmassa, — vo-o-o-i — kun puhun siitä isälle ja äidille, sanovat he, että ne ovat vaan tyhjiä ouseita ja että minä vaan olen olevinani. Mutta tuntuu niin kauhealta, kun näkee kaikilla muilla ihmisillä olevan tekemistä kylläkseen, ja kun itsellään ei ole vähintäkään, minkä vuoksi eläisi. — Minne vaan joutunenkin, kaikkialla olen liikaa... Miksikä sitte tällainen onneton olento on syntynytään maailmaan?"

Tyttö heittäysi tuolille oven viereen, peitti kasvonsa käsiinsä ja nyyhkytti, niin että luuli hänen siihen katkeavan. Hän oli puhunut pehmeällä ja murtuneella äänellä, joka olisi saanut kivisydämenkin helymään.

"Sinä olet aina niin kova." Vanha rouva loi hyvin moittivan katseen veljeensä ja meni noutamaan lasillista vettä.

Lehtorista tuntui, kuin olisi hän ollut pahin pahantekijä; mutta sellainen, jonka katumus on aivan murtaanut. Hän ei ollut milloinkaan voinut katsella kyyneleitä. Tuntui, kuin joka pisara olisi pudonnut hänen omalletunnolleen, polttaen kuin sula vaha.

Hän ei mitään virkkanut, käveli vaan edestakaisin lattialla.

Rouva viipyi kauan, tyttö yhä vaan istui kumarruksissaan tuolillaan ja nyyhkytti sydäntä vihlovasti. Vihdoin lehtori otti muutamia pitkiä päättäväisiä askeleita lattian poikki ja seisattui tytön eteen. Hän rykäsi pari kertaa, mutta tyttö ei katsahanut ylös.

"Minä — hm — minä" —

Enempää ei tuntunut tulevan. Pahoin kohdellulla lapsella vavahteli koko ruumis nyyhkytyksiä pidättäessä, ikäänkuin tuo kovasydäminen hirviö olisi tahtonut lyödä häntä.

"En juuri niin pahoin tarkoittanut, kuin sanoin — hm" — sai hän vihdoin kiireesti sanotuksi. Ja heti hän taas rupesi kävelemään, odottamatta, minkä vaikutuksen hänen sanansa voisivat tehdä, ja ikäänkuin peloissaan siitä, mitä oli sanonut.

Mutta mitään vaikutusta ei ollut huomattavissa. Kristina rouva tuli sisään vesilasineen, kohotti tyttöä kumarruksista ja antoi hänen juoda. Veljeensä hän heitti musertavan halveksivan katseen.

Lehtori koetti olla tuiman näköinen ja käveli edestakaisin kovin askelin. Ei hän niitä ollut, jotka ensi hädässä antautuvat!

"Olenhan aina sanonut, että sinun onneton kiivautesi ikävyyksiä tuottaisi. Katso nyt, mitä olet aikaan saanut."

"Mistä hiidestä minä tiesin, että..."

"Lopeta nyt jo kiroukset ja karkeat puheesi", sanoi Kristina rouva erinomaisen arvokkaasti. Hän seisoi ja silitteli nuoren tytön hiuksia niin suojelevaisen näköisenä, kuin olisi hän ajatellut: minun ruumiini yli on sen astuttava, joka mieli sinua vahingoittaa.

Lehtori näytti julmistuneelta.

Ja näin julman näköisenä hän seisattui molempain naisten eteen. Tyttö ei uskaltanut silmiään nostaa tuota suurta raudankovaa miestä kohti. Mies katsoi hänen kyöneleisiä kasvojaan ja rypisti kulmakarvojaan, pullisti huulensa ja vänteli naamaansa milloin minkin näköiseksi.

"Minä olen vanha kolho", sanoi hän.

"E-e-ei, sitä te ette suinkaan ole", kuului nyyhkytysten välistä samalla kun asianomainen pyyhki kasvojansa hyvin huolellisesti, "aivanhan se oli oma syyni. Minä pidän niin paljon to-o-o-hotuudesta."

Näytti jo tulevaa uusi rankkasade, sillä tyttö nosti taas nenäliinan silmilleen, mutia lehtori pidätti häntä tavattoman ystävällisen näköisenä; hän taputti tyttöä olalle, ja kasvonsa kirkastuivat äkkiä.

"Odottakaa, odottakaahan, — aivan varmaan minä keinon keksin", sanoi hän ja pani suuren etusormensa suurelle nenälleen.

Sonja katsoi häneen iloisesti odottaen, ja kyöneleet lakkasivat aivan itsestään. Jos lehtori vaan keinon keksisi, niin kyllä hän silloin suoriutuisi kertoelmineen! Lehtori katsoi häneen ikäänkuin nauttiakseen hänen iloistaan, kun tuo suuri keksintö tulisi ilmoitetuksi.

"Olen ajatellut ... olen ajatellut, että", sanoi hän hiljaa ja salamielisesti, ikäänkuin olisi ollut puhe jostain salaliitosta, "minun puunsahaajallani on viisi lasta ja akka — niin köyhiä, että tuskin kuulevat — ja ne ne vasta vaatteenkuluttajia ovat, ne lapset; ruvetkaapas neulomaan sukkaa niille. Ja ommelkaa niille myös, kyllä ne jaksavat vaatetta kuluttaa."

1886.

Toivomus.

Sisemmässä huoneessa istui kamreeri selkä kenossa nahkalla päällystetyssä ruuvituolissaan ja silmäili Berlingsken aamunumeroa; ulommassa istua kökötti konttoristi kolmijalallaan sääret allaan ja kyynäspäät pöydällä. Selkä kyyryssä, melkein menehtymäisillään ikävään, hän siinä istui ja pureskeli alakuloisesti kynsiään.

Ei ollut mitään tehtävää tänään muuta kuin pysyä paikallaan ja odottaa.

Sisemmästä huoneesta kuului seinäkellon tikitys sekä silloin tällöin sanomalehden rapina, kun sitä käännettiin; muuta ei mitään.

Mutta nyt kuului koputus. Konttoristi ojensi selkensä, kastoi nopeasti kynän ja katsoi oveen päin, joka aukeni hiljaa ja sieltä pisti pää esiin.

"Anteeksi", sanoi välttelijäs ääni kummallisella murteella, johon kätkeytyi muistoja kaikista kolmesta skandinaavilaisesta kielestä ja parista muusta lisäksi.

"Käykää sisään."

Vieras oli avannut oven niin varovasti, kuin olisi huone ollut täynnä pikku porsaita, jotka joka hetki olisivat valmiit ulos livahtamaan — ja konttoristin kehoittaessa hyppäsi tulokas sisään niin ketterästi, kuin olisi hän karttanut potkua ulkoa päin. Hän sulki oven jälkeensä niin kiiruusti, ett'ei pieninkään hiiri olisi voinut päästä läpi. Sitten seisoi hän hetken paikallaan, katseli ympärilleen ja hipasi kädellään päälakeaan, joka oli jokseenkin kalju.

Toisessa kädessään hänellä oli pehmeä huopahattu. Hän oli puettu vanhaan ympyriäiseksi leikattuun

viittaan, joka italialaiseen tai espanjalaiseen tapaan oli heitetty vartalon ympäri ja yli olkapään.

Hänen ikänsä suhteen ei ulkomuodosta voinut mitään päättää tahi ainakin sai arvaella sekä sinne että tänne, sillä noissa kasvoissa oli jotain, joka ei koskaan ollut nuorta eikä koskaan voinut vanheta, jotain vilkasta, valpasta, uteliasta ja viatonta kuni lapsen kasvoissa. Otsa oli leveä ja korkea, tasainen ja kiiltävä, kuin olisi sitä rasvalla hierottu. Pieni hiustukku kasvoi pääläella, keskellä kiiltävää paljautta. Muutamia harvoja partakarvoja oli leukaa peittämässä ja ujoudesta vinoksi venynyt hymyily paljasti rivin tasaisia vahankeltaisia hampaita.

"Sallitaanko?" sanoi hän kummallisella sekamurteellaan ja sivautti hattuaan toiseen huoneeseen päin.

"Tehkää hyvin", vastasi konttoristi kastaen kynänsä vielä kerran ja kiinnitti vakavana katseensa tyhjään paperiarkkiin, joka oli hänen edessään. — Hän oli nuori mies, pystytukkainen ja muljosilmäinen, hiukset olivat vaaleanharmaat väriltään ja silmät muistuttivat linnunsilmä, suu oli sinertävä ja näytti valmiilta salaa irvistelemään kaikelle, mikä oli ulkopuolella noiden pienten numeroarvojen jokapäiväistä näköpiiriä. Hän istua kyyrötti pulpetin takana ja myhäili sillä aikaa, kun tuo kummallinen olento kulki huoneen läpi, ja hän heitti kieron silmäyksen ovesta voidakseen nähdä, kuinka esimies ottaisi vastaan tuommoista.

"Hyvää päivää, Keippel", sanoi kamreeri, ja ojensi kapean, luisen kätensä sisääntulijaa kohden. Esimiehen kasvoja ei nuori konttoristi voinut nähdä, mutta ääni kuului ystävälliseltä.

Muukalaisen kiiltävä naama kirkastui ja siinä kuvastui jotain koiran kysyväisestä älykkäisyydestä, kun hän katseli ystäväänsä, tilimiestä.

"Häiritsekö sinua?" sanoi hän, luiskahtaen "sinä" sanan yli niin keveästi kuin mahdollista, jonkinmoisella kunnioittavalla varovaisuudella.

"Et vähintäkään. Käy istumaan tuonne sohvaan." Isäntä osoitti kädellään vanhaa nahkalla päällystettyä huonekalua vastakkaisella seinällä, melkein hänen selkäänsä takana. Ja vieras seurasi neuvoa, heitti espanjalaisen viittansa sohvan käsinojalle, pani hattunsa päälle ja istuutui itse kulmaan niiden viereen, hykertäen pieniä harmaanruskeita käsiään niin sanomattoman tyytyväisen ja nauttivaisen näköisenä.

"Täällä on lämmin ja hyvä", sanoi hän.

"Niin. Mitenkä sinä elelet nykyään?" kysyi kamreeri vanhan tuttavalla tavalla.

"Kiitoksia. No — niinkuin tavallisesti."

"Aina vaan asiat entisellään?"

"Nii-in — — — ei suinkaan ne muuksi muutu."

"Et mahda saada mitään myydyksi — kuten tavallisesti?"

"Ee-en, sellaista kuin minä maalaan, ei kukaan tahdo ostaa."

Kamreeri naurahti kuullessaan tuon huolettoman tunnustuksen.

"Näytätpä olevan iloinen ja tyytyväinen kuitenkin."

"Niin. Ei *minulla* ole mitään huolehtimista."

"Eikö silloinkaan, kun hyry on maksettava? Asutko vielä entisessä paikassasi?"

"A-sun", kasvoista välähti leikillisuus — "enhän minä siitä pääse."

"Miksi et?"

"Olenhan hänelle velkaa — isännälle."

"Oletko hänelle velkaa?"

"Niin, katsos se oli sillä lailla, että minä olin velkaa hänelle kuusikymmentä kruunua, tiedäthän, minä olin ollut sairas ja silloin oli hän antanut rahoja puolestani, ja vähitellen oli niitä kertynyt kuusikymmentä kruunua."

"Oliko niitä kertynyt niin paljon", sanoi pankkimies, kätkien veitikkamaisen hyväluontoisen hymyn vaaleisiin viiksiinsä.

"Niin niitä oli", vastasi vieras, ollen niin huvitettu siitä, että sai puhua jonkun kanssa omista asioistaan, ett'ei tullut epäilleeksikään, että toinen saattoi ivalla kummastella tuon summan suuruutta. "Minä olin tullut hänelle velkaa kuusikymmentä kruunua, mutta sitten piirustelin minä muutamia pölkkyjä ja sain rahat kokoon; ja kun minä ne sitte toin, sanoi hän: kiitos! Tässä on kolmekymmentä kruunua hyyrä edelliseltä kuukaudelta ja kolmekymmentä kruunua edeltäkäsin tältä. Sillä toisella velalla ei ole kiirettä."

"Maksatko sinä kolmekymmentä kruunua siitä hökkelistä?"

"Maksan."

"Sehän on kerrassaan liian kallista?"

"Niin se onkin."

"Mutta minkä ihmeen tähden sinä et muuta pois?"

"Enhän minä miten voi hänen luotaan muuttaa, kun aina olen maksanut hyyrin edeltäkäsin", sanoi hän sellaisella äänellä, kuin olisi kamreeri ottanut puheeksi hulluimman mahdottomuuden.

"Mutta jos sinä maksat kolmekymmentä kruunua sellaisesta huoneesta, jollaisen voit muualta saada viidellätoista yhtä hyvin — tuleehan se sinulle liian kalliiksi ajan pitkään."

"Niin, mutta jos minä muutan, niin pitää hän minun tavarani."

"Mitä tavaroita sinulla on?"

"Näithän sinä, kun olit luonani", vastasi maalari, liikuttavan hämillään hellyydestään, jota häpesi näyttää.

"Nuo vanhat romut! Joka paikkaanko sinä ne mukanasasi kuletat?"

"Ne ovat oikein harvinaisia kaluja — ja aivan alkuperäisiä. Se vanha madonnankuva esim. — muistatko sitä? Minä vakuutan, että se on viidenneltätoista vuosisadalta."

"Niin, ei suinkaan voi kuljetella mukanaan kaikkia vanhoja madonnia viidenneltätoista vuosisadalta. Niistähän on hirveä haitta..."

Puhelu keskeytyi tähän, sillä kaksi vanhaa invaliidia, joilla oli sotilaan ryhti, ilmestyi konttorin ovelle.

Kamreeri katsoi kelloaan.

"Niin, nyt tänne tulee ihmisiä. Meillä on eläkkeenjako tänään."

"Ehkä minä menen?"

Viidenneltätoista vuosisadalta olevan madonnankuvan omistaja nousi seisaalleen näyttääkseen, kuinka valmis hän oli pois lähtemään.

"Ei, jää vaan, jos sinua haluttaa."

Kyllä, kyllä häntä halutti, mutta hän pelkäsi, että hän näyttäisi jollain lailla hullunkuriselta.

"Voinko istua tässä?" kysyi hän varmuuden vuoksi.

"Voit, aivan ujostelematta."

"Kiitos, kiitos."

Näiden sanojen aikana oli saapunut vielä pari vanhaa invaliidia; ja konttorikoneisto pääsi liikkeeseen. Kamreeri laski ja maksoi, konttoristi kirjoitti ja vanhat ruutiukot ottivat jokainen summansa, kiittivät sotilasomaisella arvokkaisuudella ja menivät tiehensä katsomatta oikealle tai vasemmalle. Vastatulleet istuivat tuoleilla ympäri seiniä, jäykkinä ja liikahtamatta, tuijottaen suoraan eteensä ja odottaen vuoroansa.

Ei kukaan uskaltanut mennä nahkasohvaan istumaan, jossa tuo kummallinen vekkuli istui yksin ja nautti. Hänen silmänsä seurasivat ahnaalla tarkkaavaisuudella noita enemmän tai vähemmän raajarikkoisia ukkoja ja ajatuksissaan piirusti hän heidän kuvansa joka ikisen. Ne olivat niin soveliaita kuvattaviksi. Ja mitä enemmän laastaroituja, vinoja ja rujoja he olivat, sitä enemmän kiihtyi Keppelin ihastus.

Hän istui siinä koko ajan hiljaa kuin hiiri, ja nautti. Ja kun senpäiväinen maksuaika oli loppunut ja kirjat olivat päätettävät, ei hän voinut kauemmin hillitä ihastustaan. Hän nousi paikaltaan, tuli pulpetin luo pienin, varovaisin askelin ja seisahtui, nojaten sen toiseen kulmaan.

"Kuuleppas — mikä joukko! Kaikkein oivallisimmat lajiansa. Saan todellakin kiittää sinua paljon, niin, saanpa toden perästä."

"Oh, ei mitään kiittämistä", hymyili kamreeri suopeasti.

"Kyllä! On kauan siitä, kuin olen nähnyt jotain niin — niin todellakin sopivaa kuvattavaksi!"

"Vai niin,"

"Niin. Sellaiset ukot! Sellaiset ukot! Näitkö sen, jolla ei ollut jalkoja ja jota toisten täytyi auttaa?"

"Näin."

"Niin. Ne vasta ovat ihmisiä! — Mutta nyt kai minun pitää lähteä?"

"Täällä ei suljeta, ennenkuin kello 3, ja jos sinua huvittaa pakinoiminen, niin..."

"Huvittaa kyllä. Olen tullut niin hyvälle tuulelle."

"Pelkästään noiden katselemisesta?"

"Niin. Harvoin tosiaan saa sellaista nykyään nähdä. Mutta sellaista minä tahtoisin maalata."

"Niin, vanhoja ne ovat, mutta ei kukaan heistä ole viidenneltätoista vuosisadalta", suottaili kamreeri.

"Häh!" — Vieraalla oli vaikea saada selville, minkälaista muotoa hänen oli pidettävä.

"Ja sinähän ihaillet vaan vanhoja madonnia ja pyhimyksiä?"

"Niin — hä — se on tietty — — etupäässä..."

Hän meni takaisin ja istuutui paikalleen nahkasohvan toiseen nurkkaan, jonka jälkeen hän jatkoi:

"Ikävää on, kun ei ole voinut syntyä oikealla ajalla."

"Milloin oli oikea aika? Viidenneltätoista vuosisadalla?"

"Niin. Kun oli oikeita, todellisia munkkeja, jotka voivat istua rauhassa, ja maalailta luostareissaan."

Kamreeri illisteli veitikkamaisesti silmillään: "Ei suinkaan *sinulla* olisi ollut halua tulla munkiksi?"

"Olisi, Jumala sen tietää, että minulla olisi ollut!" — Hän sanoi sen niin tunteikkaasti ja niin vakuutettuna, että se tuntui kerrassaan hullunkuriselta. "Minä kerran koetinkin — tuolla alhaalla Italiassa."

"Munkiksiko ruveta?"

"Niin. Mutta ne eivät minusta huolineet."

"Eivätkö?"

"Eivät. Mutta minä kadun, ett'en kysynyt, saisinko ruveta sellaiseksi — — miksi sitä nyt taas sanotaan — — maallikkovejeksi, minä luulen, ne sitä sanovat."

"Mitä sinä tarkoitat?"

"Niin, sellaista, joka kynii kanoja ja lakaisee lattioita ja harjaa saappaita ja pesee astioita."

"Sittenhän et koskaan saisi aikaa maalaamiseen."

"Ee-en, mutta sitte *olisi* elatus!"

"Luuletko, että olisit siihen tyytyväinen?"

"Josko olisin! — — Ja sitte voisi kenties saada maalata heille jonkun alttaritaulun silloin tällöin. — Sen olen kerran tehnyt — — siitä hyvästä, että elättivät minua ilmaiseksi jonkun ajan."

"Ilmaiseksi? No niin; ei se tainnut heille niin kauhean kalliiksi tulla. Kuinka paljon sinä oikeastaan tarvitset elääksesi?"

"Niin, jos minulla vaan olisi kaksisataa kruunua vuodessa — oikein varmaa, noin vaan ilman mutkitta, ikäänkuin jonkinmoisena eläkkeenä, ymmärrähän. Ajatteleppas, kuinka silloin voisi elää!"

Hänen silmänsä saivat vilkkaamman loisteen, kun hän puhui tuosta unelmasta, ja silminnähtävästi hän nautti kuvaillessaan sitä mielessään, antautumatta siltä turhaan toivoon sen toteuttamisesta.

"Luuletko todellakin, että voisit elää kahdellasadalla kruunulla vuodessa?"

Kamreeri oli juuri päästämäisillään ilmoille suojean hilpeytensä, jonka hänessä ehdottomasti herätti ajatus siitä, miltä tuntuisi elää kahdella sadalla kruunulla vuodessa, kun hän tuli luoneeksi silmäyksen ulompaan huoneeseen ja sai nähdä konttoristin kasvot, jotka kurkistivat pulpetin takaa vallan niskantaittavassa asennossa ja punaisina ponnistuksista ja irvistelemisestä. — Kamreeri kävi äkkiä vakavaksi. Konttoristi oli äskettäin pyytänyt palkankoroitusta, ja hänellä oli 1,000 kruunua vuodessa.

Sillä välin oli Keippel jo vastaamassa hänen kysymykseensä:

"Maalla, kyllä! Etkö luule, että olen saanut elää paljon vähemmälläkin välistä. — Tietysti voisi *jonkun* kerran saada maksun jostain taulusta... Mutta aatteleppas! Jos nyt tietäisi olevan jotain aivan varmaa, tekipä sitte työtä taikka ei — vallan ilmaiseksi... Ajatteleppas vaan sitä!"

"Eikö sinulla koskaan ole ollut mitään apua?"

"On, on kyllä, mutta siitä on niin monta vuotta, että minä tuskin sitä muistan. Oli minulla, kun kävin akademian läpi — — ja sehän meni vauhdilla. Ei siellä tarvitse ikuisesti istua! Ja minä olin vasta seitsentoistavuotinen, kun pääsin läpi. Ja näetkös, kun pääsee ulos ja pääsee katselemaan kaikkea tuota vanhaa, niin tuntuu, kuin pääsisi suorastaan taivaanvaltakuntaan... En minä *tahtonut* kotiin enkä minä *voinutkaan* tulla kotiin, sillä rahaahan minulla ei ole koskaan ollut ... ja kun minä olin ollut poissa niin monta monituista vuotta, niin olivathan ne unohtaneet minut kerrassaan siellä kotona."

"No niin — tulithan sinä kuitenkin lopulta kotiin."

"Tulin", sanoi maalari: suojea hymy levisi hänen kasvoilleen, "mutta siihenhän olivat erityiset syyt."

"Mitkä sitte?"

Maalari näytti yhä edelleen yhtä teeskentelemättömän iloiselta, kun hän jatkoi:

"Niin, näet sen, minun piti tulla hulluinhuoneeseen; ja siksi minut lähetettiin kotiin."

"Hulluinhuoneeseen?"

"Niin kyllä. Kalloni ei ollut oikein selvä, sanottiin. Ja minulla on veli — jota minä muutoin en tunne — mutta hän oli kustantanut minut sinne — kolmeksi kuukaudeksi."

Kamreerin ääni kuului syvästi vakavalta, kun hän kysyi: "Kuinka se oli mahdollista, että sinä tulit mielenvikaiseksi?"

Mutta toinen piti yhä edelleen koko asiaa hyvin vähäpätöisenä.

"Oh, sade kai siihen syynä oli ja vilustuminen ja nälkä ja muu sellainen — ja sitäpaitsi on se suvussa. Ja kyllä minä hiukan hassahtanut olinkin, sillä minä en ollenkaan muista, kuinka tulin kotiin."

"Olitko kauan parannuslaitoksessa?"

"Kolme kuukautta vaan. Sen pitemmältä ei minun puolestani oltu maksettu. Ja sitte sanottiin, ett'en juuri ollut muita ihmisiä hullumpi. Ja niin minut kirjoitettiin ulos siitä laitoksesta."

"Noo-o, miltä se tuntui?"

"Ikävältä!"

"Kuinka niin? Etkö ollut iloinen siitä, että pääsit vapaaksi?"

"Mitä siitä oli iloitsemista? Sellaista aikaa en koskaan enää saa. Oh, muistan, kun heräsin siellä kopissa — tuntui, kuin olisin maannut sata vuotta... Katselin ympärilleni... Huone oli pieni ja seinät olivat matrassella peitetyt ja ikkuna oli korkealla, ja ristikot edessä — sinne ei voinut päästä sisään sadepisarakaan, taikka kylmä tuulenhengähdys — ja siellä oli ruokaa, ajatteleppas! — ruokaa oli siellä, kun heräsin — tarvitsin vaan ojentaa käteni ja ottaa... Niin, sellaista aikaa en koskaan enää saa!"

"Istuitko koko ajan siinä kopissa?"

"En toki! Sain käyskennellä huoneissa ja ulkona puutarhassakin, jossa oli vanhoja saksanpähkinäpuita ja korkea lauta-aita ympärillä. Ja siellä oli muita hulluja, joiden kanssa saattoi seurustella, oikein oivallisia ja hauskoja ihmisiä, aivan hyvin mukiin meneviä, kun vaan saivat olla rauhassa, mutta siellä se tohtori vaan puuhaili — tietysti — lämpimiä kylpyjä ja suihkukylpyä ja muuta semmoista... No, eipä sillä, että se olisi minua harmittanut; minulla oli mainio olo kaikin puolin, mutta sitte hän alkoi hokea, että minä olin terve ja että minun ei tarvinnut olla siellä kauempaa. — Minä tietysti tekeydyin vähän nurinpäiseksi välistä, mutta se ei auttanut. Ulos heidän piti minut saada... Ei, se se vasta oli laitos, sanon minä", jatkoi hän, ikäänkuin hän ei koskaan voisi saada kylläänsä sen paikan ylistelemisestä. "Tuskin oli kello kerinnyt lyödä, kun jo ruoka oli pöydällä — ei siinä tarvinnut huolehtia eikä tehdä hituistakaan työtä sen tähden. Ja minä tiesin, että veljeni oli maksanut minun puolestani kolmelta kuukaudelta, ja tiesin, että siihen asti ne eivät voineet sitä minulta ottaa."

Hän vaikenä, vaipuen noihin suloisiin muistoihinsa.

"Sitte olen pari kertaa koettanut uudestaan päästä sinne", jatkoi hän hetken päästä, "mutta se on ollut vallan mahdotonta. Sanovat, että en ole kylliksi hupsu ~~ en likimainkaan."

Hän nauroi viekkaasti ja leikkillisesti, hyvin huomattavasti itseään ivaten.

"Koettaisit sen sijaan päästä jonkin kuvalehden toimitukseen — sinä, joka piirräät niin hyvin."

"Äh", sanoi hän irvistäen, "sinne ei koskaan mahdu. Sieltä aina pois laitetaan. Ei, jos vaan olisi kaksisataa kruunua vuodessa, niin saisi asua maalla ja maalata, mitä tahtoisi... Niin, se tahtoo sanoa ei *täällä*", lisäsi hän, varovaisesti rajottaen lausettaan.

"Eikö Tanska sinua miellytä?"

"Ei. Nyt minä tunnen itseni vieraaksi täällä. Ja sitäpaitsihan täällä ei koskaan oikein lämpene..."

Tässä hän taas pysähtyi, ikäänkuin hän olisi sanonut jotain liian sopimatonta ja rohkeata. Näytti siltä, kuin olisi hänen mielensä tehnyt lisäämään: "Mutta täällä sisällä on muuten oikein hyvä ja lämmin."

Hän alkoi asettaa päällensä vanhaa viittaansa ja otti hatun käteensä.

"Paljon kiitoksia tästä." Hän pudisti kamreerin kättä ja meni pois ulomman huoneen kautta, kumartaen kohtelihaasti konttoristille.

Kohta sen jälkeen tuli tämä sisään kamreerin luo, muutamia paperia kädessään.

"Onko tämä oikein?" kysyi hän.

Kamreeri silmäili paperit läpi.

"On kyllä. Aivan oikein."

Nuori mies viipyi vielä, ikäänkuin epäillen, uskaltaisiko hän vaiko ei.

"Oliko se herra hupsu", sai hän vihdoin sanotuksi.

"Ei, sitä hän ei suinkaan ole. Hiukan kummallinen hän on. Se on taidokas mies, mutta yksi niitä, jotka eivät koskaan pääse eteenpäin maailmassa."

"Onko hänellä..." Konttoristi oli vallan ladattu kysymyksillä, mutta ei uskaltanut päästää niitä esiin.

"Niin hänellä on kykyä, mutta se on aivan yksipuolista. Hän on syventynyt *omaansa*, joka kuuluu toiseen aikaan eikä meidän. Vanhoihin Rafaelin aikaisempiin aikoihin ja muuhun semmoiseen. Häntä pidettiin kerran lupaavana, mutta sitte hänet unohdettiin, ja nyt ei kukaan häntä kysy."

Konttoristi meni ulos huoneesta miettiväisen näköisenä. Hän ei ollut käsittänyt hitustakaan.

1888.

Rautatievaunussa.

Pehmeänä peitti lumipeite maata, tiheitä hiuteita tuli tanssien alas, ja välistä kiitti tuuliaispää ketojen yli tuprutellen lunta mennessään. Junat liukuivat hiljaa asemalle, vilkas oli liike sähkösanomatoimistossa, ja kiiruhtavia ratapalvelijoita kiiteli edes ja takaisin kiskojen yli. Jokaisen kasvoista saattoi huomata, että jotain tavatonta oli tapahtumaisillaan: näytti tulevan lunta esteeksi asti,

ja nyt oli joulunaatto.

Nuori, komeaan talvipukuun puettu tyttö kiiruhti eräälle sivuratojen junista. Hänellä oli pieni matkalaukku kädessään ja hän näytti hyvin levottomalta.

"Neiden olisi parempi jäädä tänne yöksi", sanoi konduktööri, joka jo oli tarttunut oveen sitä sulkeakseen.

"Se on mahdotonta, olen aivan yksin, enkä tunne ainoatakaan ihmistä täällä." Hän hyppäsi ylös vaunuun ja konduktööri paiskasi oven kiinni. Neliskulmaisessa, pehmeäsohvaisessa vaunussa, joka oli näöltään kuin pienoissalonki, istui yksinäinen herra. Hän nousi ja tervehti iloisesti ja tuttavasti. Nuori tyttö punastui kovin, vastasi mitättömällä puheenparsilla hänen vilkkaisiin sanoihinsa, koetti salata hämmennystään teeskennellyllä luontevuudella ja vetäytyi sitte pieneen tyhjään naisten vaunuun, syyttäen väsymystään. Oikean syyn saattoi kuitenkin liiankin hyvin huomata: hänestä tuntui tukalalta tuo välttämätön kahdenkeskenolo, ja helpoittavalta tuntui saada sulkea ovi ja jäädä yksin sydämentykytyksineen. Herra heittäytyi sohvalle harmistuneen näköisenä, juna vihelsi ja pääsi muutamien nytkäyksien perästä liikkeelle.

Kello ei ollut paljoa yli neljän, mutta hämärässä vaunussa oli jo täytynyt sytyttää lamppu, ja sen häällyvässä valossa vaipui nuori mies noihin tylsiin mietteisiin, jotka tuntuvat olevan omituisia rautatiematkoille.

Koko matkan oli hän pysynyt iloisena, mutta nyt oli hän yht'äkkiä joutunut pahalle tuulelle.

Odotellessaan hän oli uneksinut tuosta notkeasta, hentojäsenisestä pikku olennosta, hän oli ikävöinyt niin kiihkeästi, että pikajuna oli hänestä tuntunut matelevan kuin simpukka, ja nyt, kuin tyttö oli häntä niin lähellä, nyt oli tuo äskeinen mieli-ala kuni pois puhallettu. Hän oli Tukholmasta lähtiessään varmasti päättänyt, että nyt sen piti tapahtua, mutta hän ei ollut ajatellutkaan, että heidän kesken tarvittaisiin kosimista tai muita mutkia. Sormusten vaihtamiset ja muut semmoiset, senhän he tekisivät ainoastaan muiden ihmisten tähden. Mutta ei sitävarten sanoja tarvittu, että he toisensa ymmärtäisivät. Senhän he jo olivat tehneet aikoja, aikoja sitten. — Niin, siten hänestä oli tuntunut tunti sitte, ja nyt — nyt tuntui siltä, kuin kaikki maailman sanat eivät riittäisi poistamaan sitä vieraantumisen tunnetta, minkä sekunnin ajan teeskentely oli heidän välilleen synnyttänyt.

Ja tuolla sisällä istui tyttö, ja kaikki hänen ajatuksensa kiertelivät yhtenä ainoana hurjana sekasotkuna. Hänen ainoa selvä ajatuksensa oli hätä siitä, mitä ihmiset sanoisivat, jos näkisivät, että hän ja tuo herra koko illan olivat matkustaneet yksin tyhjässä rautatievaunussa. Joka asemalla vapisi hän, peläten, että siellä sattuisi olemaan joku tuttu, sillä hän tunsu, että koko hänen ulkomuodossaan oli jotain, joka häntä syyttäisi, poskilla hehkui punaisia täpliä, ja jos hänen tänä hetkenä olisi täytynyt puhua, niin olisi hänen äänensä ollut puoleksi tukehtunut ja hengästynyt.

Myrsky oli kiihtynyt. Näytti siltä, kuin juna tunkeutuisi eteenpäin paksun, valkean savun läpi. Hän oli vallan epätoivoissaan siitä, ett'ei ollut joutunut ensimmäiseen junaan.

Aamusella oli ollut oikein kaunis ilma, ja lumi, joka nyt tuprueli kuin hietapilvi erämaassa, oli silloin kepeänä ja tasaisena tasankoa peittänyt. Hän kuuli höyryhevon läähättävän ja maata polkevan, tultiin pehmeään luminietokseen, se kävi yhä pehmeämmäksi ja pehmeämmäksi, lumiaura ei enää voinut pyyhkästä tieltä lumiläjiä. Pelko pani hänen sydämensä yhä kovemmin sykkimään. Ulkona ei näkynyt muuta kuin tuo tupruava hieno lumipilvi. Nyt juna peräytyi, kimeä vihellys ja sitte eteenpäin taas! Luonnottomasti kiihottunein henkäyksin läähätti höyry, se kuului hermostuneelta, rasitetulta, sitte laimenivat nuo hengähdykset, ja pitenivät pitkiksi huokauksiksi. Yht'äkkiä kaikki hiljeni — aivan haudanhiljaiseksi. Ei nytkähdystäkään enää, ei ääntäkään; joku vihuri vaan välistä lennätti lunta ikkunaruujuja vastaan, niin että ne karahtivat. Hän alkoi pelätä. Tämä ei ollut leikkiä, tämä oli pahinta kaikesta.

Pitemmälti miettimättä tempasi hän oven auki. Hän seisoi sen kapeassa aukeamassa, aivan kalmankalpeana.

"Lumeen tartuttu?" Se oli kaikki, minkä hän sai sanotuksi.

"Siltä näyttää." Nuori mies pamautti ikkunan alas ja huusi konduktööriä.

"Luminietoksessa ollaan", vastasi tämä kysymykseen.

"Saanko tulla ulos?"

Ovi avattiin ja matkustaja tuli ulos tarkastelemaan paikkaa. Vähän ajan päästä tuli hän takaisin.

"Emme pääse hievahtamaan paikaltamme", sanoi hän, "veturi on mennyt rikki, mies lähetetään

jalkaisin takaisin asemalle, josta lähetetään sähkösanoma Eslöfiin, että lähettäisivät sieltä toisen veturin. Saamme luultavasti istua tässä koko yön, kello on nyt seitsemän."

"Koko yön!" toisti tyttö kauhistuen.

Matkatoveri pyysi, ett'ei hän olisi pahoillaan, sanoi tahtovansa mennä etsimään jotain talonpoikaistaloa, ja lupasi koettaa saada kaikki asiat niin hyvälle kannalle, kuin mahdollista, kunhan vaan hän ei olisi pahoillaan. Oltuaan poissa jokseenkin kauan, tuli hän takaisin. Hän tapasi tytön istumassa sohvannurkassa, hattunsa oli hän pannut ylös verkolle, ja oli niin kalpea, että hän melkein pelkäsi raukan pyörtyvän.

"Pimeä siellä on, ja tuulee kauheasti, ja lumikinokset ovat niin syvät, että polviin asti niihin uppoaa", kertoi hän; "on täällä talo lähellä, mutta sinne ette voi mennä, sillä lumi on liian syvä, ja sitäpaitsi istuu muutamia miehiä siellä tuvassa korttia pelaamassa. Te vaan säikähtyisitte. Ei siis jää muuta neuvoksi, kuin jäädä vaunuun istumaan, niin tekevät toiset. Onhan täällä rauhaa ja lämmintä, ei meillä mitään hätää ole."

"Sitten ei muuta neuvoa ole, kuin tyytyä kohtaloonsa", sanoi tyttö soinnuttomalla äänellä. Hän painoi ristiinliitetyt kätensä toista polveansa vasten, asento ja kasvojenilme osoittivat jähmettynyttä epätoivoa, ja hän ei voinut edes itkeä. Sen, joka hänet sellaisena näki, täytyi luulla raskaan, auttamattoman onnettomuuden häntä kohdanneen.

Nuori mies katsahti ympärilleen, pitkä oli väli toiseen sohvaan, ja hän tunsu aivan selvästi, että hänen pitäisi istua vastapäätä häntä ja jokseenkin lähellä. Hän vetäisi sentähden esiin matkalaukkunsa, asetti sen pystyyn ja istuutui sen päälle.

"Onko tämä' todellakin niin vaarallista?" sanoi hän. "Saattaa kyllä tuntua kuivalta viettää joulunaattoa täällä salolla, mutta luulenpa, että voimme tehdä olomme varsin siedettäväksi, jos vaan otamme asiat sellaisina, kuin ne ovat, emmekä siitä huoli, minkälaisia niiden pitäisi olla. Emme parhaalla tahdollammekaan voi täältä päästä. Ja sillä hyvä."

"Mutta mitä ne siellä kotona arvelevat?" Hänen pelästynyt katseensa lisäsi: "ja mitä ihmiset sanovat?"

Mies ymmärsi. Mutta jos maailmassa oli jotain, jota hän kaikesta sielustaan inhosi, niin se oli orjallinen tavan noudattaminen; sentähden kävi hänen mielensä tuskallisen katkeraksi nähdessään tuollaista tuskaa hänen mielestään niin mitättömän asian tähden. Hän tiesi, että tyttö lupautuisi hänelle vaimoksi, minä hetkenä hän vaan sitä pyytäisi, ja tuossa hän nyt istui murtuneena, ikäänkuin tyhjäksi rauenneena ainoastaan sentähden, että hänet oli jätetty hänen kanssaan kahden kesken, ilman tavanmukaisia seurakumppaneja. Hän tiesi, että tytössä oli luonnetta, tiesi, että hän ei ollut tyhjä, eikä pintapuolinen, tiesi, että hänellä oli sellainen pieni rehellinen, rohkea tahto — kaikessa, mikä ei tähän kuulunut. Mutta mitä se auttoi, ett'ei hänellä ollut tuota pelkurimaisuutta luonnostaan, vaan että se oli häneen juurtunut turhantarkan kasvatuksen kautta, kun tuo pelkurimaisuus saattoi levitä hänen sisälliseen olentoonsa, kuten öljytahra leviää kallisarvoiseen vaatteeseen. Tuo vilkuileminen muiden arvosteluun, tuo sairaanomaisen pelko se vaikuttaisi turmelevasti koko hänen yksilöisyyteensä, se tukahduttaisi heidän yhdyselämänsä onnen, tulisi heille alituisesti kiistanaineeksi; niin se saattaisi hänet vielä häntä halveksimaan, sen hän nyt tunsu. Ja kuinka heikko olikaan tuo rakkaus, joka niin vallan vastustelematta antoi tavanmukaisen sopivaisuuden sääntöjen itseään vallita! Tuhannet pienet taimet, jotka turhaan olivat koettaneet tunkeutua päivänpaisteeseen ja keväimeen, kylmäisivät kuoliaaksi.

Surumielisesti ihailen hän istui ja katsoi noita pyöreäköjä pieniä kasvoja, tuota notkeaa vartaloa, noita käsiä, joiden pehmeät, veltot liikkeet saattoivat kerrassaan hurmata hänet, ainoat kädet maailmassa, joita hänen oli haluttanut suudella, ainoat kädet, joita hän ei ollut voinut koskaan nähdä, tunteematta aavistuksessa niiden hentoja hyväilyjä. Hän tunsu taikauskaisen varmasti, että nämä tunnint langettaisivat tuomion koko heidän tulevan elämänsä yli. Ja tyttö, hän ei voinut mitään muuta ajatella, kuin tuon kahdenkesken olon sopimattomuutta!

Mies kumartui eteenpäin, silmissään lämpimämpi loiste:

"Eikö se sitte ole minkään arvoista, että me niin pitkän ajan päästä taas näemme toisemme, että vihdoinkin olemme saaneet häiritsemättä puhua, vihdoinkin saamme olla aivan kahden, aivan vapaat — me kaksi, ilman mitään häiritsemistä ulkoapäin? Eikö se ole mitään, että on näin kauan ikävöinyt ja niin kiihkeästi, ja että sitte vihdoinkin — —"

Hän pysähtyi. Taas oli tytön kasvoissa jotain, joka jäähdytti häntä, synnyttäen hänessä omituisen pistävän vastenmielisyyden tunteen. Tyttö istui ja katsoi alaspäin. Hänestä tuntui, että hän istui ja odotti varsinaista kosintaa — kylmänä ja teeskentelevänä vielä odottaen jonkinmoista velkasitoumusta häneltä. Niin pian kun hän olisi sanonut tuon sitovan sanan, olisi tyttö muuttunut, kuni taikasauvan

kosketuksesta, mutta ei ennen. Sillä hän oli liian hyvin kasvatettu antaakseen sanaakaan, silmäystäkään, ilman täydellistä vakuutta. Taas oli mies näkevinään kuvan heidän tulevasta avioliitostaan. Hän, vaimona, tulisi aina olemaan vastaanottava, passiivinen. Tyynesti — ja kuten oikeudenmukaista omaisuuttaan — ottaisi hän vastaan hänen työnsä, hänen huolenpitonsa, hänen lämpimimmät tunteensa, koko hänen pyrintönsä. Ja mitä hän vastalahjaksi antaisi? Laimean rakkautensa, jota aina olisi rajoittamassa se, mikä "on tapana". Heidän välillään ei olisi mitään heille omituista, mitään vapaata — ainoastaan tuo kulunut jokapäiväisyys. Ei! Hän ei olisi sanova sitä sanaa, jota hän odotti.

"Anna", hän sanoi päättävästi ja nousi seisaalleen, "nyt sinun on valitseminen joko se, mikä on ulkopuolella sinua, tai se, joka kuuluu omaan olentoosi. Minun ei sovi jäädä tänne, siksi menen. Niinhän sinä tahdot? Eikö ole mitään enempiä, jota tahtoisit sanoa ennenkuin erotaan, kuin se, mikä nyt on sanottu?"

Tytön katse pysyi maahan luotuna, ja puna nousi hitaasti hänen poskilleen. Mies oli puhunut niin omituisella äänellä, ja sitte oli tuo pieni *sinä*, joka ei perustunut molemminpuoliseen sopimukseen. Tytön suonet tykkivät hurjimmalla vauhdilla, samalla kuin mitä turhanpäiväisimmät varovaisuuden ajatukset kiitivät hänen aivojensa läpi. Saattoiko tätä pitää kosintana? Olikohan liian pitkälle mentyä, jos hänkin puolestaan sinuttelisi? jokohan hän sillä liian selvästi tunteensa näyttäisi?

Mies naurahti, kovasti ja katkerasti. "Olkoon vaali eduksenne", sanoi hän, "minä lähden vaihtamaan paikkaa jonkun kolmannessa luokassa matkustavan naishenkilön kanssa, niin että voisitte toivoa häneltä todistusta siitä, ett'ette ole käyttäytyneet millään lailla sopimattomasti."

Hän kumarsi pois lähteäkseen, ja tyttö tunsu veren sydämeensä syöksähtävän, ikäänkuin hän olisi ollut tukehtumaisillaan. Salaman kirkkaudella selvisi hänelle, että tämä oli koetus, jossa hänen täytyi kestää taikka sortua — että tämä oli eroaminen, ja ainiaksi. Tätä ajatellessa tuntui hänestä, kuin maailma olisi murskaksi mennyt hänen jalkojensa alla.

"Birger!"

Miten kiihkeän hellältä kuuluikaan tuo epävarma, tukahdutettu huudahdus! Mies kääntyi ovella. Tyttö oli noussut seisaalleen, silmät suurina ja tuijottavina, ja koko hänen ruumiinsa ja sielunsa näytti yhtyneen tuohon ainoaan katseeseen; kaikki, mikä oli ollut sidottuna, virtasi vapautettuna ja lämpimänä häntä vastaan.

Mies seiso iavan hiljaa. Ainoastaan hänen kasvojensa ilme muuttui, loisti äärettömästi helpoituksesta, säteili sisällisestä valosta — tuosta entisestä luottavaisesta rakkaudesta. Siis oli tytön persoonallisuus ollut kyllin vahva murtautumaan luonnottomuuden ja teeskentelyn läpi, siis oli se tullut, jota hän oli uneksunut — ilman sanoitta!

Tyttö astui häntä kohden hänen vielä hiljaa seisoessaan, ja kun hän oli tullut häntä aivan lähelle, nosti hän kätensä tuolla pehmeällä, veltolla tavalla, jota hän niin rakasti; ja hän laski ne hänen olkapäilleen.

"Tahdotko antaa minulle anteeksi?" Se oli kaikki, mitä hän sanoi. Ja mies ei vastannut. Hän otti tytön molemmat kädet, nosti ne olkapäiltään ja pani ne vastakkain, hän puristi ne omien käsiensä väliin, ikäänkuin olisi tahtonut puristaa ne vallan olemattomiksi; ja kääntämättä rakastunutta katsettaan hänen katseestaan, nosti hän nuo kädet huulilleen ja suuteli niitä juuri niin, kuin hän aina oli toivonut.

1885.

Kolme.

Tuolla ulkona vinkui tuuli nurkissa, tuprahutti silloin tällöin lunta ylös ja löi sitä ruutua vasten niin, että kurahti kuten heittäessä pieniä kiviä tahi hiekkaa.

Turvevasussa istui Lalla, vanha katekismo polvillaan, mutta hän ei lukenut, istui vaan ja tuijotti hiilokseen, joka kyti suuren perunapadan alla, silloin tällöin työnnältäen sinertävän liekin, joka pehmeänä ja herkkänä kierteli mustissa turpeissa. Niukka oli valo, mikä lähti varjoksettomasta seinälampusta, jonka liian korkealle väännetyistä sydämmestä lakkaamatta kohosi kiemurteleva savujuova ylös lakea kohti, mutta etäämpänä varjossa liikkui punaisia heijastuksia kirkkaiksi hangatuissa kupariastioissa.

Lalla oli noin kymmenvuotinen pentu, laiharuumiinen, — pelkkää luuta ja nahkaa.

Hänellä oli kesakoita naamassa, suuri suu ja posket kuopalla. Kasvot olivat vakavat, näytti siltä, kuin

ne eivät koskaan voisi nauraa, vanhat ämmänkasvot, jotka tekivät hänet vaihdokkaan näköiseksi. Kaikki tässä liian välellä kasvaneessa olennessa oli rumaa, paitsi pari läpikuultavan harmaata silmää suurine terineen ja mustat kulmakarvat, jotka näyttivät niin oudoilta, kuin olisivat ne olleet hiilellä vedetyt. Mikä nämä peikonkasvot teki vielä kummempaan näköiseksi, oli suorrukkeinen tuhkanharmaa tukka, joka ainoastaan latvoissaan oli hiukan kellertävä, ja joka oli epätasaista ja lyhyttä, kuin vanhan mummon, ja sidottu niskaan pieneksi palmikoksi mustalla villalanganpätkällä.

Lalla oli niitä, joiden syntyminen voisi lukea "kovan onnen kohtauksiin", ja hänestä oli aina tuntunut siltä, kuin hänellä ei olisi ollut oikeutta olla olemassa maailmassa. Hän tiesi, että hän aina oli tiellä, mutta hän koetti sovittaa sen sillä, että oli hiljaa ja ääneti eikä koskaan mitään melua pitänyt.

Leikkিতovereja hänellä ei ollut ketään siinä pihassa, työtä hänellä myöskään ei ollut mitään, hän kun oli vielä niin pieni. Ja kouluun oli liian pitkä matka. Mutta piat opettivat häntä lukemaan piplianhistoriaa ja katekismoa. Muuten hän sai lukea, mitä vaan tahtoi: sanomalehdenpalasia, joita hän löysi, tahi lauluja ja tarinoita, joita palvelusväki toi mukanaan toripäiviltä. Ja kun sadut olivat lopussa, sepitteli hän ne uudestaan omassa päässään; se saattoi tapahtua niin hiljaa, siitä ei kenellekään ihmiselle ollut haittaa.

Siinä hän nyt istui katekismo polvillaan, heilutellen kapeita sääriään, kuluneet puutallukat jalassa, ja katsoa tuijotti tuleen tahi mustaan seinään perunapadan taa. Siitä padasta saattoi, samoin kuin höyrykin, nousta mitä kauniin prinsessa, ja sillä saattoi olla sauva kädessä, jolla se löisi kolmasti tuohon mustaan takanaan olevaan seinään, ja seinä avautuisi, ja siellä sisällä olisi suuri linna valoisine saleineen, ja Lalla näkisi, kuinka siellä sisällä hohtaisi hopeat ja sametit ja kallisarvoiset kynttilät, ja prinsessa saattoi ottaa häntä kädestä, ja he astuisivat linnaan, ja musta seinä sulkeutuisi heidän jälkeensä, ja — — —

Askeleita kuului etehisestä ja joku kopisteli lunta jaloistaan. Tietysti se oli Niilo, joka tuli kotiin metsänhakuulta salolta. Lalla kuuli hänen puhuvan siellä ulkona Bertan kanssa, ja nyt hän tulisi sisään.

Lalla piti Niitosta. Ensiksikin sen tähden, että Berta hänestä piti ja tuli vielä ystävällisemmäksi ja kiltimmäksi, kun Niilo oli saapuvilla. Ja sitte piti hän hänestä sen vuoksi, että hän aina oli iloinen. Kun ei isäntä eikä emäntä olleet tuvassa, saattoi hän keksiä kaikenmoisia ilveitä, tehdä kaksi ukkoa päähineestä, pistää sormensa niihin ja pitää niitä siten pystyssä, kumarrutella niitä vastakkain, saada ne nyökkäilemään ja tekemään kaikenmoisia lystiä temppuja, ja hän osasi puhua niiden molempien puolesta, eri äänellä kumpaisenkin, ja hän osasi riidellä ja laulella ja minkä mitäkin, aivan niinkuin ukot olisivat sitä tehneet, ja sekä rengit että piat nauroivat niin, että olivat tikehtyneet. Kylkiin koski niin kummallisesti, kun täytyi koettaa olla hiljaa, niin, niitä pakotti niin, että aivan teki mieli huutamaan, eikä ollut muuta neuvoa kuin painaa suutaan molemmin käsin; mutta silloin oli kaikista lystin.

Toripäiviltä toi Niilo aina jotain tuomisia Bertalle, ja usein sai Lalla karamellin tai uuden tarinan. Aina tultiin iloiseksi, kun Niilo palasi; tuntui, kuin olisi ollut tiesi mitä hyvää odotettavissa.

Nyt hän tuli ovesta sisään ja piti sitä auki Bertalle, joka tuli jälestä molempine maitokiuluineen, jotka hän kolisten pani kyökin pöydälle. Hän katsahti Lallaan ja myhäili; ja Niilo katsoi myös Lallaan. Hänellä oli pieni voipyytty kainalossa; siinä pytyssä oli hänellä ollut eväsröykänsä.

Mitähän heillä oli mielessä? He näyttivät niin veitikkamaisilta molemmat, kyllä niillä jotain oli tekeillä. Olikohan niillä mitään pytyssä?

Lalla tunsikin, kuinka hänen korvansa ympäröityä alkoi varistaa, ja hän ei tiennyt, minne katsoi. Oli niin hauskaa, niin jännittävää, niin hätäisen hauskaa.

Jos hänellä oli pytyssä jotain hänelle! Ei — se ei ollut mahdollista.

Hän häpesi omaa ajatustaan, sitte hän tuli yhä punaisemmaksi, ja hän huomasi että he iskivät silmää ja nauroivat hänelle. Siksi hän otti katekismen käteensä ja oli lukevinaan.

Berta varustautui maitoa siivilöimään, mutta katsahteli yhä vaan Lallaan.

Niilo läjähytti toisella kädellään pytyä.

"Mitä luulet mulla täällä olevan?"

Nyt tunsikin Lalla punastuvansa aivan tummanpunaiseksi, ja poskissa tuntui tykyttävän. Hän vaan loi silmänsä maahan, ikäänkuin häpeissään eikä vastannut.

"No?" kehoitti Niilo.

"En tiedä."

Lalla kuiskasi sen hyvin hiljaa, ja ohut pieni ruumis kääntelihe ja vääntelihe neuvottomasti.

"Luuletko, että se voi olla sinulle?"

Nyt katsoi tyttö ylös, ja noita silmiä nähdessä ei tiennyt, nauraisiko vai itkisi, ne olivat niin juhlallisen vakavat, niin vanhamaisen epäilevät, ja kuitenkin niissä kuvastui kokonainen maailma lapsellisia odotuksia.

Hän näki, että pytyn yli oli sidottu vanha esiliina. Sen sisässä siis täytyi olla jotain. Mutta hän oli vielä vai. Se *saattoi* olla pilaa.

"Niin, sinulle se on. Mutta arvaappas, mitä?"

Harmaat silmät välähtivät ilosta, mutta kasvot pysyivät yhä vakavina.

Hän sujuttautui ylös turvevasusta, mutta jäi seisomaan lieden ääreen.

Berta oli alkanut siivilöidä maitoa. Niilo meni pitkän kyökinpöydän luo ja asetti pytyn sinne.

"No — etkö tahdo tulla katsomaan?"

Lalla viskasi katekismen turvekopsaan ja tuli pöydän luo.

"Ei, arvaahan ensin!"

Niilo piti molemmilla käsillään kiinni esiliinaa, joka kupsahteli ylös ja alas mitä kummallisimmalla tavalla.

"En voi," vastasi kuiskaava ääni, joka värähteli mielenliikutuksesta. Mustavarjoiset silmät kyyneltyivät, kyyneltyivät odotuksesta, ilosta — pelosta, että hänestä kenties pilkkaa tehtiin.

Renki katsoi alas noihin juhlallisiin kasvoihin sydämmellisesti hymyillen. Hän oli nauttinut kyllikseen tuosta sieluntaistelusta ja päästi esiliinan pytystä.

Lalla ei tiennyt, mitä hän teki, mutta hän pani kätensä ristiin, kuten ruokalukua lukiessa.

Pytyn pohjassa istui olento, jonka näkeminen täytti tämän yksinäisen pikku sydämen sanomattomimmalla hellyydellä ja ilolla. Hän seiso yhä kädet ristissä ja katsoi vaan. Ei hän koskaan ollut voinut ajatellakaan sellaista! Se oli niin ihmeellistä, ett'ei hän koskaan ollut moista mielessäänkään kuvaillut.

Tuo hieno pieni pää, leveä otsa ja sametinsileä turpa. Nuo suuret silmät, mustat kuin katajan-marjat ja kiiltävämmät niitä — suuret ja kiiltävät — ja tuo tuuheaa häntä, pehmeämpi kuin kaikkein pitkäkarvaisimman koiran; ja nuo pienet korvat, joihin tupsut eivät vielä olleet kasvaneet.

Hänen ristiin liittyneet kätensä puristuivat kovasti toisiaan vasten.

Jos se olisi hänen! Jos! — — —

Hän tiesi — hän tunsu ikäänkuin vaistomaisesti — että tämä oli orava. Mutta se ei ollut noin vaan orava ylipäätään. Sillä jos se oli hänen — — — niin, jos se oli hänen — — —

"Kurre", sanoi hän pehmoisesti. Hän tiesi, että se ei voinut olla nimeltään muu kuin Kurre.

Kurre! Hänen Kurrensa!

Sillä oli mitä herttaisimmat nikamaiset pienet kädet, koukkusormiset kuin vanhan ämmän. Hän olisi tahtonut nauraa ja itkeä ja hypätä kohoksi ja huutaa ihastuksesta. Mutta hän seiso hiljaa ja katsoi vaan, jäykin silmin, joita peitti kiiltävä kyynelverho, ja punoittavin poskin, joihin kaikki tunteet näyttivät lämpönsä ajavan.

"Tahdotko sinä sen?" sanoi Niilo.

Lalla ei vastannut, hän ei kyennyt kiittämään, mutta hän katsoi ylös noihin tuulen punaisiksi pieksämiin kasvoihin, jotka hymyilivät hänelle. Ja Niilo ymmärsi.

Berta seiso maitopyttyjensä luona ja myhäili.

Niilo hieralti Lallan liinanharmaata päätä ja niin oli kaupat tehty. Lallalla oli orava. Orava, joka oli aivan hänen omansa.

Pieni vekkuli oli sidottu rievulla pytyn toiseen korvaan, kuten kahlekoira, niin että voi liikkua vapaasti säilytyspaikassaan. Ja hän näkyi siinä olevan kuin kotonaan. Hän nosti turpansa pystyyn vähän liian uteliaasti ja liikutteli turpakarvojaan. Sitten hän alkoi ujostelematta kuopustella pytyn pohjaa, heiskaroiden tyhjiä pähkinäkuorien seassa, kunnes löysi täyden pähkinän; kopeana istuutui hän sitä pyörittelemään ja tarkastelemaan sitä kaikilta puolin. Kun se oli tehty, ryhtyi hän työhön ja alkoi nakertaa koloa.

Ja Kurren nakerrellessa kertoi Niilo, kuinka hän oli löytänyt tuon pikku junkkarin, saanut hänet kiinni ja majoittanut hänet pyttyyn.

"Vinnillä on rikkinäinen lintuhäkki; siinähan voit sitä pitää."

"Kiitoksia", kuiskasi tyttö.

"Berta, lähdetkö lyhtyä näyttämään, niin voimme mennä heti sitä noutamaan", sanoi Niilo.

Ja Berta oli hyvin valmis lähtemään.

Kun he olivat menneet, kapusi Lalla kyynäspäilleen pöydälle, kurotti kaulaansa ja katseli vielä tarkemmin omaisuuttaan. Hän tuskin uskalsi uskoa, että tämä oikein elävä pikku olento oli hänen, aivan hänen omansa.

Tämä oli enemmän kuin sadut, sillä saduissa ei ollut koskaan mitään todellista, ja tätä hän voi aivan käsin koskettaa. Kuinka se mahtoi olla hieno ja sileä. Vielä hienompi kuin kissanpojat. Ja sitte se oli hänen.

Ei kukaan sitä hukuttaisi. Kissanpoikia hukutetaan, mutta ei oravia.

Hän seiso siinä kuitenkin niin kivettyneen vakavana kaikessa ilossaan. Sillä tämä oli niin uskomatonta. Hän oli niin hätäisen iloinen. Tämä oli liikaa. Se ei ikinä voinut päättyä hyvin. — — — Oi! Mutta jos se voisi! — — — Jos hän voisi saada sen pitää!

Tavallisella juhlallisuudellaan ojensi hän etusormensa ja silitti koetellen oravan otsaa, pystykorvien keskiväliltä.

Kurre kirkasi vihaisesti heikolla pienellä äänellään ja siirtyi nopeasti syrjään, närkästyneenä sellaisesta tunkeilevaisuudesta. Hän oli saanut pähkinäkuoren keskeltä halki, viskannut sen pois, ja syödä mutusteli nyt sydäntä, pyöritellen sitä aika lailla, kuin olisi hän oikea pikku sorvaustaituri.

Lalla oli tuntenut, että se oli hieno, — hienompi kuin hienoin silkki.
Ja lämmin.

Miltähän tuntuisi silittää sen selkää. Hän pisti hitaasti kätensä pyttyyn ja koetti suorittaa tuon tempun. Mutta Kurre käännähti vielä, yhtä nopeasti kuin ensi kerrallakin, ja kieltäytyi närkästyneellä pienellä huudahduksella kaikesta tuollaisesta tuttavallisuudesta.

Kuinka kevyt ja ketterä se oli! Voi kun saisi ottaa sen syliinsä ja silittää sitä!

Lalla pisti vielä kerran alas kätensä ja tarttui sen koko pikku olentoon. Mutta vaikka se oli pieni, tiesi se kuitenkin olla isäntä talossaan, kumartui ja puri tyttöä sormeen, ja tyttö veti häpeissään kätensä pois, ikäänkuin hän olisi saanut ansaitun ojennuksen. Siitä ei tarvinnut olla puhettakaan, kumpi heistä kahdesta tulisi ottamaan isäntävallan.

Lalla tyytyi nyt katselemaan, ja tämän Kurre suvaitsi sallia, alkoi vielä kerran etsiskellä pähkinäkuorten seasta, mutta ei löytynyt mitään. Hän katsahti ylös emäntäänsä, hiukan vaativaisesti, mutta kun tyttö ei yrittänytkään mitään hänelle antamaan, pudisteli hän itseään, niin että kaikki pähkinäkuoret lensivät syrjään, kyyristäytyi aivan kerälle, veti häntänsä korvien yli ja alkoi laittautua maata.

Lalla ei ollut koskaan itsestään ketään suudellut, ei koskaan muita kuin kissanpoikia. Mutta tuota oravaa häntä halutti suudella, — halutti niin hirveästi! Ei se kuitenkaan koskaan tulisi sitä sallimaan. Sen hän kyllä tiesi. Siksi hän vaan seiso ja katseli.

Kurre makasi — makasi niin makeasti. Aivanhan tuosta saattoi hulluksi tulla, niin herttainen hän oli.

* * * * *

Lallan ensimmäisenä ajatuksena seuraavana aamuna oli Kurre. Se oli sijoitettu siihen rikkinäiseen häkkiin, ja esiliina oli sidottu reijän yli.

Äiti — ei Lallan äiti, sillä Lalla ei tiennyt mitään vanhemmistaan, vaan talonemäntä — äiti oli sanonut, että häkki saisi olla yhdessä tuvan nurkassa.

Ja siellä se oli...

Kurre oli jo valveilla. Hän tanssiskeli yhdessä häkin nurkassa edes ja takaisin samassa paikassa — jonkinmoista yksinkarkeloa.

Aamiaista syödessä istui hänen onnellinen omistajansa ja vilkkuili vaan aarteesensa päin, ja tämä yhä jatkoi tanssiaan...

"Vai olet sinä saanut oravan", sanoi iso-isä.

"Iso-isä" ei ollut Lallan iso-isä. Lalla ei tiennyt, kenelle vanhus oikeastaan oli iso-isä, mutta kaikki siinä talossa nimittivät häntä siksi, ja Lalla muiden mukaan.

Mies oli ollut korpraali. Lalla ei oikein tiennyt, mitä se merkitsi, mutta hän tiesi, että sentähden oli hänellä niin suuret, harmaat viikset.

Ukolla oli oma kamarinsa ja hyllynsä, jossa oli vanhoja kirjoja, ja toinen hylly, jossa oli vanhoja tupakkapiippuja. Lalla tuli joskus sinne, sillä ukko häntä mielellään piti siellä ja antoi hänen myllöstellä muutamia laatikkoja, joissa oli vanhaa rautaromua, ja antoipa hän sokeriakkin.

Oikeastaan Lalla pelkäsi iso-isää. Se oli niin kookas ja harteava, ja tuntui, kuin pieni talo olisi käyskennellyt tuvassa, kun hän sisään tuli. Ja sitte hän niin usein siveli leukaansa, ja se oli täynnä lyhyttä harmaata parransänkeä, joka kahisi, kun hän sitä pyyhälteli, ja Lallan karmi sisua aina sitä kuullessaan. Ja sitte sirahdelti häneltä aina tupakanmehua suupielistä, ja kun hän puhui, kuului aina siltä, kuin hän sylkäisisi heti, ja sitä Lalla pelkäsi.

Niin — ja sitte hän pelkäsi, että iso-isä ottaisi hänet polvelleen, sillä ukko haisi väkevältä. Ja sitte oli ukolla pitkävillainen lammasnahkaturkki, harmaalla saralla päällystetty, ja se haisi kuin koira märällä säällä. Ja sitte hävetti häntä se, että ukko niin usein meni kaappiinsa ja joi eräästä pullosta, sillä sille ihmiset nauroivat. Ja sitte häntä hävetti se, että ukko illoin oli niin punainen poskiltaan ja pakisi niin paljon.

Mutta muutoin oli iso-isä kiltti. Ja välistä — varsinkin kun isäntä ja emäntä olivat poissa — saattoi hän kertoa hauskoja tarinoita "Harmaasta kivistä" tai "Rikkaasta Pekasta ja köyhästä Pekasta". Ja välistä lauloi hän myös lauluja, — kauniita lauluja, niinkuin "Immyt ihanainen hän aamukirkkoon käy" ja muuta semmoista; mutta silloin Lallaa hävetti myös. Sillä ääni kuului vallan särkyneeltä, eikä laulu yhtään tuntunut sujuvan, ja Lalla istui kuin neuloilla, peläten, että ukko huomaisi, kuinka kurjalta tuo hänestä kuului.

Mutta laulut hän oppi.

Oli ainoastaan yksi, jota hän mielellään kuuli iso-isän laulavan, ja se alkoi:

"Neljä hiirtä tanssissa käy,
Ja koko maailma häilyy." —

Sitä hän saattoi kuunnella vaikka kuinka usein. Hänestä oli hauskaa kuulla laulettavan noista hiiristä, ja se kuului niin surumieliseltä ja kauniilta, että silloin hän aina tahtoi polvella istua, ja hänen tietämättään miksi, alkoivat kyyneleet tippua ja hän kätki kasvonsa sadesäähajuiseen sarkaturkkiin ja istui aivan hiljaa.

Kaiken tämän osasi Lalla nyt ulkoa, niin pieni kuin hän olikin. Hän tiesi tarkalleen, kuinka iso-isä puhuisi, kun hänen poskensa tulivat punaisiksi, ja hän tiesi, minkä näköinen hän olisi huomenna, kun hän laihana ja viluisena tuli aamiaispöytänsä syömään silliä ja perunoita kohmettunein käsin, kuten nyt.

Mutta Kurre, se oli jotain toisenlaista kuin kaikki muu. Se oli jotain, josta saattoi olla *oikein* iloinen, ja joka ei hävettänyt, kuten iso-isän laulutaito.

Kurre oli väsynyt tanssintaansa, kiipesi häkin kylkeä pitkin ja tonki turvallaan ylisidottua esiliinaa päästäkseen ulos. Hänen mielestään piti siellä olla joku heikko kohta. Ja sellainen siellä olikin, sillä vaate näkyi jo toiselta puolelta alkavan irtautua.

Lallan sydän hyppäsi kurkkuun. Ei kukaan voinut arvata niitä onnettomuuksia, jotka tapahtuisivat, jos tuo rakas hirviö pääsisi irti. Hän oli jo huomannut, että Kurre ei ollut niitä, joita helposti saa järkeensä.

Vihdoinkin noustiin pöydästä, rengit ottivat lakkinsa ja piiat raivasivat pöytää.

"Niilo", kuiskasi Lalla oven luona, painaen vasemmalla kädellään alas Kurren pientä vastahakoista päätä, "se tunkeutuu minulta ulos."

"Siihen on laudanpää lyötävä", vastasi Niilo.

"Voi, tee se! Tee se!" kuiskasi Lalla taas, niin hartaasti kuin olisi hän rukoillut henkensä puolesta.

"Minulla ei ole aikaa, ennenkuin päivällisaikaan. Mutta sano iso-isälle."

Iso-isälle! Sitä hän ei ollut tullut ajatelleeksikaan!

Kaikki olivat nyt lähteneet tuvasta, ja iso-isä oli myös mennyt kamariinsa.

Kurren oli onnistunut saada niin suuri reikä, että hänen päänsä oli melkein ulkona. Lalla painoi sen taas takaisin, tukki reiän niin hyvin kuin voi ja juoksi sitte iso-isän luo, joka oli valmis auttamaan ja heti meni pihalle etsimään laudanpäättä.

Lalla kiiruhti jälleen sisään, mutta jo oli onnettomuus tapahtunut. "Äiti" seiso yksin keskellä lattiaa, huiskien käsillään ja päästäen kovia huutoja. Lalla näki heti kauhistuen, mikä oli hätänä. Kurre oli tunkeutunut ulos ja tanssi nyt kuin mikähän pikku pirulainen emännän selässä, ilkkuen kurkistellen hänen kasvoihinsa milloin toiselta milloin toiselta puolen, kutkuttaen häntä kuin vimmuttu tällä rytmillisellä sotatanssillaan. Hän osoitti mitä pirullisinta mieletöntä iloa, nosti korvansa jäykkinä pystyyn, tuijotti suurilla silmillään ja antoi jalkojensa käydä kuin rumpupalikat.

"Kurre! Kurre!" huusi Lalla, mutta siitä se ei ollut millänsäkään.

Silloin syöksi tyttö esiin ja kouristi sitä keskeltä ruumista. Orava huusi ja puri häntä, — aivan luuhun saakka, niin hänestä tuntui — ja veri vuoti sormesta, mutta hän piti sitä vaan kiinni. Hänellä oli hämärä aavistus siitä, että emäntä voisi lyödä sen kuoliyaaksi.

Emäntä oli vaipunut penkille ja istui siinä läähättäen.

"Minä — — puh — — minä, joka niin hiiriä pelkään! — — Puh, puh — — ennen ottaisin kolme rottaa päälleni tanssimaan, kuin tuon pienen heittiön. Jos se vaan vielä kerran pääsee irti, niin annan minä Pajaksen ottaa sen. Sen sinä tiedät."

Pajas, se oli talon koira.

Lalla seiso ja pisti Kurren takaisin häkkiin, huolimatta hänen vastusteleemisistaan, ja sitte hän taas satoi esiliinan reijän yli, vilkaisten epäilevästi, vanhan naisen tavoin, emäntään päin, oliko tällä mitä pahaa mielessä.

"Ja jos vaan annat sen olla hetkenkään enää tuvassa, niin annan minä renkien kulettaa sen takaisin metsään, niin saat sitte käydä sen sieltä hakemassa, jos voit."

Lalla tuns jähmettynyttä epätoivoa mielettömässä sydämessään. Hänestä tuntui, että hän voisi vaeltaa ympäri maailman Kurren kanssa, jos niikseen tulisi, — mutta kadottaa hänet? Ei ikinä!

Hän ei virkkanut sanaakaan, mutta otti häkin syliinsä ja lähti mennä retustamaan sen kanssa, niin että selkä aivan näytti katkeavan. Siten tuli hän pihalle; kauemmaksi hän ei ensi ponnistuksella jaksanut. Siellä istuutui hän seinän viereen, asetti häkin viereensä ja itki. Mutta hän tuns itsensä niin hyljätiksi, että tuskin kyyneleitäkään lähti, nyyhkytyksiä vaan.

"Voi minun päiviäni! Mikä nyt on hätänä?" sanoi iso-isä, joka tuli laudanpäineen ja nauloineen.

Juttu kerrottiin.

"Pyyhi sinä vaan silmäsi; saat pitää sitä minun luonani."

Siten tuli Kurre muuttamaan iso-isän luo.

* * * * *

Nyt tuli Lallalle hyvät päivät, ja Kurrelle myös. Kurre oli herkkusuinen, — oikein nautinnonhimoinen pikku veitikka. Ja vaihtelevaisuus oli hänelle mieleen. Kun hänellä oli tarjona jotain uutta, silloin hän huusi iloissaan, kellonheleällä äänellä, joka sai hänen hallitsijansa tuntemaan itsensä rikkaaksi kuin joku satujen prinsessoista.

Manteleja Kurre mielellään söi; ne olivat hänestä kaikkein parasta. Niille eivät vertoja vetäneet pähkinät eikä terhot. Mutta vaikeaksi kävi pikku syöttäjälle makupalojen hankkiminen, sillä ne maksoivat rahaa, ja rahoja ei ollut helppo ansaita.

Lalla paimensi hanhia koko kesän viidestäkymmenestä äyristä, hän juoksi portteja availemassa saadakseen jonkun lantin, ja kun emäntä tuli kotiin häistä ja toi makeita kakkusia tuomisiksi, niin ei Lalla koskaan syönyt niitä, mitkä sai: ne säästettiin Kurrelle. Pikku emäntäisellä oli siis elatuksen murhetta kultamurunsa tähden. Mutta mitäpä siitä! Hän oli valmis Kurren vuoksi kestävämpi vaikka mitä. Kurre oli hänen sydämensä kuningas, hänen prinsinsä, — se saattoi tulla hänen hirmuvaltijaakseen, jos tahtoi.

Lalla pelkäsi häntä, vaikka rakastikin. Sillä nyt, kun Kurre oli tullut suureksi ja täysikasvuiseksi, nyt se saattoi purra vielä kovemmin kuin ennen terävillä hakkuurautahampaillaan.

Iso-isän isosta kädestä Kurre piti; se sulkeutui hänen ympärinsä kuin tilava kotelo; mutta kun Lalla tuli ja tahtoi tarttua häneen pienillä luisevilla sormillaan, silloin hän vihaisesti painoi päänsä alas ja puri. Mutta Lalla ei vihaa pitänyt. Kurre tuli yhä kesymmäksi, ja kyllä se vähitellen oli oppiva hänestä pitämään. — Soihan hän lemmitylleen kaikkea hyvää! Ja olihan Kurre niin iloinen joka kerran, kun hän jonkun suupalan sille vei! Ja olihan se hänen Kurren, eikä kukaan voinut sitä häneltä ottaa pois.

Lallaa seurasi tuo hänen suuri, hiljainen ilonsa, minne hän vaan meni, ja hän oli vakuutettu siitä, että Kurre oli onnellinen orava.

Nilolla — joka kaikki konstit osasi — oli myös tapana matkia oravien ääntä.

Hän sai kulkustaan sellaisen nauravan, maiskuttavan äänen, jolla hän sanoi oravien kutsuvan toisiaan metsässä. Ja sen oli Lalla oppinut.

Se olisi jotain Kurrelle! Lalla tahtoi hämmästyttää sitä puhumalla sen omaa kieltä. — Eräänä päivänä hän sitte koetti, ja Kurre vastasi, — vastasi aivan samalla äänellä.

Samassa tuli iso-isä sisään vanhan koulumestarin seurassa, joka välistä tuli totia juomaan ukon kanssa.

"Sitä sinun ei pidä tehdä", sanoi koulumestari nuhdellen, kun Lalla toistamiseen loisteli houkutusäänillään, "sehän on syntiä. Silloinhan se tuntee itsensä vielä yksinäisemmäksi."

Lalla vaikenä äkisti ja katsoi Kurren. Tämä tömisteli etujalkojansa ja katsoa tuijotti ulos häkistä. Se ei ollut itsensä kaltainen, se ei ollut entinen kesy Kurre. Ja sitte se taas äännähti tuon nauravan, kiihoittavan äännähdyksensä ja nosti päänsä pystyyn metsäneläimen koko hurjalla ilolla, ja jäi kuuntelemaan vastausta, varmana siitä, että se tulisi.

Lalla hiipi hiljaa pois huoneesta. Tuo oravan ilo siitä, että tunsikin tuon äänen omakseen, joka ensin oli saanut Lallan niin ylpeäksi, tuotti hänelle nyt vaan tuskaa. Hän oli pettänyt Kurren, saattanut ikävöimään metsää ja vapautta.

Ja kun vastausta ei tullut, ja kun Lalla vielä ovesta mennessään kuuli sen maiskuttavan ja kutsuvan ja huutavan heikolla pienellä äänellä, silloin hänestä tuntui, kuin sydän olisi ollut haljeta. Silloin hän käsitti, että Kurrelta puuttui jotain. — Hän tuntee itsensä vielä yksinäisemmäksi — oli koulumestari sanonut. Yksinäiseksi? Hänen Kurren! — — Yksinäiseksi kaipauksineen, jota ei olisi pitänyt herättää! Ja siellä hän odotti vielä sykkivin sydämmin, — odotti vastausta toiselta oravalta. Ja sitä vastausta ei koskaan tulisi.

Se tuntui niin katkeralta, niin sanomattoman katkeralta. Kurre parka! Kurre ei ollut onnellinen. Mutta hän tahtoi lohduttaa sitä ja olla niin hyvä, niin hyvä! Ja lopulta se unhottaisi metsän ja muut oravat, joita se ei milloinkaan saisi nähdä.

Sitte tuli talvi, ja Lalla oli niin suuri, että hänen täytyi lähteä kouluun. Nyt hänellä oli vähemmän aikaa leikitellä Kurren kanssa. Iso-isä ja Kurre tulivat sitä paremmiksi ystäviksi. Nyt Lallalla tuskin muulloin kuin iltasilla oli aikaa tulla iso-isän huoneeseen, ja silloin Kurrea jo nukutti, ja jos sitä häiritsi, tuli se käreksi. Kun Lalla vaan sille sormeaan osotti, suuttui se. Mutta iso-isä sai tehdä sille, mitä tahtoi; hän sai pistää sen povelleen, ja panna sitte turkkinsa napit kiinni, ja siellä saattoi Kurre istua tuntikausia, aivan kuin kotonaan.

Ja sitte kävi vanha koulumestari aina totia juomassa iso-isän kanssa, ja nuo kaksi istuivat pöydän ääressä ja pakinoivat, maistelivat aina laseistaan ja tulivat yhä punaisemmiksi, sillä välin kuin Lalla istui ääneti nurkassa ja ajatteli Kurrea, omaa Kurren, joka kaiken aikaa istui turkin sisässä ja makasi.

Ja koulumestari nuuskasi tinarasiastaan ja sanoi, että hänestä olisi pitänyt tulla mainio mies, jos oikeus olisi pysynyt oikeutena, ja että hän oli kirjoittanut isoja kirjoja, mutta ei koskaan ollut saanut niitä painetuiksi, ja että vasta hänen kuoltuaan saataisi nähdä, mitä hän oli ollut.

Ja iso-isä löi pöytänsä niin, että lasit hyppivät, kirosi ja sanoi:

"Jos olisivat minun lukea antaneet, niin olisi minusta voinut tulla upseeri!"

Mutta Lalla ei tiennyt, mitä se "upseeri" on; eikä hän siitä välittänytkään. Hän vaan ajatteli Kurrea, joka istui siellä turkin alla. Tiesihän, hän että Kurre oli siellä, mutta hän ei voinut sitä nähdä eikä koskea, ja hän oli mustasukkainen syntisessä pikku sydämessään ja arveli, että iso-isä oli ottanut häneltä Kurren.

Hän tuli yhä äänettömämmäksi ja aremmaksi, ja välistä iso-isä jo aavisti, kuinka asian laita oli.

"*Sinunhan se on*", sanoi hän silloin, "sehän on *sinun* oravasi."

Mutta mitä lohdutusta siitä oli? Kurre — jonka hyväksi hän tahtoi työtä tehdä ja säästää — Kurre ei hänestä huolinut, huoli vaan tuosta vanhasta turkista. Niin, se *makasikin* iso-isän sängyssä öitä, ja Lalla vaan sai olla yksin mieliharmineen!

Iso-isä oli vielä entistään ystävällisempi. Eipä ollut vaikeata olla ystävällinen sen, tuumi Lalla, — jolla oli Kurre!

Iso-isä koetti kaikin tavoin lähestyä häntä, — puheli ja kertoi. Joskus hän sanoi: "nyt olen sepittänyt uuden laulun". Mutta kun hän sen sitte lauloi, kuului se pahemmalta kuin kaikki muut. Eikä Lalla koskaan tahtonut istua sylissä.

Kerran jutteli iso-isä, että hänen isänsä ennen häntä oli ollut tämän talon omistajana, ja hänellä itsellään oli ollut ainoastaan yksi tytär. Kun tämä meni naimisiin, ottivat hän ja hänen miehensä talon haltuunsa ja iso-isä sai vapaan hoidon siinä.

Ukko puhui pienistä lapsenlapsistaan, jotka olivat leikkineet hänen ympärillään ja joista hän niin paljon oli pitänyt. Kun maanviljelys ei alkanut onnistua tyttarelle ja hänen miehelleen, olivat he päättäneet myydä kaikkityyni ja lähteä Amerikkaan. Iso-isä ei tahtonut lähteä mukaan, ja niin olivat he jättäneet hänet vanhalle paikalle, jossa häntä oli elätettävä, ja nyt hän oli kaikkien "iso-isä". Mutta niitä pieniä lapsia hän ei koskaan enää saisi nähdä — suuriahan ne mahtoivat jo ollakin, — ja sitte iso-isä itki.

Se ei tuntunut Lallasta miltään; hän vaan tuumi, että iso-isällä oli Kurre. Ja iso-isä oli hänen mielestään häijy vanha mies.

Sunnuntaisin, kun Lalla oli koulusta vapaa, tahtoi iso-isä häntä huvitella. Silloin hän otti Kurren häkistä, piteli sitä etukäpälistä ikäänkuin pienistä käsistä ja tanssitti sitä pöydällä, tahi antoi sen sukeltaa taskuihinsa tupakkia varastamaan. Ja iso-isä sai tehdä Kurrelle, mitä tahtoi, ja Kurre oli onnellinen ja kiltti; mutta jos Lalla sormeaankaan osotti, niin se huusi.

Lalla inhosi iso-isää.

Keväämpänä alkoi iso-isä valittaa, että Kurrella oli ajos ohimon pielessä, mutta Lalla ei ollut siitä millänsäkään. Harvoin hän nykyään kävi Kurren ja iso-isän luona: ne saivat itse pitää huolen itsestään. Eikä hän siitä välittänyt, mitä Kurre söi tai oli syömättä.

Mutta sitten eräänä aamuna kesäkuun alussa tuli iso-isä Lallan luo tupaan. Lalla istui yksin ja kuori perunoita paistettavaksi.

"Lalla", sanoi ukko ja väänsi kasvonsa moneen irvistykseseen, "Lalla, — Kurre on kuollut."

Nyt Lalla ymmärsi, että ukko itki, ja että hän sentähden niin irvisteli.

"Hän kuoli tänä yönä", jatkoi ukko. — "Hän makaa häkissään, — — pää on aivan pöheissä."

Ja ukko nyhkytti.

Mutta Lalla ei tuntenut säälivänsä ukkoa eikä surevansa Kurrea. Kun iso-isä kysyi, hautaisivatko he kahden hänet iltapäivällä, vastasi hän kuitenkin myöntävästi.

Koulun loputtua kohtasi iso-isä Lallaa pihassa.

"Minä olen sepittänyt laulun Kurresta", sanoi hän.

Mutta Lalla ei ollut siitä millänsäkään.

Ja sitte menivät he kahden ja hautasivat Kurren puutarhaan, ja se oli kääritty valkoiseen nenäliinaan, jonka iso-isä uhrasi...

Lalla ei itkenyt. Hän oli jo päässyt niin pitkälle elämäkokemuksessa, että hän tiesi sen olevan turhaa.

Ja sitte — — kolme, siinä on aina yksi liikaa.

1887.

Ludde.

Kun Ludde oli pienenä ja kävi koltissa ja kun Ludde kasvoi, silloin oli hän juuri sellainen, kuin hänen mammasa toivoi ja juuri sellainen, että kaikki muut mammat sanoivat pahankurisille pikku pojilleen, niin pian kuin ne tekivät tepposiaan: "Katsoppas Luddea! Ludde ei koskaan tee niin."

Ei, Ludde ei koskaan tehnyt mitään. Kotona hän ei koskaan mylläköinyt, ei koskaan ollut vallaton eikä koskaan tottelematon. Kun rouvia tuli hänen äitinsä luo, saattoi hän istua tuntikausia korkeajalkaisella tuolilla heiluttelematta edes jalkojaan, kuten kaikki muut pienet pojat tekivät. Ludde istui aivan hiljaa, pyöreäposkinen naama lauhkeasti ja hyvänsävyisesti hymyilevänä, tosin välistä nukkumaisillaan, mutta aina yhtä hymyilevänä ja hyvänä, silloinkin kun pää nyökähtäen painui rinnalle taikka retkahti taaksepäin, ikäänkuin pieni kaula olisi ollut katketa.

Kun Ludde silloin aukasi vaaleansiniset silmänsä, saattoi hän kyllä nähdä mammain nykivän toisiaan ja hymyilevän niin ihailevan näköisinä, että Ludden sydän paisui ilosta, ja hän päätti aina olla yhtä kiltti.

Hänen mammasa oli onnellinen ja ylpeä. Hänellä ei ollut mitään muuta maailmassa kuin Ludde, mutta tämä poikapa olikin hänen kallein aarteensa.

Hänellä ei ollut koskaan, ei yöllä eikä päivällä, ainoatakaan ajatusta, joka ei jollain tavalla koskenut Luddea; ja enimmänsä hän ajatteli sitä, kuinka hän voisi varjella poikansa tältä maailmalta ja sen pahuudelta.

Hän oli papin leski, eli eräässä kylässä ja oli kuullut paljon pahaa kaupungin kouluista. Kansakoulukin tuntui hänestä epäilyttävältä; hän pelkäsi, että se voisi vahingollisesti vaikuttaa hänen "omaan Luddeensa", ja siksi hän antoi siivon pastori Vallergrenin ottaa toimekseen hänen kasvatuksensa. Siivo pastori Vallergren oli kiintynyt tuohon lapsi kultaan niin arvaamattoman suuressa määrin, että hän antoi Luddelle opetusta melkein ilmaiseksi.

Kun Ludde oli ripille päässyt, alkoivat maailmanmieliset, ymmärtämättömät ihmiset puhua, että hänen pitäisi lähteä ulos maailmaan ryhtyäkseen johonkin tosi työhön elatuksensa hankkimiseksi. Mutta mamma mietiskeli yöt ja päivät jotain keinoa, miten voisi antaa Ludden ansaita leipänsä tarvitsematta kuitenkaan laskea häntä luotaan. Huono seura saattoi muutoin helposti hävittää kaikki, minkä hänen kasvatuksensa oli aikaansaanut.

Hän otti kaiken leskieläkkeensä säästöpankista, perusti pienen kaupan ja otti Ludden kauppakumppanikseen.

Kauppa ei käynyt huonosti; säästäväisyys, joka meni melkein liiallisuuksiin, teki heille mahdolliseksi panna vuosittain jotain pankkiinkin, ja joka kolmastoista vuosi tuli summa kaksinkertaiseksi pelkkien korkojensa kautta, seikka, jota Ludden mamma ei koskaan lakannut pitämästä ihmeenä, erityisenä Jumalan armona, kiltin Ludden hyväksi. Päästyään neljänkymmenen vuoden ikään, voisi Ludde mennä naimisiinkin, jos hän valitsisi ymmärtäväisen ja säästäväisen tytön, jolla ei olisi liian suuria vaatimuksia.

Alussa, kun Ludde oli täyttänyt kaksikymmentä vuotta, oli hänellä pari kertaa ollut mielettömiä naimatuumia; ja pari kertaa oli sattunut olemaan hävyttömiä palvelustyttöjä, jotka olivat virittäneet verkkoja Ludden alhaisemmille vieteille, mutta hänen äitinsä oli sanomattomaksi ilokseen aina huomannut sen ajoissa ja onnistunut suojelemaan pojan kaikista kiusauksista.

Nyt ei ollut sitä palvelustyttöä maailmassa, joka olisi voinut tulla vaaralliseksi Luddelle, sillä nyt hän tiesi, että hän voisi mennä naimisiin minä päivänä hyvänsä, kun hän vaan saisi sen toimeen ja kun vaan löytäisi jonkun, joka soveltuisi hänelle ja jolla ei olisi liian suuria vaatimuksia. Noin 15 vuotta sitte oli kylässä ollut useampia, jotka kyllä olisivat voineet soveltua, vaikka ne mahdollisesti olivat vähän vaativaisempia kuin Ludde ja kumpp. pitivät varojensa mukaisena. Kuitenkaan ei kukaan ollut tahtonut odottaa niin kauvan, kunnes korko oli kyllin monta kertaa kasvanut pääoman suuruiseksi. Ne olivat menneet naimisiin toinen toisensa perästä ja saaneet lapsia, jotka nyt alkoivat olla naima-ijässä; taikka olivat ne sokeasti heittäytyneet maailmaan, Ludden suureksi kauhistukseksi, ja hankkineet itselleen työtä omin neuvoin.

Ludde oli oikein pahoillaan siitä, ett'ei nyt enää ollut ketään jälellä. Hänestä jo alkoi vähän tuntua siltä, että hän oli sulkasatonen ja yksinäinen lintu. Mamma saattoi tuntikaudet istua ja nukkua

nojatuolissaan, ja silmälasit soluivat yhä alemmaksi ohutta, terävää nenävartta, kunnes ne vihdoin kokonaan tipahtivat hänen polvilleen. Hän tuli myös yhä säästäväisemmäksi, ja joka ropo kävi hänelle rakkaammaksi, mitä enemmän pääoma kasvoi; ja Ludden suureksi murheeksi alkoi ruoka huonontua; usein se oli kypsymätön ja usein palanut.

Eräänä päivänä, kun perunat taas olivat karisseet veitsellä leikatessa ja velliä oli ollut mahdoton niellä, vaikka mamma sitä oikein hyväksi kehui, käytti Ludde hyväkseen mamman puolipäiväettonetta, pujahti leipuriin ja osti 25 äyrillä vehnäleipää, jonka söi verhonsa takana puodissaan.

Tämä hänen myönnytyksensä olentonsa luontopuolelle ei jäänyt seurauksitta: kohta ei mennyt päivääkään, niin ett'ei hän olisi mässänyt 25 äyrin edestä vehnäleipää, ja olipa päiviä, jolloin se ei riittänyt hänen himoansa tyydyttämään — jolloin kokonaista 50 äyriä meni menojaan. Mutta nämät leipuripuodissa mässäämiset lihottivat häntä tuntuvasti; ja lopulta hän niiden vaikutuksesta paisui pyöreäksi ja pulleaksi kuin skoonelainen limppu.

Koska Ludde oli papinpoika, täytyi hänen varovaisesti valita tuttavansa. Ei ollut sopivaa, että hän seurusteli kylän käsityöläisten ja nuorempien liikemiesten kanssa. Hänen piti valita seurapiirinsä säätynsä mukaan, arveli mamma, sillä aina täytyy pysyä pystyssä. Se on velvollisuus itseään kohtaan.

Mutta tässä kuivassa, köyhässä seudussa ei ollut ketään muita Ludden säädystä kuin pappi, ja pappilassa pidettiin senkinlaista miestä, kuin Ludde oli, liian maailmanmielisenä — joka osoittaa, ett'ei kukaan koskaan saavuta täydellisyyttä toisten silmissä.

Kylän läheisyydessä oli kuitenkin suurehko maakartano, jonka omistaja oli noin Ludden ikäinen mies. Hän oli leski ja hänellä oli yksi ainoa tytär, joka aina aikaisimmasta lapsuudestaan oli viettänyt jonkinmoista nomadi-elämää erään naimattoman tädin kanssa. Tyttö — Malvina hän oli nimeltään — oli kadottanut äitinsä heti maailmaan tultuaan, ja tuo täti oli ollut hänelle äidin sijaisena.

Joku aika sitte oli kuitenkin Amor pistänyt nuolensa tuon vanhan neidon sydämmeeseen; hän oli mennyt kihloihin erään lesken kanssa, jolla oli puoli tivua lapsia ja joka helposti arvattavista syistä ei toivonut itselleen enempää. Siksi täytyi Malvinan raskaalla sydämmellä palata isän lieden luo.

Hän ei valitettavasti ollut koskaan ollut mikään esikuva, ja täti oli aina tehnyt minkä vaan voi, pilatakseen häntä. Hänen kasvatuksensa oli jonkinmoista mosaikkia, hän oli käynyt milloin yhdessä koulussa, milloin toisessa, tuoden mukanaan uusia kujeita, minne vaan tuli, ja ahkerasti koettaen oppia ne vanhat, joissa hän ei ennen ollut ollut mukana.

Maalla hän oli harvoin ollut. Mielessään hän kuvaili maaseutua etupäässä epämääräiseksi vapauden kotopaikaksi, missä pitäisi sopia tehdä mitä tahansa saamatta siitä nuhteita.

Oli sunnuntain iltapäivä heti joulun jälkeen. Malvina oli ollut ulkona kävelemässä ja tuli kotiin kyökin kautta. Hän kuuli ääniä sisältä arkihuoneesta.

"Ken siellä on?" kysyi hän emännöitsijältä, avaten silmänsä seljälleen.

"Ludde", kuului lakoninen vastaus.

"Ludde? Ken se on?"

"No, nyt minä vasta. Ettekö häntä tunne?"

"En."

"Paikkakunnan ainoa nuori herra, tiedän mä. Koettakaapas häntä miellyttää", ilvehti vanhus.

Malvina keikahutti niskaansa.

"Hah! Koettaa miellyttää" — sanoi hän halveksivasti kääntäen selkänsä ja joi vettä kauhasta, salatakseen punastumistaan.

Paikkakunnan ainoa nuori herra! Oli ainakin mahdollista, että tuo voisi rakastua häneen. Ja sitä mahdollisuutta ajatellessaan sai Malvina hirveän sydämmentykytyksen, sillä asiain laita oli niin, että hänellä oli arka kohta, salainen häpeä peitettävä: hänellä ei ollut koskaan ollut ihailijaa. Ja hän oli jo täyttämäisillään kuusitoista vuotta! Hänellä oli aina ollut niin hirveän huono onni. Vanhemmat työt olivat aina kaapanneet kaikki saatavissa olleet kimnasistit ja ylioppilaat, ja Malvina oli ollut liian ylpeä, tyytyäkseen pikku poikiin.

Hän seisoi ja joi kulauksen toisensa perästä kauhasta, samalla kuin hän sanomattomaksi harmikseen tunsu, kuinka hänen kasvoissaan tykytti ja kuinka niitä poltteli, niin että kuumuus tuntui korvan lehtiin saakka. Hän tajusi hämärästi, että emännöitsijän piti voida nähdä, kuinka veripunaiset ne olivat, ja että

oli joutavaa seisoa siinä selin.

Mitä hän olisikaan antanut, että olisi tänä hetkenä ollut kalpea ja hoikka, oikein kalpea, niinkuin olisi hän juonut etikkaa kymmenen vuotta, ja oikein hoikka ja ryhdiltään kuin viivain! Mutta hän tiesi, että hän oli pyylevä ja pyöreä ja punaposkinen, ja vaikka hän ei olisi tiennytkään, niin pysyi hän siltä pyylevänä ja punaisena.

"No, koska siellä on vieraita, niin menen minä ulos vähäksi aikaa vielä", sanoi hän ja asettui kyökin oveen pihalle päin. "Jääkö hän tänne iltaan saakka?"

"Jää, jää varmaan. Hän on pahin yökyöpeliksi kuin olla voi, eikä koskaan tiedä mennä kotiinsa."

Malvina hyppäsi kyökin kynnykseltä alas pihaan. Niin intressantia! Nuori herra, joka oli yökyöpeliksi, eikä koskaan tiennyt mennä kotiinsa, se kai oli jotain hänelle. Häntä kun inhotti se, että hänet ajettiin sänkyyn kello yhdeksän iltaisin. Hän olisi tahtonut antaa uskomattoman paljon, saadakseen tietää, mikä mies tuo vieras oli, mutta hän ei uskaltanut kysyä. Ja minkänäköinen Ludde oli! "Nuori herra", noilla sanoilla oli kaupungissa vallan omituinen kaiku; Malvinan mielestä ne merkitsivät jotain keikarimaista ja hienoa. Sadat vaihtelevat ajatukset lensivät hänen päänsä läpi, kun hän kulki pitkin yksinäistä tietä, saadakseen poskensa jäähtymään kylmässä talvi-ilmassa. Mutta se ei onnistunut; hän tunsu kuinka ne hehkuivat. Eikähän se ollut niin kummaa. Täällä hän vihdoinkin, ensi kerran, saisi koettaa onneaan, ilman että suuret tytöt olisivat hänellä kilpailijoina.

Sittenkun hän aivan hyödyttä oli kulkenut neljänneksen ja hautonutkin kasvojaan lumella ilman muuta seurausta, kuin että ne tulivat, jos mahdollista, vieläkin kuumemmiksi, juolahti hänelle vihdoinkin mieleen, että suurten tyttöjen oli tapana peseytyä lämpimällä vedellä, milloin olivat palavoissaan — ja hänen sydämensä heti keventyi.

Muutamia minuuttia sen jälkeen oli hän taas kyökissä.

"Minä mielelläni tahtoisin lämmintä vettä Callalleni."

"Tehkää hyvin; tuossa sitä on säiliössä."

Hetken päästä tuli hän sisään arkihuoneeseen ja nopea silmäys lensi sohvaan kohden, jossa isä ja vieras istuivat, kumpikin kulmassaan.

Hän oli vertaillut kaikkia kenkiään ottaakseen ne, joissa oli korkeimmat kannat, hän oli koettanut korottua suurimpaan mahdolliseen pituuteen ja kuristautua pienimpään mahdolliseen leveyteen. Ja tuossa hän istui — Ludde! Pyöreä vehnätaikinanaama, kasvojen ilme niin viaton kuin siilattu maito ja pienet porsaansilmät, joista loisti kokonainen maailma tyytyväisyyttä; pöhistyneet, punaiset kädet ja paksut, paisuneet sormet hajallaan polvia vasten.

Malvinaa ei naurattanut; hän olisi tahtonut lyödä jotakin: emännöitsijää, Luddea tahi ketä tahansa.

"Tyttäreni", esitteli isä huolimattomasti. Ludde nousi ylös ja kumarsi odottamattoman kohtelijaasti ja Malvina vastasi ylpeästi päätään nyökäyttäen. Ludden pienistä porsaansilmistä välähti jotain ihailuntapaista, ja tuo vaikutti sovittavasti nuoren neidin mielialaan. Hän tunsu heti, että Ludde aina käsittäisi hänen avunsa paremmin kuin isä ja tuo vanha emännöitsijä.

Herroilla oli pieni totipöytä edessään ja he puhaltelivat savuista pitkiä piipuistaan. Keskustelu taukosi vähän väliä, ja siinä he molemmat istuivat, kumpikin nurkassaan, vedellen mieltäväisesti pitkiä savuista. Välistä he kohottivat lasiaan ja sanoivat: "malja!"

Malvina oli kokonaan itseksensä ja omiin mietteihinsä jätettynä. Hän istui toinen jalka allensa tuolille nostettuna ja tuijotti ulos pihalle, missä ohut kalvo vetäytyi vesilätäkköjen ylitse. Ludde katseli häntä yhtä mittaa hiljaisesti maidonhaaleasti hymyillen, jolla tavalla hän 40 vuotta sitte voitti kaikkien mammojen sydämet. Hänen nyt pyöreään naamaansa liian hyvin peittyneet silmät loistivat mietiskelevästä tyytyväisyydestä, ikäänkuin tää maailma olisi taivaanvaltakunta ja se, mitä hän nyt katseli, sanomattoman hauskaa ja ihmeteltävää. Tuo hiljainen arvonanto ei ollut vaikuttamatta Malvinaan. Hän tunsu itsensä etevämmäksi heistä kahdesta. Hänen ennen niin tulipunainen värinsä oli haihtunut ja hänen pulskat poskensa eivät enää olleet enemmän kuin tavallisesti omenanpunaiset. Ludden säveästä katseesta ei suinkaan tarvinnut punastua.

Sillävälin meni isä ulos tehdäkseen iltakiertonsa pihassa, ja Malvinan sydän alkoi tykkiä vähän nopeammin. Hän oli lukenut Marlittin romaneja ja tiesi siis, että neljissäkymmenissä olevat herrat rakastuvat nuoriin tyttöihin.

Kun vaan Ludde tahtois nähdä, että hän ei todellakaan ollut koulutyttö, vaan että varsin hyvin saattoi häneen rakastua ja kosia häntä ja saada rukkaset! Ludde oli pannut piipun pois ja liittännyt sormensa

ristiin pyöreän vatsansa yli, jota koristi kultavitjat niin punaiset, ett'ei edes Malvinakaan niitä kullaksi luullut.

"Voi, nyt siellä jäätää", sanoi Malvina naurahtaen hermostuneesti ja koulutytön tapaisesti.

"Onko neiti siitä iloinen?" kysyi vehnätaikinamies.

"Olen, sillä sitte saa luistella."

Täten oli puhelu päässyt alkuun. Ludde puheli kuten pienen lapsen kanssa, jonka leikkien täytyy olla puhelun aineena, mutta samalla hän näytti koettavan miellyttää, ja hänen käytöksessään oli jotain kunnioittavaista, joka saattoi Malvinan hyvinkin korkealle arvostelemaan Ludden *savoir vivre'*ä ja synnytti hänessä erittäin suloisen tunteen siitä, että hän oli oikeilla jäljillä.

Vähitellen sai hän sitte ilmaistuksi Luddelle, että hänellä oli kauhean ikävä tavallisesti, että hän mielellään kävi kutsuissa ja että hänestä oli hirveän hauskaa ajaa kilpareessa. Ja näitä ilmoitellessaan oli hän puoleksi olevinaan kyllästynyt daami, joka jo oli saanut kytimät kyllänsä tämän maailman suloisuuksista, mutta joka ei voinut olla ilman niitä.

Kun isä tuli sisään, tuntui, kuin hän olisi jälleen kutistunut koulutytön vähäpätöisyyteensä.

Illallisen jälkeen herrat taas ottivat esille pitkät piippunsa; mutta todit eivät enää olleet elähyttämässä ja puhelu kävi vielä hitaammin kuin ennen. Ludden silmät kapenivat pieniksi juoviksi ja viimein ne sulkeutuivat kokonaan; Ludde nukkui, leuka rintaa vasten, suu hymyssä ja piippu kädessä, aivan samalla tavalla kuin hänen valveilla ollessaan. Hän oli näöltään kuin kylläinen ja uninen lapsi, joka hiljaisesti iloitsee siitä, ett'ei tarvitse mennä maata. Ludde ei voinut muuta kuin hymyillä; hänhän oli aina ollut mamman kiltti poika.

Mutta Malvina oli äkeissään. Hänen olisi tehnyt mieli antaa tuolle herralle aika löylyn, niin että hän säpsähtäisi nukuksista ja vetäisisi pois hymyilynsä, kuten erehdyksestä nostetun lipun; hänen olisi tehnyt mieli itkeä harmista sellaisen ihmisen tähden, mutta hän ei voinut tehdä kumpaakaan. Hänen isänsä istui tuossa tyynenä ja levollisena, veteli savuja piipustaan ja seurasi silmillään kiemuroita, ikäänkuin hän olisi ollut yksin huoneessa ja ikäänkuin Ludden viaton uni ei olisi ollut mitään harmittavaa.

Malvina nousi hieman ynseänä, meni pimeään huoneeseen, jonne ovi oli auki, ja heittäytyi suin päin sohvalle epätoivoissaan tämän maailman kurjuudesta. — Sinne nukkui hänkin.

Noin tunti sen jälkeen kuuli hän jalkojen raapinaa arkihuoneesta. Hän kavahti istualleen ja pyyhki hiukset korviltaan. Hänen oli vähän vaikea päästä selville, missä hän oli. Silloin hän kuuli hyvänluontoisen äänen sanovan ikäänkuin hymyn läpi: "Mutta pitäisihän minun sanoa hyvää yötä neidille."

Malvina meni heti ulos. Häntä ei tosiaankaan saisi kohdella kuin lasta, joka menee maata ennenkuin suuret, ja joka ei voi pysyä ylhäällä.

Hän tuli ulos ovelle, räpyttäen silmiään tulen valoa vastaan ja hiukset pörhöllään.

"Hyvää yötä, neiti", sanoi Ludde ja ojensi hänelle kätensä kohtelijaasti kumartaen. "Kiitoksia oikein hauska illasta. Toivon, että tavataan useammin."

* * * * *

Muutamia päiviä kului niin, ett'ei Malvina nähnyt ainoatakaan ihmisolentoa paitsi isäänsä ja talon palvelusväkeä. Yht'äkkiä johtui hänelle mieleen että oli jotain, jota hänen välttämättömästi täytyi käydä ostamassa Ludden puodista, ja hän meni kylään, joka oli noin kahdenkymmenen minutin matkan päässä hänen isänsä talosta.

Ludde tuli heti esiin piilopaikastaan tiskin takaa, jonne hän varjoksella oli erottanut itselleen nurkan, johon mahtui nojatuoli ja pieni pöytä. Tämä oli hänen pyhä paikkansa ja täällä hän vietti vehnäleipähummailuaan.

Hän hymyili yhtä astetta lämpimämmin ja ystävällisemmin kuin tavallisesti, kiitti viimeisestä ja mittasi parrenauhat erittäin kohteliaalla tavalla.

Sitte hän kysyi, eikö neitiä haluttanut tulla sisään tervehtimään hänen äitiään. Kyllä, kyllä neitiä halutti. Ludde nosti tiskin luukkua ja näytti hänelle tien.

Siellä istui kuiva ja keltainen vanha rouva nojatuolissa ja luki paksua, nitomatonta kirjaa, joka näytti hyvin kuluneelta ja jonka hän oli kääntänyt nurin, voidakseen pitää lehdet koossa. Vanha rouva pani

kirjansa pöydälle ja silmälasinsa kirjan päälle, meni Malvinaa vastaan, ojensi hänelle kätensä, niiasi ja sanoi olevansa iloinen, kun sai tutustua Malvinaan. Ja Malvina tunsu ylpeänä, että tarvitsi vaan tulla sivistyneitten pariin, tullakseen kohdelluksi kuin täysikasvuinen nainen. Täällä ei ollut kukaan nähnyt häntä lyhyissä hameissa ... tuntui oikein suloiselta, kun ei ollut pappaa eikä emännöitsijää mukana, pappaa kun oli niin sietämättömän levollinen, niinkuin ei ketään muuta ihmistä maailmassa olisikaan, ja emännöitsijä niin hyväluontoisen pilkallinen, johon ei koskaan kannattanut suuttua.

Vanha rouva näytti olevan hyvin iloissaan Malvinan käynnistä, sanoi, että täällä maalla ei ollut kenen kanssa seurustella, vaan täytyi vaan turvautua "kirjastoonsa" — tätä sanoessaan hän osoitti tuota paksua kirjaa. Hän nyt niin suuresti rakasti lukemista. — Niin, sitä Malvinakin rakasti. Siten heille tuli puheeksi kirjallisuus. Vanha rouva oli parhaallaan lukemassa Maria Sofia Schwartzia, mutta Malvina sanoi mieluummin lukevansa Marlittia ja Molly Bavnia.

Sitte pyysi rouva saada tarjota kupin kahvia, ja Malvina sai istuutua vanhaan vitsatuoliin, jossa oli syvä, istumisesta painunut kuoppa keskellä. Vanha rouva työnsi itse pallin hänen jalkojensa alle, ikäänkuin Malvina olisi ollut ylhäinen nainen, jota piti kunnioittaa.

Rouva puhui paljon hitain, sievistellyin lausein; ja Luddea mainitessaan hän joka kerran sanoi: "poikani Ludvig".

Malvina istui ja nautti. Hän tunsu sanomatonta mielihyvää, hän nojasi taapäin narisevassa vanhassa vitsatuolissa, kuunteli hiilien rätinää rautauunissa ja kuunteli ystävällisen tarkkaavaisena rouvan kertomuksia ja pakinaa siitä, kuinka hän oli ollut nuori ja elänyt kaupungissa ja ollut tanssijaisissa; ja rouvan äidistä ja hänen äidinäidistään, joka oli ollut kauppaneuvoksetar ja niin rikas ja hieno ja saanut oman talon miehensä jälkeen ja ollut niin ankara lapsenlapsilleen. Koko ajan liikkui hidas mummo huoneessa totutulla varovaisuudella, joka johtui siitä, että huone oli hyvin kapea ja että kaikki hyllyt ja pöydät ja kaapit ja ikkunalaudat olivat täynnä vanhoja posliinikaluja: koiria ja vaaseja ja munia ja säästölippaita, kaikkea, mitä voi kerätä vanhasta talosta kaunoälytön vanha nainen, joka ei koskaan raski viskata pois mitään. Mutta tämä kaikki huvitti Malvinaa ja hän seurasi tarkkaavasti vanhuksen liikkeitä, kun tämä poimi esiin kuppia vanhasta, punaiseksi maalatusta kaapista, sokeria vinosta ja narisevasta piironginlaatikosta ja kermaa talletuspaikasta, joka näytti pieneltä, mustalta loukolta, johon mörkö voisi piiloutua. Malvina vastasi niin järkevästi ja vakavasti kaikkeen, ja koko ajan tepasteli Ludde ulos ja sisään puodin ja tuon pienen huoneen väliä, nauttien oudosta hauskuudesta, samalla kun hän hoiti kauppaansa.

Jo oli hämärä, ennenkuin Malvina ajatteli kotiin lähtöä. Hänellä oli mitä varmin tunne siitä, ett'ei kukaan hetkeäkään ollut pitänyt häntä lapsellisena; ja niin mainion hauska oli olla aikaihmisenä ja passattavana. Vanha rouva tarjoutui katsomaan puotia, että Ludde saisi saattaa neiden kotiin. Ja Ludde pukeutui.

Kun he tulivat ulos, oli hyvin kylmä, ja pyöränjäljissä oleva jää pirstautui pieniksi hienoiksi tähdiksi, niinkuin ohut kilisevä lasi heidän jalkojensa alla.

Se kuului niin lystiltä, ja Malvinalle tuli hirveä halu keksiä jotain kepposta, mitä hyvänsä. Hän vilkasi nopeasti Luddeen, mutta tämä ei näyttänut ollenkaan halukkaalta sellaiseen; hän vaan kulki ja hymyili hiljaa, tavalliseen tapaansa, ikään kuin juuri tämä olisi parasta kaikesta, mitä ajatella voi, nimittäin saada näin astua Malvinan vieressä tiellä. Hän astua juntusti eteenpäin, hitaasti ja tynesti ja tanakasti, vatsa ulospäin, ikäänkuin hän olisi kantanut jotain edessään.

"Ettekö luistele?" kysyi Malvina vihdoon, menetettyään kaiken toivon voida vietellä Luddea johonkin ilveeseen.

"E-en", sanoi Ludde ja hymyili vielä kirkkaammin kuin muulloin; "mutta luulen kyllä, että osaan vielä luikua laskea."

* * * * *

Oltiin joulun ja uudenvuoden välillä, ja kun ihmiset nyt olivat ostaneet sekä kalaa että kyntteliä ja riisiryyniä, niin ei Luddella ollut paljoa tekemistä puodissa. Hän sai loikoa päivät pitkät nahkasohvallaan, polttaa piippua ja lukea romaaneja, kunnes kirja pudota puksahti lattialle ja Ludde heräsi.

Malvina oli käynyt ostamassa pientä tavaraa pari kertaa ja molemmilla kerroilla oli hänet kutsuttu sisään kahville. Mammalta ei ollut jäänyt huomaamatta, kuinka Ludden mieli oli kiintynyt Malvinaan. Hän näytti vallan erilaiselta, kun Malvina oli siellä, — aivan sellaiselta kuin lapsena ollessaan, kun hän sai uudet vaatteet.

"Mamma", sanoi hän eräänä päivänä (ja hän hymyili niin, että ääntäminen kävi vallan sammaltavaksi,

sillä Luddelta oli pari hammasta poissa), "eikö mamman mielestä neiti Bökman ole hyvin hauska tyttö?"

Äiti ymmärsi kysymyksen sisimmän merkityksen.

"On, mutta hän on niin nuori", vastasi hän.

"Niin, sepä se", myönsi Ludde sävyisästi. Hänestä tuntui, kuin ei hän koskaan olisi nähnyt kenenkään olevan nuoren. Tytöllä oli niin punaiset posket ja niin kiiltävät silmät; kun hän nauroi, niin Luddea vavahdutti. Hän tunsu kuni surua, kaipausta tai ikävöitsemistä. Hän tahtoi nauraa niinkuin Malvina, mutta ensi kerran meni hänelle mieleen että hänen naurunsa kuului niin hullulta ja hän häpesi sitä.

Ludde tiesi varsin hyvin, että hän tahtoi mennä naimisiin Malvinan kanssa, mutta hän häpesi puhua siitä, yksin äidilleenkin. Malvina nauroi useammin kuin ennen ja hänen käytöstavassansa huomasi Ludde jotain keikahtelevaa ja heiskahtelevaa, joka hurmasi häntä, mutta joka häntä myöskin pelotti. Kun hän tuli heidän pieneen huoneeseensa, kääntelihe hän niin rivakasti ja liikkui niin varomattomasti, että Ludde istui koko ajan kuin hehkuvilla hiilillä. Saattaisihan hän pudottaa jonkun äidin posliinikalleuksista, ja siinä tapauksessa eukko unohtaisi itsensä ja antaisi tytölle yhden noita läksyjä, jotka Ludde tunsu liiankin hyvin ja jotka hänestä itsestään olivat tehneet sen mallimiehen, mikä hän oli.

Tähän asti oli kuitenkin kaikki käynyt onnellisesti.

Uutenavuotena piti rouva mammalla olla tavallinen kestinsä, jolloin hän kutsumuksellaan kunnioitti kaikkia, jotka vuoden kuluessa olivat hänelle jotain huomiota osoittaneet. Sinne tuli silloin kylän ylhäisemmät käsityöläisrouvat — toiset saivat kauniisti jäädä syrjään, sillä papin leski ei millään muotoa tahtonut talonpoikaisaineksia seurapiiriinsä. Muutoin kuului seuraan enimmäkseen miespuolia, muutamia Ludden parempia kauppatuttavia, jotka joivat totia ja pelasivat korttia.

Malvina oli istunut kotona koko jouluajan ja oli vähällä itkeä ikävästä; hän kävi sentähden hyvin iloiseksi, kun kutsumus tuli, ja hän päätti laittaa itsensä niin kauniiksi kuin mahdollista, että hänet oikein erottaisi muusta seurasta. Kaksi yötä hän makasi papiljotit hiuksissa; ja kun hän astui sisään Ludden mamman vieraskamariin, oli hän näöltään kuin kerubi. Ei saattanut olla epäilystäkään siitä, että hän oli kaupungin lapsi kaikkien näiden maalaisten joukossa.

Nuorisoa ei siellä ollut ketään muita kuin Malvina; mutta hauska tuulella siellä oltiin ja mieliala oli hilpeä, sillä kahdesti oli lämmintä kahvia tarjottu ja sitäpaitsi muita herkkuja, niinkuin karamellia ja "muiskuja" ja omenoita ja pähkinöitä. Sekä mummot että rouvat ottivat itselleen runsaan varaston, ja sitte kun he lopuksi olivat juoneet "bischoffia", istuutuivat he pelaamaan "pyrstötähteä" pähkinöistä. Tämä oli loistokohta. Mutta Malvinalla, joka ei peliä tuntenut ja jota ei pyydetty siihen mukaan, oli ikävä. Luddella oli täysi työ isännänvelvollisuuksissaan, joihin hän antautui täydellä todella. Hän pysytteli enimmäkseen herrojen huoneessa, mistä tupakkasavun tuoksahduksia tunki naisten luo. Malvina kuuli hänen joka toinen minutti sanovan "maljanne" ja "ettehän te juo mitään".

Hän näytti aivan unohtaneen, että Malvina oli olemassa, ja mitä iloisemmaksi rouvat tulivat ja mitä innokkaammin he kiintyivät "pyrstötähteen", sitä vähemmän he välittivät tytöstä.

Huoneessa oli hyvin kuuma, ja Malvina pujahti saali päässä ulos saadakseen hiukan raitista ilmaa.

Ulkona oli kirkas kuutamo. Toisessa huoneennurkkauksessa näki hän hoikan vartalon, joka herätti hänen huomiotaan. Hän meni lähemmä ja näki, että poika oli puettu herraspukuun ja että hänen huomionsa oli tarkoin kiinnitetty johonkin, joka tapahtui nurkan takana ja jota hän siis ei voinut nähdä. Hänen uteliaisuutensa oli kuitenkin herännyt ja hän hiipi vielä etemmä. Hän huomasi kaksi keskenkasvuista poikaa, jotka pitkällä papukepillä tavoittelivat jotain, joka oli korkealla pääsemällä, jonne he nähtävästi eivät voineet ylettyä. He nauraa kihistelivät; ja kolmas poikanen, joka oli vähän pienempi niitä kahta, seisoi ja katseli noita temppeja ja näytti niin halukkaalta auttamaan, jos vaan saisi luvan.

"Pojat! Heittäkää pois!" huusi nurkan luona seisova nuorukainen heti, kun huomasi Malvinan. Se oli huomattavasti varoitusmerkki, vaikka se oli olevinaan nuhde.

Malvina oli menehtyä uteliaisuudesta. Tämä oli aivan varmaan jotain hänen mieleistään, vaikka hän ei voinut arvata, mitä. Herraspukuinen nuori mies, joka näytti jokseenkin hänen ikäiseltään, pisti kädet taskuihinsa ja koetti näyttää siltä, kuin olisi hän vaan ulkona kävelemässä tiellä. Hän kulki aivan Malvinan sivuitse, ja yhdellä ainoalla silmäyksellä oli tyttö huomannut, että hänessä oli jotain kaupunkilaisen tapaista, että hänellä oli melkein sotilasmainen suora ryhti ja että hän oli sievä näöltään. Jos hän nyt antaisi hänen mennä, ei hän milloinkaan maailmassa saisi tietää, mitä noilla pojilla oikeastaan oli mielessä — ja se varmaan oli jotain hauskaa. Hän katsoi poikaan: arasti, viekkaasti, uteliaasti.

"Mitä...?" Lauseen keskeytti naurahdus, joka muistutti oravan houkutusääniä. "Mitä ne aikoivat keksiä?"

Jäykkä nuori mies katsoi häneen. Tyttö seiso siinä niin naurunhätäisenä ja uteliaana, musta pieni saali, jonka hän oli heittänyt päähänsä, näytti kätkevän niin paljon poikamaista pahankurisuutta, kun hän noin sivulle katsoi, pysyen vähän loitompana, valmiina juoksemaan pakoon taikka purskahtamaan nauruun aina asianhaarojen mukaan.

Poika näki heti, että hän oli joutunut tekemisiin hengenheimolaisen kanssa. Sotilasmaista jäykkyyttä lievensi veitikkamainen hymy, joka tanssi ja hyppi hänen suupielissään.

"Ne olisivat..." hän puhui äänellä, joka ei ollut vielä ennättänyt päästä murroksesta — "ne olisivat..." hänen täytyi kumartua ja panna käsi suunsa eteen, sillä hän purskahti nauruun.

"Mitä ne olisivat?"

Malvina oli tullut yhden aivan pienen askeleen likemmä. Hän katsoi pojan kasvoihin iloisesti odottavana, hänen silmänsä nauroivat ja hänen suunsa oli puoleksi auki ollakseen oikein valmiina päästämään naurun purskahduksen, mutta vielä se oli liian aikaista.

Nuoren miehen, jolla oli äänenmurros, täytyi yskiä ja nieleksiä, ennenkuin hän taisi hillitä hilpeyttään.

"Niin" — alotti hän, mutta keskeytti äkkiä. "Neitihän on kestissä tuolla?"

"Niin. Mutta mitä se tekee?" Ei siinä ollut vähintäkään epäilemistä, että hän ja tuo poika kuuluivat yhteen tavalla tahi toisella, ja hän uskalsi mennä vielä askeleen lähemmäksi, niin että he nyt seisoivat vieretysten. Ja ikäänkuin suostumuksesta vetäytyivät he rakennuksen varjoon.

"Oletteko sukua heille?" kysyi nuori mies varovasti.

"En suinkaan. Minä olen Peter Dalsgårdin tytär."

"Ah", huudahti kavaljeeri iloissaan.

"Mitä se oli? Kertokaa."

"Niin, ne ovat ... ne ovat panneet ylös sängynuutimen tuolla sisällä."

"Jaha."

"Ne ovat ripustaneet sen keppiin, jonka ovat pistäneet ulos venttiilistä."

"Ah!" Malvina ei vielä ymmärtänyt mitään.

"Jos nyt voisi osua suoraan kepin päähän, niin..."

Nyt hän ymmärsi. Hän pisti kaksi tyttömäisen laihaa kättä mustan saalin alle ja liitti ne ristiin ihastuksesta, joka oli niin ylenpalttinen, ett'ei se voinut päästä ilmoille edes naurun puuskana.

Ilo löydöstään, tuosta nuoresta miehestä, saattoi hänet unhottamaan kaikki arvelut.

"Odottakaahan", sanoi hän ja pani sormen suullensa. "Niin, ne istuvat siellä 'pyrstötähteä' pelaamassa."

Hän näytti aikovan juosta sisään.

"Luistelettehan, neiti?"

"Kyllä."

"Saanko tulla huomenna teitä noutamaan?"

"Kyllä."

Hän kiiruhti sisään ollakseen näkemässä, kun teko pantiin toimeen. Hän iloitsi sanomattomasti kuvaillessaan mielessään, miltä näyttäisi, kun kangistettu sängynuudin pilvenä tulisi iloisten rouvien päälle.

Itse hän tietysti oli varoillaan, kun laviini laski alas pyrstötähteen. Siitäpä vasta huuto syntyi ja kaakotus ja ihmetteleminen! Alussa ei ymmärretty mitään, mutta lopulta selvisi yhdelle terävimmistä rouvista, että ilkeät pojat kai olivat olleet pelissä ja työntäneet sisään kepin.

Indianiulvonnin kuultuansa oli Ludde yhtä hymyilevänä kuin tavallisesti tullut katsomaan, mikä oli hätänä, ja talon miespuolisena isäntänä piti hän velvollisuutenaan esiintyä kostajana. Hän otti puodista pitkän hevosiin ja meni hymyillen tekemään oikeutta.

Hetken päästä tuli hän sisään jälleen. "Siellä ei ollut ketään", sanoi hän, "ei kerrassaan ketään."

Seuraavana päivänä tuli nuori mies, noin 15 vuotinen, Dalsgårdin kyökkiin ja kysyi, oliko neiti kotona.

Emännöitsijä vastasi myöntävästi ja pyysi hänen käymään sisään. Muutamia minuttia sen jälkeen nähtiin nuorten kulkevan pitkin tietä, kummallakin luistinpari roikkumassa käsivarrella.

Malvina oli jo saanut kuulla, että hänen ritarinsa nimi oli Anders Walberg, että hän oli seitsemännen luokan alaosastolla ja että hänestä tulisi luutnantti. Hänen isänsä oli lipunkantaja ja asui virkatalossaan toisella puolen kylää.

Myllynsulussa oli suuri, oivallinen jää. Siellä jo oli muutamia puukenkäpoikia, jotka laskivat luikua.

"Minä menen hetkeksi alas jälle", sanoi Ludde mammalleen, kun oli nähnyt Malvinan kulkevan ohitse.

Tuolla alhaalla oli nuori Anders Walberg levittänyt viittansa rannalla olevalle kivimöhkäleelle ja viitalla ja kivimöhkäleellä istui Malvina, sillä välin kuin tuleva luutnantti oli polvillaan ja pani hänelle luistimet jalkaan. Oli pureva pakkanen ja hänen kätensä olivat sinisen ja punaisen kirjavat; ja häntä paleli niin, että sormet värisivät kuin vanhan juopostuneen miehen; mutta hänen poskensa olivat yhtä säteilevän lämpimät kuin Malvinan ja molemmat näyttivät he niin iloisilta ja innostuneilta, kuin koko maailmassa ei olisi ollut mitään muuta, kuin tuo välkkyvä luistelurata, joka vaan näytti heitä odottavan.

Ludde laski pienen luikosen, että hänet huomattaisiin, mutta Malvina oli kumartunut alas koetellakseen, olivatko luistimet lujassa.

"Oh! Teitä varmaan kauheasti kylmää", sanoi hän äänellä, joka väräjä ylpeydestä ja ilosta ja monesta muusta seikasta.

"Ei, minua ei kylmä ollenkaan", vastasi kavaljeeri nousten ylös, teki sitte komean käännöksen pyöräyttääkseen kahdeksikon ja näyttääkseen, kuinka hyvästi hän osasi luistimilla käyttää; sitte ojensi hän kätensä ja Malvina pani siihen omansa. Luistimet leikkasivat jäätä, kuin timantti lasia, ja teräs välähti joka kerran, kuin jalka sattui tekemään käännöksen aurinkoa kohti. Jotain nuorta ja notkeaa ja raitista oli kaikissa heidän liikkeissään.

Ludde juoksi jäällä: Kops, kops, kops, muutamia askelia ja sitte pitkä luiku. Hän juoksi varovasti, ett'ei lankeisi ja hänellä olivat molemmat kädet housuntaskuissa, ett'ei häntä kylmäisi.

Hän huvitteli kuin lapsi ja hymyili juostessaan. Kyllä hän saattoi vielä mukana olla. Hän oli niin hyvillään luikosistaan. Hän tiesi jo poikajästään saakka, että hän laski paremmin kuin muut yhtäikäiset, ja hän ei tullut ajatelleeksi, että hänen yhtäikäisensä eivät nyt enää luikua laskeneet. Hän taisi vielä tempunsa...

Luistelijapari oli kääntynyt takaisin ja tuli häntä vastaan.

Kops, kops, kops — luiku, sanoivat Ludden pienet paksut jalat, ja kesken mallikelpoisinta luikua otti hän hatun päästään ja tervehti lankeamatta.

Malvina nyökäytti päätään ja huusi: "kiitoksia eilisestä!" ja sitte kiiti hän pois koulupoikansa kanssa. Ludde saattoi kuulla heidän räkättävän puhelunsa, jota välistä keskeytti Malvinan livertelevät, puoleksi tukahdutetut naurahdukset tahi ilonhuudahdukset — terävät pienet äännähdykset, kuin linnun tai oravan. Hän näki Malvinan punaiset posket, hänen veitikkamaiset silmänsä, ja siinä hiljaa seisoessaan ja kuullessaan ja nähdessään selveni hänelle yht'äkkiä, mitä se merkitsi, että hän oli nuori. Ludde ymmärsi, että hän ja Malvina eivät koskaan voisi tulla yhdenlaisiksi.

Hän laski vielä pari luikua pysyäkseen hämmentymättä, ja hän hymyili, kuten tavallisesti, kun hän juntusti kotiin päin; mutta sieramien luota kulki pari juovaa hänen suupieliinsä, ikäänkuin alituinen hymyileminenkin voisi katkeralta tuntua.

* * * * *

Ludde kerkesi vanheta ja harmaantua, ilman että hänen naimistuumistaan mitään tuli, ja hänen äitinsä koottiin isänsä tykö, saamatta nähdä Ludden astuvan pyhään aviosäätyyn. Ja kylään tuli nuorempi kauppias, joka otti ostajat Luddelta, mutta siitä ei Ludde välittänyt. Hän saattoi elää kuitenkin, hänellä oli säästöpankinkirja alinoma kaksinkertaisiksi kasvavine panoksineen, ja hän oli

yksin. Pahinta oli taloudenhoito ja muu sellainen, sillä Ludde oli lähes 50 vuotta saanut tottua siihen, että mamma piti huolen kaikesta, niin että hän itse ei kyennyt pitämään huolta mistään.

Kylässä oli muudan leski, noin Ludden ikäinen. Hän oli monet vuodet hoitanut erään vanhanpojan taloutta; ja kun tämä kuoli, testamenttasi hän leskelle talon. Leski teki uskollisesti viimeiseen saakka kauppaa Ludden puodissa, mutta sanoi hänelle usein kahdenkesken, että hän oli tyhmä, kun ei lopettanut kauppansa; olihan hän nyt niin hyvissä varoissa, ett'ei hänen tarvinnut istua siinä kuin orja ja totella kelloa. Hän saisi myydä talonsa ja tavaravarastonsa ja ruveta hänen hyyryläisekseen.

Ludde teki, niinkuin leski oli sanonut. Hänellä ei ollut enää ketään muuta, jota totella, ja hän ei voinut elää tottelematta jotakuta.

Kummalliselta tuntui alussa vapaana olo; se ei ollut helpotusta: se oli kaipausta. Kaiken ikänsä oli hän elänyt mamman tahdolla; ja hän ei ollut tottunut itse tahtomaan. Mutta hän piti emännästään. Se oli aina ystävällinen eikä riidellyt koskaan, kuten mamma vainaja oli tehnyt, milloin ei ketään ollut kuulemassa. Ja hän laittoi hyvää ruokaa; ja Luddella ei mielestään ollut koskaan ollut niin hyvä olla kuin nyt.

Ihmisillä oli tosin yhtä ja toista löpöteltävää emännöitsijästä ja vanhuksesta ... siitä, joka oli hänelle talon testamentannut; mutta Ludde ei voinut ikinä uskoa ... ei, Ludde ei todellakaan voinut ikinä ajatella, että...

Leski näytti siistiltä ja sievältä eikä Ludde olisi koskaan uskaltanut olla nenäkäs häntä kohtaan; silloin leski heti suuttuisi, eikä koskaan voisi antaa hänelle anteeksi.

Ludde *ei* koskaan ollut nenäkäs; mutta naimisiin he kuitenkin joutuivat lopulta. Kun leski huomasi, ett'ei Ludde ottanut lähestyäkseen, lähestyi hän itse. Ja lopuksi kosi hän itse; ja se oli Ludden mielestä hyvä. Naimisiinhan hänen oli mentävä. Eikä siitä muutoin olisi mahtanut mitään tulla. Hän ei olisi koskaan niin pitkälle päässyt; hän ei olisi rohjennut.

1888.

ERI HAAROILTA.

I.

Toripäivän jälkeen.

Toriliike oli loppunut, ja niillä, jotka olivat unehtuneet kylään niin myöhäksi iltapäiväksi, oli kiire lähtö kotiin.

Pienessä kirjakaupassa, joka enemmän oli kirjatoukan piilopaikan kuin tavallisen myyntihuoneen näköinen, oli kaupanhoitaja istunut levollisena työhönsä. Hän ei odottanut enää ostajia sinä päivänä.

Mutta kauvan hän ei ollut siinä istunut, ennenkuin keski-ikäinen mies astui sisään.

Ensi silmäyksellä näki hän, että se oli työmies, että pitkä parta oli hyvin hoidettu, että kasvoissa oli jotain surumielistä, sekä että vaatteet olivat kotona kudotut ja tavattoman siistit. Seuraava silmäys sanoi hänelle, että mies, huolimatta kalpeista kasvoistaan ja arvokkaasta ryhdistään, oli — humalassa.

Hän näki sen miehen jäykästä katseesta ja säpsähti sen huomattessaan. Ei pelosta, vaikka häntä suuresti kauhistuttivat humalaiset ihmiset, vaan siksi, että tuo havainto tuli niin odottamatta, ja sitäpaitsi eräästä toisesta syystä, josta hän ei silloin voinut päästä selville.

Inhottavaa on, kun raa'at kasvot paisuvat ja hehkuvat humalan vaikutuksesta, mutta kun näkee älykkäisyyden taistelevan tuota hourumaista tylsyyttä vastaan ja sortuvan, kun näkee luonnostaan sielukkaiden silmien jähmettyvän kiillottomaksi katseeksi, niin tuo on jotain niin inhoittavaa, niin kauhistavaa sille, joka ei ole siihen tottunut, että mieli nousee vallan kuohuksiin!

Juuri tätä tunsikin kirjakaupan omistaja, katsellessaan ostajaa, joka kaikesta huolimatta herätti hänen mielenkiintoaan taikka, pikemmin hänen uteliaisuuttaan; sillä miehen koko ulkonainen olento, jossa ilmaantui hänen asemalleen tavaton somuus, tuntui sisältävän vastalauseen tuota tilaa vastaan, jossa

hän oli, samaten kuin myöskin kasvojen ilme, joka vielä humalassakin oli niin maltillinen. Jos ei olisi nähnyt noita laimakoita silmiä ja liian ventoja polvia, olisi voinut pitää häntä työmiehen esikuvana.

Hän pyysi pientä lääkärinkirjaa, jota kansa paljon käyttää. Se oli esillä pöydällä, ja kun hän oli sen saanut, alkoi hän hyvin tarkasti selailla ja lukea sitä, kuten talonpoikien on tapana kirjoja ostaessaan. Hän tiesi, että hän oli juonut liiaksi, ja hänen joka liikkeestään näkyi, että hän koetti sitä salata. Hän tahtoi näyttää, että hän taisi sekä ajatella että puhua, seisoa ja astua, mutta se juhlallinen varovaisuus, jolla hän teki nuo konstit, osoitti selvästi, minkälaista ponnistusta ne vaativat. Tuo kaikki olisi ollut sanomattoman koomillista, jos vaan mies itsessään ei olisi niin hyvältä näyttänyt. Mutta sellaisena, kuin asian laita nyt oli, teki se häneen, joka katsoi, vielä tuskallisemman vaikutuksen. Hän pelkäsi tätä miestä vähemmän kuin tavallisia juoppoja, mutta se rikos, minkä mies oli itseään vastaan tehnyt, näytti hänestä suuremmalta.

"Luuletteko, rouva, että tästä kirjasta voi olla mitään hyötyä?" kysyi hän ja katsoi myyjään.

"En tiedä", vastasi tämä kierrellen, "luulen, että on viisaampaa kysyä neuvoa lääkäriltä."

"Minä olen mätännyt satoja kruunuja tohtoreille, eikä siitä ole sittenkään apua lähtenyt", sanoi mies hiukan kärttisesti.

Nainen oli ääneti ja toivoi, että vieras menisi pois.

"Ei tästä kirjasta mahda suuresti hyötyä", sanoi hän taas, hetken vaiti oltuaan.

"Kenties ei", myönsi nainen väsyneellä äänellä.

"Mutta kentiesi se on usko, joka auttaa", lisäsi mies, koettaen olla leikkisä. Juuri kuin hän hymyillen katsoi naiseen, tuli hän ottaneeksi tahdottoman askeleen sivulle päin. Hän katsoi erääseen peiliin ja siveli partaansa saadakseen naisen siihen luuloon, että hän oli tehnyt tuon äkillisen liikkeen tahallaan. Sitte heitti hän naiseen nopean silmäyksen nähdäkseen, oliko tämä mitään huomannut.

Nainen oli järkähtämättömän vakavan näköinen.

"Ettekö luule, että usko sen tekee?" toisti hän ja asettui pöydän luo, koettaen vielä kerran saada itsensä vilkkaan näköiseksi.

"Saattaa tehdä", vastasi nainen,

"Arvelen, että usko se auttaa. Minä otan tämän kirjan, olkaa hyvä ja pankaa se kääröön."

Näitä sanoja sanoessaan otti hän taas askeleen sivulle päin, tointui kuitenkin heti ja vetäsi liiviänsä, ikäänkuin se olisi ollut vinossa.

Nainen nousi kääriäkseen kirjan paperiin.

"Rouva käy kainalosalvoilla?" sanoi mies kiireesti ja muuttuneella äänellä.

"Niin", vastasi kaupanhoitaja jörösti. Hänestä tuntui sietämättömältä keskustella tästä surullisesta asiasta humalaisen miehen kanssa.

"Mikä siihen on ollut syynä?" kysyi mies virkeästi ja vakavammalla äänellä.

"Tapaturma", vastasi nainen lyhyesti, luoden häneen terävän katseen.

"Vai niin", sanoi mies melkein alakuloisesti, "minä luulin, että kolotus siihen on syynä ollut, monet tulevat rammoiksi siitäkin. Eikö rouva voi koskaan tulla terveeksi?"

"En", vastasi hän tyyliä.

Mies huomasi sen, pani rahat pöydälle, kumarsi ja meni, heittäen vielä pitkän silmäyksen sauvoihin.

Kirjakauppias istuutui jälleen työhönsä, mutta puolen tunnin päästä ilmaantui sama ostaja taas ovelle.

Vastatessaan hänen tervehdykseensä näytti nainen vähän kärsimättömältä.

"Rouva on hyvä ja antaa anteeksi", sanoi hän kohteliaasti, "mutta minä en ole voinut olla ajattelemta noita kainalosalvoja, ja lopulta minun täytyi tulla tänne takaisin puhumaan niistä. Minun vaimollani on ollut kolotus seitsemän vuotta ja nyt hän ei voi liikkua ilman sauvoja; rouva käy niin hyvin noilla, ja minä ajattelin, että jos voisin hankkia hänelle — raukalle — parin samanlaisia, niin olisi se suuri helpoitus hänelle. Ettekö luule sitä?"

"Sen kyllä luulen", vastasi nainen katuen äskeistä tyylyttään.

"Ja sitte minä pyytäisin, että saisin oikein katsella niitä, sillä sellaisia en ole koskaan ennen nähnyt."

Nainen ojensi hänelle toisen sauvoista, ja hän katseli sitä tarkoin.

"Niin, nämä ovat toista kuin minun vaimoraukkani!" sanoi mies ihailleen.

"Mutta hyvin kalliit ne mahtavat olla?"

"Pelkään niin olevan."

"Mutta siitä vähät; sellaiset hänen pitää kuitenkin saada! Antakaa nyt anteeksi tunkeilevaisuuteni, mutta en voinut olla kysymättä."

"Olen iloinen siitä, että kysyitte", vastasi kirjakauppias hiljaa, "teitte hyvin, kun ajattelitte sairasta vaimoanne."

"Olen aina häntä ajatellut", sanoi mies teeskentelemättömästi, ja kyyneleet nousivat hänelle silmiin, "kaikkea on koetettu, mitä ihmiskyky voi, mutta siitä ei ole apua lähtenyt."

"Surkeata on, kun äidin talossa täytyy olla sairaana", sanoi rouva katsomatta ylös.

"Kyllä kai", vastasi mies ja pudisti surullisesti päätään, "mutta ajatelkaapas, rouva, niin huono kuin hän onkin, on vaimoni itse kutonut nämä vaatteet."

Hellällä ylpeydellä kohotti hän toista takinhihaansa, ja rouva silitti sitä kädellään.

"Hyvin kaunista vaatetta", sanoi nainen.

Hän näki nyt miehen toisessa valossa, ja rohkaistuna hänen ystävällisyydestään alkoi mies kertoa — peittelemättä, kuten maalaisten on tapana — vaimon pitkällisestä sairaudesta, omista koettelemuksistaan, suruistaan ja toiveistaan, ja mitä pitemmälle hän puheessaan pääsi, sitä enemmän valtasi hänet tunteensa ja muisto siitä, kuinka hän oli kärsinyt ja tehnyt työtä ja aina koettanut pysytellä pystyssä. Katse kadotti vähitellen tylsyytensä ja ryhti tuli vakavaksi. Mutta välistä täytyi hänen koettaa pidättää kyyneleitään, sillä humala teki hänen mielensä vielä herkäksi.

Sitte hän lähti, jättäen jälkeensä ystävällisen muiston ja selvän todisteen siitä, kuinka todellinen rakkaus voi ylentää ja jalostaa kaiken, mikä on sen vaikutuksen alaisena — humalaisen miehenkin.

1884.

II.

Ramlösasta.

Oli sunnuntai.

Helsingborgin satama lepäsi peilikirkkaana, ja parvekkeelta, jossa istuimme, oli oivallinen näkyala salmen yli, jonka pinta liikkui pieninä välkkyvinä aaltoina, terävästi ja nopeasti, niin että silmiä vihloi. Kauvempana näkyi Tanskan ranta ja Helsingör ynnä uljas Kroneborg, kaikki tuon keveän, lämpöisen sumun verhossa, joka saattaa esineet näyttämään samalla niin houkuttelevan läheisiltä ja niin etäisiltä.

Meitä lähinnä, laiturin vieressä, seisoi tyhjä höyryvenhe, joka oli runsaasti koristettu lipuilla ja viireillä.

"Mikä nyt on?" kysyin minä ja osotin höyryvenhettä.

"Siinä on tullut tänne eräs tanskalainen työväenyhdistys, joka on mennyt Ramlösaan huvittelemaan."

Ramlösaan — jospa menisimme sinne syömään päivällistä?

Sanottu ja tehty. Kirsikkakori ja viiniputeli tyhjennettiin kiiruusti, ja sitte sitä lähdettiin.

Tie kulki viehättävien kesäasuntojen ja muhkeiden huviloiden välitse, ja teidän nöyrä palvelijanne keinui eteenpäin kauniissa vaunussa niin huoletonna, kuin olisi hän voinut ajaa jälkimaailmaan saakka herttaisten ystävien kustannuksella.

Ensin tietysti suuntasimme askelemme seurahuoneelle, virvoittaaksemme maallista majaamme.

Siellä juuri oltiinkin päivällistä syömässä, ja ruokasoitanto pauhasi parhaallaan. Me valitsimme paikkamme niin kauaksi siitä kuin mahdollista verannalle, josta oivallisesti voi nähdä siellä vallitsevan vilkkaan elämän. Terveysvedenjuojien hienoimmisto muodostaa täällä ikäänkuin erityisen maailman, hohtavan kirjavan maailman salonkihymyineen, uusine kesäpukuineen, iloisine pakinoineen ja vanhoine juttuineen. Nuoret naiset, jotka siellä lämpöisessä valossa käyskentelevät viileissä puvuissaan, näyttivät todellakin niin kukoistavilta, että — mitä lienevät toivoneetkin löytävänsä kylpypaikasta — terveyttä eivät ainakaan tarvinneet sieltä etsiä. Ja ylt'ympäri, alhaalla kentällä ja ylhäällä kalliolla, seisoi vanhoja puita, korkeina ja arvokkaina, niinkuin olivat seisseet siellä monta vuotta, viheriönä ja auringon valaisemina, sill'aikaa kun allaan olivat nähneet käyskentelevän ihmispolven ihmispolven jälkeen. Kukkia, jotka olivat kuihtuneet. Perhoselämää — katoavaisuutta!

Naapureillemme tanskalaisille on tainnut tulla muodiksi huvitella kesäiseen aikaan tällä puolen salmea, ja tanskaa kuulikin puhuttavan, minne vaan kääntyi.

Päivällisen jälkeen lähdimme alas lähteelle, missä vesi kihoo esiin jyrkästä ruosteekarvaisesta kallionseinästä ja nuoret tytöt sitä tarjoilevat. Yksi niistä oli äskettäin ottanut ensimmäisen palkinnon muutamassa "kauneuskilpailussa", ja siltä näytti, että hän sen ansaitsi, sillä hän oli todellakin kaunis, ja valkoinen harsohuivi, jota niin yleisesti käytetään rahvaan seassa, sopi hänelle mainiosti.

Nyt ei ollut varsinainen juontiaika — tietysti — mutta tarjoella he vaan saivat, sillä vesi oli kylmää ja maistui hyvälle kesälämpimässä. Tuolla luolassa oli sitä paitsi niin viileätä kuin kellarissa.

Mitä Etretat on parisilaiselle, sitä on Ramlösa monet vuodet ollut Skånen talonpojalle. Tänne tulee hyvin syötetty tasankolainen saadaksensa vatsansa muutamia tuumia pienemmäksi ympärykseltään, tänne tulevat rikkaat tilallisten tyttäret maailman nähtäviksi. Nämä muodostavat seurapiirin puolestaan, yhtä pöyhkeän ja sulletun kuin muutkin. Mutta tänne lähettävät myös kunnat vaivaishoidon kustannuksella taudin runtelemat sairaansa, enkä koskaan ole nähnyt niin monta vertaistani kainalosauvoilla eteenpäin laahautuvan kuin täällä.

Kuljimme edelleen, ylös niitä jyrkkiä portaita, jotka vievät "vuorelle", melkoisen korkealle mäelle lähteen toisella puolen. Täällä vallitsee varsinainen kansanelämä ja tänne maalaiset matkustavat sunnuntaisin viettääkseen jonkun hauskan hetken. Mäellä olevalla kentällä oli jo sellainen telme kuin markkinoilla. Karuselli pyöri musikin soidessa, häränpää sai raskaat iskunsa, ja oman vinkumisensa säestämänä teki opetettu porsas temppujansa. Mutta vielä kuului kuorma toisensa perästä ajaa vyöryttelevän pitkin tietä, ja rahvasjoukko tiheni tihenemistään.

Skånelainen huvittelee mielellään. Työmies raataa kuin juhta koko viikon, mutta sunnuntaina hän tahtoo korvata vahinkonsa. Silloin kajahtelee joka metsänrinne harmonikan räikeistä sävelistä, ja tukevat jalat pyörähtelevät tanssikenttien poljetulla tanterella.

Mutta täällä oli vähän parempaa. Täällä oli aitauksella ympäröity rata, suuri alaltaan ja lautalattialla varustettu, vaikka paljaan taivaan alla. Soittamassa oli vinkuva orkesteri, kolmimiehinen, ja maksuna oli kymmenen äyriä tanssilta, jonka seikan pitäisi taata radan omistajalle kauniin puhtaan voiton, sillä tanssihaluisten tungos oli suuri, ja orkesteri piti kyllä huolta siitä, ett'eivät tanssit tulleet liian pitkiä. Seisoa ja levätä kesken tanssin ei siis voinut tulla kysymyksenäkään. Tahdottiin tietysti saada rahoistaan täysi arvo ja tanssittiin, niin että hiki valui. Ennen kaatua kuin helpottaa!

En tiedä mitään, mikä minua niin suuresti huvittaisi, kuin seisoa hetkisen aikaa katselijana tanssilavan luona; ja moni mahtaa olla samaa mieltä kuin minä, sillä lavaa ympäröi monet monituiset rivit katselunhaluisia. Mutta ei se näyttänyt haittaavan tanssijoita. Ja siinäpä se onkin! Tuo virkistävä — olinpa vähällä sanoa mieltä ylentävä — vaikutus, jota tuntee tuollaisia luonnonlapsia katsellessaan, johtuu juuri siitä, että ne eivät vähintäkään ajattele sitä, miltä he näyttävät. He antautuvat hetken nautintoon niin täydellisesti, että me "kulturi-ihmiset" tuskin voimme sitä käsittää. Ja se se juuri antaa heidän raa'alle elämänilolleen sellaisen välittömyyden, joka melkein saattaa meidät kadehtimaan. Itsensäarvosteleminen — tuo, että ikäänkuin asetutaan ulkopuolelle itseään tutkiakseen vierain silmin itseään ja käytöstään — on jotain heille vallan tuntematonta. Sivistyneissä säätyluokissa on tuo arvostelu kitkenyt pois kaikki silmäänpistävät säännöttömyydet ja antanut yksilöille ulkonaisen yhdenmukaisuuden. Eriäväisyydet tuntuvat vaan kuni vivahduksina ja ovat syvemmällä, sivistymättömissä ne ilmaantuvat selvästi ja pinnalla. Niin, ei tarvitse mennä etemmäksi kuin tanssilavan luo huomatakseen tätä. Yksilöisyyttä ei mikään rajoita, ettekä löydä kahta paria, jotka tanssivat samalla tapaa. Täällähän oli päälle päätteeksi tanskalaisia ja ruotsalaisia sekaisin, mikä teki erilaisuudet vieläkin tuntuvammaksi. Tanskalaisen työväenyhdistyksen jäsenet olivat aivan väsymättömiä ja erosivat puheliaisuudellaan ja vilkkauksellaan meidän hitaammista tasankolaisistamme.

Tanskalaisten "daamien" puvuissa huomasi joskus jonkinmoista loistoa, jota vastoin kaikkien ruotsalaisten puvut olivat samaa maalaista kuosia, mutta tyytyväisyys oli yhtä suuri, ja kaikista näki, että he tahtoivat huvitella koko viikon vaivojen edestä.

Katsokaa tuota naista, hän on vielä nuori, varmaan joku muotiompelija, sen näkee hänen pukunsa somuudesta, jossa ilmaantuu kaunoaistia, Harjaantuneet kädet ovat asetelleet nuo reunustukset ja laittaneet tuon hatun, ja jos hänellä olisi ollut varaa maksaa noille harjaantuneille käsille, ei hän koskaan olisi tanssinut täällä. Kauniit kasvot, älykkäiksikin voi niitä sanoa, mutta kalpeat yönvalvomisesta ja työstä. Hän on seisonut ulkopuolella katselijajoukossa ja kuunnellut soittoa, siksi kuin halu olla mukana on vallannut hänet. Onhan tämä joutopäivä, ja hän on vieraassa maassa, ei kukaan hänen kauppatuttavistaan ole täällä häntä näkemässä. Ja hän tanssii — mitä se tekee? Huomenna hän jälleen alkaa työnsä polkumyllyssä, tänään hän tahtoo olla vapaa ja huvitella.

Kauan, kauan täytyy muistaa tuollaisia kasvoja. Kavaljeri? — Tavallinen puoliherra, ken häntä ajattelee!

Kas, tuolla tulee uljas pari! Molemmat ovat päättäneet tanssia parhaiten koko lavalla. Se ei ole ruotsalaista valssia. Tanssittaja niaa ja heiluu tasaisesti, siroasti, ja vie vakavasti naistansa. Hän pitkittää, hiljentämättä hetkeksikään, vaivatta, väsymättä ja kiirehtimättä; näyttää siltä, kuin voisi hän kestää tuntikausia. Hänen parinsa on hoikka ja soreavartaloinen; ilokseen heitä katsoo. Huopahattu, jonka kupeessa on pieni höyhen, soveltuu miehelle oivallisesti, ja hän on päivettynyt; mikähän hän lienee? Varmaankin jahtimies jossain tanskalaisessa herrastalossa! Luuletteko, että hän väsyi! Saattepa nähdä hänen keikkuvan lattialla joka-ikisessä tanssissa.

Mutta kas tuossa, vielä yksi tanskalainen pari!

Heitä saa osotella, saa puhua heistä, ja me nauramme niin, että tuskin jaksamme seistä, mutta he eivät näe mitään, eivät kuule, niin he ovat vaipuneet hetken nautintoon. Heillä ei ole ainoatakaan ajatusta ympärillään olevaa maailmaa varten, ei vähintäkään aavistusta siitä, miten auttamattoman naurettavia he ovat. Molemmat ovat nuoria. Tarkan miettimisen perästä tulee siihen johtopäätökseen, vaikka heiltä kerrassaan puuttuu kaikkea nuoruuden viehätystä. Nainen on päivänpaahtama kuin kalankaupustelija, mies kömpelö kuin keskenkasvuinen koiranpentu. He ovat kaupunkilaisia, sitä ei ole epäilemistäkään, jostain takakatujen kurjimmista hökkeleistä, yhdeltä tai toiselta laiteelta, jossa saavat koko vuoden rehmää raskaassa työssä, ja tämä on heidän suuri juhlansa. Niin — kaupungin lapsia — panen vetoa vaikka mitä, että he ovat niitä. Heissä ei ole mitään tuosta raakuudesta, joka vielä pysyy tuoreena ja terveenä. Ei, heissä on sairaalloista hemeätuntoisuutta, joka vääntää kaikki väärään, ja sitä paitsi koomillisuutta, joka sovittaa kaiken tuon vääristelyn. Mutta mikä itsetunto! Työjuhdat ovat lyöttäytyneet lomaillemaan ja luulevat esiintyvänsä jonkinmoisella loistolla. Molemmat nostavat nenänsä pystyyn, miehellä on sikari hampaissa ja hatunlieri selässä, jota hän pitää koudessa. Ja koudessa ovat hänen polvensakin. Nainen pitää leukansa tanssittajan olkapään yli ja tuijottaa, silmät puoleksi ummessa, avaruuteen, samalla kun hänen laiha, likaisenruskea kätensä pitelee suurta, valkoista nenäliinaa, joka liehuu kavaljerin selässä. Nenäliinan käyttäminen on hänestä suurinta hienoutta. Ja pienillä, tipsuttavilla askeleilla liukuvat he ympäri tanssilavan. Luulisi heidän nukkuvan joka minutti, ja välistä pysyvät he samalla paikalla, pyöriä tipsutellen vaan ympäri. Kärpästen olen nähnyt tanssivan samallaista tanssia, kun ne ovat pysähtyneet ilmaan kauniina kesäiltana. Ja koko ajan pitää tanssittaja naisen kättä ojennettuna kuten laivan kokkapuuta. En koskaan ole nähnyt kahden olennon niin tylsäntuntoisesti kestävästä sysäyksestä, sillä ei hetkeksikään kadonnut tuo muuttumaton onnellisuudenhymy heidän kasvoistaan.

Mutta mitä tämä? Meidän oma kuskimmehan tuolla myös on pyörähtelemässä. Hänen ryhtinsä on moitteeton, ja hänen kasvoissaan kuvastuu jonkinmoinen itsetuntoisuus. Tuo ei ole sokeata heittäytymistä hovin valtaan, tuossa jo on jonkinmoista maltillisuutta, heräävää itsensäarvostelemista. Sivistys tarttuu.

Ja katsokaa — tuossa sen jo näemme täysin kehittyneenä! Ruotsalainen ylioppilas tanssii pikku sisarensa kanssa. Hän hymyilee tanssiessaan ivallisen näköisenä, että nähtäisiin, että hän tanssii hänen tähtensä, ei itsensä, että hän ikäänkuin korkealta katsoo halveksien alas tuohon telmeeseen. Hän ei hetkeksikään unohda, että hänellä on katsojia. Hänelle tämä ei olekaan mitään huvia.

Mutta nyt tuo jo tuntuu liian kirjavalta, ja siihenkin jo kyllästyy.

Nousimme siis jälleen mukaviin vaunuihimme ja ajaa vyöryttelimme sieltä, pois Ramlösan vanhojen puiden luota, kohti salmea, joka kimalteli edessämme, ja kohti sen rannalla olevaa ystävällistä, pientä kaupunkia.

1885.

Nummella.

Hiljaista on täällä kaukana nummella, ei ainoakaan ääni saavuta korvaanne — kyllä sentään, tuolta kaukaa tieltä kuuluu jonkun vaunureman kolina, mutta se etenee etenemistään, ja nyt on taas hiljaista.

Eivät kaikki kykene käsittämään sellaisen maiseman kauneutta, kuin tämä on, eivät kaikki voi nauttia tästä luonnon yleisestä levosta. Ja kuitenkin se vaikuttaa niin valtavasti mieleen.

Se, joka kerran avoimin silmin ja virkein mielin on nähnyt sellaisen nummimaiseman, joita löytyy Pohjois-Skoonen salomailla, hän ymmärtää, että voi rakastaa sellaista karua luontoa.

Mutta sitte on sitä täytynyt nähdäkin, ei matkustajan tavoin, joka vaan matkansa päätä odottaa ja ohimennen luo silmäyksen ympäristöön, eikä myöskään seurassa, kulettaen mukanaan sovinnaisuuden jäykät muodot ja mitättömät löpötykset, vaan yksin kuin nummi ja vapaana kuin se.

Mieleimmin jonain syyskesäpäivänä, kun kanervikko vivahtelee tummimmasta ruskeasta sametinkaltaiseen vihreään. Kataja kasvaa rehevinä kimppuina sammalenharmaiden kivien keskellä, ja puolukanvarret leviävät punertavine marjoineen. Heittäytyy lyhyeen heinikkoon jollekin mäenrinteelle, jota varjostaa pari eksynyttä koivua, ja silmäilee seutua!

Kukkuloina ja laaksoina se kohoaa ja laskee, ja kaikkialla on laiha somermaa pukeutunut samaan rehevään pukuun. Tummat ovat värit, mutta sitä paremmin ne kuvastuvat sinistä taivasta vasten.

Parin kukkulan välissä kohoaa uljas metsä, ja kaukana jonkun kirkon huippu.

Ei näy viljelyksen jälkeäkään koko läheisyydessä, ei yhtä inhimillistä olentoa; mutta alhaalla muutamassa notkossa, johon lähteensilmä on hiukan ruohoa kasvattanut, kulkee muutamia lehmiä ja hevosia laitumella; heidän levollisuutensa ja hyvinvointinsa lieventää taulun kolkkoutta.

Tuolla lailla maatessa, ajatuksiin ja joutilaisuuteen vaipuneena, voi välistä tuntua, kuin aika olisi seisahtanut kulussaan, ja kaikki se levottomuus, joka muulloin vie meidät muassaan, yht'äkkiä päästäisi meidät irti, ja kaikki itsekkäät huolet haihtuisivat, ja tuntisimme ainoastaan syvää, kaikkivoittavaa iloa siitä, että olemme ihmisiä ja elämme. Silloin oppii rakastamaan hiljaisuutta ja nummea, silloin tottuu silmä huomaamaan noita toisiinsa haihtuvia väriävahduksia, jotka tälle luonnolle ovat niin omituisia, ja jotka sen juuri tekevätkin kauniiksi.

Piikikkäiden katajapensaiden ja kivisten mättäiden välitse kiertelee kapea polku, kovaksi poljettuna.

Katsokaa tuota varsaa!

Sellinen pikku veitikka! Kas, kuinka hän piehtaroi ruohokossa ja ojenteleke päivänpaisteessa, samalla tähystellen meitä veitikkamaisilla silmillään. Sellainen sametinlienteä turpa — ja miten notkeasti kaareva kaula!

Mutta mennään edelleen.

Ette ole kenties koskaan nähneet todellista puutetta? Tahdon näyttää teille sitä. En tuota "jaloa" köyhyyttä, josta runoilijat ovat lauleskelleet, vaan kouraantuntuvaa hätää, johon on syynä miehen juoppous ja naisen typeruus.

Tuon puuryhmän takana näette talon — sillä se on todellakin talo, tuo kivihökkeli, ja täällä asuu ihmisiä.

Ei ole nähtävissä puutarhan näköistäkään, ei perunanvarttakaan, ei ihmisjalan taikka ihmiskäden jälkiäkään, muuta kuin tuo kiertelevä polku ja tämä asunto.

Harmaasta kivistä tehdyt seinät eivät ole liitetyt, vaan löyhästi savella sivutut sisäpuolelta, olkikattoa ovat säät ja tuulet repineet, toinen pääseinä on poissa, ja talossa, jossa ennen on ollut kaksi huonetta, on nyt ainoastaan yksi, jota voi käyttää. Useat ikkunanruuduista ovat rikki, ja reiät ovat tukitut harmailla rääsyillä. Tuntuu, kuin tuo likaisenharmaa väri olisi köyhyiden virkapuku.

Ei maksa vaivaa mennä sisään, sillä sisus on aivan ulkopuolen kaltainen: multalattia, johon muodostuu vesilätäköitä, milloin sade tunkee hataran katon läpi, joku sänky tai korju likaisine ryysyineen, maalaamaton pöytä, kaksi horjuvaa tuolia, kirves, arkku, kaappi ja kaksi puukenkää, siinä kaikki talonkalut, perheen koko omaisuus, kaikki sen varat.

Asujamia tuskin saatte nähdä, sillä kesällä ne harvoin ovat kotona muulloin kuin öillä. Lapset saavat osansa mustaa karkeata leipää, kenties muutamia kylmiä perunoita, ja jos varallisuus milloin sattuu olemaan erittäin hyvällä kannalla, niin saavat he vielä piimäntähteitä jossain saviastiarämässä. Ja sitte

he saavat pitää huolta itsestään, miten vaan parhaaksi näkevät, s.o. vanhemmat lapset hoitavat pienempiä.

Tuolla näette kolme heistä makaavan maassa ja leikkivän. Rumia, likaisia mukuloita, leveäsuisia ja hoikkasäärisiä. Vanhimmalla heistä on kauhea arpi toisessa poskessa, mikä rumentaa koko kasvot. Pienenä oli äiti kerran jättänyt hänet yksin, ja hän oli kaatunut uunia vasten. Se oli talvella, ja uuni oli kuuma.

Millaiseen elämään kasvavat nämät lapset? Pojat raskaaseen työhön ja juoppouteen, tytöt siihen, mikä on vielä pahempaa. Mutta heidän ulkomuotonsa on niin vastenmielinen, että heitä kohtaan tuntee enemmän inhoa kuin sääliä.

Tuo kaikki kokonaisuudessaan tekee vastenmielisen vaikutuksen. Tuntuu, kuin meitä itseämme jokin velka painaisi.

Älkää huoliko antaa heille rahoja, sillä siitä ei ole mitään hyötyä. Joll'ette voi ottaa heitä pois vanhempien luota, niin ei mitään ole voitettu, emmekä almulla voi vapauttaa itseämme ajattelemasta heidän tulevaisuuttaan; se ajatus seuraa itsepintaisesti meitä kotomatalla, siksi kuin vilkas elämä sen taas haihduttaa mielestämme.

Tulkaa, lähtekäämme!

Tuollahan kohtaamme äidin. Hän on ollut kylässä luutia myymässä, nyt hän tulee takaisin tuoden muassaan leipää. Raskas, mutta voimakas vartalo, kasvojen ilme eloton. Ruskeaksi paahtunut, siivoton, inhoittava.

Hän tuntee minut, ja minun täytyy antaa hänelle jotain, mutta minä tiedän, että — — —

Niin, eikö se ole inhoittavaa, kun ne kumartuvat alas, matelevaisen nöyränä kättä suudellakseen! Ja tuo heidän luulonsa, että toivoisimme ja sallisimme moista ulkokullaisuutta, tuntuu samalla sekä loukkaukselta että uhkaukselta. Hän on nähnyt, että minä joka kerran tempaan pois käteni, ja kuitenkin hän ei tahdo minua uskoa, arvelepa kenties vielä, että minä sen teen ylpeydestä. Ja minä myönnän, että minua kauhistuttaa jo ajatuksissanikin kuvaillessa noiden huulten kosketusta. Kenties hänellä vielä on sen verran vaistoa jälellä, että hän sen tuntee, kenties? Hänen mielihalunsa ja pyrintönsä ovat muutoin aivan samat kuin eläinten, ei korkeammat eikä rikkaammat, välistä ne tuntuvat melkein alhaisemmilta.

Älykkäisyydestä ei hänessä näy jälkeäkään, ja jos sitä on ollut, on sen auttamattomasti hävittänyt se raakuus, mikä vallitsee sellaisessa kodissa kuin hänen.

Hän on kertonut mulle elämäkertansa peittelemättä, ujostelematta; ja kun hän muistoonsa johdatti menneet aikansa, näin ensi kerran jotain sieluntapaista tuon tylsyyden läpi, joka sulii kyyneltulvaksi.

Hänen onnettomuutensa alkoi "mesallians'illa". Niin, älkää naurako, sillä todellakin vallitsee ankara säätyerotus alemmissa säätyluokissa, ja "aristokrateja olemme me kaikki".

Hänen isänsä oli karjatalonvouti — hän sanoi sen ylpeydellä — ja miehensä vaan halpa työmies, mutta nuori, reipas ja pulska. Ja silloin oli hän alkanut juoda, mutta hän uskoi voivansa parantaa hänet, meni naimisiin huolimatta vanhempiensa varoituksista ja nämä sitte vihoissaan hänet hylkäsivät. Jos mies olisi voittanut paheensa, säästännyt ja kartuttanut varoja, olisivat he ottaneet hänet jälleen armoihinsa; mutta nyt kävi kuten tavallisesti: aviomies oli nuorenmiehen kaltainen, ainoastaan tyylympi olennoltaan.

Ennenkuin viikkokausi oli mennyt, oli hän juonut itsensä humalaan, ennenkuin kuukausi oli kulunut, löi hän vaimoan, ja yhdessä vuodessa oli hän myynyt kaikki, mitä vaimolla oli. Nyt he ovat olleet naimisissa viisitoista vuotta, ja heillä on ollut kolmetoista lasta. Vaimo saa selkäänsä niin usein, kuin mies on humalassa, ja hän on humalassa niin usein, kuin hänellä on rahoja. Tämä ei suinkaan tapahdu harvoin, sillä mies on vankka työntekijä.

Olen kysynyt vaimolta, miksi hän ei ole karannut tuon miehen luota jo aikoja sitten, ja olen saanut vastaukseksi, että mies on "sävyisin ihminen maailmassa", kun hän vaan on selvänä — vahinko vaan, että hän silloin aina on muualla työssä, niin ett'ei vaimolla mitään hyötyä ole hänen sävyisyydestään.

Useimmat lapsista ovat kuolleet, ja vaimo näyttää olevan siihen tyytyväinen. Nälkä ja pieksäminenhän heitä vaan odottikin.

Mutta jättäkäämme tämä kaikki ja menkäämme takaisin nummen poikki.

Se on tullut autiomman näköiseksi nyt, kun aurinko on mailleen menemäisillään; mutta kaukana töyrämällä seisoo yksinäinen lehmä ja märehtii hiljaisena ja tyytyväisenä, kuvastuen selvästi iltataivasta

vasten, ikäänkuin kultapohjalle maalattuna.

Minä jätän nyt teidät, kenties ikävystyneenä seuraani, väsyneenä retkestämme ja suuttuneena taulun rumuudesta, mutta uskokaa minua, totuus on kuitenkin kauneinta elämässä — vaikkapa se sitte olisi kuinkakin ruma.

1883.

IV.

Malmö'stä.

Rattaat odottavat, nouskaa ylös!

Minä tunnen kyytipaikan vaunut ja olen pyytänyt saada nämät, jotka ovat parhaat, sillä minä mielelläni ajan pulskasti — milloin en saa astua.

Kuskihan näyttää komealta kultapaarteisessa hatussaan, jossa myös on kokardi; hän se myös oli, joka sai kunnian kyyditä Sarah Bernhardt'ia, tämän vieraillessa kaupungissa, ja minusta hän tosiaankin näytti silloin juhlalliselta, kenties juhlallisemmalta kuin nyt.

Kaikki reilassa. Antaa mennä! Ja me lähdimme ajaa vyöryttelemään nähdäksemme — varon kyllä, ett'en sano Malmön merkillisyyksiä, sillä niistä en minä tiedä mitään sanoa — tarkoitan vaan seutua, kappalten ulkopuolta. "Tuo jokin, joka niissä piilee", sitä minä en tunne.

Ajamme kaupungin läpi, alas Eteläkadulle päin ja poikki Kustaa Aadolfin torin. Malmölaisten teateri ei suinkaan ole kaunis, mutta sitä kai en uskalla ääneen sanoa: kuski saattaisi kielitellä.

Tässä näemme kanavan, joka muulloin tuoksuaa niin, että sen syytetään lähettävän punataudin maanvaivaksi koko ympäristöönsä, mutta tänään siinä ei ole moittimista, eikä siitä mitään hajua lähde.

Ajakaa hiljaa tässä sillalla!

Kas, kuinka kaunista! Varsinkin Davidshalliin päin, missä toinen silta ojentuu veden yli ja kuvastuu siihen tuuheiden puiden ympäröimänä; paikka näyttää niin aukealta täältä katsoessa, kun sen perällä näkyy Rör sjökaupungin leveä bulevardi. Olen nähnyt tuon taulun niin monta kertaa, mutta en kyllästy näkemään sitä yhä uudelleen. Ja illoin, kun kaasu on sytytettyä ja sillan lyhdyt kuvastuvat veteen, voisi luulla olevansa Tukholmassa tai Venetsiassa.

Tuo ainoa paikka, ja sitte se on loppunut. Nyt taas ajetaan aika vauhtia, aukealla paikalla sijaitsevan alkeisopiston ja Pyhän Paavalin kirkon ohitse, läpi Rör sjökaupungin leveiden katujen, ja ulos maalle, somien maatilojen ja sirojen huviloiden välitse.

Ketä asuu näissä huviloissa? Ihmisiä, luulen mä. Rikkaita kauppiaita ja tehtaanomistajoina. Sanoinhan teille, ett'en tiedä "tuosta, joka siinä piilee". Olen vaan köyhä kirjakauppias, entinen jalkamatkailija, tuleva sanomalehden-kirjoittaja, taikka miksi vaan tahdotte minua nimittää, ja kun minä kerron teille kaikki, minkä tiedän, niin ei teidän pidä moittia minua siitä, mitä en tiedä.

Nyt ovat huvilat jo jääneet taaksemme, ja näyttää siltä, kuin ajaisimme suoraan mereen, niin jyrkästi kääntyy tie. Kuinka hyvältä tuntuu tuo suolainen, raitis tuuli!

Sanotaan, että se, joka on syntynyt meren läheisyydessä, voi tuntea kummallisen valtaavaa meren ikävää, ja minä voin ajatella, että niin täytyy olla.

Kotiseudussani saattoi tosin eräältä kunnaalta nähdä Itämeren kuni kiiltävän yön taivaan rannalla, mutta sen pinnalla en ollut koskaan ollut ennen, kuin kerran sain seurata isääni pieneen kalastuspaikkaan Trelleborgin läheisyydessä.

Kuinka hyvin muistan sen päivän! Me olimme ajaneet sinne alas, isäni ja minä, ja minä olin ohjastanut.

Hän opetti minua kuskiksi ja oli siitä ylpeä.

Nyt seisovat hevoset valjaista päästettyinä, pureskellen vastakuivaneita heiniä ja herkkuisia kuroja. Kuului niin makuisalta kun heinät ja kaurat narskuivat heidän hampaittensa välissä; melkeinpä teki mieli kadehtia. Hevoset näyttivät niin tyytyväisiltä, ja aurinko paistoi heidän kiiltäviin pieniin ruumiisiinsa. Minä heitin käsivarteni toisen hevosen kaulaan ja suutelin sitä turvan luona olevalle

sametinkaltaiselle täplälle, ja tuntui niin elinlämpöiseltä painaa poskensa siihen, samalla kuin käsivarteni yhä lujemmin puristautuivat hevosen kaulaan.

Kaupunkilaislapsi ei voi käsittää, millä hellyydellä pieni metsäläinen voi kiintyä tuollaiseen eläimeen; mutta isäni hymyili sitä nähdessään, sillä hevosia, koiria ja urheilua, niitä hän kiihkoisesti rakasti.

"Haluttaako sinua soutelemaan?" kysyi hän, ja minä irtausin hevosesta, katsoen ylös epä tietoisena, puhuiko hän totta vai leikkiä.

"No?" toisti hän.

"Voi, haluttaa", vastasin minä, mutta ainoastaan kuiskaten, sillä äitini oli — pelästyksissään isäni uhkarohkeista yrityksistä — kieltänyt minua veneeseen menemästä.

Mutta mitä mammasta ja kielloista yhdeltä puolen, kun pappa ja taipumukset ovat toisella!

Tietysti sitä myöntyy; koko erotus on siinä, että myönnytys lausutaan kuiskaten.

Menimme siis alas rantaa kohden. Siellä seisoivat muutamia kalastajia laittelemassa pyydyksiään, leveitä, kömpelöitä merijätkiä, ruskeanaamaisia ja keltaisenruskeapartaisia, jonka tyyppin tapaa pitkin koko rannikko. Ja sitte tuo sekava tervan, kalan ja hauran haju! Minulle se oli jotain tavatonta, sillä minä tulin harvoin alas merelle saakka, ja luulenpa, että katselin sekä silmilläni että korvillani ja suullanikin. Ja minä näin kaikki. Matalan rannikon, jolla ei ollut ainoatakaan puuta tai pensasta varjoaan luomassa, hirsivaraston ja muutamia tervattuja haurakattoisia kalastajanmajoja, hiekan, jossa seisoin nilkkojani myöten, ja meren — aavan, tyynen, äärettömän — jota tuskin tuulenhengähdyskään röhelti, ja häikäisevän auringonpaisteen, joka polttavan kuumana vuodatti säteensä kaikkialle. Mutta se ei näyttänyt vaivaavan ketään, kaikkein vähemmän minua, sillä tuo kaikki kokonaisuudessaan oli minulle niin utua, että sydämeni lakkasi tykkimästä pelkästä odotuksesta.

Isäni laittoi reilaan yhden venheistä, ja minä näin, että kalastajat kesken työnsä loivat jonkinmoista huomiota häneen.

"Se venhe ei kestä", sanoi vihdoin yksi heistä, ottaen piippunysän suustaan ja syläisten kauas.

"Eikö kestä? Kyllä minä vastaan siitä, että se kestä", vastasi isäni, samalla kun hän nousi venheeseen ja tarttui airoihin. Koira ja minä kömmimme perästä.

Se kalastaja, joka oli puhunut, seisoivat ja katsoivat meidän jälkeemme, hajalla säärin ja kädet lanteilla.

"Pohjaan te menette", huusi hän, kun olimme soutaneet muutamia veneen pituuksia.

"Vai niin?" vastasi isäni nauraen, "sittehan voit saada sen ansion, että ongit meidät sieltä."

Ja hän sousti vaan edelleen.

Olen todellakin pahoillani, että minä tämän lupaavan alun jälkeen en voi sanoa meillä olleen vaaroja tai seikkailuja, joita minä melkein olin odottanut. Mutta totuus täytyy tunnustaa, niin surkea kuin se saattaa ollakin — kaikki kävi onnellisesti.

"Miksi ne sanoivat, että vene menisi rikki?" kysyin minä vihdoin, kun näin, ett'ei mitään tapahtunut.

"Oh, ne tahtoivat vaan peijata meitä ja luulivat, että me soudattaisimme itsemme heidän veneissään", vastasi isäni hymyillen.

Peijaamista? Niin, se oli kauhean proosallista, mutta totta se oli. Ei voi esiintyä matkustavaisena pienessä kalastuspaikassakaan kohtaamatta tuota sanaa, taikka mikä pahempi on: itse asiaa.

Matkamme päämääränä oli eräs jaala, joka oli ankkurissa kaukana merellä. Mutta kun isäni oli aimo soutaja ja venhe näytti olevan hyvä, jouduimme pian sinne. Laskutikkaat ulottuivat alas vedenpintaan, ja nuori matruusi seista retkotti laivanreunusta vasten, katsellen meitä ikävystyneellä välinpitämättömyydellä.

"Mitä lastia jaalassa on?" kysyi isäni.

"Ruista."

"Kotoisin?"

"Falsterbosta."

"Kuinka suuri laivue?"

"Neljä miestä."

"Herneitä ja läskiä päivälliseksi?"

"Niin, laskekaa tänne ja tulkaa maistelemaan", vastasi matruusi nauraen.

"Haluatko?" kysyi isäni, kääntyen puoleeni. Nopeasti kiiti aivojeni läpi muisto kaikista meriromaneista, jotka olin lukenut, Robinson Crusoe'sta Punaiseen merisissiin saakka, ja hengessä jo näin meidät suljettuina kajuuttaan ja täysin purjein kiitävän pitkin valtamerta tuon Falsterbolaisen laivurin kanssa — joka tietysti oli "kauhea" merirosvo. Se oli niin houkuttelevaa, että kylmä väre kulki pitkin selkääni, mutta samassa näin edessäni äitini huolestuneet ja hätääntyneet kasvot, jommoisina ne olin usein nähnyt. Yht'äkkiä tulin jalomieliseksi ja vastasin: "En".

Niin soudimme me sitte takaisin, ja matala vesi oli niin kirkasta, että saattoi nähdä meren pohjan, kun venhe liukui sen yli; milloin näkyi hienoa, valkeata hiekkaa, milloin merihaurametsiä, ja sitte me vihdoin päästimme koiran uimaan veneen perässä, ja se tuli jälestä, puhkien ja loiskuttaen, kuin pieni höyrylaiva.

Niin, se oli ihastuttava matka! Mutta palatkaamme nykyisyyteen.

Me olemme taas kaupungin sisässä ajeltuamme aivan ympäri sen. Tämä punainen rakennus, jota kanavat ympäröivät, on linna, linnavankien residenssi. Tuolla näemme Kuninkaanpuiston, ja tässä olemme taas Kustaa Aadolfin torilla.

Kenties minun teidän mielestänne pitäisi kertoa jotain työväenliikkeistä ja muusta semmoisesta, mutta tiedättekö, jos siitä alkaisin puhua, niin tulisi siitä niin pitkää ja tyhmää, että te vallon kauhistuisitte. Yhden asian vaan tahdon sanoa, ja se on se, että minä monena sunnuntai-aamuna noin kuuden seudussa heräsin soittoon, joka kuului suurelta torilta, ja että goodtemplarit ne silloin lähtivät jollekin iloiselle metsämatkalle, minun siunausteni seuraamina.

Me jätämme nyt pulskan kuskimme oman onnensa nojaan ja nousemme ylös toiseen kerrokseen katsellaksemme toria sieltä. Istuudumme tähän ikkunan luo katsellaksemme hetken vanhoja tuttaviani, "torimatameja". Saatte uskoa, että olen tuhlannut paljon aikaa tutkiakseni heidän kauppaansa ja tointansa. He eivät myö ruokatavaroita, ainoastaan vaatteita, posliinia, leikkikaluja y.m., jotka pannaan näytteille pöydille ja kojuihin, niin houkuttelevasti kuin mahdollista. Nyt on heidän makeanleivänpäivänsä, ja he surisevat tuolla alhaalla niin hilpeästi, ikäänkuin ei koskaan tulisi talvea pieksävine lumineen ja jäätävine pakkasineen.

Minä olen nähnyt heidän käyskentelevän siellä saaleihin kääriytyneinä ja kintaat käsissä, aivan sinisiksi paleltuneina, mutta kärsivällisesti odottaen ostajia. Mutta vielä on, kuten sanoin, heidän päivänpaisteaikansa, ja näyttääpä vallitsevan oikea perhe-elämä tuolla alhaalla torilla.

Laatikon päällä, jossa näytteillepannut leikkikalut tavallisesti saavat yösijansa, istuu keski-ikäinen vaimo ja kutoo pitkää sukkaa. Hänen kasvonsa ovat päivänpaahattamat, kuten merimiehen, mutta niissä kuvastuu hyvänluontoinen tyyneys, joka saattaa unohtamaan niiden kauneudenpuutteen. Näkee, että hänen kätensä ovat työhön tottuneet. Iltasilla, kun kauppa on loppunut, on se hän, joka työskentelee ja hommaa miehen ja lasten hyväksi. Hän ei ole köyhä, olkaa varma siitä, eikä myöskään huolissaan, sen kyllä näkee hänen katsannostaan. Tuo hyvänsävyinen varmuus hänen olennossaan johtuu tiedosta, että hänkin puolestaan edistää kodin vaurastumista, ja hänen pukunsa on yksinkertainen, mutta vahva.

Katsokaa, kuinka hänen kasvonsa kirkastuvat! Voi, se on hänen pieni tyttärensä, joka tulee tavalliselle aamupäivätervehdykselleen. Ei mitenkään luulisi noiden kahden kuuluvan yhteen, jollei sitä näkisi äidin katseesta ja pienokaisen luottavaisuudesta. Hän on puettu herraslasten tapaan, hänellä on vilkas pieni enkelinpää — hymyilevä, kiharainen — kuopat kasvoissa, sekä hienot pienet käsivarret, joissa kyynäspään merkinä on syvennykset. Hänen keikailevasta vallattomuudestaan huomaa, että hän tietää, kuinka herttainen hän on, ja että hän on hemmoteltu.

Hän saa käydä kaupungin parhaimmissa kouluissa, hänestä on tuleva sukunsa ylpeys, täysi herrasneiti, oikea hempukka. Nyt älyämme, miksi äiti näyttää niin tyytyväiseltä, ikäänkuin ei koskaan talvea tulisi harmaine taivaineen ja vinhuvine tuulineen. Hän tekee kaikki, minkä voi, ja luulee sen olevan kylliksi.

Nyt tulla retuuttaa kahvimummo, kori toisessa ja kattila toisessa kädessä, ja torimatamit keräytyvät hänen ympärilleen saadakseen virkistyspisaransa. He tulevat pienissä ryhmissä, kolme tai neljä kerrallaan, sillä mummolla ei ole useampia kuppeja, ja joka kerran perästä hän kuivaa ne mukanaan olevaan pyyhlinliinaan. Hän käsittää puhtauden hyveen, mutta ei luule vettä tarvittavan. Kaikki käy innolla ja sellaisella ammattimaisuudella, joka soveltuisi tukkukauppiaille hänen konttorissaan, ja sill'aikaa kuin eukon lipeä kieli pohtii naapuriston uutisia ostajien keralla, laskee hänen tottunut

silmänsä annetut lantit, jotka hän kätevästi soluttaa hameentaskuunsa.

Ja kaiken tämän aikana istuu tuo paljaskäsivartinen tyttötyppykkä tyhjällä laatikolla, pitäen toisessa kädessään suurta kakkua ja toisella näppärästi nuoleksien sokeria mummon korissa olevista kahvileivistä; häntä ei kielletä. Hän näkyy olevan kaikkien lemmikki: koko toriväen ylpeys, heidän tulevaisuudentoivonsa.

Tuolla tulee pitkä kyyryselkäinen mummo, mustaan saaliin kääriytyneenä, sateenvarjo kädessä ja musta vaate kasvoille käärittynä; hän näyttää samalla sekä surkealta että hullunkuriselta; ei tiedä, nauraako hänelle vai itkeä. Hartaudella hän nostaa kahvikupin huulillensa, imeksien pienin nautintorikkain siemauksin tuota höyryävää juomaa; köyhyys on opettanut häntä ottamaan täyden arvon viisiäyrisestään.

Ainoastaan yksi nuori on koko joukossa. Hän on luultavasti äitinsä sairauden tahi kuoleman tähden joutunut tuolle paikalle torille ennen laillista aikaansa. Sen näkeekin, ett'ei äidin käsi ole hänestä huolta pitämässä, ei ulkonaisesti eikä sisällisesti; hän on luonnonlapsi, huolimaton puvussaan, huolimaton käytöksessään. Hän juttelee ja nauraa melkein yhtä mittaa, innokkaasti viittoen ja näyttäen valkoisia hampaitaan, jotka näyttävät vieläkin valkeammilta päivänpaahtaman ihon rinnalla. Suortuvia hänen vaaleasta tukastaan valuu kasvoille, kun hän päättään heittelee, mutta siitä hän ei välitä. Nyt hän aukaisee tavaralaatikkonsa kannen ja vetää sieltä esille koiranpennun, jolla siellä on ollut olopaikkansa. Se on signaali.

Tyttö pienoinen töytää alas laatikoltaan, pistäen viimeisen kakkupalasen suuhunsa, ja seuraavassa silmänräpäyksessä muodostavat tyttö, lapsi ja koira leikkivän ryhmän.

Se on loppukuvaelma, sillä nyt esirippu laskeutuu.

1883.

V.

Väentuvassa.

Laajaa tasankoa peittää lumi kuni pehmeä peite, lieventäen kaikki epätasaisuudet, ja vielä purjehtii suuria höyhenkepeitä hiuteita alas taivaasta, hiljaa, taukoamatta, ikäänkuin niitä karistelisi maan päälle tyynet, lemmekkäät kädet.

Tiellä, joka kulkee eteenpäin vanhan haaparivin vieritse, ei näy ihmisjalan jälkeäkään, ja tuossa unentapaisessa, lumisessa hiljaisuudessa seisoo yksinäinen maakartano, muiden rakennusten ympäröimänä ja synkkänä.

Ulkohuoneet ovat tielle päin, mutta luharivin möhkeässä harmaakivimuurissa on portti, josta pääsee pihaan.

Se on vanha talo. Se on joutunut talonpoikaiskäsistä herraskäsiin, mutta on saanut säilyttää oman leimansa, jonkinmoisen raskaan vakavuuden, jäykän, erillään pysyvän vaurauden. Kaikki on aidattua, teljettyä. Olkikeotkin ovat aitauksen sisässä. Mutta nyt on lumi laskeunut yli kaikkien erottajien, tasoittaen, sovittaen.

Ja nyt on jouluku.

Torppia ei näy, ne ovat kauimpana tiluksen laiteilla: köyhyys ei ole luotettavin naapuri.

Pakkanen tuskin tuntuukaan, niin tyyni on ilma. Mutta hämärä alkaa tulla.

Kaikki herrasväenhuoneet ovat puutarhaan päin. Pihaan päin vaan on väen. Kyökinikkunasta loistaa valo lumelle. Rullakartiineista ei tietysti ole puhuttakaan, ja hikisten ruutujen läpi näkyy hämärästi, kuinka siellä häiritään lieden ja patojen ääressä.

Ja sitte kuuluu juhla-aaton kellonsoitto tänne kylästä. Se kaikuu niin juhlallisesti hiljaisessa illassa, ja palvelustytöt niiaavat siellä sisällä kuiskaten "Jesuksen nimessä". Rengit taas eivät siitä välitä, ainoastaan Vanha-Olli kohottaa niskapuolelta hiukan koirannahkalakkiaan, samalla kuin hän toisella kädellä lyö viimeisen säpin hakkuuvajan ovelle, ennenkuin hän lähtee kotiin. Toiset rengit tulevat tallista ja ulkokuoneista, toinen toisensa perästä, kaikilla sama huokuva käynti, jonka saa raskaista puukengistä ja kovasta savesta.

Piharenki viivähtää hetkisen ja puhelee tallirengin kanssa, antaakseen Vanhan-Ollin päästä vähän

edelle, sillä heillä on sama tie. Heille ei koskaan juolahtaisi mieleen mennä yhdessä.

Renkipoika, vikkela ja ruskeasilmäinen veitikka — seisoo renkien kamarissa ja sytyttää tallinlyhtyä. Nyt sitä pitää ruveta miehissä pukeutumaan. Ja puolipäiväläinen tulee hilaten vesiämpäriä, mutta kompastuu saapasnihtiin ja läjäyttää ämpärin lattiaan, niin että rautasanka kalisee ja vettä läikähtää yli.

"Mene naimisiin niin kauvan, kuin sulla silmiä on!" huutaa tallipoika.

Puolipäiväläinen vastaukseksi noituu piikoja, jotka ovat vetäneet esille saapasnihdin, ja kyyditsee sen potkaisten tavalliselle paikalleen sängyn alle.

Ja sitte tulevat toisetkin sisään, kopisteltuaan lumen puukengistään korkeaan kynnykseen, sillä lattiahan on lakaistu ja hiekoitettu juhlan kunniaksi. Huoneessa ei ole tulipesää, mutta se ei haittaa; sillä pitkät talvi-illat ja kaikki ruokatunnit vietetään väentuvassa, jossa lämmitetään suurta rautauunia niin, että korvat suhisevat. Seinät ovat kalkitut, mutta hylkeenrasvalampun savustamat, ja sitä paitsi on saviseko sieltä täältä potkittu pois, niin että rajakivi tahi ristipuut pilkistävät esiin. Huonekalusto on yksinkertainen: sivuseinällä kaksi leveätä sänkyä paksuine pulleine villapatjoineen, toisella sivuseinällä kaikki kirstut ja lippaat, ja korkealla olevan ikkunan alla itse loistokohta — tallirengin pulpetti. Tuoleja ei ole, eikä tarvitakaan; istutaan kirstuilla.

"Hannu, menepäs partavettä hakemaan", huutaa tallirenki pojalle, jota kaikki pitävät passarinaan.

Tämä heittäytyy vatsalleen ja haparoi sänkyjen alla, saa sieltä esiin vanhan läkkikastrullin ja lähtee sitte aika kyytiä kyökkiin noutamaan pyydettyä.

Palvelustyöillä on kiire, mutta yksi heistä on hiipinyt nurkkaan, jossa hän seisoo ja kampautuu, hiukset silmille vedettyinä.

"No, nyt minä vasta, lipsutko sinä liinaa jouluaattona?" huutaa poika, viitaten hiusten pellavankaltaiseen väriin.

"Ei ole kaikkien pakko pikihattuja pitää", vastasi tyttö ja vilkaisee hiuksiensa välitse pojan mustaan pörröpäähän, "muutoin taidat sinä olla kuin entinen poika, joka sanoi: aivan minua sääliittää pappi raukka, jonka pitää sukia itseään joka lauvantai, sillä minä suin tukkani joka joulunaatto, ja minä tiedän, missä pelissä silloin olen."

Kaikki yhtyvät nauruun. Ei sentähden, että tuo sukkeluus olisi uusi, vaan sentähden, että kalaa ja puuroa on tulella, ja sentähden, että joulu on jotain niin erinomaista.

Sitä paitsi on Hannu koko piikajoukon suosikki, jonkinmoinen kerubiini väentuvassa. Hänessä on jotain tuosta hurjasta lystillisyydestä, joka tulee siitä, ett'ei koko maailmassa ole niin mitäkään kadotettavaa, sekä tuollaista liukkautta, jonka synnyttää tottumus olla kaikkien syntipukkina ja kuitenkin kaikesta suoriutua.

Hannu ei ole etelä skoonelainen. Hän on tullut köyhästä metsäseudusta pohjoisesta päin ja hänellä on "färsiläisen" kuuma veri.

Hän alotti uransa kerjuupussi selässä ja vaellussauva kädessä, pienenä palleroisena, joutui sitte huonoimman laadun akrobatiseuraan, joka teki temppujaan vanhalla matolla maantientomussa. Seurueen mukana tuli hän taloon, ja isäntä teki pikaisen lopun hänen taiteilija-uralleen ottamalla hänet palvelukseensa tallipojaksi. Hänen veitikkamaisessa katseessaan oli jotain, joka synnytti vastustamatonta halua "tehdä hänestä jotakin".

Mutta se ei ollut niin helppoa.

Kuleksijanelämä houkuttelee selittämättömällä voimalla sitä, joka kerran on sitä maistanut, ja Hannu oli parahiksi saanut vaatteet päällensä ja lihaa laihoille luillensa, kun hän jo aivan odottamatta lähti ulos maailmaan omin neuvoineen "elämään taiteestaan". Kesällä se kyllä kävi laatuun, mutta kun talvi tuli, tuli Hannu takasin taloon, viluisena ja nälkääntyneenä, katuvaiset juovat suupielissä ja entinen veitikkamaisuus silmissä. Ja sitte hänet otettiin armoihin, sai uudet vaatteet, pääsi isännän suosikiksi ja kaikkien passaajaksi. Ei hänen työstään juuri puhumista ollut, eikä tarvinnut suuresti hänen sanoihinsa luottaa, sillä silmänpalvelija hän oli, ketterä käännteissään ja laiska luonnoltaan.

Ja nyt hän on ollut talossa toista vuotta.

Ei mene sitä päivää, jona ei joku uusi juttu tule liikkeelle hänestä, taikka joku muu kepponen, joka synnyttää äänekästä paheksumista ja salaista ihailua. Sillä huolimatta kaikesta pysyy hän suosikkina.

Joulun edellä sai hän esim. kotikutoiset sukat, paksut ja vastapestyt, niin että lämpimältä tuntui jo

niitä katsoessa. Mutta Hannu pitää mielellään käsirahaa, myi sukat ja kävi paljain jaloin isäntänsä vanhoissa saappaissa.

"Jalkojani niin varistaa, ett'en tule toimeen", sanoi hän tovereilleen. Ja kun alkoi tulla kylmä, oli hänellä tosiaankin vaikea tulla toimeen, mutta ei suinkaan varin tähden. Mutta eipä Hannu siltä valittanut. Leikkasi vaan peukalot uusista lietsinkintaistaan, niin oli hänellä mitä oivallisimmat töppöset.

Nyt on partavesi lämmintä, ja hän juoksee ulos kastrullineen, pitäen lystikseen säärensä väärässä ja varpaat sisäänpäin. Ovessa kääntyy hän heittäen vallattoman rohkean katseen tyttöihin, jotka palkitsevat häntä ihailevalla huudahduksella:

"Voi minun päiviäni, kuinka tuo poika on hullu!"

Se, joka on kasvatettu kaupungissa, voi tuskin mielessäänkään kuvailla, minkälaisia varustuksia joulu vaatii suuremmissa taloissa maalla — tuo homma ja rehme päivät pitkät ja monet yötkin viikkomäärin! Kynttilänkastamista ja teurastusta, klenettien keittämistä ja leipomista, — tekemistä aina äärettömiin saakka, mutta ilolla ne tehdään, sillä sittehän on joulu.

Juhlamieliala, kynttilät ja runsas ateria eivät tunnu miltään erikoiselta varakkaammalle; hän voi ottaa itselleen joulupäiviä, milloin tahtoo, hänelle joulu ei ole mitään ikävöitävää. Toista on orjallisesti raatavan maatyöntekijän, joka koko vuoden on saanut tyytyä raskaaseen työhön ja halpaan ruokaan. Hänelle on joulu loistava juhla, tienviitta, jonka mukaan hän täydellä syyllä jakaa ajanlaskunsa.

Tuollainen maakartano, joka sijaitsee kaukana kaupungista ja kaukana valtatieltä, on väkineen ikäänkuin pieni eri maailma. Eikä koskaan tuo yhteenliittyminen ole niin huomattava kuin juuri jouluna, jolloin kodin rajat määrätään tarkemmin kuin muulloin.

Pelkkä sana joulu riittää haihduttamaan huolen, tuon elatuksenhuolen, joka muulloin väijyy köyhää palkkalaista, jolla koko avarassa maailmassa ei ole muita varalähteitä kuin vahvat käsivartensa. Jouluna se on talo, joka maksaa, talo, joka antaa, jouluna ei voi mitään puuttua, jouluna ei kukaan ole unhotettu, ja joka torpparin tuvassa syödään sitä valkoista leipää, jota on paistettu talon uunissa. Se se juuri tekee jouluilon maalla niin täydeksi ja runsaaksi, se, ett'ei tarvitse ajatella kenenkään sinä iltana kärsivän nälkää, vilua tai pahaa kohtelua.

Pelto yhdistää työmiehensä yhdeksi kokonaisuudeksi, kuten meri omansa

Kaupungissa taikka kylässä on erilaisia töitä, erilaisia harrastuksia. Mutta maaseudulla on vaan yksi, ja se on maa. Se vaatii kaiken työn, se lahjoittaa kaiken varallisuuden ja siihen liittyvät kaikki toiveet. Se kutoo siteen näiden ihmisten välille, josta he itse eivät tiedä, mutta se side ei koskaan katkea, siksi jaetaan ilo, niinkuin on jaettu työ, siksi on joulu maalla suuri ja siunausta tuottava juhla, siksi valtaa se mielet selittämättömällä voimallaan.

Väentuvassa on kyökkipiika pöytää kattamassa. Sekin käy vallan toisin kuin tavallisesti.

Muulloin hän heittää lusikat hujan hajan maalaamattomalle pöydälle, panee leivän piharengin paikan eteen, panee maitopytyn pöydälle, ja niin on kaikki järjestyksessä. Veitsi on jokaisella taskussaan, kahveli ei tule koskaan kysymykseenkään.

Mutta tänä iltana katetaan pöytä valkoisella pitsireunaisella liinalla, jommoisia talonpojat käyttävät, ja mustuneen pölkynpään asemesta, jolla öljylamppua on pidetty, seisoo nyt pöydällä kirkkaaksihangattu kynttilänjalka, johon on pantu jättiläishaarakynttilä. Se ei ole vielä sytytetty, ja Karnalla on vaan valaistuksena päresoihtu, mutta pöytäliina itse valaisee! Iloisesti hymyillen luo hän katseen noille mustille seinille, kaikki on niin toisennäköistä kuin muulloin. Ja tänä iltana pannaan veitsi ja kahveli jokaisen kohdalle. Yhdestä kahvelista on haara katkennut. Ensin panee hän sen Hannun paikalle, tämä kun on nuorin ja vähäpätöisin, mutta sitte muuttaa hän mielensä ja työntää sen Vanhan-Ollin paikalle.

Sitte latjailee hän joulukasat, joihin kuuluu kokonaiset leivät ja vähän särvintä. Se on talon joululahja, eikä sitä ole aijottu paikalla syötäväksi. Tavallisimmin lahjoitetaan se sukulaisille, taikka lahjoittavat rengit sen n.s. "färe-qvenga'leen", s.o. sille mummolle, joka maksua vastaan paikkaa ja parsii heille. "Färä" se on skoonenkielellä.

Nyt ei enään ole muuta tehtävää kuin ottaa suuri puuhaarikka ja täyttää se oluella. Karna sytyttää kynttilän, sitte seisoo hän hetkisen ja katselee ympärilleen. Punainen naama loistaa tyytyväisyydestä, ja kynttilänvalo välkkyä hänen kosteissa silmissään.

Mutta Karna on ruma — sellainen kömpelö talonpoikaispiika vaan — ja hänellä on tallirenkijahnus

mielitettyinä tässä palveluksessa. Edellisessä hänellä tietysti oli toinen.

Jo alkaa kuulua raapimista ja tömistelemistä porstuasta. Rengit ne siellä tulevat, ja Karna kiiruhtaa ulos kannuineen.

Ensin tulee piharenki säveänä ja juhlallisena, ja tuhjasti huohtaen panee hän lakkinsa tavalliseen koukkuunsa.

Toiset seuraavat hänen esimerkkiänsä, ja sitte istuudutaan ympäri seiniä kiiltäväksi istutuille puupenkeille odottamaan, kunnes kala on kiehunut. Silloin tällöin sanoo joku jonkun sanan työstä ja ilmasta, hiljaa ja hitaasti, sentähden vaan, ettei oltaisi aivan vai, jota ei pidetä säädyllisenä.

Hannu istuu nurkassa uunin vieressä ja koettaa matkia toisten tapoja. Mutta silloin tapaa hän puolipäiväläisen katseen matkalla hänelle määrättyä joulukasaa kohden.

"Oletko nälissäsi?" sanoo hän irvistäen ja tuuppaa häntä kylkeen.

Puolipäiväläinen punastuu, mutta painaa kyynäpäänsä polviaan vasten näyttääkseen oikein välinpitämättömältä, kuten on soveliasta sille, jolla monet vuodet on ollut joulukakkunsa.

Karna tulee sisään oluthaarikkoineen, ja heti sen jälkeen kannetaan ruoka sisään: voita ja hienoa leipää, särvinvati ja keitettyä makkaraa, ja sitte itse pääruokalaji, lipeäkala perunoiden kanssa.

Piharenki Olli nousee ja menee pöydän luo. Se on merkki. Jokainen istuutuu paikalleen. Olli yksinään pöydän yläpäähän, häntä vastapäätä, alapäähän, Vanha-Olli, entinen piharenki, nykyään vaan jonkinmoinen talonkalu.

Yksi paikka on tyhjänä.

Kyökinovelta kuuluu kiihkeästi kuiskailevia ääniä. Siellä on kankuri Kerttu, joka kursailee eikä tahdo tulla pöytään. Eukko tahtoo olla vaatimaton: hänkin tahtoo syödä kyökissä. Mutta se tietysti ei voi käydä laatuun; hänethän on vieraaksi kutsuttu. Hänellä ei ole miestä eikä lapsia, ja mitä hän yksin istuisi tuvassaan juuri jouluaattona! Ja nyt sitä kursaillaan niin paljon kuin ennätetään.

Emännöitsijä se sitte asian ratkaisee.

"Nyt me emme enää puhu siitä, sillä tuossa näkee Kerttu paikkansa", sanoo hän ääntäen sanat teeskennellyn puhtaasti, jolla hän tahtoo osottaa, että hän on tottunut seurustelemaan "parempien ihmisten" kanssa.

Ja sitte tulee Kerttu pöytään.

Ei kukaan miehistä huoli katsoa häneen, kun hän istuutuu heidän joukkoonsa. Kun ei armasteleminen voi kysymykseen tulla, on talonpoika jäykkä naisia kohtaan, ja "kohteliaisuudesta naisille" ei ole puhettakaan. He eivät teeskentele, vaan antavat naisväen tulla toiseen sijaan, vallan luonnollisesti.

Piharenki ottaa eteensä, toiset samaten ja ruvetaan syömään niin hitaasti, kuin olisi se heille suorastaan vastenmielistä. Hyvä tapa sen vaatii.

Piharenki ei ole ainoastaan työnjohtaja, juhlallisemmissä tilaisuuksissa hän sitä paitsi on seremoniamestari. Ja vanhan suunnan piharengit ne tietävät arvonsa. Olli ei koskaan antaisi anteeksi, jos joku ei häntä kylliksi kunnioittaisi. Tuossa hän istuu pöydänpäässä, hyväluontoisena, perin rehellisenä ja tyhmänä. Hän on kuin vanha pässi. Tylsä kasvojenilme, pitkälti kaareva nenä, lammasmaisesti nyrpistetty suu ja likaisenkeltainen leukaparta tekevät tuon yhtäläisyyden silmiinpistäväksi.

He syövät, ikäänkuin tahtoisivat venyttää tämän juhla-aterian loppumattomiin, niin nautintorikas se on. Kun on päästy puuroon saakka, alkaa puhelu sujua, ja kun kakut tulevat, on nuorilla vaikea hillitä hilpeyttään, mutta niin kauan kuin pöydässä istutaan, täytyy malttaa mieltänsä — Oili ei kärsisi "kujeita".

Emännöitsijä — jonka arvo ei salli hänen syödä tuvassa renkien luona tai kyökissä piikojen luona, ja jonka pelkän herrasmaisuutensa tähden on pakko syödä jouluruokansa yksin ruokakamarissa — tulee itse tuomaan hilloa. Hän on niin armollisen näköinen, että Kerttu uskaltaa lausua kohteliaisuuden:

"Neitsyen klenetit ovat vallan mainioita."

"Niinkö Kertun mielestä? Tee hyvin ja ota yksi lisää."

"Suuri kiitos, mutta häpeähän se on", sanoo Kerttu säädyllisesti; "missä neitsyt keittää klenettinsä,

kun ne tulevat niin hyvät?"

"Minä ne keitän vaan rasvassa."

"Niin, sitäpä minä! Minä keitän niitä ihrassa, mutta ne eivät tule likimainkaan niin hyviä."

Emännöitsijä koettaa pidättää hymyä ja lähtee huoneesta.

Yleinen tyytyväisyys vallitsee pöydässä. Vanhan-Ollinkin kasvoihin varastautuu jotain hymyilyntapaista, joka kerran kuin hänen naapurinsa, tallipoika, puoleksi kuiskaten sanoa sutkaisee jonkun sukkeluuden.

Omituinen suhde on noiden kahden välillä. Selvää on, että poika ihailee Ollia, mutta tämä ei ole koskaan häntä huomaavinaan ja käyttäytyy kuni suurempi koira, joka puoleksi hämillään, puoleksi hyvillään suvaitsee jonkun pentukoiran pyrkimisiä tuttavuuteensa. Puhua pojalle, se ei koskaan voinut tulla kysymykseen. Olli ylipäänsä ei puhu koskaan kenellekään. Hän istuu vaan ääneti ja nyreänä halveksitulla paikallaan, luisevana ja sitkeänä, seitsemänkymmentä vuotta niskassaan ja tuskin yhtäkään hiuskarvaa päässään. Ennen se oli hän, joka johti kaikkia, mutta nyt, kun hänellä ei ole kylliksi voimia kyyristyneessä selässään eikä enää jaksa käydä etunenässä työssä, nyt on hänet heitetty romunurkkaan, ja hän eläisi armoilla, joll'ei hän olisi niin kätevä, että osaa tehdä seinäkelloja oman mallinsa mukaan. Kaikkina näinä vuosina on piharenki Olli joka päivä saanut suureksi tukaluudekseen nähdä viralta poisspannun edeltäjänsä istuvan häntä vastapäätä pöydässä. Häntä oikein ahdistaa ukon tyly pilkkahymy ja se säälimätön arvostelu, joka välähtelee hänen tuuheiden kulmakarvojensa alta. Sentähden hän inhoaa ja karttaa häntä, he eivät koskaan vaihda sanaakaan keskenään.

Kun ateria on loppunut, ja kun vielä pöydässä istutaan, alkaa Olli virren. Hänellä ei ole ääntä nimeksikään, mutta hän vaan vetelee tärähdytellen vanhan kansan tapaan. Toiset laulavat myös.

Virren loputtua kulkevat he hanhenmarssissa arvonsa ja järjestyksensä mukaan herrasväen huoneisiin.

Olli piharenki ottaa jokaista perheenjäsentä kädestä, tekee vinoimman, kömpelöimmän kumarruksensa ja sanoo:

"Iloista ja riemuisaa joulua ja kaikkea, mikä on mieluista ja hyvää!"

Toiset tekevät niinkuin hän.

Sitte kun on jälleen päästy tupaan, on joulunaaton virallinen puoli lopetettu, ja nyt pääsee hilpeys valloilleen. Pöytä tyhjenetään ja siirretään syrjään, niin että saadaan tilaa tuvassa. Ja sitte alotetaan leikit.

Niin hitaalta kuin skoonelainen näyttääkin, on hänellä kuitenkin tyhjentyvätön varasto leikillisyyttä ja iloisuutta. Leikit käyvät iloisesti ja innokkaasti, kengät kolisevat, nauretaan ja melutaan aika lailla. Sillä enimmäkseen he leikkivät panttileikkejä. Pantit lunastetaan aimo muiskuilla, kaikki käy niin ujustelematta kuin mahdollista. Sukkeluuksia ja komppia satelee, toinen toistaan törkeämpiä; tietää siinä leikissä olevansa. Puolipäiväläinen, joka ei ollut mukana ruutia keksittäessä, on pahassa pulassa Hannun tähden, jolla aina ovat naurajat puolellaan. Viimeinen pantti on hänen, ja Hannu määrää:

"Mene komeroon ja sano Pilatus silmälläsi ja Herodes varpaallasi, mutta sinun pitää sanoa niin, että se kuuluu."

Puolipäiväläinen mennä löntystää komeroon ja alkaa pitää aika meteliä puukengillä ja luudilla.

"Pistä sormet silmiisi ja näytä hampaasi, niin tulee tähdenlento", huutaa Hannu hänen jälkeensä. Ja puolipäiväläinen huutaa:

"Pilatus silmälläsi ja Herodes varpaallasi."

"Kummanko sinä sanoit silmälläsi, ja kummanko varpaallasi? Sillä minusta tuntui, että sinä sanoit kaikki suullasi", ivaa Hannu ja saa palkinnokseen kaikuvan naurun.

Hän on päivän sankari. Ja sitte leikkiä jatketaan, Kun kello lyö kaksitoista, erotaan, ja kohta on talossa hiljaista.

Mutta ulkona sataa lunta niin tyynesti ja tasaisesti, tuumitaan jo ajaa reellä aamukirkkoon.

1885.

Höytytuhkaa.

Tuli melkein pimeää, joka kerran kun valkea uunissa veti henkeä ja tuli imeytyi halkojen väliin. Mutta kun se taas ilmi leimahti, alkoivat kaikki varjot liikkua ja eloa oli joka heijastuksessa. Ryhmän, joka oli pimeään peittynyt, erotti nyt selvästi samoinkuin huonekalujen tummanruskean sametin ja huoneen raskaat uutimet. Kaikki oli niin värikästä ja niin pehmeätä ja niin runsasta.

Nuorempi sisar loikoi matolla, kyynäspäät vanhemman polvilla, leuka käsien nojassa ja katse kiintyneenä hänen kasvoihinsa. Tuli valaisi niitä leimuavalla loisteellaan ja loi niihin lämpimän, kellahtavan värivivahduksen. Iho oli tumma, hieman kuihtunut, silmät tummanharmaat, pitkäripsiset ja ruskeahkojen varjojen ympäröimät.

Hän oli puoleksi pitkällään nojatuolissa, nojaten niskaansa sen reunaa vasten, niin että yläruumiin voimakkaat muodot selvästi esiintyivät. Ryhdissä ja kasvojenilmeessä oli jotain välinpitämätöntä kuten sillä, joka on ylenmäärin varma itsestään, — tuollaista veltostunutta väsymystä, joka vielä voi olla rakastettava, mutta jolla ei enää ole mitään, mihin pyrkiä.

Pukimena oli hänellä harmaa aamunuttu, mustalla silkkiPLYSSillä koristeltu. Jalat olivat ristissä tulipesän vaskisella kaiteella, ja nuori tyttö oli painautunut hänen polveansa vasten, niin että hame oli syrjään siirtynyt, jättäen näkyviin jalkarinnat ohuine silkkisukkineen ja somine aamukenkineen, jotka olivat harmaat ja turkiksilla reunustetut.

Sisarukset istuivat ääneti. Valkea oli vasta sytytetty, puitten välissä suhisi ja kihisi, siellä täällä näkyi mustunut reuna, jota pitkin tuli kiiteli ylös ja alas.

"Mitä sinä ajattelet?" sanoi nuorempi vihdoin.

"Minä en ollenkaan ajattele. Minä vaan vaivun jonkinmoiseen nirvanaan, tunteettomuuden nautintoon. Siltä mahtaa tuntua, kun vanhenee."

"Vanhenee! Uh!"

"Etkö sinä luule silläkin olevan viehätystään?"

Emmy pudisti päätään.

"Onpa niinkin — täydellinen raukeaminen, välinpitämättömästi ja laiskasti, kyllähän sen voit ymmärtää", sanoi vanhempi vakuuttaen. "Pelkästään tämä istuminen valkean ääressä" — hän sulki silmänsä ja liikkutti kättään edes takaisin ilmassa — "etkö voi ajatella, kuinka minä siitä voin nauttia? Kuinka koetan saada kiinni ja pidättää tätä tunnelmaa? — En vielä, sillä alussa on valkealla kaikenmoisia oikkuja ja kujeita, ja jotain kiihoittavaa on siinä, kun parhaallaan hämärässä istuessaan yht'äkkiä tulee valoon, ennenkuin tietää sitä aavistaakaan, ja sitte tuo tuli niin ahnaasti leimuaa ja nuoleksii ja syö. Mutta sitte ... kun halot ovat hajouneet pieniksi hehkuvanpunaisiksi palasiksi, jotka ratisevat kun niitä hämmentää, ja loistavat niin kuumasti! Siinä on sellaista omituista voimaa ja eloa. Jokainen pieni hiili tuntuu elävän ja hengittävän, ne välkkyvät ja leimuavat, ja niihin muodostuu mitä kummallisimpia kuvia. Ja kun sitte höytytuhka tulee —! Ensin peittää hienon hieno tomu polttavaa kuumuutta, sitte se muodostuu höytäleiksi ja hiuteiksi, jotka ovat niin pehmeitä ja keveitä, että yksi ainoa hengähdys saisi ne pölähtämään ylös, korkealle ylös; mutta ne ovat hiljaa ja ainoastaan värisevät lämpimässä. Lopuksi niistä tulee harmaanvalkea peitto, mutta alla elää tuli vielä hiilissä, kuten aatokset ja tunteet... No, jopa jotakin! Kaikkia sitä tuleekin ajatelleeksi."

"Se tulee siitä, että olet niin yksin."

"Oletko sinä hullu!" Maria katsoi ylös. "Tiedätkö, miten monta iltaa olen saanut olla yksin koko talossa? Kolme. Sanoo kolme. Tämä on neljäs. Ja nyt, jos asia tarkoin otetaan, en olekaan yksin." Hän kumartui eteenpäin ja hämmenteli valkeata.

"Saattaapa olla yksin, vaikka onkin seuraa."

"Kuinka mahtuu niin paljon viisautta tuollaiseen pikku päähän?"

"Uh, sinä olet niin ... niin ... sinä olet niin kuin olisit puusta."

"Saa nähdä, millaiseksi sinä itse tulet, kun olet ollut naimisissa jonkun yhdeksän, kymmenen vuotta."

"Minä en koskaan voi tulla sellaiseksi kuin sinä."

"Ethän toki. Sinä et luule, että me kaikki olemme kerran samaa virttä vetäneet."

"Mutta rakkaus..."

"Voi, säästä minua!"

"Niin, sinä teet pilaa kaikesta, mutta siitä minä en välitä. Minä sanon sittenkin, että tuntisin itseni äärettömän onnettomaksi, jos John ja minä kerran voisimme tulla niin välinpitämättömiksi toistemme suhteen kuin sinä ja Karsten. Mutta se olisikin mahdotonta."

"Jos sinä ja John tulette tekemään toistenne hauskuudeksi puolet siitä kuin Karsten ja minä, niin voit olla iloinen."

"Kyllä kai! Tehän elätte kumpikin omalla tahollanne."

"Siinäpä se juuri on salaisuus, juuri sentähden onkin meidän avioliittomme niin onnellinen."

"Sellaista onnea minä en tahdo."

"Et, tietysti. Sinä ja John, te tulette istumaan käsi kädessä kahdenhengen-sohvassa kuolinpäivääne saakka. Siitä sitä hauskuutta riittää."

"Maria, jos et olisi muuta kuin kylmä! Mutta välistä minusta tuntuu, kuin sinä olisit ilkeä, — kuin sinulle ilkeys tuottaisi iloa."

"Joko valkea kuin lumi tahi musta kuin syysi, tietysti."

"Niin, sinä naurat! Mutta minä olen kerran nähnyt sinut sellaisena, ett'en koskaan elämässäni sitä unohda."

"Se kuuluu kamalalta kuin kummitusjuttu! Pikkuruinen ottaa kaikki niin kiivaasti; niin ei pidä tehdä."

Hänen ääneensä tuli jotain hyväilevää, ja hän veti nuorempaa sisarta likemmäksi itseään. Tämä heitti, äkillisen hellyyden valtaamana, käsivartensa hänen kaulaansa ja nojasi päätänsä häntä vasten. Pehmeä, lämmin verka tuntui niin suloisesti poskea hivelevän.

"Minä pidän sinusta niin paljon, Maiseni", kuiskasi hän arasti, "mutta juuri silloin, kun sinä joskus satut olemaan ystävällinen minulle, tulee se taas mieleeni."

"Mikä?"

"Siitä on monta vuotta. Sinä olit kotona käymässä. Isä ja äiti pitivät suuret kestit sinun tähtesi. Tuli puheeksi, minkätähden Kristofer Hanson oli matkustanut Brasiliaan. Kummasteltiin, miksi hän niin äkkiä keskeytti uransa täällä. Joku oli nähnyt hänet, kun hän asemalla sanoi jäähyväiset vanhemmilleen. Se oli ollut kohta, joka olisi voinut kivenkin hellyttää. Sekä hän että vanhukset olivat yhtä lohduttomia."

"No, mitä sitte?"

"Kun ne siitä kertoivat, käännyt sinä pois päin, ett'ei kukaan näkisi, kuinka sinua nauratti."

"Mitä joutavia! Eihän siinä ollut mitään naurettavaa."

"Ei. Ei se ollutkaan mitään tavallista naurua; se oli pilkkairvistys, niin halpamainen, niin vihamielinen, niin ilkkuva..."

"Herra Jumala, kuinka sinä olet liioitteleva!"

"Se oli kovinta, sydämmettömintä, mitä elämässäni olen nähnyt."

"Sinä oletkin nähnyt näkyjä. Minä olin tietysti ikävystynyt noihin hempeämielisiin kertomuksiin, ja haukotuksesta on sinun mielikuvituksesi saanut pilkkairvistyksen. Niin saattaa tapahtua niille, joilla on taipumusta romantisuuteen, mutta sitä ei ole minulla."

"Minä olen päättänyt ottaa selkoa siitä, mitä oli Kristoferin ja sinun välilläsi."

"Välinpitämättömyyttä suuressa määrin."

"Tiedät sinä ainakin, ett'ei hän tuntenut itseään välinpitämättömäksi sinua kohtaan."

"Jos tietäisit, miten typerää tämä lörpötys on!" lausui vanhempi kärsimättömästi.

"Mutta miksi sinä koetat sotkea pois päivänselvää totuutta? Sinä tiedät, että hän matkusti epätoivoissaan. Sinä tiedät, että se oli sinun tähtesi."

"Ennen sanottiin aina, että minä olin vallan riutua onnettomasta rakkaudesta häneen. Kun menin naimisiin, loppui vihdoin se loru, ja kun hän sitte lähti, saatiin tuo toinen selitys. Siinä on sinulle selvä totuus... Juoruja, lapsi kulta, ei mitään muuta."

"Mutta sinä olit kihloissa hänen kanssaan."

"En koskaan."

"Olitko sitte antanut hänelle rukkaset?"

"Hän ei koskaan ollut kosinut minua."

Syntyi hetken äänettömyys. Tuli leimusi, niin että huone kävi valoisaksi, suhahti ylöspäin ja paukahteli välistä puiden pahkoissa.

"Maria, onhan se kerrassaan mahdotonta, ett'ei tyttö näkisi, kun joku mies hänestä pitää?" sanoi hän.

"Siinä olet oikeassa", vastasi toinen toisella äänellä kuin ennen, "ja minä tahdonkin sanoa sulle jotain, jota tähän saakka kenties olen ollut liian turhamainen itsellenikään tunnustamasta. Kristofer puheli kanssani noin hiukan keikailemalla, niinkuin hän olisi puhellut tusinan muun tytön kanssa, jos niitä olisi ollut. Mutta me asuimme niin yksinäisessä paikassa eikä meillä ollut naapureja. Minä koetin kiehtoutua hänen huomionsa ja pieniin kohteliaisuuksiinsa, aivan samoin kuin olisin tehnyt tusinalle muulle nuorelle herralle, jos niitä olisi ollut. Siinä tosiaankaan ei ollut mitään romaanin aihetta. Mutta nuorien tyttöjen täytyy saada romaani, saivatpa sen sitte mistä hyvänsä. Ja minä en ollut muita viisaampi. Siinä on koko juttu! — Mitä nuoriin herroihiin tulee, niin he eivät tarvitse kääriytyä niin romanttilliseen harsoon. Minä luulen, että Kristofer katseli minua hyvinkin kylmin silmin."

"Mutta Maria!"

"Niin, tietysti sinusta on tämä herjaavaa puhetta, koska itse olet juuri keskellä romaaniasi. Iloitse sinä siitä, niinkauan kun se on uusi ja kaunis kuin kihlasormuksesi, mutta elä toki Herran tähden viitsi kullata vanhaa romua. Minä myönnän, ett'ei minulle olisi ollut vastenmielistä Kristoferin sydämen valloittaminen; se oli oma onneni, ett'en onnistunut, ja — usko minua! — kyllä hänellä oli pahemmin pakoittavia syitä keskeyttää uransa täällä kotona, kuin tuollainen vähäinen mieltymys olisi ollut."

Hän puhui tyynesti, osoittamatta vähintäkään mielenliikutusta, ja katsoi koko ajan tuleen. Hänen silmänsä olivat puoliummessa vahvan valon tähden, niin että niistä vaan juova loisti silmäripsien välistä.

"Miksi sinä valehtelet minulle! Olenhan minä itse todistaja siihen, että hän sinusta piti", huudahti nuorempi nuhtelevasti.

"Sinä?" Siimat aukenivat ja hän katsoi sisareen.

"Niin, minä!"

"Sinähän olit lapsi!"

"Mutta sellainen lapsi, jonka kanssa puhellaan. Ja sinä tiedät, kuinka paljon minä pidin Kristoferista."

Jotain pakon ja levottomuuden sekaista kuvastui vanhemman kasvoissa. Hän nousi yht'äkkiä, työnsi sisaren syrjään ja meni ikkunan luo, jonne valopiiri ei ylettynyt.

Emmy katsoi kummastellen hänen jälkeensä, sitte hän juoksi esiin, tarttui hänen käsiinsä ja katsoi huolestuneena hänen kasvoihinsa. Ne olivat rypistyneet kuni tuskasta tai vihasta, mutta siellä oli niin hämääkää, että kasvojenpiirteet vaan hämöttivät.

"Etkö sinä sitä tiennyt?"

Ei tullut vastausta. Huulet puristuivat yhteen kuni kovassa taistelussa.

"Se ei ole totta. Sinä vaan kuvittelet mielessäsi", sanoi hän äkkiä. Hänen äänensä kuului kalsealta, ja hän sysäsi sisaren luotaan.

Tämä aivan ällistyi. Hän näki, että hän oli koskettanut johonkin, mutta ei tiennyt mihin. Maria seisoi kasvot käännettyinä puutarhaan päin ja molemmat kädet ikkunanpieleen nojaten, — hän ei liikahtanut eikä sanaakaan lausunut, mutta yönötun verka kohosi ja painui kiivaasta hengityksestä.

Tuskainen aavistus valtasi nuoremman.

"Maria, suo anteeksi!" Hän hieroi hyväillen päätään sisaren olkapäätä vasten.

"Mitä minun on anteeksi annettava?" Ääni kuului haaveksivan vienolta. Ja sitte vallitsi taas hiljaisuus, niin hiljainen, että he saattoivat kuulla hienon ratinan, kun hiilet vaipuivat kokoon uunissa.

He seisoivat ääneti hetken.

"Tule kertomaan", sanoi Maria.

He menivät takaisin paikoilleen. Emmy laskeutui matolle pää sisaren polvea vasten, mutta tämä nojasi otsansa kättään vasten, ikäänkuin saadakseen varjoa silmilleen.

Hämärä peitti pehmeänä ja lämpimänä huoneen; nyt vasta näyttivät hiilet oikein kiiluvanpunaisilta.

"Sinä taidat suuttua", sanoi Emmy.

"Suuttua? — oh, kuinka sinä voit luulla!"

"Niin, se oli sinun häissäsi. Minua nukutti ja minä heittäydyin pitkäksi naisten toalettihuoneen sohvalle ja vedin pari saalia peitokseni. Ja siinä parhaallaan maatessani tuli kaksi morsiusneitosta sinne. Minä tietysti olin makaavinani, eivätkä he minusta sen enempiä piitanneet. He puhuivat Kristoferista. Toinen heistä oli huomannut, kuinka kalpea hän oli vihkimisen aikana ja että hänen oli täytynyt nojautua seinää vasten, ikäänkuin maailma olisi mustennut hänen silmissään. Toinen oli tullut etehiseen aivan hiljaa, siellä oli hämärä, Kristofer käveli edes takaisin ja väänteli käsiään; tyttö hiipi pois hänen huomaamattaan. Mutta samalla kuului, kuinka sinä nauroit siellä sisällä vieraiden luona."

"Nuoret tytöt ne näkevät onnettoman rakkauden joka nurkassa!"

"Niin, mutta sitte minä menin itse ulos verannalle. Se oli sellainen kolkko syysilta, muistathan, ja minä menin ulos vaan sentähden, että luulin Kristoferin siellä olevan. Siellä hän olikin, — istui yksinään penkillä. Sisällä tanssittiin, ja ovet olivat kiinni, teidät saattoi nähdä, mutta meillä oli ulkona pimeä. Minä istuin hänen polvellaan ja painauduin häntä vasten. Oli kylmä, ja hänen päällystakkinsa sai riittä meille molemmille."

"Ja sitte hän sanoi...?"

"Niin..."

"Ei, ei, älä sano mitään!"

Emmy katsahti nopeasti ylös. Oliko hän taas saattanut hänet pahoilleen?

"Ja hän sanoi sinulle, että hän oli pitänyt minusta?"

Maria oli ottanut kätensä silmiltään, se oli veltosti tuolinkarmilla, ja hän nojasi niskaansa selkänojaa vasten, niin että himmenevä loiste valaisi hänen kasvojaan. Katse tuijotti ulos avaruuteen, syvänä ja loistavana; huulet hymyilivät, vienosti, ikäänkuin salaa. Tuo oli iloa, liian suurta, voidakseen sanoiksi puhjeta.

Emmy yhä enemmän hämmästy; tätä hän ei voinut käsittää.

"Tulitko siitä iloiseksi?" sanoi hän vitkastellen.

"Iloiseksi?" Maria hymyili salamielisesti ja lämpimästi. "En tiedä."

"Mutta kuinka sinä voit olla iloinen nyt, — kun se on liian myöhäistä?"

"Ah, kunhan minä edes saan ajatella, että olisin voinut antaa myöntävän vastauksen!"

"Mutta olisitko sinä sitä toivonut?"

"Olisin sen tehnyt; Jumala sen tietää, että olisin sen tehnyt! Kun minä seisoin morsiuspuvussani, olisi hänen vaan tarvinnut sanoa yksi sana, ja minä olisin repinyt sen päältäni ja mennyt, mennyt niin köyhänä kuin olin, mennyt läpi häpeän ja kaiken — ajattelematta mitään muuta kuin häntä."

"Ja sinä voit olla iloinen, ett'et sitä tehnyt?"

"Voi lapsi, en tahdo koskea harhaluuloihisi. Se olisi kenties syntiä. Mutta se — naimisiin meneminen — se on vallan toista kuin toisistaan pitäminen. Kulkea kuhnustaa läpi elämän yhteisessä köyhyydessä, syödä toistensa leipää ja painaa toisiaan huolillaan, se on toista kuin muistella toisiaan näin... Oh, kun ajattelen, että olisin voinut mennä naimisiin hänen kanssaan!"

"Mikä materialismi!"

"Tahi päinvastoin... Mutta sanoppa, Emmy, miksi et ole minulle tätä koskaan ennen sanonut kuin nyt?"

"Minä ajattelin aina tuota pilkkahymyä. Minä pelkäsin sinua, ja minä pidin Kristoferista. Mutta kuinka saattaa sinulla olla iloa siitä, että hän sinusta piti, kun sinä kuitenkin menit toiselle naimisiin?"

Maria istui ja katsoi alas, silitellen Emmyn pieniä käsiä omilla suurillaan.

"Etkö voi sitä käsittää," sanoi hän, "miltä tuntuu ajatellessa, että kaikki tämä — joka mulla on muistossa — ei ole valheellista, ei ole sisällystä vailla, vaan että siinä oli totta, vaikkapa kuinkakin vähän?"

"Mutta jos se olisi rakkautta..."

"Älä joutavia! Sinä, joka olet kihloissa, uskot tietysti vielä sellaista, mutta minä en. Se kuuluu niihin juttuihin, joita kerrotaan pienille kilteille tytöille, ja joissa vaan on se vika, ett'eivät ne koskaan ole tosia. Rakkautta? Ei! Se, minkä minä tunnen, on vaan tunnelma, — jotain hienoa ja haihtuvaa, ikäänkuin tuulen tuoma tuoksu, joka muistuttaa nuoruudesta ja kesäisestä ajasta. Mutta sitä te nuoret ette ymmärrä. Se vaan on meitä vanhoja varten."

Harmaanvalkea, ohut, värjäjävä kalvo oli vetäytynyt hiilien yli, ja loiste, joka uunista levisi, oli niin himmeä, että kasvojenpiirteitä tuskin saattoi erottaa ja niiden ilmettä ainoastaan aavistaa. Sentähden valtasi heidät molemmat hämärän houkutteleva vapaus, jolloin sanat helposti sujuvat ja ääni, vallan tietämättä, vaihtelee, vivahtelee ja väreilee.

"Miksi sitä kieltäisin?" jatkoi Maria lauhkeasti. "Kenties minä rakastin häntä, ja kenties se ei ole ollenkaan oikea sana. Minä tiedän vaan, että se ennen on tuntunut häpeältä, ja ett'ei se nyt enää siltä tunnu."

"Häpeältä?"

"Niin. On vääryyksiä, joita on häpeällisempi kärsiä kuin tehdä. Ja vääryyden hän teki minulle, — siinä, ett'ei hän koskaan antanut minun päästä selville siitä, mitä hän ajatteli. Se puolinaisuus tuli synniksi, joka lopulta sai minut häntä kammoksumaan kuin kiusanhenkeä. Sillä päivät ja yöt ahdisti minua se ainoa ajatus: olinko minä jotain hänelle, vai oliko se kaikki leikkiä. Minä kartoin häntä, mutta hän minut aina etsi. Siitä ei ruvennut tulemaan minkäänlaista loppua. Hänen käytöksensä oli niin epäselvää, että tuntui siltä, kuin tahtoisin hän vaan houkutella minut esiin ja sitte vetäytyä takaisin. Ja minä olin liian ylpeä antautuakseni *sellaiseen*. — Nainen rakastuneena mieheen, joka ei hänestä huoli. Huu, ei! — Siksi tuli minustakin kuin arvoitus; hän ei koskaan tiennyt, mitä hänen oli minusta ajateltava."

"Siinäpä se on! Nyt minä ymmärrän. Hän sanoi, että naiset sellaiset kuin sinä ovat maan kirouksena ja että, jos hän tietäisi minun tulevan sinun kaltaiseksi, niin hän heittäisi minut luotaan kuten myrkyllisen eläimen ja polkisi päälleni."

"Vaiti, Emma!"

Hiilet kiiluivat himmeästi tuhkaverhonsa alta. Huoneessa oli aivan pimeä.

"Jos sinä nyt hänet kerran tapaisit, mitenkä sinä silloin...?"

Maria ei vastannut; mutta hän kumartui alas ja suuteli Emmyn sileäksi kammattua tukkaa.

1885.

Elämään kyllästynyt.

Keskellä vanhaa pyökkimetsää oli tumma, syvä metsälampi; kiiltävänä ja liikkumaton se kuvasti puiden latvat, samalla kun suuret vaaleanvihreät lumpeenlehdet imeytyivät sen pintaan, pitkin rantoja, missä kaislat kasvoivat ja olivat jo siemenellä.

Aurinko paistoi lehväkaarrokseen ja teki sen läpikuultavan vihreäksi, mutta ei ainoakaan säde läpi päässyt, tuskin ruohonkorttakaan kasvoi maassa, joka tuntui hyllyvän jalan alla — pehmeänä kuivien lehtien ja oksien peitossa, suojassa kesän kuivuudelta.

Ilma oli viileä ja puiden tuoksua täynnä; milloin joku lintu liverryksen helähytti, kaikui se korkeiden, hoikkien puiden välitse kauas, kauas. Metsäkauris pilkisti esiin pyökki- ja pähkinäpensaikosta, mutta katosi hiljaa taas. Ja sitten kaikki oli yhtä hiljaista kuin ennenkin.

Mutta kaukana metsäpolulla liikkui jotakin, se lähestyi hitaasti, se ikäänkuin kasvoi esiin puiden varjoista ja muodostui naisolennoksi, joka jäykkänä asteli eteenpäin, melkein liikkeittä, ikäänkuin liukuen pitkin polkua.

Hänen kasvonsa olivat jäykät, niinkuin hänen käyntinsä, ne olivat umpinaiset ja näyttivät kuoleman surun jäytämiltä. Kasvoista näkyi, että ne ennen olivat olleet kauniit, nyt ne olivat vaan selväpiirteiset; iho oli harmahtavan kalpea, ja silmien alla oli ruskeahkot varjot unettomien öiden jäleltä. Vartalo oli hoikka, laihtunut, mutta olkapäät vielä pyöreät.

Hänellä ei ollut hattua päässä, ja sileäksi kammattu tukka oli kääritty päälaelle kreikkalaiseksi solmuksi, kiiltävällä värillään merkiten niskan rajapiirteet. Ainoastaan ohimoilla häämöitti muutamia hopeanharmaita hiuksia tummien välistä yksinäisinä säikeinä.

Hän kulki pää alaspäin, raskaissa mietteissä, hidastelevin askelin, ikäänkuin kiiruhtamista peläten. Sitte hän äkkiä pysähtyi ja katsoi ylös, — antoi katseensa sujua yli seudun, yli tumman metsäjärven, puiden runkojen välitse, kauas pois, missä kaikki piirteet sulivat yhteen vihreänsiniseksi valoksi. Tummissa silmissä olivat intohimot hiiltyneet mustaksi kolkkoudeksi, tyyni ja synkkä oli katse, joka tutkien katseli kaikkea, ikäänkuin mitaten sen arvottomuutta; kylmä, kova katse, johon auringon valo ei voinut lämmön vilahdustakaan sytyttää.

Kuollut epätoivo kuvastui suljettujen huulten ympärillä, ja kädet puristuivat ristiin valtaavan tuskan pakosta; katseeseen tuli etsivä ilme, äänetön pelastuksen-huuto; sitte se taas tuli levolliseksi, ja se liiti kaiken yli, mitä täällä eli ja kasvoi, katsellen sitä kuni jotain ainiaaksi vierasta, ja vaipui sitte taas itseensä hengeltä tuomitun vaikeasti saavutetulla levollisuudella.

Nainen asteli edelleen, hitaasti ja mietteissään kuten ennenkin. Veden reunalla, jossa maa alkoi viettää, hän seisautui ja nojautui puuta vasten, joka kallistui veden yli. Hän oli niin itseensä vaipunut, ett'ei huomannut pienten lapsenjalkojen tallustelemista. Ikäänkuin ilmisaatu pahantekijä hän säpsähti, kun heikko, pieni ääni lausui:

"Täti."

Hän kääntyi hitaasti, peittääkseen teeskennellyllä tyyneydellään pelästystään.

"Mitä tahdot?" Tummat silmät kiintyivät pienokaiseen niin tunteettomasti, kuin olisi hän ollut matelija, jonka hän sormellaan olisi voinut pois näpähyttää.

"En mitään", vastasi poika.

Täti katsoi häiritsevään pienokaiseen niin moittivasti, että tämä nähtävästi joutui hämille. Hän kesti katseen voimatta siihen vastata, istuutui tiheään ruohokkoon, joka rannanvieremällä kasvoi, ja katsoi alas veteen vanhamaisen totisena.

"Ken sinut tänne lähetti?"

Kalpeissa naisenkasvoissa värähteli harmi suljetun suun pielissä, ja ne värähdykset vivahtivat ilkeyden katkeraan hymyyn. Vartioittu katsoi vartijaansa itsepintaisesti kuin se, joka voi odottaa. Vihdoin tämän vieraan olennon läsnäolo kävi hänelle liian sietämättömäksi; hän kääntyi ja läksi astumaan sisemmä metsään. Pienokainen nousi, juoksi pari askelta, ennättääkseen mukaan ja kulki sitte hänen rinnallaan häiritsemättä häntä sanallakaan ja häneen katsomattakaan.

Nainen kulki, ikäänkuin poikaa ei olisi ollutkaan, viitsimättä häneen katsahtaakaan ja huolimatta vähääkään hänen kompastelevista pikku jaloistaan.

Viimein hän katsoi poikaan.

"Eikö ala väsyttää?"

"Ei, minä kyllä saatan mukana kulkea."

Poika sanoi sen, ikäänkuin se suuri palvelus, minkä hän tiesi tädille tekevänsä, tuottaisi hänelle niin suurta mielihyvää, ett'ei hän voisi väsymystä tuntea.

Polun vieressä oli puoleksi lahonnut puupenkki, nainen istuutui sille, ja poika heittäytyi maahan.

"Jos sinua haluttaa, niin saat kyllä juosta pois leikkimään."

"Kiitoksia, mielelläni jään tänne."

Mahdotonta oli sanoa pojalle, että hän oli haitaksi, sanat eivät ottaneet suusta lähteäkseen. Lapsen

suhteen hän ei voinut olla niin väliäpitämätön kuin hän olisi aikaihmissen suhteen ollut.

Hänen täytyi alistua. Syntyi pitkä äänettömyys. Kun pienokainenkin yhä vaan oli hiljaa, tuli nainen uteliaaksi, hänestä tuntui, että poika oli hiipinyt pois, ja että hän oli yksin. Tuon iloisen aavistuksen valtaamana hän kääntyi katsomaan, mutta poikanen oli siinä, hän oli pitkällään maassa ja näytti kokonaan kiinnittäneen huomionsa johonkin tehtävään. Nainen kumartui eteenpäin. Pyökinterhon kuoresta oli poika tehnyt pienet ajopelit, joita hän veti eteenpäin sormennenillänsä, pitäen terhon kantaa aisana ja pieniä multapaakkuja kuormana. Hän kuletti niitä muutamien punaisen- ja mustankirjavien muurahaisten välitse ja ajoi väliin huvikseen niiden yli, niin että ne kierivät maassa, taikka ajeli hän niitä niin, että niiden jalat liikkuiivat kuin rummunpalikat, taikka hän kiiti kilpaa niiden kanssa ja ajoi ohitse. Näytti siltä, että hän voisi leikkiään pitkittää kuinka kauan tahansa, eikä pitänyt häntä silmällä.

Hän nousi hiljaa, niin ett'ei hame kahahtanutkaan, ja suuntasi jäykän, hiljaisen käyntinsä sisemmälle metsään. Hän ei uskaltanut edes jällelleen katsoa, peläten, että hänen katseensakin voisi pojan huomion puoleensa vetää. Vasta kun hän oli pitkän matkaa kulkenut ja kääntyi muutamien pensaiden taa, täytyi hänen kääntyä tullakseen vakuutetuksi, ett'ei poika ollut häntä seurannut. Hän näki pojan vähän matkan päässä samalla tiellä, jota hän itse oli kulkenut, pää alaspäin hän kulki ja vuoleskeli puupalikkaa; hän ei ollut häntä silmistään päästänyt.

Yht'äkkiä hänestä tuntui, kuin olisi tuo pieni olento niin äärettömän paljon voimakkaampi häntä itseään; hän tunsu itsensä väsyneeksi ja uupuneeksi ja heittäytyi maahan, nojaten selkensä puun juurta vasten.

Pienoinen jatkoi hiljaista astuntaansa, yhä vaan puikkoaan vuollen. Nainen katseli hänen pieniä laihoja sääriään, jotka liikkuiivat eteenpäin, tummansiniseen trikoohon puettuina. Jonkinmoisella tylsällä huomaamiskyvyllä hän koneentapaisesti tajusi, että poika pani oikean jalan sisäänpäin, huolimattomasti heilauttaen jalkaansa joka askeleella. Hän katseli pientä, hentoa, eteenpäin kumartunutta, sinirantuisen merimiespaitaan puettua olentoa, ja sitte kohosi hänen katseensa lapsenkasvoin, joita pehmeä huopahattu varjosti.

Poika oli kokonaan kiintynyt työhönsä, ja hänen hienoissa kalpeissa kasvoissaan kuvastui täydellinen levollisuus. Hetkiseksi valtasi hänet taikauskoinen pelästys: se ei ollut mikään tavallinen lapsi, se tuntui olevan lähetetty jostain hänelle tuntemattomasta maailmasta. Heti hän toki tointui ja käsitti, että pelästys oli vaan hänen sairaan mielialansa tuottama. Sehän oli vaan lapsellisen huolettomuuden mielentyyneyttä, jota hän näki.

Kun pienokainen tuli häntä likelle, laskeutui hän polvilleen ruohokkoon ja jatkoi vuolemistaan katsomatta ylös.

"Einar."

Poika käänsi kaksi kirkasta kysyväistä silmää häntä kohden ja herkesi työstään.

"Miksi minua seuraat?"

"Äiti on käskenyt."

Kalpeat kasvot vääntyivät katkeruudesta ja nöyryytyksestä. — Vartioidaan kuin tavallista mielenvikaista! — Hän laski kätensä valtasuonelleen. — Hullut, kun eivät voineet käsittää, että tämä oli tyyni, kylmä päätös! Mateliaset! Toukat! kun saattoivat laahata edelleen elämän suurta tyhjyyttä, — laahata ja laahata heittävästi sitä päältään! Ja sitte vielä toisten vapautta loukata! Inhon ja kyllästyksen ilme tuli hetkeksi hänen kasvoihinsa.

"Miten äiti sanoi?"

Poika antoi taas puikon ja veitsen vaipua voidakseen häneen katsoa.

"Äiti sanoi, että tati on kipeä, ja että minun ei pitäisi lähteä tadin luota, siksi että tati ehkä jotain tahtoisu."

Hän puhui hitaasti ja silminnähtävästi koettaen sanasta sanaan muistaa kaikki ja hän yhä vaan katsoi häneen ikäänkuin tutkiakseen, oliko tati oikein ymmärtänyt ja tiesikö, että hän puhui totta.

"En minä tahdo mitään", oli tyly vastaus.

"Ei se mitään tee, saatan minä sittenkin tänne jäädä", vastasi lapsi, mielissään siitä, että saattoi hyödyksi olla.

"Etkö tahdo juosta takaisin tuonne penkin luo, jossa sinulla pikku vaunusi oli?"

"En, nyt koetan keksiä jotain muuta."

Nainen istui hetken tuskallisen hiljaisena, ikäänkuin kahlehdittuna, sillä välin kuin pienokainen toimeliaasti puuhaeli lehtineen ja puikkoineen. Hänestä tuntui, että hän vihasi poikaa. Mutta hän ei voinut olla katselematta noita hienoja pieniä jäseniä ja hentoja kasvopiiirteitä, joissa leikkiessäkin näkyi tuo vanhamainen miettiväisyys.

Nainen nousi.

"Sinä väsyit varmaan, kun niin paljot kävelemme, saat jäädä tänne leikkimään."

"Kiitoksia; varsin hyvin saatan astua; minä voin astua niin kauas, kuin vaan tahdotte."

Hän oli jo jalkeilla, valmiina tallustelemaan eteenpäin.

Nainen ymmärsi, ett'ei hän pääsisi hyvää tarkoittavasta kiusanhengestä ennenkuin illaksi, ja ett'ei ollut muuta neuvoa kuin tehdä aika niin siedettäväksi kuin mahdollista. Kun hän oli selvillä siitä, että hänen täytyi odottaa, tuntui hänestä vastenmielisyytensä pienokaista kohtaan osaksi haihtuneen. Poika juoksi hänen vieressään epätasaisin askelin, ja auttaakseen häntä vakavammin kulkemaan ojensi hän kätensä pojalle. Tämä heti pisti kätösensä siihen, ja sitten kulkivat he vieretysten äänetönnä.

Oli, ikäänkuin jonkinmoinen turvallisuuden tunne olisi virrannut läpi hänen olentonsa tuosta pienestä kätösestä, ja luottavaisuus, joka ei voinut käsittää haitaksi olemisen mahdollisuuttakaan, liikutti häntä. Mikä salainen vaikutin se oli, joka saattoi tämän lapsen kestämään hänen luonaan niin kärsivällisesti?

Hän ajatteli, kuinka väsyneet nuo pienet jalat mahtoivat olla, istuutui sentähden eräälle penkille ja nosti äänetönnä pienokaisen viereensä. Hän jäi siihen istumaan jalat riipuksissa ja näytti aikaihmiseltä, joka hämillään tuntee, että pitäisi keskustelua voimassa pitää.

"Säälitkö sinä minua, kun minä olen kipeä, — kuten äiti sanoo?" kysyi tati.

"Säälin", kuului ujo vastaus.

"Oletko itse ollut kipeänä?"

"Kyllä, kerran minä olin kipeänä. Se oli silloin, kun tohtori aina kävi luonani."

Nyt oli poika vallan iloissaan, kun oli saanut puheluaineen.

"Piditkö sinä tohtorista?"

"Pidin; mutta kyllä minä häntä pelkäsinkin."

"Miksi pelkäsit? Oliko hän paha sinulle?"

"Ei, mutta minua niin pelotti se rauta."

"Mikä rauta?"

"Hän pisti minua pitkällä raudalla tähän." Pienokainen osoitti mekkonsa toista puolta.

"Raudalla!"

"Niin. Minulla" — hän pysähtyi ponnistaen muistiansa ja voidakseen lausua sanat oikein — "*minulla oli vettä keuhkopussissa.*"

Hän katsahti kysyvästi ylös nähdäkseen, oliko tati ymmärtänyt sen mutkikkaan seikan.

Hän oli näkevinään pojan makaavan tautivuoteella puettuna pitkään, valkeaan yöpaitaansa; hänen oma elonpelkonsa mittasi tuon pienen sydämen avutonta hätää, hän näki suuret kummastelevat lapsensilmät, näki niissä pelästyneen alistumisen ja vastustelemattoman nöyrytymisen...

Hänen mieltään kirveli, kuten lämpimiä lihaksia kirvelee jääkylmän veitsenterän koskiessa, ja elämäänsä väsyneet silmät vetäytyivät umpeen päästäkseen enempiä näkemästä.

Ääneti olivat taas molemmat ja istuivat hiljaa penkillä.

"Etkö sinä koskaan leiki veikkojesi ja siskojesi kanssa?" alkoi tati uudestaan.

"En."

"Etkö sinä heistä pidä?"

Hän epäröi ensin.

"En."

"Miksi et?"

Poika mietti hetkisen, voidakseen oikein totuudenmukaisesti vastata.

"Ne ovat niin kovakouraisia", sanoi hän ja katsahti naisen kasvoihin, ikäänkuin saadakseen selville, voisiko tuo selitys tyydyttää.

Hänen seuraajansa ei vastannut; hänen kulmakarvojensa väliin ilmestyi pari ryppyä ikäänkuin tuskasta. Yht'äkkiä hän ymmärsi, kuinka yksinäinen hän oli, tuo pikku poika, kuinka kokonaan itseksensä jätetty, hän, jonka täytyi pelätä veljien ja siskojen leikkejä.

"Täti."

Täti katsoi häneen, hän istua kyyrötti penkillä, köyryselkäisenä kuin pieni apina.

"Mitä sinä tahdot?"

"Ettekö, täti, luule, että kohta on päivällisen aika?"

Hän sanoi sen hyvin hiljaa, häpeissään siitä, että nälkä hänet siihen muistutukseen pakoitti.

"Niin, kyllä se jo mahtaa olla."

He nousivat molemmat ja läksivät astumaan päärakennusta kohti.

Kun tuo omituinen pari tuli ruokasaliin, oli soppa jo pöydällä.

"Olipa hyvä, että tulitte; olin jo lähettänyt palvelijan teitä etsimään", sanoi rouva, "kaikki nämä nälkäiset vatsat eivät voineet kauemmin odottaa." Hän seisoi pöydän päässä ja katseli ympärilleen meluavia lapsia, jotka tuohensa luo rientäessään kiireissään toisiansa tuuppaelivat.

"Äiti, eikö isä tule päivälliseksi kotiin?" huusi kimakka tytönäni.

"Ei. Ei ennenkuin huomenna."

"No, sitte minä saan istua hänen paikallaan!" kuului kolmiäänisesti, toinen ääni toistaan kovemmin huutaen.

"Jokainen pysyköön tavallisella paikallaan — tehkää niin hyvin — eikä mitään melua."

Äidin ankara ääni sai heti melun taukoomaan.

"Suo anteeksi, Ottilia kulta, näille minun mellastelijoilleni", sanoi hän kääntyen vieraan puoleen, "saanko pyytää sinua istumaan?"

Puhuteltu istuutui jäykästi. Jotain vihamielistä oli hänen katseessaan, ja hän koetti olla katsomatta kälynsä.

Tämä oli nähtävästi jo hyvän matkaa sivu kolmestakymmenestä, mutta hänen täyteliäisissä punakoissa poskissaan ja reippaassa kasvojensa ilmeessä oli jotain niin nuorekasta ja elonkuntoista.

"Te varmaan teitte pitkän kävelyretken?" sanoi hän ja katsahti vieraaseensa, samalla kuin hän itse istuutui paikalleen. Hänellä oli viisaat, kokeneet silmät, joiden pohjalta hyväntahtoisuus loisti.

"Niin, paljon me kävelimme", oli jörö vastaus.

"No, onko Einar voinut olla tädille miksikään hyödyksi?" jatkoi rouva sellaisella hilpeällä rohkeudella, joka ikäänkuin tahtoo *pakoittamalla* poistaa toisen apean mielialan.

Kysymys tehtiin näennäisesti Einarille, joka ei vastannut, katsoi vaan lautaseensa niin vaatimattoman näköisenä, että selvästi näkyi, miten tyytyväinen hän oli itseensä.

Täti oli myös vaiti; ja ohuitten huulten ympärillä näkyi jotain vihantapaista. Hän vilkasi nopeasti ylös ja istui sitte yhtä kylmänä ja jäykkänä taas. Mutta sydämessä kuohahteli harmi ja uhka.

Luuliko hän — tuo jätterä, punakka nainen, joka ei koskaan ollut tuntenut, mitä merkitsee tuska ja

hätä ja tyhjiys ja kyllästys — luuliko hän kömpelöllä viekkauksellaan voivansa estää sitä mikä täytyi tapahtua? Tunsiko hän jo nyt voitonriemua siksi, että lapsen läsnäolo oli viivyttänyt teon tekemistä? Oh, tuota tyhmyyden sydämmettömyyttä, ett'ei suoda ihmisen edes kuolla!... Ja tuo nainen luuli itseään viisaaksi ja hyväksi, kaikki ihmiset luulivat häntä siksi! — Tyhmä, ainoastaan tyhmä!

"Ethän vaan liene ollut tädille haitaksi, Einar?" sanoi äiti luoden pienokaiseen katseen, jonka hän teki melkein moittivaksi. Hän oli päättänyt pakoittaa tuosta paatuneesta uppiniskaisesta jotakin vastausta.

Jotkut lapsista nauraa hykertivät ja nykivät toisiansa; Einar punastui, ja hänen ylpeytensä hälveni vähitellen ja hän tunsu masentuvansa. Hän oli nähtävästi ollut niin varma kiitoksesta, ja nyt tulikin sen sijaan toisten lasten pilkka ja äidin nuhde!

"Einar ja minä viihdymme hyvin yhdessä. Vai kuinka?" — Laiha, hiukan vapiseva käsivarsi laskeusi Einarin hartioille, ja hän katsoi ylös kalpeihin kasvoihin, jotka häntä kohden kumartuivat, samalla kun kaksi kummallista silmää katsoi hänen silmiinsä, — kaksi synkänurullista tummaa silmää, joissa oli jotain terävää, joka äkkiä muuttui lempeäksi.

Pienokainen ei voinut vastata. Hän katsahti samalla arasti ja luottavasti noihin kalpeihin kasvoihin, ja sitte hän heitti silmäyksen toisiin lapsiin. Siinä ne nyt saivat nähdä, että tati mielellään häntä muassaan piti!

"Mielelläni pidän Einarin mukana", lisäsi tati ja veti pois käsivartensa. Hänen sairas mielensä riemahteli ilkkuen. Hän tuolla ei tarvinnut luulla, että hänen pakkokeinonsa millään lailla haittasivat.

Siten Einar ja tati seurustelivat keskenään koko sen päivän ja mitä parhaimmassa sovussa. Vihdoinkin tuli ilta.

Täti seiso yksin huoneensa ikkunassa, mietteissään kulki saman labyrintin läpi, jossa hänen aatoksensa olivat kulkeneet itsensä sairaiksi ja väsyneiksi satoja ja tuhansia kertoja ennenkin.

Silloin koputettiin ovelle.

"Käykää sisään."

Hänen täytyi käyttää koko itsensähillitsemisvoimaa, ett'ei hänen äänensä ilmaiseisi, kuinka tuo häiritseminen häntä suututti. Se oli tietysti vaan käsky illalliselle. Hän katsoi välinpitämättömästi taaksensa.

Mutta se olikin pienokainen. Hän seiso ja piteli kiinni oven lukosta ja hänen täytyi kurottaa kättään, voidakseen siitä pitää; niin pieni hän oli.

"Äiti kysyy, eikö Nilla saa muuttaa minun sänkyäni tänne tädin huoneeseen?" sanoi hän.

Lapsensilmät olivat niin luottavaisesti häneen kiintyneet, hän oli niin varma siitä, että ehdoitus ilahuttaisi tatiä, ja se täytti koko hänen mielensä. Tati tahtoi pusertaa esiin *ei* sanan, mutta sitä työnsi takaisin ikäänkuin joku salaperäinen voima ja siitä tuli "saa".

Iloissaan kuten lapset ainakin, kun saavat maata uudessa huoneessa, juoksi poika käytävää pitkin ja huusi:

"Minä saan, minä saan! Nilla, minä saan maata siellä!"

Mutta hän, joka seiso ja kuuli nuo sanat, hän puristi huulensa yhteen, ja harmi kuohahteli yhä kauheammin katkerassa mielessä.

... Uhalla, uhallakin hän oli näyttävä heille... Ah! Eikö se sitte ole ensimmäinen kaikista inhimillisistä oikeuksista: oikeus saada kuolla!

Sitte tuli kutsumus illalliselle, ja hän meni pöytään. He olivat vaan kahden, hän ja käly; lapset olivat syöneet ennemmin. He söivät ääneti ja enimmäkseen vaan näön vuoksi. Käly oli niin kummallisen lempeä, hänen muutoin niin reipas käytöstapansa oli nyt kuin hillittyä. Kun noustiin ja ruvettiin sanomaan toisilleen hyvää yötä, astui hän vieraansa luo.

"Ottilia", sanoi hän hiljaa, "sinä olet vihoissasi minulle. En minä tahdo sinua pakoittaa. Jos et voi kestä, niin olet vapaa. Sinua ei vartioida."

Hän — jota Ottiliaksi sanottiin — seiso jo käsi oven lukossa, hän pysähtyi ja katsoi puhujan kasvoihin kummastellen ja epäillen. Enempää ei sanottu, he vaan katsoivat toisiinsa, silmästä silmään; ja nuo kaksi lujaa katsetta, jotka toisensa kohtasivat, ne sanoivat enemmän kuin kysymykset ja vastaukset ja pitkät selitykset.

"En minä tahtonut, että Einarista olisi sinulle *pakkoa*. Hyvää minä tarkoitin." — Vaaleaverinen se oli, joka taas puhui. — "Kun kellä on seitsemän, niin onhan silloin varaa luopua *yhdestä*." Noita viimeisiä sanoja lausuessaan hänen huulillensa tuli hieno hymy, joka antoi sanoille jonkinmoisen kaksinaismerkityksen, näytti niin erilaiselta kuin jokapäiväiset kasvon piirteet ja antoi niille sisäisen hyvyyden ja älykkäisyyden loisteen.

"Olen tehnyt sinulle vääryyttä", sanoi umpimielisesti ja vastahakoisesti tumma.

"Sen tiedän."

Ottilian kasvoihin tuli ensin tutkiva kysymys, sitte se hiljaa muuttui etevämmyyden äänettömäksi halveksimiseksi. Eihän näkynyt maksavan vaivaa sanoa, mitä hän oli aikonut.

"Hyvää yötä", hän vaan sanoi ja ojensi kätensä.

Käly piti sitä kiinni ja katsoi varmasti häneen.

"Minä uskon, että elämä voi tuntua kylläksi raskaalta, että haluttaa kuolla, olematta mielenvikainen", sanoi hän.

Syvällä olevat silmät välähtivät, vihamielisyys niissä laimeni, ja umpimielisyys sulii kiitollisuudeksi. Nythän sitä häpeää ei enää ollut: häntä ei pidetty hulluna!

Kylmä käsi sai viimeisen puristuksen toiselta, jossa tuntui olevan elonlämpöä ja voimaa.

"Tee, kuin tahdot; — olen aina sinua ymmärtävä. Mutta suutele poikaani, eläkä häntä säikähdytä."

He katsoivat toisiaan luottavaisesti silmiin, ovi sulkeutui, ja hän — joka kuolla tahtoi — seisoi yksin käytävässä.

— Suutele poikaani eläkä häntä säikähdytä, — kaikui hänen mielessään. Kuinka äidillisesti ääni oli värähdellyt! Siinä ilmaantui äidin koko hellyys; niin, mutta jotain enemmän...

Työskentelevä ajatus, jolla oli tapana mietiskellä kaikkea, takeltui siihen äänenväreeseen... Siinä oli ollut enemmän kuin hellyyttä; siinä oli rohkeutta. Jotain siitä seikkailevasta rohkeudesta, joka pelaa paljosta, uskoo onneensa ja voittoa; jotain, joka oli sukua hänen omalle luonnonlaadulleen, sillä eroituksella vaan, että hän oli pannut kaikki yhdelle kortille ja oli kadottanut.

Ja tätä ajatellessaan tuli hän makuuhuoneeseensa, jossa poika makasi. Hän astui hiljaa huoneen läpi, ett'ei herättäisi häntä, ja sitte hän asettui seisomaan ikkunan kohdalle, vähän sisemmä huoneeseen ja katsoi ulos. Kuunvalo loi matolle kepeitä varjoja kartiinien läpinäkyvistä kuvista, samalla kun molemmin puolin olevat raskaat, tummat poimu-uutimet tekivät kalpean valon vielä kylmemmäksi ja haaveellisemmaksi; kaikessa oli jotain aaveentapaista, mikä vaikutti vienon väristyksen, joka hiipi pitkin selkää ja nosti hiuksia ikäänkuin näkymättömin käsin.

Olisiko tämä pelkoa?... Kyllä varmaan. Mutta hän tiesi, että hän sen voittaisi. Ja hän seisoi siinä kauan, jotta kaikki levolle menisivät.

Hän kääriytyi persialaiseen yönuttuunsa niin huolimattomasti, kuin kerjäläinen kääriytyy ryysyihinsä, heitti jalkineensa ja pisti jalkansa karvasuksisiin aamukenkiin, joiden askeleet eivät kuuluisi; senjälkeen hän hitaasti meni ovelle päin. Nyt saattoi olla oikea aika: kaikki talossa oli hiljaa.

"Täti", kuului kuiskaus lapsen sängystä, kun hän hiipi sen ohitse.

Hän pysähtyi ja viivähti, hän tuskin tiesi, oliko hän kuullut oikein. Ei, se oli vaan hänen kiihtynyt mielikuvituksensa. Hänhän makasi — tuo pienokainen.

Hän astui edelleen.

"Täti ... minne te menette?" kuului sieltä värisevästi ja arasti.

"Pelkäätkö?"

"Pelkään. Pelkään olla yksin."

"Tulen minä takaisin, makaa vaan hiljaa."

"Täti, tulettehan kohta?"

"Tulen."

Poika veti peitteen pänsä yli, ja nainen katosi kuulumattomin askelin huoneesta.

Oli sanottu, että hän saisi tehdä tahtonsa mukaan.

Tietysti oli siten vaan koetettu rauhoittaa häntä! Viime hetkessä häntä kuitenkin vartioitaisiin. Mutta kenties hän voisi hiipiä pakoon.

Käytävissä oli pimeä, niin pimeä, että täytyi tuntea vanha rakennus niin hyvin kuin hän, jos mieli päästä sattumatta mihinkään kohti, mutta hän hapuili hiljaa eteenpäin, sulkien joskus silmänsä, ikäänkuin hänen silloin olisi ollut helpompi löytää.

Rappusissa oli valoisampaa, korkean ikkunan kohdalla, mutta sitte tuli taas pimeä keskikäytävä alhaalla. Ei yhtä ihmistä kuulunut koko talossa; kaikki oli niin kuollutta, kuin olisi hän kulkenut muinaiselta ajalta jääneiden tyhjien huoneiden läpi. Kohta joutui hän portin luo, haparoi ja löysi lukon. Hän oli varma siitä, että se oli kiinni, mutta hän väännäلتi ja se aukesi, raskas ovi kääntyi hiljaa saranoillaan, ja hän oli vapaa.

Kynnyksen luona hän seisahti, pidättäen porttia toisella kädellään, ett'ei se läimähtäisi.

Pimeään tottuneet silmät laajenivat, kun valkeahko valo tulvasi niihin, ja sitte ne vaistomaisesti kohottautuivat kohden yön hiljaista taivasta, mistä kuu täysikasvuisen pyöreänä loi maahan lainattua hohdettaan, tehden kaikki esineet niin salaperäisen, ruumiittoman näköisiksi ja luoden niistä muodottomia varjoja.

Juhlallinen rauha vallitsi kaikkialla, ja taivas himmeine tähtineen tuntui ainoalta ikuiselta äärettömyydeltä. Hänestä tuntui, kuin olisi hän maannut maan alla monet, monet vuodet, — mustan, raskaan maan alla, siksi kun hän oli unhottanut, että sen päällä saattoi olla sellainen valoisa, ihana yö.

Hänen keuhkonsa ahmivat ilmaa, joka oli kasteen viileyttämä ja tyyni, ilman vienointakaan tuulahdusta, lauhkea päivän helteen jäleltä, täynnä kukkien tuoksua ja heinien himentä. Hänen silmänsä nauttivat himmentyneestä valosta, hänen sieramensa laajentuivat, ja hän kuunteli — öisellä tarkkakuuloisuudella — kaikkia ääniä, joita hän voi erottaa: sirkkojen terävä-äänistä kirskuntaa, ruisrääkän yksitoikkoista räakkymistä niityltä ja kaukaa suolta korpisammakon alakuloista kurnutusta. Mutta ei mitään ihmisääntä eikä ihmisaskelta, ei mitään, joka olisi muistuttanut maan tyytymättömistä, hävittävästä, ristiriitaisista vallitsijoista. Elämää oli pensaissa ja korsissa, elämää kaikkialla — tuota tiedotonta, itävää, mietteetöntä elämää, jossa ei aatoksia ole. Elämänhalua, elämännautintoa, elämäntaistelua. Mutta elämään kyllästystä? Ei missään. Öisten äänien joukossa ei ollut *yhtäkään*, joka olisi räikeästi toisten sointuun yhtynyt, ne huusivat kaikki: elää! elää! elää!

Ei ollut sanaa, ei aatosta, joka sen kaiken mittaisi; oli vaan tunne niin laaja ja suuri, että se syleili kaikkea mikä eli; oli vaan kasvi-elämän siunattu rauha, joka jäähdyttävän balsamin lailla laskeutui murtuneelle mielelle.

Kalpeiden huulten ympärökset värähtelivät, kun jäykistyneet lihakset alkoivat pehmetä, ja laiha, ohut käsi pyyhkäsi otsaa, jonka öinen ilma oli jäähdyttänyt.

Ja sitte kaikui muistossa: "Täti, minä pelkään olla yksin".

Siellä hän makasi, tuolla ylhäällä, ja kuunteli askeleita, peläten kummituksia ja pimeätä ja mörköjä. Turhaan hän oli kuunteleva, kunnes pelkoonsa nukkuisi, ja huomenna hän sitte kyseleisi ja tiedusteleisi jotakin, josta aikuiset häveten ja inhoten eivät sanaakaan virkkaisi.

Koneentapaisesti ja epäröiden hän kääntyi takaisin.

Kuulumattomasti sulki hän portin ja meni pimeiden käytävien ja puoleksi valoisien rappusien kautta takaisin nurkkakamariin katsoakseen, makasiko poika.

Hän laskeutui polvilleen sängyn viereen.

"Einar", kuiskasi hän niin vienosti ja hiljaa, ett'ei poika mitenkään voinut siitä herätä.

Vastausta ei tullut, mutta kaksi hentoa, pientä käsivartta kietoutui hiljaa hänen niskaansa ja hienotukkainen pää painautui hänen kaulaansa vasten. Pidätetyt nyyhkytykset syöksähtivät äkkiä esiin, ja hän tunsu koko tuon pienen ruumiin värähtelevän puisteluttavasta itkusta, niin avuton ja epätoivoisena, että se vihloi sydäntä kuni omantunnontuska.

Eikö hänen tuskansa ollut yhtä todellinen, yhtä valtaava kuin aikaihmissenkin? Eikö se syntynyt — kuten hänen omansakin — yksinäisyyden kolkosta, elottomasta tyhjyydestä, kaikkeen ylettyvästä, onttosilmäisestä tyhjyydestä, joka tuijotti häntä kohtaan koko olemisesta, jokaisesta hänen

tulevaisuudenaatoksestaan? Eivätkö he olleet kaksi hylkyolentoa, hän ja poika? Tuo sairas pienokainen, joka ei sietänyt toisten lasten töykkimisiä, ja hän, joka oli murtunut siitä ainoasta kolauksesta, jonka elämä oli hänelle antanut.

Poika yhä vaan painautui häntä vasten, hänen kuiskaellessaan lohduttavia, katkonaisia sanoja hänen korvaansa ja silitellessään kädellään hänen niskaansa; pojan hengitys tuntui pehmeän villaleningin läpi, ja hänen kyynelensä kastelivat vaateen, niin että yhä täytyi sitä nenäliinalla pyyhkiä.

Hänen käsivartensa alkoi väsyä, mutta vielä sittenkin, kun hän pään painosta saattoi huomata pojan jo nukkuneen, jäi hän entiseen asemaansa polvilleen hänen sänkynsä viereen. Ilma hänen ympärillään täyttyi pojan hengityksestä, uni toi lämpöä hentoihin jäseniin, ja hänen hiuksistaan lähti omituisen raitis tuoksu, kuten emän puhtaaksi nuolemasta pikku koiranpennusta. Hän painoi huulensa noihin hienoihin hiuksiin pojan heräämättä.

Lapsi! — Tulevaisuus...

Suuren miehen elämäntyö kenties ... toisten onni ja onnettomuus...? Tätäkö ne äidit tuntevat? Hän ei ollut koskaan ymmärtänyt sitä ennen. Ei koskaan ennen, kuin hän piti tuota rauhaisaa, turvallista unta sylissään. Kaikki jääkerrokset murtuivat, rintaa ja päätä poltteli, ja sitte syöksähti esiin — suolaisten, lauhduttavien, kuumien kyynelten virta; tuska pääsi valloilleen, ja sielun jähmetystila oli poissa.

Hän nyhkytti, ikäänkuin sydän olisi ollut haljeta, ja pienokainen makasi tasaisesti hengittäen. Tuntui, kuin olisi hänellä ollut vaan tämä pienokainen koko maailmassa. Vaan tämä pienokainen? Jokin, jota rakastaa ja jonka puolesta toivoa — kun kaikki oli häneltä itseltään lopussa.

Hän nousi, ja silloin hän muisti sanat:

"Kun kellä on seitsemän, niin onhan silloin varaa luopua *yhdestä*."

Sitenkö se oli ymmärrettävä?

Mikä lahja! — Mikä ruhtinaallinen, keisarillinen lahja!

1887.

Pimeästä.

Huoneessa oli hämärä. Kaupungin pääkaduilta kuului elämän levottomuus, ja se liittyi kuni säästys sisässä vallitsevaan kuolonraskaaseen hiljaisuuteen. Korkean rautauunin ristikon läpi loi hiilivalkea hohteensa tekemättä mitään valoisaksi, luoden vaan rajoitetun valon vaaleaveristen miehenkasvojen alaosaan, jotka ympäröivässä pimeässä näyttivät ikäänkuin sisältäpäin valaistuilta, — hehkuvasta, läpikuultavan punaisesta metallista muodostetuilta.

Mies istui eteenpäin kumartuneena tuolillaan, kädet ristissä polvien välissä, ja hänen katseensa tuijotti tuleen. Hänen vartalonsa rajapiirteet melkein hävisivät pimeään.

Poimuverhojen suojaamassa nurkassa uunin vieressä oli pimeä mustempaa kuin muualla, ja sieltä ei eroittanut mitään. Kaikki oli kadonnut luomavarjon ammottavaan kitaan. Mutta kidasta häämöitti esiin jotain, joka — siellä, mihin valon haimenkin sattui — näytti olevan pitkä nojatuoli, ja herkkätuntoisen ihmisen hermot olisivat päänalustalta, kolosilmäisestä pimeydestä tunteneet terävän katseen sekä väijyvän, luonnottomasti kehittyneen kuolon.

"Minun aivoissani on kipeä kohta", sanoi ääni pimeästä, puhuen hitaasti, surumielisen yksitoikkoisesti ja alttoäänen soinnulla. "Se syntyi jo lapsena ollessani, ja se se on, joka on kasvanut. Kaikki, mikä on loukannut ja painanut minua, on kääntänyt kärkensä tuohon ainoaan kohtaan; nyt on luupeite pehmennyt ja vastustus murtunut."

Mies ei liikahtanut, mutta hänen syvässä olevat, viisaat silmänsä katsoivat sääliväisesti pimeään, josta ääni tuli.

"Tuntuu, kuin olisin elänyt sata vuotta", jatkoi se, "ja nyt olen minä vaan tyhjä kuori sen ympärillä, mikä on elänyt, — onsi kuin vanha halava. Minusta tuntuu, että olen nähnyt sukupolvia tulevan ja menevän, olen nähnyt ihmisiä syntyvän ja katoavan, olen joutunut suhteisiin, jotka ovat olleet täynnä mehua kuin nuoret keväiset vesat, mutta ne ovat kaikki rauenneet tyhjiin kuten kylmänneet kukkaisvarret syysmyöhällä. Keväät ja talvet ovat toisiaan seuranneet, ja ihmiset katselevat minua ja sanovat, että minä en ole niin vanha kuin vanhimmat. Mutta minä tiedän, että olen elänyt kuin sata

vuotta. Ja kuitenkin ei minusta koskaan, koskaan tullut sitä, mitä minä tahdoin."

Kuni kuollut aine täytti hiljaisuus taas huoneen, ja elämän hälinä yritti turhaan päästä kuuluviin, se painui takaisin ja hiljeni vienonnetuksi säestykseksi kuten ennen.

"Isäni ei vihannut naisia", kuului taas tuo yksitoikkoinen soinnuton ääni lausuvan, "se oli sitäkin pahempaa: hän halveksi heitä. Äitini oli karannut ulkomaille erään tenorin kanssa ja sitte mennyt teateriin. Minä kasvoin isäni luona; olin juuri vieroitettu, kun jäimme yksin, hän ja minä.

"Niinkauvan kuin olin niin pieni, en hänen silmissään ollut kumpaakaan sukupuolta, en hänestä juuri ollut koiranpentua kummempi. Mutta minä olin luuta hänen luustaan ja lihaa hänen lihastaan — se on hänen omaisuutensa — ja hän tarvitsi jotain lämpöistä ja pehmeää, joka voi painautua häntä vasten; hän tarvitsi elävää olentoa saapuvillaan, joka saattoi karkoittaa yksinäisyyden.

"Hän pelkäsi yksinäisyyttä — isä —, sillä kun hän oli yksin, tuli hänelle mieleen muita houereita — pistää pyssynpiippu suuhun, taikka solmita nuora kaulaan — mustia houereita, jotka samalla houkuttelevat ja pusertavat tuskanhien. Ei mikään lämmitä niin pehmeästi kuin lapsenruumis, ei mikään niin rauhoita kuin pulleat pienet käsivarret, eikä mikään tuo niin unista vapaata lepoa kuin lapsen hengitys. Sentähden piti isä Niinaa seuranaan, sentähden hän makasi käsivarret kiertyneenä tuon pienen olennon ympäri, sentähden hän syödessään antoi hänen istua pöydän päässä kuin vakavan naisen, sentähden ratsasteli hän tiluksillaan tyttö mukanaan hevosen lavalla istumassa. Ja sentähden epäjumaloitsi Niina isäänsä. Hän oli pieni silloin kolttitöpykkään puettu; ei poika eikä tyttö, lapsi lyllerö vaan! — Mutta Niina kasvoi. Ja hänelle tuli hieno kaula ja pitkät käsivarret, hänelle tuli suu, josta varisi hampaita, hänelle tuli kysyvät, kummastelevat silmät. Ja sitte näki hänen isänsä, että hän oli tyttö."

Ääni vaikenä hetkeksi ja mies kumartui eteenpäin hämmentämään hiiliä, niin että hehku taas kirkastui.

"Oi, minä olin niin pieni, kun minulle selveni, mitä hänellä oli minua vastaan; minä olin niin pieni, ett'en käsitä, kuinka minulle oli mahdollista ymmärtää se.

"Leikkitovereita ei minulla ollut, hoitajani oli vanha ja kätttyinen, ja kaikki hellyys, mikä minussa oli, lankesi isäni osalle. Lapsilla on vaisto, joka opettaa heitä lukemaan sitä, mitä liikkuu aikuisten sielussa, ja joka tuskin koskaan saattaa heitä väärin lukemaan. Ja lasten surut ovat yhtä todellisia kuin aikaihminen, — kyllin syviä jättääkseen jälkiä koko elämän ajaksi.

"Minä olin isäni kaltainen: reipas ja ravakka kuin hän, raskasmielinen ja helläluontoinen kuten hän; herkkä lehahtelemaan liialliseen hilpeyteen, herkkä vaipumaan alakuloiseen epätoivoon. Kummako sitte, että hän piti minusta!

"Kun olin noin kuuden tai kahdeksan vuotinen, aloimme me yhdessä näytellä komediaamme — lastennäytelmää; että minä olin se, miksi hän minut toivoi: poika. Minä ratsastin hänen kanssaan omalla pienellä hevosellani, minä otin poikien tapoja ja opettelin viheltämään, minä harjoittelin ruumiinvoimiani, ja kiroilinkin hiukkasen ollakseni hänelle mieleen."

Puhuja pysähtyi ja tuntui muistuttelevan jotakin.

"En tiedä varmaan, milloinkaan sen ensi kerran huomasiin, tuon halveksivan vihan ja inhon ilmeen, joka sittemmin niin usein ilmautui isäni kasvoihin ja ääneen, mutta luulen, että se oli eräänä kertana, joka erityisesti painui mieleeni. Me olimme ulkona ratsastelemassa ja olimme antaneet hevosten juosta aika ravia. Isäni oli kiihkeä ja kuumentunut, hänen silmänsä mustat ja hänen sieramensa suuret. Kun hän oli sen näköinen, tiesin, ett'ei hän kammonut mitään. Me tulimme leveän ojanteen tai kanavan luo ja isäni karahutti sen yli, hän käänsi hevosen ja odotti nähdäkseen minun tekevän saman tempun. Minun hevoseni oli pieni, en tiedä, oliko se sen syy vai minun, mutta se ei ottanut hypätäkseen; se seisattui ojanteen reunalle. Silloin käännähti isä hevosen — minä voim nähdä sen käännähdyn vielä tänä päivänä! — ja yhdellä ainoalla ponnahduksella lensi eläin kanavan yli hypäten niin voimakkaasti ja notkeasti kuin vinttikoiri. Niskaani karmi aina hiusten juuriin saakka, kun isäni tarttui käsivarteeni, katsoi tuimasti silmiini ja sanoi: *sinä pelkää!* Sitte hän ei sanonut sanaakaan enää ja hän heitti irti käsivarteni, ikäänkuin hän olisi hävennyt sitä, että hän niin väkivaltaisesti oli minuun koskenut. Hänen katseensa vaan sivahti minun ja hevosen ylitse. Minä olin puettu melkein kuin poika ja ratsastin miestensatulassa, mutta satulan kaarella oli minun tummansininen pikku hameeni — —

"Silloin minä näin sen hänen silmistään, tuon, mikä murti minut, mikä siitä lähtien on painanut minua maahan, ei, ei painanut minua, vaan saattanut minut vaipumaan kokoon kuten tyhjä riepu vaipuu maahan, — omasta tyhjyydestään.

"Minä en saanut sanaakaan selitykseksi, enkä myöskään sanonut sanaakaan. Hän vaan läimähytti hevostaan ratsuruuskallaan ja ajaa karahdutti pois, jättäen minut siihen istumaan. Minä tunsin

salaisella vaistollani, että hän ei halveksinut minua sentähden, että pelkäsin, vaan siksi, että minulla oli oikeus pelätä. Eihän minusta koskaan voinut tulla muuta kuin — — — kuin yksi niistä, joille pelkurimaisuus on hyve!"

Ääni vaikenä, siksi että se oli ruvennut värähtelemään kiihkosta, — värähtelemään niin syväsointuisesti kuin violonsellin kielet.

"Tämä ei ollut ainoa, se vaan oli se, mikä antoi ensimmäisen kolhauksen siihen kohtaan, joka sitte alkoi arastella jokaista kosketusta.

"Talossamme oli paimenpoika, reipas, kaunis poika, jokseenkin minun ikäiseni. Jo hyvin pienestä pitäen oli isäni huvikseen antanut minun koetella käsivoimia tuon pojan kanssa. Ilokseni aina ponnistin viimeisiäkin voimiani ja ylpeilinpä aika lailla siitä, että melkein aina pääsin voittajaksi. Mutta eräänä päivänä huomasin asian oikean laidan. Minä heitin hänet irti ja punaistuin veripunaiseksi, ikäänkuin minua olisi lyöty. Minä katsoin häneen katkeran raivostuneena: sinä valehtelet — sinä olet vahvempi minua!

"Ja minä menin pois, vallan masentuneena siitä, että olin antanut pettää itseäni niin kauvan, että olin armolahjana vastaanottanut nuo helposti ostetut voitot, jotka vastustajani oli lahjoittanut minulle, siksi ett'en ollut niinkään vahva, että minun voittamistani olisi voinut pitää kunniana.

"Näistä kahdesta jutusta saat avaimen koko elämäni.

"Ratsastusretket jäivät vähitellen ja samoin kaikki muukin. Me emme voineet leikkiä kauvempaa, että minä olin poika. Minä muutuin vaitelijaaksi ja hiljaiseksi, ja ihmiset katsoivat kummastellen alakuloista lasta, joka ei koskaan osannut hymyillä. Mutta isäni työhuoneessa oli minulla yhä vieläkin mieliolopaikkani. Olin valinnut itselleni huomaamattoman paikan: vanhan paloviinalippaan nurkassa kaapin ja seinän välissä. Isä vaipui vielä mustiin houreisinsa, kun hän vaan jäi yksin. Minä olin hänelle jonkunlaisena suojana niitä vastaan; enkä minä koskaan häntä häirinyt.

"Hän oli hieno seuramies, sukkela ja hiukan pistelijäs. Usein tuli vieraita hänen luokseen, yksi tai pari hänen ystäviään, ja sitte he pakinoivat totilasääressä. Usein tosin unhotettiin minun läsnäolonäni ja minä kuulin asioita, joita minun ei olisi pitänyt kuulla. Isä oli, kuten melkein kaikki synkkämieliset henkilöt, niin kiintynyt omiin ajatuksiinsa, ett'ei hän tullut ajatelleeksi muita; ja hän purki näissä puheluissa peittelemättä ilmoille naistenhalveksimisensa. Minä, jolla ei ollut äitiä, ei ainoatakaan ihmisolentoa, josta pitää, paitsi tuo synkkämielinen pessimisti, jota minä jumaloitsin — minä opin näistä keskusteluista, mitä muut naiset eivät opi koko elämässään: minä opin ymmärtämään miesten ajatuksenjuoksun, minä opin eroittamaan jokaisen säälin tai halveksumisen vivahduksen, joka voi kätkeytyä kiitteleviin tai ihaileviin sanoihin. Minussa heräsi vähitellen tunne, että olin yhtä koko sukupuoleni kanssa, ja että, mikä sitä koski, koski minuakin; ja jokaista myrkyllistä ja salaista hyökkäystä kuullessani kärsin salaisesti, niinkuin se olisi tarkoittanut minua yksinäni.

"Kun olin kolmentoista vanha, sain äitipuolen. Hän oli kaunotar, ei komeita, kuningattaren kaltaisia, vaan sieviä, vastustamattomia. Hän oli pehmoinen kuin kaniini, hänellä oli niin pienet kädet, että hän käytti lastenhansikkaita, hän hymyili aina, milloin hän ei itkenyt — ja kun hän hymyili, oli hänellä kuopat poskissa ja näkyi pienet valkeat hampaat, jotka kiiltivät kuin simpukankuori. Hän oli pelkkää leppeyttä ja rakastumista ja hänellä ei ollut yhtä ajatusta päässään.

"Isäni tahtoi näytellä hänen kauneuttaan; viisautta hän ei koskaan ollut odottanutkaan. Hän valitsi hänelle puvut, sillä itsellään ei äitipuolellani ollut kauneudenaistia, ja hän matkusteli hänen kanssaan tanssijaisissa. Kun hän synnytti hänelle ensimmäisen pojan, ammuttiin vanhoilla linnankanuunoilla siitä ilosta, viini vuoti virtoina janoisiin kulkuihin — koko tila oli jalkeella ottamassa osaa iloon. Tätä toistettiin sitte joka tahi joka toinen vuosi: samaa kestitsemistä, samaa juhlaa. Kun se oli päättynyt, otti joku toinen pienokaisen huostaansa, ja äiti matkusteli taas tanssijaisissa.

"Hän ei ollut hyvä eikä paha, tuo uusi äiti; hän oli vaan sievä. Hän oli näöltään kuin lapsi ja hän tiesi, että hänen piti lapselliselta näyttää, mitä yksinkertaisemmalta, sen parempi. Se sopi hänelle niin hyvin.

"Minulle hän ei koskaan ollut paha, mutta hän karttoi minua, ja tuntui siltä, kuin minä olisin ollut häntä vanhempi sentähden, ett'en koskaan ollut iloinen ja puhelias. Sitäpaitsi häpesivät he minun kömpelömyyteni ja tyhmyyteni; minä sain kotiopettajattaren ja minua pidettiin piilossa niin paljon kuin mahdollista. Minä olin vielä enemmän yksinäni kuin ennen; mutta siitä tarkkeni silmäni. Minä en kadehtinut äitipuoltani: minä tunsin isäni liian hyvin. Minä taisin selittää jokaisen ilmeen hänen kasvoissaan ja jokaisen vivahduksen hänen äänessään. Minulta ei jäänyt huomaamatta, mikä ääretön halveksiminen kätkeytyi kaikkeen hänen suositteluunsa. Hänen myöntöväisyytensäkin oli halveksimista. Vaimon tekemä vääräys ei häntä suuttanut, sillä hän ei ollut koskaan ajatellutkaan, että hänellä olisi sen verran ymmärrystä, että hän ei olisi kohtuuton. Hän saattoi myöntöä hänen oikkuihinsa hymyillen ja

suudellen hänen kättään, taikka hän teki vastoin hänen toivomustaan samalla lailla hymyillen ja samaten suudellen hänen kättään.

"Isän suvaitsevaisuus teki hänet lopulta suuriluuloiseksi; hän alkoi hälpättää, jutella lavealti asioista, joita hän ei ymmärtänyt, ja puhella tyhmyyksiä. Isä vaan nauroi vähin ja antoi hänen olla; eihän kaunista naista kohtaan saanut niin ankara olla.

"Mutta minusta tuntui siltä, kuin tuo kaikki, kaikki olisi minun osalleni tullut. Kaikki se, mitä hän ei edes tuntenutkaan, kaivautui sairaaseen mieleeni. Minä olin oppinut katselemaan isän silmillä, minä näin miehen näkökannalta, minkä arvoinen nainen on — — inhoittavaa, inhoittavaa, yhtä onnettomuutta syntymästä aikain! — Minä olin mielestäni kuin ruohtunut koira. Silloin syntyi minussa tuo nöyryys, joka on minun luonteeni häpeämerkki ja parantumaton vika. Oi, sitä paikkaa aivoissani! kuinka se kävi helläksi ja pehmeäksi, niin että joka kärki saattoi tunkea sisään! Mikä käsityskyky minulla oli, kun oli kysymyksessä tuo ainoa asia: ymmärtää se, mikä kanssasisarilleni oli käsittämätöntä kuin lintujen laulu.

"Minä en ole koskaan ollut nuori, tuskin minä olen ollut lapsi."

Syntyi hetken hiljaisuus. Mies istui yhä edelleen kumarruksissa ja tuijotti miettiväisenä hiiliin.

"Minä en voi käsittää tuollaista tunteiden voimaa lapsessa", sanoi hän hiljaa. "Ja minä arvelen, että etköhän sinä vähän liioittele — nyt, jälkeenpäin."

"Kenties liioittelin; mutta se tulee siitä, että kaikki on liittoutunut haavoittamaan tuota paikkaa. Minä tahdon sinun ymmärtämään tätä. Ja jos toiste elämässäsi tapaat naisen, jota myöskin painaa samallinen nöyryys kuin minua — tuo nöyryys, jota sinä aina olet koettanut selittää olemattomaksi ja jota sinun on ollut vaikea uskoa — niin voit silloin käsittää, että siihen on syynä *häpeä* — häpeä olla nainen.

"Sinun silmissäsi minä en ole ollut mies enkä nainen, ainoastaan elävä olento; ja siksi sinä saatoit ruveta ystäväkseni! Jos minä olisin sinun silmissäsi ollut nainen, niin olisit sinäkin minua halveksinut."

Mies siirsi tuolinsa hiilistä tulevan loisteen kohdalta, lähemmä nojatuolia; ja pimeästä hän nosti esiin hienon sairaanlaihian käden, jonka hän hiljaa painoi huulilleen, sanaakaan sanomatta. Nainen ymmärsi tarkoituksen ja kiitti häntä silittäen hiukan hänen kädenselkäänsä, ennenkuin hän veti omansa takaisin.

Sitte jatkoi hän taas kertomustaan surumielisellä, murtuneella äänellään.

"Minä tulin ulos maailmaan ja minä katselin naisia juuri niin, kuin isä oli minua opettanut. Minun näköni oli kehittynyt luonnottoman tarkaksi; ei ainoakaan virhe, ei ainoakaan vika jäänyt minulta huomaamatta. Pelkurimaisuuden, viekkauden, turhanpäiväisyyden ... kaikki pienet halpamaiset ominaisuudet huomasin minä naisissa olevan niin paljon suuremmassa määrässä vallalla kuin miehissä. Minä en ollut sokea tarkastellessani miesten vikoja; mutta itse vioissa oli useimmiten jotain luonteenomaista; ei tuota vetistä, veretöntä tyhjää niinkuin naisissa. Miehissä arvostellaan kelvollisuutta, työkykyä, toimeliaisuutta, totuudenrakkautta, rehellisyyttä! naisille ei tämä kaikki ole mitään verrattuna tuohon ainoaan: soveliaisuuden tarkkaan noudattamiseen. Väheneekö miehen kunniallisuus siitä, että hänellä on yksi tai toinen lemmensynti omallatunnollaan? Ei. Mutta naiselle se on kaikki.

"Ja syy ei ole miehissä — kuten on sanottu — vaan naisissa itsessään, heidän pelkurimaisuudessaan, heidän luonteenpuutteessaan. Naisten itsensä mielestä on ulkonainen kunniallisuus — ulkonäkö — kaikki. Heidän siveytensä ei ole heidän luonteessaan, se on päälläpäin kuten merkki kotieläimissä. Siitä tuo yhteisyys koko sukupuolen kanssa, joka heittää edesvastuun *yhden* naisen teoista kaikkien niskoille. Häntä ei pidetä yksilönä; hän on vaan osa sukupuolestaan. Kuinka suuresti minä sitä olen saanut kokea. Minusta tuntui, ikäänkuin kaikkien muiden viat painaisivat minua yksin, ikäänkuin minun nöyryyteni olisi sovintouhuri kaikkien muiden naisten typerästä, sokeasta itserakkaudesta, vallanhimosta tahi itsekkäisyydestä! Aivoissani oli tuo kipeä kohta, ja kaikki ainekset, mitä elämä mulle antoi, menivät ravinnoksi tuolle ainoalle kohdalle. — —

"Isäni ei tahtonut, että minusta tulisi vanha neito, ja siksi hän naitti minut. Minä tiesin, että ainoa keino naisella päästä korkeampaan yhteiskunnalliseen arvoon oli mennä miehelle, joka kohooa. Minä menin naimisiin ja kohosin — kohosin antaen rakkauden osoitteita miehelle, joka minusta oli inhakampi kuin mateleva, monijalkainen toukka. Minä olin kaunis siihen aikaan — — siitä on jo kauvan. — Olla kaunis ja nuori, se on ainoa, mikä ei ole häpeä naiselle. Mieheni oli kunnianhimoinen ja pyrki eteenpäin; ja eteenpäin päästäkseen tarvitsi hän toisia, ainakin yhtä toista, ja tuo yksi kävi meillä usein. Hän oli meidän ystävämme, liikkui kotimme ulkopuolella mieheni seurassa ja kodissamme piti hän seuraa minulle. Minä pidin hänestä; jokapäiväinen elämäni oli alituista maskeraadia, ett'en näyttäisi *kuinka paljon*. Mieheni oli iloinen — niinhän sitä sanotaan. Ja kahdessa vuodessa ennättää kyllästyä naiseen. Eräänä päivänä tuli tuo 'toinen' ja tahtoi antaa minulle lahjan, lahjan niin kallisarvoisen, että sulhanen

tuskin valitsee sellaista morsiamelleen.

"Minä sanoin ei ja sanoin sen kauhistuen. Minä olin raivoissani ja loukkasin antajaa.

"Mieheni sai sen kuulla kiertoteitä. Ja tiedätkö, mitä hän teki? Hän kouristi käsivarttani ja sanoi: sinä loukkaat häntä kiellollasi. Ota vastaan. Sinulla on oikeus sanoa, että olet saanut sen multa!

"Siten kävi, että minä saatoin päälleni sen häpeän, että minusta tuli miehestään eronnut vaimo. Minä en voinut sietää, että minua pidettiin kauppatavarana, että minua kaupusteltiin kuin kulunutta leninkiä. Sentähden sain häpeän — häpeän olla miehettömänä vaimona.

"Kaikki on häpeätä naiselle, sillä hän ei ole mitään kohdastaan, hän on vaan osa sukupuolestaan. Minä työskentelin miesten joukossa ja he sanoivat minua sukupuolettomaksi ja pilkkasivat kylmyyttäni. Melkeinpä itsekin luulin, että olin neutri, ja sekin oli häpeä. Minä pelkäsin, että partakarvoja kasvaisi leukaani, ja että miehet niitä pilkkaisivat. Mutta sitte tunsin eräänä päivänä, että olin nainen, sillä minä rakastin.

"Tuntui siltä, kuin koko elämä olisi kulkenut vettyneitä tallattuja teitä sumeassa talvi-ilmassa näkemättä koskaan kevättä ja toivomatta koskaan sitä näkevänsä — ja että sitte jonakuna päivänä näkisi auringon tulevan näkyviin ja huomaisi, että kaikki on taiminut ja itänyt määrässä sumussa, että nyt alkaa vihannoitseminen ja kukkia puhkeaa — — paisteessa päivän, päivän!

"Olisin tahtonut antaa henkeni voidakseni tulla hänen ystäväkseen, mutta siksi en voinut tulla — ainoastaan hänen ystävättäreksen... Kuule, miten ilkeältä tuo sana sointuu: hänen ystävättärensä! Häpeätä ja epäluuloja takeltuu siihen!"

"Puhuminen käy sinulle vaivaksi", sanoi mies ja hänen äänessään väräjä rajaton hellä osanottavaisuus. Hän otti vielä kerran hänen kätensä ja suuteli sitä hiljaa, melkein nöyrästi, sanaakaan sanomatta.

"Oh, anna minun kerran puhua suuni puhtaaksi", jatkoi hän. "Minä olen ollut vaiti vuoden toisensa perästä, vuosikymmenen toisensa perästä, sukupolven sukupolven perästä, niin tuntuu minusta — ja nyt tuntuu siltä, kuin minä olisin koko naissuku. Minä olen vanha kuin Ahasverus ja minun hartioitani painaa koko suvun syntivelka. Minä tunnen sen naisen hermoilla ja katselen sitä miehen silmillä.

"Sinä tiedät, mitä minä olin hänen käsissään. Hän paljasti aivoni nähdäkseen, mitenkä ne toimivat, hän kaiveli sisuksiani leikkely-veitsellään rikastuttaakseen tietojaan ihmisestä, ja hän reviskeli sydäntäni — kuten pahankurinen lapsi — ainoastaan sentähden, että hän näki sen sykkivän. Ja kun ei enää ollut ainoatakaan tuskaa, jota minä olisin voinut kärsiä kuolematta, — heitti hän minut pois. Ei sentähden, että minä häntä kohtaan olisin ollut huono tai ilkeä taikka valhettelevainen taikka puolinen taikka pelkurimainen taikka kaksimielinen — sillä minulla ei ollut ainoatakaan näistä ominaisuuksista! Vaan ainoastaan sentähden, että minä olin nainen. En ystävä, ystävätär vaan!"

Hän vaikenä, ja tuntui, kuin tuskallinen värähdys olisi käynyt läpi pimeään huoneeseen.

Vihdoin hän sanoi samalla yksitoikkoisen soinnuttomalla äänellä ainoastaan yhtä pientä vivahdusta alemppaa: "Nainen on paaria, joka ei koskaan voi kohota syntysäädystään. Se, että olen nainen, on ollut elämäni kirous.

"Minulla ei koskaan ole ollut äitiä, isäni kadotin, ennenkuin hän kuoli, ja minulla ei ole poikaa..."

Hänen puheensa päättyi kynelettömään vaikeroimiseen. Huoneessa oli pimeä. Miehen kasvoja ei enää erottanut — — — ja hänellä ei ollut mitä vastata.

1888.

Tanssijaisdaamin elämäkerta.

Minä muistan hänet ensiksi siltä ajalta, jolloin olin lapsi, ja tuntien kaikkialla olevani tiellä luikahtelin nurkasta nurkkaan kuin kesy mutta arka pikku jäniksenpoika. Hän oli paha minulle jokapäiväisessä elämässä, kun hänellä oli ikävä; mutta kun hän laittoi matkalaukkuansa lähtiessään kaupunkiin tanssiaisiiin taikka ulkomaanmatkalle isänsä kanssa, silloin hän aina oli hyvä. Sellaisena minä hänet oikeastaan muistan.

Kun ajattelen tuota aikaa, josta jo on niin monta, monta vuotta, huomaan, että on etupäässä kaksi tapausta, jotka ovat painuneet mieleeni. Heti kun vaan ajattelen häntä nuorena, tulevat aina nuo samat kaksi kuvaa sisällisen silmäni eteen.

Toisella kertaa näen hänet täydessä hommassa matkalaukkuaan täyttämässä; hänellä on kiire ja hän puhelee. Kuinka vanha hän lie ollut? Kaksikymmentäkuusi vuotta, luullakseni. Iho on verevä ja sileä, hienovärinen ja tasainen vaihteissaan kuten norsunluumaalaus taikka vaaleanpunainen orjanruusunkukka. Minä en ole koskaan nähnyt sellaista ihoa.

Pyöreät, mutta luonnottoman kapeat sormet ruusunvärisine, läpikuultavine kynsineen, jotka ovat täynnä pieniä kummallisia valkeita pilkkuja, käärivät silkkinauhoja ja sullovat pieniä tölkkiä ja pulverirasioita matka-arkkuun.

Minä astun varpaillani hänen jälessään ja uskallan tuskin hengittää; minä tiedän, että vähinkin kolina tai kömpelömäisyys voi saattaa minut epäsuosioon, että tuossa valkeassa otsassa on kaksi terävää ryppyä, jotka ovat ikäänkuin neulankärjellä piirretyt tussiviivan kaltaisten kulmakarvojen välille, jotka ovat liian kapeat, liian keveät ja liian omituiset voidakseen olla muuta kuin luonnon työtä; minä tiedän, että nuo kirkkaansiniset silmät suurine terineen ja lyhyine, sysimustine ripsineen ovat ankarammat kuin kaikki ne nuhteet, jotka olen saanut nuhteista rikkaassa elämässäni; ja minä tiedän, että lyhyt uloskäsky: "mene!" ei siedä mihinkään vetoamista.

Miksi hän on hyvällä tuulella, sitä minä en aavista. Ei kukaan ole koskaan puhunut minulle siitä taikka muusta, mutta kokemus on minulle opettanut, että hän on hyvällä tuulella matkalaukkuaan laittaessaan, niin kauan, kun vaan ei ole viimeiset minuutit käsissä eikä pelkoa myöhästymisestä, sillä silloin voi salama iskeä keneen hyvänsä. — Hän ei paljoa henkilöön katso: talon ankara isäntä saa sellaisina hetkinä samaa kokea kuin se, jonka ainoana tehtävänä elämässä näyttää olevan haukkumisten kuunteleminen.

Olen seisonut kynnyksellä, kun ovi on ollut auki hänen huoneeseensa, johon ei kukaan koko talossa uskalla mennä ilman erityistä lupaa. Olen ottanut aran askeleen taapäin joka kerran, kuin hänen katseensa on sattunut minuun. — Olen tehnyt sen lapsellisesta kekseliästä viekkaudesta, sentähden että minä tiesin tuollaisen nöyryyden vaikuttavan häneen. Mateleminen ei häntä koskaan loukkaa. Saisi heittäytyä nenälleen hänen jalkojensa juureen ja suudella hänen hameensa helmaa, eikä se tuntuisi hänestä loukkaukselta.

Viekkauteni on onnistunut ja minä olen saanut tulla sisään.

Siellä on ääretön joukko ihanuusia nähtävänä, nyt kun hän poimii laatikoistaan ja rasioistaan laukkuun pannakseen. Ja kääriessään paperia niiden ympärille, kaikkien noiden kappalten, joita naisellinen komeus tarvitsee, juttelee hän. Kaikella on historiansa: osoitelipuilla hänen matka-arkuissaan, viuhkalla, joka on tehty siroasti leikellystä luusta ja jossa on hänen nimimerkinsä, pienellä piirustuksella hänen hattulippaansa kannessa — taiteilijan tekoa, jonka nimen sittemmin kyllä olen oppinut tuntemaan, mutta jonka silloin ensi kerran kuulin — kaikki nuo olivat minulle kuvia elämästä, jota luulin suureksi ja rikkaaksi ja onnelliseksi. Kaikkia näitä kukkaterttuja, tupsuja, hattuja ja pitsejä tuntui ympäröivän tuulahdus sellaisesta maailmasta, johon minä en koskaan ollut silmäystäkään heittänyt; ja minä katselin suurin, kummastunein lapsensilmin häntä, joka niin levollisena saattoi kuleksia saksalaisten kylpypaikkojen suurissa hotelleissa ja sujuvasti puhua kieliä, joiden ensimmäisiä alkeita minä juuri paraikaa päähäni paukuttelin.

Toinen kerta, josta hänet muistan, on eräs ilta. Tanssijaispuku on levällään hänen omassa huoneessaan ja peilin edessä äitinsä sänkykamarissa seisoo hän ja asettelee ylös kiiltävää mustaa tukkaansa. Hänellä on päällään harsohameet ja valkea alusliivi, olkapäät ja käsivarret ovat paljaat. Ja millaiset käsivarret! En milloinkaan ole nähnyt niin valkoista, hienoa ja sileää hipiää. Mutta matalassa otsassa kulmakarvojen välillä näkyvät nuo neulanhienot, terävät juovat. Hän on ruvennut pukeutumaan liian myöhään ja hänen äkäisyytensä lähettelee leimauksia ja rakeita kaikkien päälle, jotka tulevat hänen läheisyyteensä.

Minä istua kyyrötän jakkaralla suuren vanhan piirongin ja talonemännän imperiaalisängyn välissä; olen niin hiljaa kuin hiiri, minun katseeni eivät erkane noista käsivarsista, jotka minä näen ensi kerran. Minä ymmärrän, että tuo olento on kuin kaksi eri ihmistä: jäykkä, kova nainen, joka on koko talon kauhu, ja sitte toinen se, joka muistoksi lyhytaikaisesta tuttavuudesta sai taiteilijan kädestä lähteneen piirustuksen. Häntä minä en ole koskaan nähnyt. Hänen valkea pukunsa pannaan kohoisena vaatevasuun ja palvelustyttö vie sen vaunuihin; mutta juormut hienojen peilissä kuvastuvien kulmakarvojen välillä tulevat aina terävämmiksi ja terävämmiksi ja suu laskettelee tuhlaillen haukkumasanoja.

Hänellä oli tapana itse sanoa, että häntä sanottiin kauniiksi. Minä en voinut sitä käsittää. Minusta oli mieluisinta, kun hän seisoi selin, niin että kainostelematta sain katsella hänen paljaita, valkoisia käsivarsiaan, joissa oli kuopat kyynäspään kohdalla, taikka hienokarvaista kaulaa, siltä kohdalta, missä tumma niskatukka kähertyi ja varjostui alaspäin kahtena tummana kielekkeenä.

Hänen kasvojansa minä inhosin.

* * * * *

Sängyn ja piirongin välinen nurkka oli minun lempisijani; siellä tunsin olevansa niin suloisessa turvassa kaikilta kohtalon käänteiltä. Tässä suuressa, raittiissa sänkykamarissa, jossa aina oli niin puhdasta ja viileää hengittävää, pidettiin melkein aina perheneuvottelut — ja silloin minä aina asetin niin, että sain olla mukana.

Talon hallitsijatar, tuo kauniskäsivartinen, halveksi minua liian syvästi, välittääkseen minun läsnäolostani; hänelle oli vallan yhdentekevää, mitä minä kuulin ja mitä en, kunhan vaan en mennyt hänen tielleen. Ja hänen vanhempansa arvelivat aina, ett'en minä mitään ymmärtänyt.

Mutta mitä en heti ymmärtänyt, se kätkeytyi muistooni; ja elämä on antanut minulle selityksen kaikkeen, mikä silloin oli pelkkiä arvoituksia.

Kuinka monta naimatarjousta onkaan se sänkykamari nähnyt hyljättävän! Kuinka monesta kunnan miehestä siellä on puhuttu kuin rääsystä sentähden, että hänen varansa olivat liian pienet taikka hänen jalkansa liian suuret. Taikka siksi, että hänen leveä leukansa teki kasvot sieluttoman näköisiksi. Minä tulin siihen johtopäätökseen, että jokaisen naisen, joka itseään kunnioittaa, pitäisi kohdella miehiä tuolla lailla. Minusta alkoi tuntua hirveältä häpeältä se, että joku nainen voisi antaa myöntävän vastauksen kosintaan. Tulin varmasti vakuutetuksi siitä, että mikään muu ei ollut hienoa kuin kieltävästi vastaaminen, samaten kuin jotain herkkua toistamiseen tarjottaessa. Ylpeys sen vaati, vaikkapa sitte kirvelikin, vaikkapa saattaisi hetken kiusauksessakin olla.

Minulle ei koskaan juolahtanut mieleen, että olivathan naidut rouvat kuitenkin lopulta vastanneet myöntävästi.

Suuresti sentähden kummastuin, kuin eräänä päivänä näin tanssijaisdaamini epäröivän.

Se kuului hänen periaatteisiinsa — ja nämä olivat lujat kuin muurit — ett'ei hän koskaan antanut kenenkään miehen sanoa asiaansa hänelle suoraan. Tuo lumikaunotar olisi pitänyt sitä liian suurena suosionosoitteena, jos hän persoonallisesti olisi alentunut kuuntelemaan rakkaudentunnustusta. Mitään niin mahdottoman siveää, niin luonnottoman, yli-inhimillisen tapojanoudattavaa kuin hän en ole sittemmin koskaan tielläni kohdannut. Hän oli kuin täydellimmän nuhteettomuuden perikuva. Kaikkien kosimisten *täytyi* käydä hänen isänsä kautta. Hienotunteisimmat hänen ihailijoistaan vetäytyivät ennen pois, kuin kulkivat sitä tietä. Mutta rajattomasti hän halveksi niitä naisia, jotka saattoivat laskea leikkiä ja nauraa, sallia jonkun vapaan sanan ja kentiespä vastata kädenpuristukseenkin. Hänen kielensä leikkeli kunnian ja siveyden hänen kanssasisariltaan yhtä helposti, kuin hänen kätensä panivat ylös tuon mustan kiiltävän tukan hänen päällelleen.

Viimeksi ilmoitettu kosija oli mielistellyt yhtä hänen ystävistään taikka — hänen puheensa mukaan — ystävä oli virittänyt paulansa tuon miehen eteen. Eräissä häissä oli hän kuitenkin rakastunut lumikaunottareen, ja siitä hetkestä alkain oli hän kaikella tavalla koettanut lähestyä häntä. Se oli ilmiselvää ihailua, ja ainoastaan suurimmalla tylyydellä oli hän voinut pidättää hänen puoleksi lausuttua tunnustustaan.

Nyt seiso iä tuossa avonainen kirje kädessä. Tuo mies pyysi saada jossakin kohdata isää, jota hän tuskin tunsin. Tarkoitus oli selvä.

"Mitä minä vastaan?" kysyi isä.

"Niinkuin pappa tahtoo", vastasi hän, eikä vähintäkään muutosta näkynyt noissa kylmissä kovissa kasvoissa.

"Eikö sinulla ole mitään häntä vastaan?"

"Ei. Pappa saa päättää."

Siinä kaikki, mitä sanottiin. Personoidulla nuhteettomuudella ei ollut mitään muuta lisättävää; hän meni huoneeseensa jatkaakseen sen uuden historiallisen teoksen lukemista, jonka hän oli saanut.

Mutta minulta oli sydän pakahtua. Bella menisi naimisiin — menisi kenties naimisiin! Se oli uskomatonta. Kuinka jännitetty mieleni oli. Saataisiin kenties häät taloon, viinineen, torttuineen ja konvehtineen. Ja hänen kylmät, tarkkaavaiset silmänsä, joilta ei koskaan jäänyt huomaamatta ainoakaan pieni kuje, katsoisivat muihin kuin meihin. Bella joutuisi pois! Bella *saattoi* vastata myöntävästi!

Minä kuljin koko päivän kuin huumauksissa. Sitte tuli isä kotiin kohtauksestaan ja heti alettiin

perheneuvottelu. Minä olin laittautunut nurkkaani sillä aikaa, kun hän riisui turkin päältänsä. Ja sitte he tulivat sänkykamariin.

Isä näytti samalla juhlalliselta, arvokkaalta ja neuvottomalta, kuten aina, milloin hän odotti toria tyttäreltään.

"No, mitä pappa vastasi?"

"Minä sanoin ei."

"Vai niin."

Ei ainoakaan lihas liikahtanut noissa kivettyneissä kasvoissa, joita kaikki sanoivat kauniiksi.

Isä näytti nyt vaan neuvottomalta, kun huomasi, ett'ei hän saanutkaan toria.

"Hän viittasi vähän siihen, ett'ei hän voisi elää yhtä ylellisesti, kuin mihin sinä olet tottunut, joll'ei hän saisi odottaa jotain lisäkettä minulta. Kuului siltä, kuin olisi hän tahtonut tiedustella varallisuussuhteitani..."

Vanhalta mieheltä näytti värähdyttävän käsiä sekä noita pitkiä kömpelöitä jalkoja, mikä minusta silloin tuntui vallan selittämättömältä. Minä en käsittänyt, mikä oli syynä hänen vihastumiseensa. Minulla ei silloin ollut aavistustakaan, miltä tuntuu, kun raha-asiat ovat salaisesti huonolla kannalla ja kun siitä muistutetaan.

Tyttären terävät kulmakarvat kohosivat hetkiseksi, ikäänkuin hän olisi tahtonut sanoa: minä ymmärrän!

"Minä sanoin hänelle silloin", jatkoi vanhus, "että jos hän tahtoi asiasta tehdä raha-asian, niin ei minulla ollut muuta vastattavaa kuin ei."

"Se oli oikein; kiitoksia, pappa", sanoi jääkuningatar; ja siinä katseessa, jonka hän loi vanhukseen, olin minä näkevinäni jotain säälin tai hellyyden tapaista.

Isä värisi vielä tuntuvammin.

"Sinä ... sinä voit tehdä sen uudestaan, jos tahdot", lausui hän tuskallisesti. "Vielä voi kirjoittaa; ei se ole liian myöhäistä."

"Ei, minä en tahdo tehdä sitä uudestaan."

Hän kääntyi ja meni omaan huoneeseensa. Hän oli jäykkä ja kylmä kuten aina. Mutta minusta näytti, että hän oli hieman kalpeampi kuin tavallisesti.

Pari kuukautta sen jälkeen vietti kosija häitään hänen ystävänsä kanssa.

* * * * *

On olentoja, jotka ovat tulleet maailmaan kätkien itsessään yhden ainoan intohimon siemenen: halun tuntea ihmisiä ja ihmiskohtaloita. Koeta jollekulle heistä antaa mitä tietoa hyvänsä, mikä ei koske ihmisyksilöitä — se jää kuolleeksi ijäti. Mutta anna jonkun nimen suhahtaa hänen korvansa ohi jossain satunnaisessa puhelussa, ja hän kätkee sen muistoonsa. Ja vuosikausia sen jälkeen voi muita irtonaisia piirteitä tulla lisäksi, tulla aivan sattumalta. Mutta vaikka hän ei koskaan ajattele ja mietiskele sitä, keräytyy kaikki pikkupiirteet hänen muistossaan tämän nimen ympärille, ja lopulta näkee hän jo selvät kasvot. Ja elämä voi useampia kertoja viedä hänet yhteen näiden kasvojen kanssa, taikka niiden ohitse ja vähitellen kasvaa näistä kasvoista kokonainen elävä ihminen. Ja tämä ihminen on kohtalo, joka kerran liittää maan yli kuten pilvi taivaalla ja joka ei koskaan tule takaisin aivan samanmuotoisena.

Sillä tapaa satuin sivuamaan sitä miestä, joka kerran pyysi tanssijaiskuningattareni kättä ja oli saada myöntävän vastauksen. Vuosia kului ja minä opin tuntemaan hänet itsensä, hänen kotinsa, hänen vaimonsa, hänen lapsensa; minä näin hänet jokapäiväisessä elämässään, jossa vasta oppiikin ihmisen tuntemaan perinpohjin.

Minä muistin tuon pienen kosintakohtauksen, mutta sillä ei näyttänyt olevan mitään merkitystä hänen elämässään. Minä luulin, että hänen tunteensa oli ollut hetken oikku ja että hän nyt oli unohtanut tuon kaiken jo aikoja sitten. Luulinpa niinkin, että hän oli iloinen niistä rukkasista, jotka oli saanut, sillä vaikka olin melkein kokonaan kadottanut näkyvistäni tuon entisen kaunottaren, tiesin kuitenkin, että hänen mielenlaatunsa oli pahentunut vuosia myöten ja että hän nyt oli koko ympäristönsä kauhu.

Tämä mies tuntui kovalta ja kylmältä kuten se nainen, jota hän oli tavoittanut; mutta sinä pantsarina,

jona tuolla naisella oli ollut "säännönmukaisuus", oli tällä miehellä uskonto ja velvollisuus. Hän kuului ankaraan lahkokuntaan, joka hylkäsi kaikki maalliset hovit ja jonka vaatimukset itseänsä ja muita kohtaan menivät säälimättömyyteen saakka.

En koskaan ole nähnyt ihmistä niin yksinäistä kuin tämä mies, hän tunsu yksinäisyytensä ja hän kärsi siitä. Hän kaipasi äärettömästi hellyyttä ja häneltä puuttui kokonaan kykyä saavuttaa sitä.

Umpimielisten ihmisten halu lähestyä toisiaan saattoi hänet, huolimatta suuresta iän erosta, vähitellen lähestymään minua jonkinmoisella kylmällä ystävyydellä.

Minä tunsin niin paljon hänen elämästään, että hän tuskin arveli maksavan vaivaa peittää loppuakaan. Hänen oli tapana puhua kaikesta, varsinaisesti uskomatta asioitaan minulle, ikäänkuin minä tietäisin kaikki jo entisestään.

Hänen vaimonsa oli hänelle täydellinen vastakohta: hyvä kaikkia kohtaan, siksi että hän ei osannut olla paha, veltto ja huolimaton. Kunhan hän vaan pääsi kuulemasta nuhteita, oli hän onnellinen; halu liittyä johonkin ihmiseen läheisemmin kuin kaikki muut häneen oli hänelle aivan vieras, Hän oli kuin älytön pieni kotikoira, joka heiluttaa häntäänsä kaikille, ilman eroitusta, siksi että potku on potku, tulipa se mistä päin hyvänsä.

Heidän avioliittonsa oli niin rikas lapsista ja niin köyhä onnesta, että heidän kotinsa oli täydellinen lastenkasvatuslaitos, ilman vähintäkään valoa tai päivänpaistetta tai mielen ylennystä.

Isän suruksi tuli lapsia toisensa perään maailmaan, ja kaikilla oli äidin paksut kasvonjuonteet ja äidin tylsä, haluton mieli.

Itsessään oli miehessä tuota virkeää, väsymätöntä pontevuutta, joka ikäänkuin ahnaana ja nälkäisenä tahtoo ryhtyä kaikkeen, omistaa kaikki. Hän tahtoi kiihoittaa poikiaan ja tyttäriään saavuttamaan päämääriä, joihin hän ei itse voinut päästä.

Hän työskenteli yli-inhimillisellä kestäväisyydellä hankkiakseen varoja heidän kasvattamiseensa, hän tahtoi heidän kauttansa, kuten ojanteiden, johtaa tietoa ja oppia taloonsa, mutta kaikki teki tyhjäksi se velttous, joka hitaasti levisi laajemma ja syvemmä koko taloon. Näytti siltä, kuin pitäisi jonkun ihmeen tapahtua, ett'ei se valtaisi miestä itseäänkin.

Elämän edeltäpäin arvaamattomat hyrskyt heittivät minut taas kauvas pois, ja hänkin jäi näkyvistäni, kuten ennen oli jäänyt Bella. Vasta monen vuoden kuluttua näin Bellan jälleen. Me asuimme samassa hotellissa, johon molemmat aioimme jäädä yöksi, ja hän näytti olevan iloinen nähdessään minut. Olinhan minä ihminen, jonka kanssa hän saattoi puhua menneistä päivistä. Hän tuntui nyt olevan hyvin yksin. Hänen vanhempansa olivat kuolleet ja hänen kauneutensa oli mennyt. Hän vietti huolekasta elämää, hän oli köyhä ja tottumaton tulemaan toimeen omalla työllään.

Minä olin läpimatkalla ja luulin saavani viettää muutamia oikein ikäviä tunteja siinä jäykässä maaseutukaupungissa, ennenkuin tulisi makuuaika. Olin sentähden mielissäni, kun sain nähdä vieraat kasvot teepöytäni ääressä, vaikka ne eivät herättäneetkään pelkkiä hauskoja muistoja.

Hän näytti unohtaneen erotuksen ijässämme ja entiset suhteet; minä olin nyt hänen vertaisensa ja hänellä oli tarve kerran puhua suunsa puhtaaksi. Siten uskoi hän minulle salaisuutensa, jota en kysellyt, mutta joka antoi minulle kummallisen lisäyksen tietoihini ihmisluonnon nureista puolista — niistä puolista, joiden olemassaoloa ei kukaan oikea jäsen moitteettomien yhdyskunnassa tahdo myöntää.

Kas tässä, mitä hän kertoi:

Entinen kosija seurusteli erään Bellan serkun kanssa, jonka kodissa Bella isänsä kuoleman jälkeen oli saanut turvapaikan joksikin ajaksi. Bella ja tuo entinen kosija olivat alusta pitäen kohdelleet toisiaan kuin tavalliset vanhat tuttavat. Kerran kun serkku vietti syntymäpäiviään loistavasti ja juhlallisesti — siellä oli musiikit, värilyhdyt ja paljon vieraita — oli Bella kävellyt puutarhassa puhellen vanhan ihailijansa kanssa. He olivat tulleet syrjäiselle käytävälle ja siellä oli hän äkkiä kysynyt Bellalta, oliko hän edeltäpäin käsenyt isäänsä antamaan kieltävän vastauksen hänen naimatarjoukseensa. Ja kun Bella sanoi hänelle, että asian laita ei ollut niin, oli hän puhjennut kiihkeisiin sanoihin ja sanonut, että tuo väärinkäsitys oli ollut parantamaton onnettomuus heille molemmille. Hän oli selittänyt, että hän pelkästä suuttumuksesta ja loukatusta ylpeydestä — näyttääkseen hänelle välinpitämättömyyttään — oli nainut nykyisen vaimonsa. Hän oli sanonut Bellalle, ett'ei hän koskaan ollut voittanut tunnettaan ja että hän Bellan kanssa — ainoastaan Bellan kanssa — olisi ollut onnellisin mies maan päällä. Ja huolimatta Bellan vastustuksista oli hän vetänyt hänet vasten rintaansa ja vaatinut häntä sanomaan, että hänkin oli pitänyt hänestä, ett'ei hänkään ollut unhottanut.

Tuo kaikki oli tullut niin odottamatta ja niin valtavasti; se oli ensi kerran, kun joku mies häntä

kohtaan unohti, mitä järjestys ja hyvä tapa vaati. Se oli ensi kerran, kun tuo ennen niin ihailtu tanssijaisdaami kuuli rakkaudentunnustuksen — ja se tuli, sittekun kauneus oli mennyt, onnen mahdollisuus kuollut; sen teki nainut mies, yhdeksän lapsen isä.

Minä katsoin ylös häneen hämmästyneenä; hän käveli edestakaisin lattialla ja kertoi. Ja siinä hänen kertoessaan tuntui, kuin olisi koko kohtaaminen eletty minun silmiäni edessä. Hänellä oli aina ollut se lahja, että hän taisi kertoa vilkkaasti, tuoden ilmi kaikki vivahdukset mielialansa mukaan, ja silloin hänen kasvoissaan ei ollut tuota jäykkää ilmettä, joka teki ne muulloin niin kylmän näköisiksi.

Olin näkevinäni tuon vakavan uskonvimmaisen miehen intohimonsa valtaamana; tuon kummallisen kaksinais-ihmisen, askeetin, jolla oli suuri lapsilauma; lämminverisen, kylmän egoistin, joka aina oli halajanut voida sulaa rakkaudesta toista olentoa kohtaan, pehmetä ja olla onnellinen.

Minä näin puiden latvat tummina kohoavan heidän päänsä yli ja kuvastuvan vaaleaa kevättäivästä vastaan ja lehtien välitse välkähtelevän kaukaa valon noista monivärisistä lyhdyistä.

Minä kuulin tuon kovan äänen ikäänkuin suonenedontapaisesti päästävän ilmoille nuo vastoin hänen tahtoaan esiin tunkeutuvat sanat ... samalla kuin torvisoiton sävelet kaikuivat kaukaa valssitahdissa kartanosta, jossa tanssittiin. Ja minä ymmärsin hänet — tuon kaksinaisihmisen — askeetin.

Bella ei puhunut minulle, siinä astuessaan. Hän ei halunnut kuulla keskeytyksiä ja sekaannuksia. Hän puhui saattaakseen ilmoille kaikkea sitä, jota hän niin kauan oli kantanut sydämessään. Minä olin vaan arvoton välikappale, ja se oli vaan sattuma, että hän valitsi juuri minut uskotukseen. Hän kertoi edelleen: Seuraavana päivänä oli mies tullut serkun huoneeseen, kalpeana ja riutuneen näköisenä. Näytti siltä, kuin hänen luvaton rakkautensa olisi ollut synty vasta nyt, ilmoille päästyään, ja uskonnollisessa kiihkossaan tahtoi hän, että he kumpikin omalla tavallaan sovittaisivat rikoksensa jollain salaisella katumuksenharjoituksella. Hän oli, sittemmin häntä tavatessaan, pelästyttänyt häntä orjallisella munkkiuskollaan yhtä paljon kuin ennen rakkaudenpuheillaan; Bella oli pelännyt hänen kenties menettävän järkensä ja oli kiiruusti lähtenyt pois niiltä seuduista näkemättä häntä enää koskaan.

Hän luuli, että synkät, liialliset uskonnonmietiskelyt ynnä katumus ja yhä lisääntyvät taloudelliset huolet olivat täydellisesti murtaneet hänet. Kuukausi sen jälkeen oli hän sairastunut aivokuumeeseen, joka muutamia päiviä kestäneen lakkaamattoman hourailun jälkeen lopetti hänen elämänsä.

Se, että jotain sellaista kuin tuo kohtaaminen puutarhassa oli voinut tapahtua, oli ikäänkuin järkähtänyt Bellan tavalliselta tolaltaan. Sen ankaran käsityksen mukaan, joka hänellä oli sopivaisuudesta, ja siitä, mikä naiselle käy laatuun, oli häneen tullut jonkinmoinen tahra siitä, että mies ylipäänsä oli *uskaltanut* sellaista; ja kun se oli nainut mies, niin oli se hänen silmissään rikos. Hän tunsikin ikäänkuin tarvitsevansa saada torjua päältänsä kaiken epäilyksen siitä, että hän mitenkään olisi osallinen tuohon rikokseen. Hän ei ollut enää niin varma itsestään, ei enää niin varma moitteettomuudestaan; ja hän oli alkanut hämärästi aavistaa, että maailma oikeastaan ei ollut niin kiiltävä — eikä voinut olla niin kiiltävä — kuin hän ennen likipääsemättömyydessään oli luullut.

* * * * *

Taisi olla noin neljä vuotta sen jälkeen, kun minä taas näin entistä ihaillemaani, vaikka pelkäämäni hirmuvaltijatarta.

Se, minkä näin, saattoi minut melkein pelkäämään elämää, pelkäämään ihmisiä, pelkäämään itseäni. Se on niin kamalaa, kun kaiken täytyy murtua, rappeutua, tulla tyhjäksi, kun köyhyys, sairaus ja vuodet voivat niin täydellisesti hävittää sen, mikä kerran oli nuorta ja raitista ja hurmasi silmäämme. Minut valtasi tuska, ikäänkuin olisin aaveen nähnyt. Ihminen rappiotilassaan on hirvittävin kaikista varoituksista; ja minua pöyristytti, kun näin tuon olennon, joka kerran oli ollut niin ihailtu, jumaloitu ja kunnioitettu. Minusta tuntui, kuin elämän toivoton viisaus olisi huutanut minulle: taantumista, taantumista, taantumista! Ja minut valtasi kova ahdistus ajatellessani, kuinka me eläämme rehjustamme kurjimmassakin ja alentavimmassakin muodossa ... ja että sitä pidetään parempana, luvallisempana kuin kuolla, ennenkuin kaikki häviää.

Koditonna kuljeskellessani oli kotinani se paikka, minkä milloinkin olin joksikin viikoksi asuinpaikakseni valinnut, ja minun luokseni tuli tuo koditon olento. Hämmästyen hänet näin ja peläten ojensin hänelle käteni.

Meidän kaunis, ylpeä Bellamme, joka kylmillä hymyilyilläsi olit voittanut niin monen miehen rakkauden, viskatakseksi sen pois lähestymättömässä, järkähtämättömässä majesteettillisuudessasi — sinäkö se olit!

Yli viidenkymmenen vuoden oli hän elänyt, ja kauneudesta ei hänessä näkynyt jälkeäkään, ainoastaan leuvan ja nenän muoto oli säilynyt vuosien vaikutukselta, mutta suora nenä oli punainen ja leuka pisti

liaksi esiin sentähden, että kaikki hampaat olivat lähteneet. Otsassa, jossa ennen ainoastaan kaksi neulanhienoa juovaa tuskin huomattavasti ilmaisi kiivaan mielenlaadun vaihteluja, siinä nähtiin nyt terävien liikkuvien ryppyjen muodostamissa ruuduissa ja rannuissa koristelematon kertomus lemmevästä, itsekkästä elämästä ja katkeran, vihaisen mielen kaikista sisällisistä hävityksistä.

Hän oli matkustanut junalla ja haisi väkeviltä juomilta, kun hän tuli. Hän oli laiha, ruskeaksi paahtunut ja kurttuinen. Leuka näytti olevan sidottu kaulaan kahdella nahkan alla kulkevalla suonenjanteella.

Inho ja sääli taistelivat mielessäni. Oli niin inhoittavaa nähdä — ja niin raskasta ajatella, kuinka hän askel askelelta, melkein vastoin tahtoaan, oli mennyt alaspäin, siihen, missä hän nyt oli.

Minä annoin kattaa pöydän hänelle ja hän söi niin halukkaasti, niin hillitsemättömän ahnaasti, että siitä huomasi kunnollisesti laitetun ruoan olevan hänelle harvinaista.

Kun hän alkoi lämmetä ja kyllästyä, näytti siltä, kuin alkoholin vaikutukset olisivat vähenneet; hän tuli ainoastaan puhelijaaksi. Ja paljon hänellä oli kerrottavaa.

Mitä enemmän hän puhui ja mitä enemmän hän tuli vakuutetuksi siitä, että minä kuuntelin tarkkaavasti, sitä enemmän katosi tuo entinen ylpeä jäykkyys, joka oli ikäänkuin jalostanut kaikki, mitä hän oli sanonut ja tehnyt, niin että hän saattoi olla tyly ja ilkeä, tuntumatta koskaan raakamaiselta. Nyt oli hän saanut uuden puhetavan; huomasi hyvin, että hänen oli täytynyt liittyä seurapiiriin, joka oli monta porrasta alemmista kerroksista, ja että hän tottumukselta oli oppinut puhumaan samaa kieltä kuin hänen ympäristönsä. Kaikki varovaisuus oli poissa. Minä sain sen käsityksen, että hän puhui, ei niinkuin edellisellä kerralla tunnelmansa valtaamana, vaan että hän voisi puhua siitä milloin tahansa ja kenelle tahansa, joka vaan tahtoi häntä kuunnella ja joka sattui hänen eteensä.

Hän kertoi vuokranneensa huoneen pienestä kylästä, joka oli muutaman peninkulman päässä sieltä. Hän ei ollut tiennyt, minne hän tiensä suuntaisi; hänellä oli aikomus perustaa pieni kauppa, mutta vielä ei siitä ollut tullut mitään. Hän mainitsi sen henkilön nimen, joka oli hänen vuokra-antajansa, ja minä tunsin hänet varsin hyvin ulkonäöltään entisiltä ajoilta. Minä olin nähnyt hänen vilahtavan ohitseni silloin tällöin vuosien kuluessa.

Hän oli oluenlaskija ja hänen punainen harmaanvalkean tukan ympäröimä naamansa oli ikäänkuin kylttinä hänen kaupalleen.

Tämä mies tahtoi naida hänet, kertoi hän, mutta koska hän oli leskimies ja pari lapsista olivat täysi-ikäisiä, oli hänellä vaikea saada kaikki selväksi pesänkirjoitusta ja perinnönjakoa varten. Heidän täytyi sentähden odottaa tuota tuonnemmaksi. Ukko oli kumminkin hyvin hyvä hänelle, hänen ei tarvinnut maksaa vuokraa, hän sai turvetta uuniinsa ja olutta niin paljon, kuin vaan tahtoi juoda.

"Ymmärräthän — kunnollista ruokaa ei minulla ole varaa ostaa, eikähän se maksa vaivaa valmistaa yhdelle hengelle."

Raukka! Mitenkähän hän osaisikaan valmistaa ruokaa. Hän katsoi arasti minuun ja näytti niin selvästi tuntevan alennuksensa, että sydäntäni vihiasi.

"Onko sinusta ... hyvin tyhmää, että minä — vanha ihminen — menen naimisiin?" kysyi hän. "Mutta eihän minulla ole, millä elää. Kaksi tuhatta kruunua — se on koko pääomani — ja yhä vanhemmaksi tulen. Hän tulee hyvin toimeen — minä saan palvelijan, joka hoitaa kyökkiä, minä en tarvitse enää nousta ylös lämmittämättömässä huoneessa talvella enkä itse keittää kahviani, en tarvitse kantaa puita ja vettä... Onko sinusta se hyvin tyhmää?"

"Ei", vastasin minä, tuntien kulkussani kummallisen kuristuksen. Mitäpä tässä hyödytti viisasteleminen. Kaikki teoriat murenisivat kuitenkin murskaksi tämän olennon itsensä säilyttämismietin alle — elämän oman järkähtämättömän vaatimuksen.

Mutta minä ihmettelin, mikä jäännös hänen vanhasta lumousvoimastaan se oli, joka oli saanut tuon vanhan oluenpanijan tarjoamaan hänelle kodon siitä hinnasta, että hän tulisi hänen vaimokseen.

Hän istui hiljaa ja ääneti pöydän ääressä ja ryypiskeli kahviaan; ja minä katselin häntä. Kuinka tuon ylpeän mielen kuitenkin on täytynyt kärsiä, alentuessaan aste asteelta! Mistä löytääkään naisen, joka on kyllin voimakas kestäämään sairautta, köyhyyttä, vanhuutta ja työttömyyttä, tarttumatta siihen käteen, joka hänelle ojennetaan.

Tuo entinen tanssijaisdaami, jolla oli ollut niin monta valittavana, ja joka oli hyljännyt niin monta tarjousta siksi, että kosija ei ollut kylliksi rikas, taikka siksi, ett'ei hän tahtonut myydä itseänsä — mistä minä sen tiedän! — hän oli nyt antava pois surkeat jäännökset siitä, mitä hän oli ollut — ostaakseen sillä

itselleen kurjan elatuksen.

Ja ne harvat, joiden korville tieto tästä halvasta naimisesta oli tuleva, kohottaisivat olkapäitään halveksien ja inhoten, sillä tämän vanhan kuihtuneen naisen morsiusvuoteen ympärille ei siroiteltu mitään sovittavia kukkia.

Ja kuitenkin ... kuitenkin...

Kaunis, ylpeä Bella, noinko sinulle piti lopulta käymän!

1888.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KERTOMUKSIA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before

downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in

writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to

the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.